

The background of the page features a large, faint, circular seal of Mahidol University. The seal is gold-colored and contains a central emblem of a stupa. The Thai text "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (Mahidol University) is written around the perimeter of the seal.

**วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิ
พระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี**

จะเข้า : การสร้างและการบรรเลง

JAKHE : MAKING AND PLAYING METHODS

รุ่งริชา กิจมี

กิตติมศักดิ์

จาก

ห้องสมุดสถาบันวิจัยภาษาและ

วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท.....

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2540

Copyright by Mahidol University

รพ

ร6227

2540.

ด.3

วิทยานิพนธ์

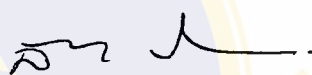
เรื่อง

จะเชื้อ : การสร้างและการบรรเลง

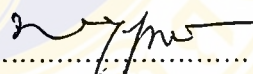
รุ่งธิดา กิจมี

ผู้วิจัย

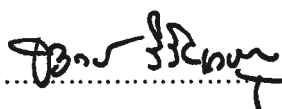
ลักขณา ดาวรัตนหงษ์ ,อ.บ., ศศ.ม., Ph.D.

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พรทิพย์ อุศุภรัตน์, ศศ.บ., ศศ.ม.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

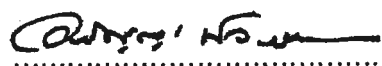

จตุลย์ วิริยเวชกุล ราชบัณฑิต , พ.บ.

น.บ. , F.R.C.P.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

อภิญญา บัวสรวง , ศศ.บ , M.A.

ประธานคณะกรรมการประจำหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

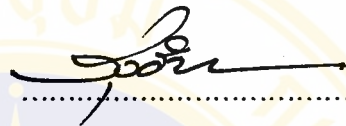
จะเชื้อ : การสร้างและการบรรเลง

ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

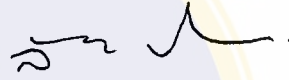
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา

วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2540

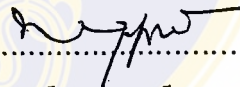

รุ่งริธา กิจมี

ลักขณา ดาวรัตนหงษ์ , อ.บ. , ศศ.ม. , Ph.D.

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

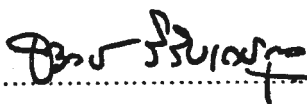
พรทิพย์ อุศุภรัตน์ , ศศ.บ. , ศศ.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ปกรณ รอดช้างเผื่อน , ศศ.ม. , คม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

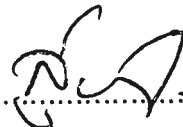

อดุลย์ วิริยะเวชกุล ราชบัณฑิต , พ.บ.

น.บ. , F.R.C.P.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

คุณหญิงสุริยา รัตนกุล , อ.บ.(เกียรตินิยมอันดับ 1) , Ph.D.

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

มหาวิทยาลัยมหิดล

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ

รุ่งธิดา กิจมี

วัน เดือน ปีเกิด

20 ธันวาคม พ.ศ. 2506

สถานที่เกิด

จังหวัดอุดรธานี

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2527 ประกาศนียบัตรนฏศิลป์ชั้นสูง
วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ (สาขาดุริยางค์ไทย : จะเข้)

พ.ศ. 2531 ครุศาสตร์บัณฑิต วิทยาลัยรำไพพรรณี
(สังคมศึกษา)

พ.ศ. 2540 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวัฒนธรรมศึกษา แขนงวิชาวัฒนธรรมการดนตรี
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
มหาวิทยาลัยมหิดล

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

อาจารย์ 2 ระดับ 5 วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ

ดร.ลักขณา คาวรัตน์พงษ์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้จุดประกาย
แห่งความคิด ให้คำชี้แนะ แก่ไขข้อบกพร่อง ให้ความรัก ความเอ็นดู และความเอาใจใส่
แก่ผู้วิจัยอย่างอบอุ่นตลอดมาโดยสม่ำเสมอ จึงทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความ
เรียบร้อยและรวดเร็ว

ผศ.พิชิต ชัยเสรี ผู้ให้ความกรุณาและเป็น"ผู้ไข"ความกระจ่างในทุกเรื่องที่คุณวิจัย
ติดขัด

อาจารย์พรทิพย์ อสุภรัตน์ กรรมการควบคุม ผู้เป็นกำลังใจ ถามไถ่ถามอยู่เสมอ ๆ
ช่วยให้คำชี้แนะ และแก้ไขข้อบกพร่องทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผือก กรรมการสอบ ผู้เปรียบเสมือนญาติผู้ใหญ่ที่ให้ความ
รู้ ความเข้าใจในการบรรเลงจะเข้ ช่วยให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่อง

อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม ผู้เป็น "ครู" ที่ให้แสงสว่างแก่ผู้วิจัยในการเขียนเกี่ยวกับ
เม็ดยา การประดับทำนองจะเข้ ช่วยฝึกฝนในการตีจะเข้ และอาจารย์ทองคำ แสง
ทับทิม ผู้คอยให้กำลังใจ แนะนำวิธีการตีจะเข้ให้ไพเราะพร้อมให้คำติ-ชมอย่างอบอุ่น

คุณลุงเอื้อ จัตรเจลิ้ม คุณพี่อุทัย เบื่องจำนงค์ คุณลุงนคร จัตรเจลิ้ม คุณลุงศึกษา
ไมตรี สังข์มณี คุณลุงเหม ภาษานนท์ คุณลุงเยี่ยม ศรีอำพล และอาจารย์ชฎิล นักดนตรี
ผู้ให้ความรู้ เอาใจใส่ ให้คำแนะนำอย่างอบอุ่น รักและเอ็นดูผู้วิจัยเปรียบเสมือนลูกหลาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อภิญา บัวสรวง ประธานคณะกรรมการประจำหลักสูตร ผู้
ให้กำลังใจ ถามไถ่ความคืบหน้าและสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด

ดร.ภททิยา ชิมเรวัต และผู้ช่วยศาสตราจารย์ เสาวภา พงษ์ศิริพงษ์ ผู้ให้คำแนะนำ
การทำวิทยานิพนธ์ในเบื้องต้น และถามถึงความคืบหน้าอยู่เสมอ ๆ

อาจารย์วีระภรณ์ วรรณดี อาจารย์นัฐพงศ์ ไสวัตร และอาจารย์ปิ๊บ คงลายทองผู้
ให้คำแนะนำในเบื้องต้น กระตุ้นเตือนให้ทำวิทยานิพนธ์ และถามถึงความคืบหน้าอยู่
ตลอดเวลาที่ศึกษา

อาจารย์นรเศรษฐ์ พิสิฐพันธุ์ ที่กรุณาหอบหิ้วจะเข้จากประเทศเขมรมาให้ผู้วิจัย
ได้ศึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไสภนา ศรีจำปา อาจารย์สุขุมวาทิ ชำหิรัญ และอาจารย์
โสฬส ศิริไสย์ ผู้ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจและสอบถามความคืบหน้าอย่างสม่ำเสมอ

อาจารย์กรศิริ บุญประกอบ ผู้ให้ความช่วยเหลืออย่างจริงใจเปรียบเสมือนญาติที่
น้อง

อาจารย์วีระพงศ์ มีสถาน ผู้ให้ความกรุณาในด้านการถ่ายภาพการบรรเลงจะเข้
และ"น้องโม" คุณเพ็ญพัทธ ลากเปี่ยม ที่ช่วยจัดฉากการถ่ายภาพให้เป็นไปด้วยความ
เรียบร้อยสวยงาม

คุณปิยนันท์ หงษ์ทอง ผู้ประสานงานด้านการสอบ และอำนวยความสะดวกใน
ทุกเรื่องที่ร้องขอ คุณกาญจน์ศิริ กระสินธุ์ บรรณารักษ์ คุณนัทธมน ขุนพรหม “น้อง
ฟอง” ผู้ช่วยบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมฯ คุณเจิมพันธ์ ปัน
เชื่อนชัย และคุณทวิ มานะธำรง บรรณารักษ์ห้องสมุดดนตรีสมเด็จพระเทพรัตน
มหาวิทยาลัยมหิดลที่บริการความสะดวกต่างๆในการจัดพิมพ์หนังสือ และการค้นคว้าหา
ข้อมูล

คุณลุงบุญส่ง และคุณพี่พิฑูล ทองธรรมชาติ ผู้เชื้อเชิญให้ที่พัก อาหาร และความ
สะดวกสบายต่าง ๆ ขณะที่ผู้วิจัยลงภาคสนามเก็บข้อมูล ณ จังหวัดชลบุรี

“พี่นงค์” จำนงค์ ขอดคำ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี และ “พี่เล็ก”
อุษคารา ผู้ประสานงานในการจัดหาที่พักให้อย่างเรียบร้อยและสะดวกสบาย

ครูทองดี สุจริตกุล อาจารย์ประจำกอง ชลนาฎภาพ และอาจารย์ทัศนีย์ ขุนทอง ผู้ให้
ความรัก ความอบอุ่นแก่ผู้วิจัยเมื่อเข้าไปค้นคว้าหาข้อมูล ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ

อาจารย์กัลยา เพิ่มลาภ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี เป็นบุคคลสำคัญ
ที่ให้โอกาส ให้กำลังใจ ให้การสนับสนุน ให้รางวัล ให้ความรักความเมตตาความอบอุ่น
และความเอาใจใส่แก่ผู้วิจัยเปรียบเสมือนลูกหลาน และคุณพี่บุญส่ง กอบน้ำเพชร ที่คอย
ให้กำลังใจและให้ความอบอุ่น ห่วงใยผู้วิจัยมาโดยตลอด

อาจารย์ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี ผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี และคุณ
สุรินทร์ จันทรศรี เจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายในกรมศิลปากร ทั้งสองท่านเป็นผู้ให้คำรับรอง
และสนับสนุนในการลาศึกษาต่อและมีความเมตตา กรุณาให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยอย่างจริง
ใจตลอดมา

คุณอรุณรัตน์ ภูพันตันติ “น้องตุ๊ก” คุณสุพนิดา ชัยวิทย์ “น้องมู่” คุณจิรพรรณ-
นันทยา พึ่งบุญ ณ อยุธยา “น้องนิง-หนอง” คุณพิสุทธิ แดงแอม “น้องแดง” คุณเกรียงศักดิ์
จันรอด “น้องติง” และพี่ๆน้องๆที่วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรีทุกๆท่าน ที่ให้ความรัก ให้
กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือและห่วงใยผู้วิจัยเสมอมา

คุณกรรชิต จิตระทาน “น้องบูม” คุณเพชร สุวรรณภาพย์ “จ๊ะโหล” คุณไพฑูรย์ บุญ
ทิ้ง “น้องไก่” คุณประจักษ์ สังเกต “ครูน้อยเมื่องนนท์” คุณพิเชฐ สีตะพงศ์ “น้อง
คอมพิวเตอร์” คุณพี่บำรุง พาทยกุล และพี่ๆน้องๆร่วมรุ่นทุกคน ที่ให้กำลังใจ เชื้อเพื่อ
เอกสารข้อมูล หนังสือ อุปกรณ์กล้องถ่ายรูป เครื่องเทป ความรู้ในการใช้เครื่อง
คอมพิวเตอร์ และอื่นๆอีกมากมาย

คุณมยุรี ถาวรพัฒน์ “พี่เกะ” คุณณัฐวิ ทศธร “น้องแหม่ม” คุณสมใจ แสงใจ “น้อง
ฮั่ว” คุณจันัญญา นฤตย์ศาสตร์ คุณธนาบุตร ธนินิ คุณอร่ามรัตน์ รื่นเรืองใจ “พี่ม่วย” คุณ
กรพินธ์ ศรีสุดา “พี่จิบ” คุณกนกวรรณ เกาะแก้ว “น้องแมว” และคุณเอกพงศ์ สุวรรณ
เกษร ที่คอยเป็นกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือในทุกเรื่องที่ร้องขออย่างอบอุ่นและประทับใจ

คุณพ่อโม คุณแม่วิเชียร กิจมี คุณวิชัย กิจมี “พี่หมี” คุณพัชรีวรรณ กิจมี “พี่นาย” คุณสุธาสินี ศรีคุปต์ “พี่เล็ก” พ.ท.สุรัตน์ ศรีคุปต์ “พี่เห่ง” คุณเกษร สายหัตติ “พี่มิด” คุณธนะรัตน์ สายหัตติ “พี่อู” ร.ต.อ.หญิงกฤษณา กิจมี “พี่ไก่” คุณจินตนา กิจมี “น้องหน้อย” คุณมยุรา กิจมี “น้องมะหนิง” และ “หลานๆ น้องอ้อฟ น้องเอฟ น้องแอ้น น้องโด้ด” ที่เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษา

บุคคลสำคัญคนสุดท้ายคือ คุณสายัณห์ ประสงค์เจริญ คู่ชีวิตที่เป็น “ผู้ให้” ในทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์ ความรัก ความห่วงใย ความเอาใจใส่ ความอบอุ่น ให้การสนับสนุนแนวความคิด การวิเคราะห์ วางแผนทำวิทยานิพนธ์ และคอยกระตุ้นเตือนให้ทำวิทยานิพนธ์อยู่ตลอดเวลา จึงทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ทุกท่าน และกราบขออภัยที่มีได้เอ่ยนามมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณครูบาอาจารย์ทุกท่าน ที่สั่งสอนผู้วิจัยมาตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงระดับปริญญาโท

ท้ายที่สุดนี้ ขออำนาจนามอันศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระคเณศได้โปรดประทานพรให้ทุกท่านประสบความสำเร็จในทุกสิ่งที่ปรารถนาทุกประการ

รุ่งธิดา กิจมี

ชื่อวิทยานิพนธ์

จะเข้ : การสร้างและการบรรเลง

ผู้วิจัย

รุ่งริชา กิจมี

ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ลักษณ์ ดาวันตหงษ์ ศศ.ม., Ph.D.

พรทิพย์ อุตุภรณ์ ศศ.บ., ศศ.ม.

วันที่สำเร็จการศึกษา

28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540

บทคัดย่อ

จะเข้ เป็นเครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องดีดที่ได้รับความนิยมมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา งานวิจัยนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความสำคัญของจะเข้ต่อการดนตรีไทย รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกรรมวิธีในการสร้างจะเข้ด้วยฝีมือช่างชาวบ้าน และเพื่อประมวลความรู้เรื่องการบรรเลงจะเข้ ศึกษาเมื่อดพรายและการประดับทำนอง ซึ่งใช้วิธีการศึกษาโดยค้นคว้าจากหนังสือเอกสารทางประวัติศาสตร์ รวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยวิธีการทางมานุษยวิทยา คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า “จะเข้” ไม่มีหลักฐานชัดเจนว่ามีกำเนิดอย่างไร บทบาทในปัจจุบันได้รับความนิยมในการบรรเลงเดี่ยว บรรเลงในวงเครื่องสายไทย วงมโหรี และประกอบการแสดง ด้านกระบวนการและขั้นตอนสร้างจะเข้พบว่าเป็นขั้นตอนที่ละเอียดซับซ้อน พิถีพิถัน ครูเอื้อ จิตเรณิม เป็นช่างผู้มีฝีมือในการสร้างจะเข้ที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในมาตรฐานเสียงจะเข้ที่มีความชัดเจน ก้องกังวาน ดังจำทุกสาย และมีรูปทรงที่สวยงาม สำหรับการบรรเลงจะเข้พบว่า มีวิธีการบรรเลง เมื่อดพราย และการประดับทำนองที่วิจิตรพิสดาร เช่น การสะบัด การรัว การขยี้ ฯลฯ ซึ่งเมื่อดพรายต่างๆ เหล่านี้ทำให้เสียงของจะเข้มีเสน่ห์ มีความไพเราะเป็นที่ชื่นชมและชื่นชอบโดยทั่วไป

Thesis Title Jakhe : Making and Playing Methods

Name Roongtiva Kitmee

Degree Master of Arts (Cultural Studies)

Thesis Supervisory Committee

Lakana Daoratanahong , M.A. , Ph.D.

Porntip Usuparat , B.A. , M.A.

Date of Graduation 28 February B.E. 2540 (1997)

Abstract

Jakhe is one of Thai traditional string instruments which has been popular since the Ayutthaya period. This research investigated the origins of Jakhe especially in terms of its significance in the Thai traditional band. Also, the studies of how it was made by hand by the Thai local people were looked into. Furthermore, the strategies for applying playing techniques to make appropriate tune and rhythms were also figured out. This study was carried out by means of library study, personal interviews and participant observation.

So far, as it had been found, there was no clear evidence indicating how the Jakhe originated. However, it was played both as a solo instrument and as one of the instruments in Mahori ensemble, and as a background instrument in the Thai traditional performances. In terms of how it was made, a famous instrument maker and music teacher, Kru Eaur Chatchaleum found to be the most skillful person to make the Jakhe. The process of making was found to be complicated and delicate. Kru Eaur's Jakhe was famous for its standard of the clarity and echo of its sound and the beauty of its shape. The study of playing techniques showed significant qualities of this musical instrument. These qualities made this instrument appreciated and popular among the Thai people.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของหัวข้อที่ศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	3
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.4 วิธีดำเนินการศึกษา	4
1.5 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	5
1.6 ขอบเขตในการศึกษา	5
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา	6
1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น	6
1.9 พื้นที่ภาคสนามที่ศึกษา	6
1.10 แหล่งข้อมูลสำหรับการค้นคว้า	6
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม : การศึกษาเกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทยและจะเข้	9
บทที่ 3 จะเข้ : ประวัติความเป็นมา พัฒนาการ บทบาทและหน้าที่	22
3.1 ประวัติความเป็นมาของจะเข้	22
3.2 พัฒนาการของจะเข้	28
3.3 กลุ่มผู้เล่นจะเข้	39
3.4 บทบาทและหน้าที่ของจะเข้	43
บทที่ 4 การสร้างจะเข้ : กรณีศึกษานักเรียนบ้านครูเอื้อ ฉัตรเฉลิม	52
4.1 ช่างสร้างจะเข้ ครูเอื้อ ฉัตรเฉลิม	52
4.1.1 ประวัติครอบครัว	52
4.1.2 เหตุผลในการเลือกอาชีพสร้างจะเข้	60
4.1.3 กระบวนการฝึกหัดเป็นช่างจะเข้และการสืบทอด	62
4.1.4 ทักษะและความเชี่ยวชาญของช่างผู้สร้างจะเข้	67
4.1.5 ทศนคติและความภาคภูมิใจที่มีต่ออาชีพสร้างจะเข้	69

4.1.6	ความคาดหวังในการสืบต่ออาชีพสร้างจะเข้	72
4.1.7	สถานภาพของอาชีพช่างสร้างจะเข้	74
	ก การตลาด ความนิยมและแนวโน้มผู้บริโภค	74
	ข ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน	77
	ค ทิศทางและอนาคตของอาชีพ	78
4.2	แหล่งผลิตจะเข้	79
4.3	การลงทุนและการจัดการดำเนินงาน	81
4.4	เครื่องมือและวัสดุในการสร้าง	83
4.5	วิธีการและขั้นตอนการสร้างจะเข้	91
4.5.1	การสร้างตัวจะเข้	91
4.5.1.1	การตัดไม้ให้ได้ขนาดของตัวจะเข้	91
4.5.1.2	การขุดจะเข้	92
4.5.1.3	การเหลา	93
4.5.1.4	การขัด	97
4.5.1.5	การเจาะช่องระบายเสียง	97
4.5.1.6	การปิดทองจะเข้	99
4.5.1.7	การใส่ขาจะเข้	100
4.5.1.8	การทาสีประคู้	101
4.5.1.9	การลงแลคเกอร์	101
4.5.1.10	การประคบ-ขัดมัน	102
4.5.1.11	การติดหย่ง/หย่อง	103
4.5.1.12	การใส่ลูกบิด	104
4.5.1.13	การใส่สายจะเข้	105
4.5.1.14	การติดนม-เทียบเสียง	107
4.5.2	การประดิษฐ์ส่วนประกอบอื่นๆ	111
4.5.2.1	ลูกบิด	111
4.5.2.2	ขาจะเข้	112
4.5.2.3	นมจะเข้	112
4.5.2.4	หย่ง/หย่อง	113
4.5.2.5	รังไหม/รางไหม	114
4.5.2.6	แหบ	114
4.5.2.7	โต๊ะจะเข้	115
4.5.2.8	หลักจะเข้	116

4.5.2.9	สายจะเข้	117
4.5.2.10	ไม้คึด	118
4.5.3	พัฒนาการและการปรับเปลี่ยนแปลงประยุกต์กรรมวิธี การสร้างจะเข้	119
บทที่ 5	การบรรเลงจะเข้	121
5.1	ระบบเสียงของจะเข้	121
5.2	วิธีการ เม็ดทราย และการประดับหรือตกแต่งทำนอง	124
5.2.1	วิธีการฝึกหัดการบรรเลงจะเข้เบื้องต้น	125
5.2.2	เม็ดทรายและการประดับทำนองจะเข้ให้ไพเราะ	136
5.2.2.1	การเก็บ	136
5.2.2.2	การคิดลูกสะบัด	137
5.2.2.3	การขยี้	138
5.2.2.4	การคิดกระทบสายฉ่าง	138
5.2.2.5	การคิดกระทบสามสายพร้อมกัน	138
5.2.2.6	การคิดกระทบสองสาย	139
5.2.2.7	การคิด “ริก” หรือ “ปรีบ”	139
5.2.2.8	การคิดทีเดียวได้สองเสียง	140
5.2.2.9	การคิดสองครั้งได้สามเสียง	141
5.2.2.10	การคิดเสียงควบ	142
5.2.2.11	การคิดเสียงโปรย	143
5.2.2.12	การคิดรูดนิ้ว รูดเสียง รูดสาย	143
5.2.2.13	การคิดกระทบนิ้ว	144
5.2.2.14	การคิดเสียงแฉบ	144
5.2.2.15	การคิดเสียงดอด	145
5.2.2.16	การคิดเสียงไซก	145
5.2.2.17	การคิดเสียงสลับสาย	145
5.2.2.18	การคิดทรมนิ้ว	146
5.2.2.19	การคิดลักไม้คึด	146
5.2.2.20	การคิดเสียงไซยก	146
5.2.3	การประดับทำนองในการบรรเลงประสมวง และประกอบการแสดง	147
5.2.3.1	การประดับทำนองในการบรรเลง	

ประสมวง	147
5.2.3.1.1 วงเครื่องสายไทย	147
5.2.3.1.2 วงมโหรี	148
5.2.3.1.3 วงเครื่องสายปี่ชวา	148
5.2.3.1.4 วงเครื่องสายผสม	149
5.2.3.2 การประดับทำนองในการบรรเลงประกอบ	
การแสดง	150
5.2.4 เม็ดทรายในการบรรเลงเดี่ยวจะเข้	151
5.2.5 ปัญหาและอุปสรรคในการบรรเลงจะเข้	153
5.2.6 วิธีการบำรุงรักษาเครื่องดนตรีจะเข้	154
5.3 พิธีกรรมและความเชื่อของผู้บรรเลงจะเข้	154
5.4 ทักษะคติและความเห็นที่มีต่อการบรรเลงจะเข้	162
บทที่ 6 สรุปอภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	165
6.1 สรุปผลการศึกษา	165
6.2 อภิปรายผลสิ่งที่ค้นพบจากการศึกษา	169
6.3 ข้อเสนอแนะ	171
6.3.1 ข้อเสนอแนะแนวคิดและทางเลือกในการแก้ปัญหา	171
6.3.2 ข้อเสนอแนะสิ่งที่ควรวิจัยต่อไป	172
บรรณานุกรม	173
ภาคผนวก	177

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	พินน้ำเต้า	22
2	พินเพ็ชระหรือพินเป็ชระ	23
3	หิ้ง	23
4	พิน	24
5	กระจับปี	25
6	จะเข้ที่มีหัวเป็นดัวจะเข้	26
7	จะเข้โบราณ	28
8	ดนตรีประเภท Long zithere	30
9	จะเข้รูปแบบโบราณ	31
10	จะเข้รูปแบบโบราณ	31
11	ส่วนประกอบต่างๆของจะเข้	32 , 89
12	ขนาดต่างๆของจะเข้	33
13	ภาพวาดจะเข้ขนาดจิ๋ว	34
14	ภาพวาดจะเข้ขนาดเล็ก	35
15	ภาพวาดจะเข้โบราณขนาดกลาง	37
16	ภาพวาดจะเข้โบราณขนาดกลาง	38
17	วงมโหรีเครื่องหก	43
18	วงมโหรีปัจจุบัน	44
19	วงเครื่องสายเครื่องเดียว	45
20	วงเครื่องสายเครื่องคู่	45
21	วงเครื่องสายปี่ชวา	46
22	ครูเลื้อ จัตุรเฉลิม	52
23	สมาชิกวงดนตรีไทยบ้านครูเลื้อ จัตุรเฉลิม	59
24	โรงงานสร้างจะเข้บ้านครูเลื้อ จัตุรเฉลิม	81
25	นายสุทัย เป็องจันงค์ ช่างหุุดตกแต่ง เหลา ฯลฯ	82
26	นายนคร จัตุรเฉลิม ช่างทำวัสดุต่างๆ	82
27	เครื่องมือสำหรับหุุดจะเข้	85
28	กระดานทองรองหรือรองระบายเสียงของแผ่นปี่ทองจะเข้	86
29	ไม้ขนุนที่เตรียมไว้สำหรับหุุด	91
30	การหุุดจะเข้	92
31	นายประทุม ชัยเจริญ ช่างหุุดจะเข้	93
32	ตำแหน่งการใส่ขึงทองจะเข้	94

33	ตำแหน่งการใส่ตามตัวจะเข้า	94
34	การเพลาจะเข้า	95
35	ลักษณะลายดอกไม้คอนท้ายและคอนหัวจะเข้า	96
36	การใส่หลัก	96
37	การขีดจะเข้า	97
38	การเจาะช่องระบายเสียง(รังผึ้ง) ลักษณะที่ 1	98
39	การเจาะช่องระบายเสียง(รังผึ้ง) ลักษณะที่ 2	98
40	ช่องระบายเสียงที่แกะสลักลงลายสวยงาม	99
41	ตำแหน่งการติดตะปูเกลียวปิดทองจะเข้า	99
42	การปิดทองจะเข้า	100
43	การติดขาจะเข้า	100
44	การทำแอลกอฮอล์ผสมทิบเบอร์	102
45	การประกอบ-ขัดมัน	103
46	การติดหย่ง/หย่อง	104
47	การวางรังไหม/รางไหม	104
48	ตำแหน่งการวางนมได้ตามลำดับ	105
49	การใส่แทน	106
50	การวางนม	106
51	ตำแหน่งสายจะเข้า และนมจะเข้า	107
52	การผ่าร่องหย่งสำหรับทาดสายจะเข้า	107
53	การแต่นมเพื่อดูเงาแสงกระเพื่อม	109
54	การวางนมได้เสียง	109
55	ไม้ที่เตรียมทำลูกบิด	111
56	ลูกบิดและขาจะเข้า	112
57	นมจะเข้า	113
58	หย่ง/หย่อง	113
59	รังไหม/รางไหม	114
60	แทน	115
61	ลักษณะลายดอกไม้โต๊ะจะเข้า	116
62	โต๊ะจะเข้า	116
63	หลักจะเข้า	117
64	สายจะเข้า	118
65	ไม้ติดจะเข้าพร้อมเชือก	118
66	Soundbox ของจะเข้า	122

67	ข้อระบายนึ่ง	122
68	ช่วงนึ่งของจะเข้	123
69	ทำนึ่งบรรเลงจะเข้ลักษณะที่ 1 ทับเทียบซ้ายทับขวา	126
70	ทำนึ่งบรรเลงจะเข้ลักษณะที่ 2 ทับเทียบขวาทับซ้าย	128
71	การพันไม้คืดจะเข้	129
72	การวางมือและวางนิ้ว	130
73	ลักษณะการวางนิ้วเรียง	133
74	ลักษณะการวางนิ้วข้าม	133

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของหัวข้อที่ศึกษา

“จะเซ้” อ่านออกเสียงว่า จะ-เซ้ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 จะเซ้ 1 น. หมายถึง เครื่องดนตรีไทยชนิดหนึ่ง มีรูปร่างคล้ายตัวจะเซ้ ตัวเป็นโพรงวางยาวไปกับพื้น มีสาย 3 สาย มีนม 11 นมเป็นฐานรองรับสาย เมื่อกดนิ้วขณะตีทำให้มีเสียงสูงต่ำ มีขา 5 ขา ใช้บรรเลงผสมอยู่ในวงเครื่องสายและมโหรี ลักษณะนามเรียกตัว จะเซ้ 2 (โบ) น. จะเซ้

คำว่า จะเซ้ นี้ มีคำอื่นที่ออกเสียงใกล้เคียงกันและเขียนต่างกัน คือ

“จระเซ้” อ่านออกเสียงว่า จอ-ระ-เซ้ หมายถึงสัตว์เลื้อยคลานที่อาศัยอยู่ในน้ำ กับหมายถึงกลุ่มดาวกลุ่มหนึ่งที่เรียกกันว่า “ดาวจระเซ้” (อุทิศ นาคสวัสดิ์, 2523:1)

“ตะเซ้” อ่านออกเสียงว่า ตะ-เซ้ คำนี้จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ตะเซ้ 1 คือ จระเซ้ ตะเซ้ 2 น. คือตัวไม้จากกลางจั่วบ้านตรงมายังชายคา ทาดเป็น 4 มุม มีเฉพาะบ้านทรงปั้นหยา หรือทรงมนิลา ; ไม่ขีดเสาดูหรือเสาดูเขียน สำหรับช่างผู้ทำจะเซ้คำนี้ให้เรียกเครื่องมือชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “คีมปากตะเซ้” (เลื้อ จัตรเฉลิม , 2538 สัมภาษณ์)

“ตะเฒ่” อ่านออกเสียงว่า ตะ-เฒ่ จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ตะเฒ่ น. คือ เครื่องลากเข็นของหนัก รูปเตี้ยๆ มีล้อ และคำนี้ให้เรียกชื่อเครื่องดนตรีจะเซ้ ครูเลื้อ จัตรเฉลิม ให้ความเห็นว่าคำนี้เป็นการออกเสียงที่เพี้ยนจากจะเซ้ เป็นตะ-เฒ่ หรือ ตะ-เฒ่ “เมื่อสมัยก่อน คงจะเขียนว่า ตะเฒ่ ให้ ตัว “ม” ซึ่งน่าจะถูกต้องกว่า ตัว “ซ” ถ้า จระเซ้ คำนี้เป็นสัตว์ เป็นเครื่องดนตรีต้อง ตะเซ้ จะเซ้ แต่ถ้าเขียนว่า ตะเฒ่ แล้ว ใครมาเห็นตัวหนังสือก็จะรู้ว่าเป็นชื่อเครื่องดนตรี ไม่ใช่ชื่อสัตว์ ที่เรียกว่า จระเซ้ ที่นี้ก็เลยมีคนทำเป็นตัวจระเซ้เลย มีปาก มีเกี๊ยว คิดว่าคงเพี้ยนไปเป็นจระเซ้ ความจริงเป็น จะเซ้ (เลื้อ จัตรเฉลิม , 2538 สัมภาษณ์)

ในเอกสารโบราณปรากฏว่ามีคำหนึ่ง คือคำว่า “โคระ” ตามรูปศัพท์นี้ หมายถึงสัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง คือ เขี้ย แต่โบราณนั้นคงจะผนวกเอาจระเซ้เข้าไว้ด้วยเมื่อไปเกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรี นั่นก็หมายความว่าเครื่องดนตรีชนิดนี้แต่เดิมก็คงทำรูปคล้ายคลึงโคระก่อนแล้วจึงแก้ไขรูปทรงออกไปเป็น จระเซ้ คำว่า “โคระ” ที่หมายถึง จะเซ้นั้นมีกล่าวอยู่ในมหาชาติคำหลวงในกัณฑ์มหาธาตุนั้นว่า “มหรทิกสรโพลสังข์สขงมี

ปชวปีแก้วแคนผสาร โศธา ปรีวเทนติกา แจรงทรอทรในสารตขงขิง จเข้ดิงสาร
สวรรค..."(ไม่ปรากฏผู้แต่ง 2516:307)

เครื่องดนตรี จะเข้ นี้ สันนิษฐานว่า คงจะเล่นกันเป็นสามัญมาแต่ดั้งแต่
 กรุงศรีอยุธยาตอนต้นในแผ่นดินของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งในแผ่นดินของ
 พระองค์นี้ทรงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับประเทศมอญมากกว่าแผ่นดินก่อนๆ (กรม
 พระยาคำรงราชานุภาพ 2516:28) ก็หมายความว่าพระราชวินิจฉัยของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรม
 พระยาคำรงราชานุภาพที่ว่า จะเข้ แต่เดิมเป็นเครื่องสังคีตของมอญก็เห็นจะถูกต้อง
 เพราะพระองค์มีพระราชวินิจฉัยโดยยึดหลักฐานแห่งศิลปะและวัฒนธรรมของชาติเป็น
 หลัก ซึ่งมีหลักฐานยืนยันว่า จะเข้ นั้นเป็นเครื่องสังคีตของมอญ

ธนิต อยู่โพธิ์ (2510:81) กล่าวว่า "...เคยเห็นจะเข้แกะสลักทำเป็นรูป
 จระเข้ ดังแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานในนครราชภัฏรวมไว้กับจะเข้ของไทยใหม่..." นั่นก็คือ
 เมื่อชนชาติมอญตกไปเป็นเมืองขึ้นของพม่า ราชวงศ์ดองอูมีอำนาจก็อาจนำเอาจะเข้ เข้า
 ไปร่วมบรรเลงกับเครื่องดนตรีของตนบ้าง ลึกนัยหนึ่งนั้น พม่าอาจจะได้รับไปจาก
 มอญทางใดทางหนึ่ง เพราะมีดินแดนใกล้ชิดกับ บรรดาศิลปะและวัฒนธรรมทั้งสองชาตินี้
 อาจจะถ่ายเทไปมาหาสู่กันเสมอ สิ่งใดที่ถือว่าเป็นของประจำชาตินั้นย่อมมีการแสดงหลัก
 ฐานเอาไว้ ซึ่งอาจจะเป็นการแกะสลักหรือภาพวาด เช่นเดียวกันกับของไทยเรา จะ
 เห็นภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือภาพแกะสลักสมัยโบราณ เช่น ภาพแกะสลักปูนปั้น ณ
 ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี มีภาพวงมโหรีเครื่องสีอยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาแต่ไม่มีเครื่อง
 ดนตรีจะเข้อยู่ด้วยเลย เพราะเราอาจถือว่า จะเข้ นั้นเป็นของต่างชาติ

อย่างไรก็ตาม จะเข้คงเป็นเครื่องดีดที่ได้รับความนิยมแพร่หลายในหมู่ชน
 แต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งอาจจะนำเข้ามาบรรเลงอยู่ในวงเครื่องสายไทยเป็นสามัญก็
 ได้ เพราะมีกล่าวไว้ในกฎมณเฑียรบาล ข้อที่ 20 ว่า "...ร้องเพลงเรือเป่าปี่ เป่าขลุ่ย ดิด
 จะเข้ กระจับปี่ ดีโพนทับ โห่ร้องนี้นั้น..." จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 2 จะเข้
 จึงเข้าร่วมบรรเลงอยู่ในวงมโหรีคู่กับกระจับปี่ เมื่อมีคนหันมาคิดจะเข้มากขึ้น กระจับปี่ก็
 เลิกลายไปในปัจจุบัน(มนตรี ตราโมท ,2498 : 70)

ลักษณะรูปร่างของจะเข้ เข้าใจว่าแก้ไขมาจากพิณ ทำให้วางราบไปกับพื้น
 เพื่อให้บังคับได้สะดวกและไพเราะ (สถาบันภาษาศาสตร์ 2524 : 1428) จะเข้จัดอยู่ใน
 เครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด มีสามสาย ดิดสายให้เกิดเสียงด้วย โทณะ คือไม้ดีดที่ทำ
 ด้วยงาช้าง กระดุกสัตว์ หรือไม้ วิธีการบรรเลงจะเข้ ผู้บรรเลงจะนั่งพับเพียบ มือขวาพัน
 ไม้ดีด มือซ้ายวางลงบนนมจะเข้แล้วดีดเพื่อให้เกิดเป็นเสียงต่างๆกัน เม็ดทรายและการ
 ประดับทำนองในการปฏิบัติเครื่องดนตรีชนิดนี้ ผู้ฝึกหัดจะต้องใช้ความพยายามและความ
 อุตุนเป็นอย่างสูง เพราะในขั้นต้นเป็นการฝึกหัดที่ยากมาก ข้อมือจะเจ็บ นิ้วจะดำน ซึ่ง
 เมื่อผ่านวิธีการบรรเลงในขั้นฝึกหัดนี้ไปแล้วก็จะขึ้นไปเรียนเม็ดทราย วิธีการบรรเลงชั้น
 สูงต่อไปตามลำดับ เช่น การรัว หรือการกรอ การสะบัด การสะบัดสองเสียง สะบัดสาม

เสียง การขยี้ การปรีบ ฯลฯ จะเห็น ในการบรรเลงรวมวงเครื่องสายไทยหรือวงมโหรี จะมีบทบาทในการเล่นเป็นเครื่องนำ คือ ดัดไปพร้อมกับซอด้วง ระนาดเอก เป็นเครื่องดนตรีหลัก มีวิธีการดำเนินทำนองหรือกลอนเพลงคล้ายกับเครื่องดนตรีระนาดเอก และเมื่อบรรเลงเดี่ยว จะเห็นจะมีเม็ดทรายในการบรรเลงที่วิจิตรพิสดารไม่แพ้เครื่องดนตรีไทยชนิดอื่น ๆ เช่น ระนาดเอก ซอด้วง ซออู้ เลขทิเคียว

เสียงของจะเข้จะมีความชัดเจน โปร่งใส ก้องกังวานได้นั้น สิ่งสำคัญก็อยู่ที่ผู้สร้างเครื่องดนตรีจะเข้และวัสดุที่ใช้ ตลอดจนกระบวนการสร้างหรือวิธีการประดิษฐ์ ซึ่งจะต้องอาศัยความชำนาญและประสบการณ์อย่างเชี่ยวชาญในการสร้าง ผู้บรรเลงหรือผู้คิดจะเข้ฝีมือดี ๆ ถ้าใช้อุปกรณ์การเล่นที่ไม่มีคุณภาพแล้ว เสียงจะเข้ที่เปล่งออกมาก็จะหาความงาม ความไพเราะได้ยาก ดังนั้นศิลปินจะเข้ทุกคนจำเป็นต้องเสาะหาช่างผู้มีฝีมือในการสร้างจะเข้ที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในบรรดาศิลปินที่มีชื่อเสียงทั้งหลาย ซึ่งชื่อของลุงเลื้อย ครูเลื้อย หรือช่างเลื้อย จัตรเจลิ้ม ช่างสร้างจะเข้เมืองชลบุรีเป็นชื่อที่ใคร ๆ ต่างเล่ายังอย่างขกัอย่าง ชื่นชมว่ามีฝีมือในการสร้างจะเข้ นอกจากเรื่องคุณภาพของเสียง ความประณีตในการเลือกวัสดุอุปกรณ์ในการทำ และสัดส่วนของจะเข้ที่มีความสวยงามแล้ว ก็คือ ความมีน้ำใจอภัยหาศิษย์ไมตรีของครูเลื้อย และความเป็นมาตรฐานการสร้างจะเข้ที่คงเส้นคงวา “ถ้าจะชื่อจะเข้ดี ๆ ต้องไปที่เมืองชลบ้านลุงเลื้อย” และไม้ขนุนที่เป็นที่นิยมว่าใช้ทำจะเข้ได้นั้น ได้แก่ไม้ขนุนที่ขึ้นในพื้นที่ชายทะเล เช่น ที่จังหวัดชลบุรี ไม้ขนุนที่นำมาใช้ต้องเป็นไม้ที่แก่เต็มที่จะมีแก่น จึงจะได้เนื้อไม้ที่แกร่ง ทำให้ได้เสียงที่ไพเราะ จะเข้ที่เรียกว่าเสียงดี ก็คือ เสียงจำทุกเส้น ก้องกังวาน ขณะบรรเลงหรือคิดจะเข้ต้องชัดเจนทุกเสียง ไม่เพี้ยน ไม่บด

ด้วยครูเลื้อย จัตรเจลิ้ม เป็นผู้ที่อนุรักษ์วิธีการสร้างจะเข้ด้วยฝีมือช่างชาวบ้าน ดังนั้น ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้ศึกษาการบรรเลงจะเข้มาตั้งแต่อายุ 12 ปี มีชีวิตผูกพันกับการบรรเลงจะเข้และการสอนจะเข้มาเป็นเวลา 20 ปีแล้ว จึงตระหนักถึงความสำคัญของกรรมวิธีการสร้างจะเข้ด้วยฝีมือช่างชาวบ้านของครูเลื้อย จัตรเจลิ้มช่างผู้มีชื่อเสียงคนนี้ และทราบว่า เรื่องการสร้างเครื่องดนตรีจะเข้ และวิธีการบรรเลงจะเข้ยังไม่มีผู้ศึกษาอย่างละเอียดมาก่อน โดยเฉพาะเรื่องกระบวนการในการสืบทอดวิธีการสร้างจะเข้ มีน้อยคนนักที่จะรับการถ่ายทอดไว้ได้ ด้วยเพราะเป็นความชำนาญพิเศษเฉพาะบุคคลและการสั่งสมประสบการณ์การสร้างมาเป็นเวลานานจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาวิจัยเรื่องต่างๆ เหล่านี้ขึ้น เพื่อให้ความรู้แก่ชนรุ่นหลัง และที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ เป็นหลักฐานมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทยเราด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อรวบรวมความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความสำคัญของจะเข้ต่อการดนตรีไทย

- 1.2.2 เพื่อศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับกรรมวิธีในการสร้างจะเข้ด้วยฝีมือช่างชาวบ้าน
- 1.2.3 เพื่อประมวลความรู้เรื่องการบรรเลงจะเข้ ศึกษาเม็คพรายและการประดับ
ทำนอง

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความสำคัญของเครื่องดนตรีจะเข้และเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาค้นคว้า
- 1.3.2 เป็นการส่งเสริม เผยแพร่ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้านให้บุคคลทั่วไปทราบ ทำให้ได้ทราบถึงกรรมวิธีการสร้างจะเข้และเห็นคุณค่าความสำคัญของการสร้างจะเข้ และความเป็นช่างจะเข้
- 1.3.3 ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการบรรเลง เม็คพรายและการประดับทำนองในการบรรเลงจะเข้ เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาจะเข้เกี่ยวกับวิธีการบรรเลง เพื่อให้เข้าถึงสุนทรียรสแห่งความงาม ความไพเราะของเสียงจะเข้

1.4 วิธีการดำเนินการศึกษา

1.4.1 ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.4.1.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (documentary research) เป็นการศึกษาโดยสำรวจและรวบรวมข้อมูลเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ สารคดีและรายงานผลศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วทั้งที่บันทึกเป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศรวมทั้งข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงและวิดีโอ

1.4.1.2 รวบรวมข้อมูลภาคสนาม (field research) โดยใช้วิธีการทางมานุษยวิทยา ดังนี้

ก. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างจะเข้ วิธีการบรรเลงจะเข้ อาทิ ผู้สร้างจะเข้ ศิลปินจะเข้ และบุคคลในวงการนาฏศิลป์ดนตรีไทย เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์วิธีการสร้างจะเข้ และศึกษาเกี่ยวกับการบรรเลงจะเข้และการประดับทำนองจะเข้

ข. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participation observation) โดยเข้าไปสังเกตการณ์เกี่ยวกับกรรมวิธีและขั้นตอนการสร้างจะเข้ในช่วงการตีคนมแต่งเสียง การแก้ไข การปรับปรุงระบบเสียง และศึกษา-สังเกตวิธีการบรรเลงจะเข้อย่างมีส่วนร่วม ตั้งแต่การฝึกหัดปฏิบัติเบื้องต้น จนถึงเม็คพราย การบรรเลงรวมวง การบรรเลงเดี่ยว การเทียบเสียงก่อนการบรรเลงหรือการไ้ทำงานในระหว่างการบรรเลงและภายหลังการบรรเลง วิธีการเก็บรักษาจะเข้ และบันทึกข้อมูลไว้เพื่อการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

ค. การบันทึกเสียงจะเห็น โดยทำการบันทึกเสียงกระบวนการสร้างใน ขั้นตอนการตั้งสาย ปรับแต่งนมจะเห็น ขึ้นเสียงจะเห็น และบันทึกการบรรเลงเดี่ยว การบรรเลงประสมวงเครื่องสาย วงเครื่องสายผสม วงมโหรี และการบรรเลงประกอบการแสดงการฟ้อนรำ จากนั้นบันทึกข้อมูลไว้เพื่อวิเคราะห์ต่อไป

ง. การบันทึกภาพ โดยบันทึกภาพที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยอาทิลำดับขั้นตอนในการสร้างจะเห็น ภาพการฝึกหัดคิดจะเห็นเบื้องต้น ภาพการบรรเลง การแสดงผสมวงต่างๆ เป็นต้น ภาพเหล่านี้ทำการบันทึกจากของจริงบ้างและจากหนังสือเอกสารต่างๆบ้าง การนำภาพที่เกี่ยวข้องมาเสนอก็เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้มีความละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น

1.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักทางมานุษยวิทยาการดนตรี และหลักทางดนตรีวิทยา

1.5 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 แนวคิดทางมานุษยวิทยาการดนตรี (ETHNOMUSICOLOGY) ศึกษาจะเข้าถึงทางด้านหน้าที่และบทบาทที่มีต่อวงดนตรีไทยและสังคมไทย

1.5.2 แนวคิดเชิงวิชาการดนตรี (MUSICOLOGY) ศึกษาในลักษณะของระบบเสียง วิธีการบรรเลง บทเพลง เน้นคุณลักษณะและความสัมพันธ์ที่สืบเนื่องมาจากอิทธิพลของเครื่องดนตรี

1.6 ขอบเขตในการศึกษา

1.6.1 การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะเรื่อง จะเห็น ในแง่ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ และบทบาทที่มีต่อดนตรีไทยเกี่ยวกับวิธีการบรรเลง จากอดีต(ประมาณสมัยกรุงศรีอยุธยา) ถึงยุคปัจจุบัน(พ.ศ. 2539)

1.6.2 ศึกษาการสร้างจะเห็นที่บ้านครูเอื้อ จัตุรเฉลิม เลขที่ 469 ซอยศรีนิคม ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี และที่โรงงานสร้างจะเห็น เลขที่ 690 ซ.ซอยจงประสาน ตำบลบ้านไช้ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

1.6.3 เมื่อพิจารณาและการประดับทำนองในการบรรเลงจะเห็น ศึกษาจากศิลปินจะเห็นที่มีประสบการณ์ มีฝีมือและมีชื่อเสียง และนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับดนตรีไทย 9 ท่าน ดังนี้

1. ครูเอื้อ จัตุรเฉลิม
2. ผศ.พิชิต ชัยเสรี
3. ครูทองดี สุจริตกุล
4. รศ.นายแพทย์ทูนพิศ อมาตยกุล
5. อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน
6. อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม

7. อาจารย์ชฎิล นักดนตรี
8. อาจารย์ศิลป์ ตราโมท
9. คุณคุณฐิ สว่างวิบูลย์พงศ์

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา

จะเข้	หมายถึง	เครื่องดนตรีไทยชนิดหนึ่ง ใช้ดีด มีสามสาย มีนม 11 นม บรรเลงเดี่ยว และบรรเลงในวงเครื่องสาย,มโหรี และเครื่องสายผสม
ทางจะเข้	หมายถึง	ท่วงทำนองเพลงที่ใช้ในการเล่นเฉพาะของเครื่องดนตรีจะเข้
สายเอก	หมายถึง	สายที่ 1 ของจะเข้ มีเสียงสูง
สายทุ้ม	หมายถึง	สายที่ 2 ของจะเข้ มีเสียงทุ้ม
สายต่ำ	หมายถึง	สายที่ 3 ของจะเข้ หรือสายลวด มีเสียงต่ำ
จะเข้ชุด	หมายถึง	จะเข้ที่ชุดด้วยฝีมือช่างจะเข้
เม็ดทราย	หมายถึง	กลวิธี เทคนิคพิเศษในการดีดจะเข้ เช่นการสะบัด การขี้ การดีดเสียงตบ ฯลฯ

1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น

การบันทึกทำนองหรือจังหวะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างจะเข้และการบรรเลงจะเข้ ผู้วิจัยจะบันทึกด้วยโน้ตตัวอักษร โด เร มี ฟา ซอล ลา ที

1.9 พื้นที่ภาคสนามที่ศึกษา

- 1) โรงงานสร้างจะเข้ บ้านครูเอื้อ จิตรเฉลิม เลขที่ 690 ส. ซอยจางประสาน ตำบลบ้านไชย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
- 2) บ้านครูเอื้อ จิตรเฉลิม เลขที่ 469 ซอยศรีนิคม ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

1.10 แหล่งข้อมูลที่สำคัญ

จากห้องสมุดต่าง ๆ ดังนี้

ห้องสมุดสมเด็จพระเทพรัตน์ฯ มหาวิทยาลัยมหิดล

หอสมุดแห่งชาติ

ห้องสมุดสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมฯ มหาวิทยาลัยมหิดล

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรมศิลปากร

จากการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ได้แก่

ครูเอื้อ ฉัตรเฉลิม ช่างสร้างจะเข้ จังหวัดชลบุรี

นายอุทัย เนื่องจำนงค์ ช่างชุดตกแต่งสร้างจะเข้ บ้านครูเอื้อ ฉัตรเฉลิม

นายบคร ฉัตรเฉลิม ช่างสร้างวัสดุจะเข้ บ้านครูเอื้อ ฉัตรเฉลิม

ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทย

นักดนตรีไทย

ศิลปินจะเข้ หรือ อาจารย์สอนจะเข้

บทที่ 2

บททวนวรรณกรรม : การศึกษาเกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทยและจะเห็น

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้มีการค้นคว้างานการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทยประเภทต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงเครื่องดนตรีจะเห็นด้วยจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ต่าง ๆ และสามารถจัดแบ่งได้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ตามประเด็นที่มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้ คือ

1. เครื่องดนตรีไทย

ธนิต อุษโพธิ์ (2530) ได้เขียนเรื่องเครื่องดนตรีไทยประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่าซึ่งในที่นี้จะขอล่าวโดยละเอียดถึงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีดที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน ได้แก่

เครื่องดีด คือ เครื่องสายมีกะโหลกเสียง และใช้นิ้วมือหรือไม้ดีดดีดสายให้สั่นสะเทือนเกิดเสียง เป็นเครื่องดนตรีประเภทหนึ่ง ซึ่งนักประวัติศาสตร์ยืนยันว่ามีกำเนิดขึ้นในตะวันออกก่อน แล้วฝรั่งได้แบบอย่างเอาไปสร้างขึ้นเป็นดนตรีเครื่องสายชนิดต่าง ๆ มี Lute , Rebec และ Mandoline เป็นต้น เครื่องสายที่ใช้ดีดเหล่านี้เราเรียกตามคำบาลีและสันสกฤตว่า “พิณ” แต่เดิมคงใช้กะโหลกเสียงทำด้วยเปลือกผลไม้ เช่น พืชมะม่วง ที่เรียกว่า พืชมะม่วง เป็นต้น ที่มีกล่าวถึงพิณไว้ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง สมัยสุโขทัย ตอนหนึ่งว่า “เสียงพาทย์ เสียงพิณ เสียงเลื้อน เสียงขับ” นั้นอาจหมายถึงพืชมะม่วงหรือพิณอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

พืชมะม่วง เป็นพิณสายเดี่ยว คงจะเป็นของพราหมณ์ทำขึ้นเล่นกันมาก่อน ยังมีเพลงร้องเพลงหนึ่งชื่อว่า “พราหมณ์ดีดพืชมะม่วง” ก็คงจะหมายถึงดีดพืชมะม่วงอย่างนี้ กล่าวถึงนี้เอง พืชมะม่วงนี้ชาวอินเดียคงจะนำมาเล่นแพร่หลายอยู่ในดินแดนแหลมอินโดจีนนี้ก่อนและขอมโบราณหรือมอญเขมร ได้รับช่วงไว้ ก่อนที่ชนชาวไทยจะอพยพลงมา ที่เรียกชื่อว่า พืชมะม่วง เพราะเอาเปลือกผลไม้มาตัดครึ่งลูกและเอาทางจุหรือทางหัวไว้ เจาะตรงติดกับไม้คันทวนซึ่งเรียกว่า “ทวน” เพื่ออุ้มเสียงให้เกิดกังวาน ทวนนั้นใช้ไม้เหลาให้ปลายข้างหนึ่งเรียวจนโค้งขึ้นสำหรับผูกสายยาวประมาณ 78 ซม.ทางโคนของทวนอีกข้างหนึ่งเจาะรู แล้วเอาไม้อีกอันหนึ่งมาเหลาทำ “ลูกบิด” ยาวประมาณ 25 ซม.สอดเข้าไปในรูให้ปลายสอดขึ้นขึ้นไปผูกสายอีกข้างหนึ่งสำหรับบิดสายให้ตึงหรือหย่อนเพื่อให้เสียงสูงต่ำ กะโหลกพืชมะม่วงนั้นตรงติดเข้ากับคันทวนค่อนไปทางโคน แต่เดิมใช้เส้นหวายทำสายแล้วต่อมาใช้สายไหม เดี่ยวนี้ใช้ลวดทองเหลืองทำสาย มีสายเดี่ยว ข้างหนึ่งผูกปลายทวนทางโค้งงอและเอาปลายสายอีกข้างหนึ่งผูกกับปลายลูกบิดที่สอดสอดขึ้น

มาจากโคนทวน รังสายไฟถึงด้วยเลาเชือกอีกเส้นหนึ่งคล้องสายพินผูกโยงไว้กับทวนตรงใกล้กับที่ติดจุกน้ำเต้า เรียกว่า “รัดอก” ปลายทวนที่โค้งงอนนั้นบางทีก็แกะสลักเป็นกระหนกตัวนาคหรือหางนาคสวยงามและไม่ถูกบิदनั้นบางทีก็กลึงเป็นลูกแก้วลวดพล้นน้ำดู

วิธีเล่นพินน้ำเต้าโดยปกติผู้เล่นจะต้องไม่สวมเสื้อใช้มือซ้ายจับทวนแล้วเอากะโหลกพินประกบติดกับเนื้อตรงอกเบื้องซ้ายของผู้เล่น ใช้มือขวาดึงสาย ผู้เล่นที่ชำนาญงานจะชยับกะโหลกน้ำเต้าเปิดปิดตรงทรวงอกเพื่อให้เกิดเสียงก้องกังวานตามต้องการ และใช้นิ้วมือซ้ายช่วยกดหรือเหยียดเพื่อให้สายดึงหรือหย่อน คิดประสานกับเสียงขับร้องของผู้เล่นเอง ด้วยความคล่องแคล่วชำนาญในคำเก่า ใช้กิริยาว่า “ดึงพิน” เดิมเห็นจะใช้ดิงอย่าง Harp ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีของชาวตะวันตก

พินเปียะ หรือพินเปี้ยะ หรือบางทีเรียกว่า เปี้ยะหรือเปี้ยะ มีกล่าวถึงในพงศาวดารล้านช้าง เป็นท่านองว่า พระมหากษัตริย์ของชนชาวไทยในสมัยโบราณเมื่อครั้งยังตั้งอาณาจักรไทยอยู่ในประเทศจีนตอนใต้ ได้ส่งนักดนตรีนักกลอน และครูละครบ่อนรำลงมาฝึกสอนคนไทยด้วยกันซึ่งอพยพแยกย้ายกันลงมาตั้งอาณาจักรไทยอยู่ในแหลมอินโดจีน และในการนั้นได้ส่งครูลงมาสอนให้รู้จักทำและเล่นพินเปียะด้วย ถ้าเป็นจริงตามนั้น พินเปียะ หรือเปี้ยะ ก็เป็นของที่ชนชาวไทยรู้จักทำรู้จักเล่นกันมาแต่เดิม มีกล่าวถึงในกาพย์ขับไม้เรื่องพระรถเสน เรียกว่า “พินเพลีย” และกล่าวไว้คล้ายกันว่า เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ร่วมบรรเลงในงานพระราชพิธีมงคลสมโภชด้วยดังนี้ :- ครั้นได้ฤกษ์ดี จึงเบิกบาศศรี สมโภชภูบาล แตรสังข์เสียงใส พาพญ์น้องศรไชย มีทั้งฉิ่งเพลงชาญ ปี่ลู่เสียงหวาน จะเข้พินเพลียการ ศัพท์คือเพลงสวรรค์

ดูเหมือนในหนังสืออนุสรณ์คำฉันท์ จะเรียก พินเปียะว่า “เพีย” เป็นเครื่องดีดจำพวกพินเหมือนกันใช้ประกอบขับร้องไป คิดประสานเสียงไป เช่น กล่าวไว้ว่า “จำเรียงสานเสียง ประอรประเอียง กรกริดเพียทอง เต่งดิง เพลงพิน ปี่แคนทรล่อง สำหรับลบบองลเบงเง่งฉันท” แต่ในโคลงกำสรวลศรีปราชญ์ เรียกไว้ว่า “เพลีย” จะเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวกับหรือไม่ ไม่ทราบ แต่ก็ใช้คิดประกอบการขับร้องเหมือนกัน เช่นที่ว่า

สาขาน้ำเต้าเล่น	หลายกล
เคอร์ติดเพลียเพลงพาด	รยกฐ์
สาขานอนในถนน	กามข่าว รยมฤา
ขงที่สาวน้อยรู้	รยขบวน ๖

พินเปียะ ลักษณะคล้ายพินน้ำเต้า แต่พินเปียะทำเพิ่มขึ้นเป็น 2 สาย และ 4 สาย ก็มี คันทวนยาวประมาณ 1 เมตรเศษ ถูกบิदनก็ยาวประมาณ 18 ซม. ใช้เชือกคล้องสายผูกโยงไว้กับทวน สำหรับเร่งเสียงเหมือนกับพินน้ำเต้า กะโหลกก็ทำด้วยเปลือกลูกน้ำเต้าตัดครึ่งลูกก็มี ทำด้วยกะลามะพร้าวก็มี เวลาดีดก็เอากะโหลกประกบติดไว้กับหน้าอกชยับเปิดปิด เพื่อให้เกิดเสียงก้องกังวานตามต้องการ เช่นเดียวกับดีดพินน้ำเต้าตามที่ปรากฏในท้องถิ่นภาคเหนือ ผู้เล่นมักจะดีดคลอขับร้องของตนเองและนิยมเล่นในขณะที่ไปเที่ยว

เกี่ยวสาวตามหมู่บ้านในเวลาค่ำคืน เคี้ยวนี้หาผู้เล่นได้ยากแล้ว แต่ยังมีพี่น้องชาวไทยทางภาคเหนือของประเทศไทยเล่นได้บ้าง

ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มีเครื่องสายชนิดหนึ่งบอกไว้ว่าพิณเพียะ แต่ใช้ไม้จริงชนิดเขาทำเป็นกะโหลกยาวตั้งแต่กะโหลกจนตลอดคันทวนประมาณ 1.22 เมตร แกะสลักฝังงาลงไปเป็นเนื้อไม้เป็นลวดลายแพรวพราว ตัวกะโหลกกว้างประมาณ 28 ซม. คันทวนแบนใหญ่กว้างประมาณ 48 ซม. มีสายถึง 5 สาย

กระจับปี่ คือพิณ 4 สายชนิดหนึ่งนั่นเอง ตัวกะโหลกกระจับปี่ทำแบนทั้งด้านหน้าและหลัง อย่างตัว Guitar แต่รูปกลมรีหนาประมาณ 7 ซม. วัดตามหน้าด้านยาวของกะโหลกประมาณ 44 ซม. ด้านกว้างประมาณ 40 ซม. ทำคันทวนหรือทวนเรียวยาว ตอนปลายทวนทำแบนและบานปลายแบบผายออกไป ยาวตลอดคันทวนประมาณ 138 ซม. ถ้าวรวทั้งตัวและทวนก็ยาวประมาณ 180 ซม. มีลิ้มสลักเป็นลูกบิดสำหรับขึ้นสาย 4 อัน ตรงกับ Fret ของฝรั่ง ตรงกะโหลกด้านหน้าทำแผ่นไม้บางๆ คำสายให้ตุงออก แผ่นไม้บางๆ นี้เรียกว่า “หย่อง” ตรงกับ Bridge ของเครื่องสายฝรั่ง เวลาเล่นใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้จับไม้ติดเชี่ยสายให้สั่นสะเทือนเกิดเสียงไม้ติดนั้นทำด้วยเขา ด้วยกระดูกสัตว์หรือ กระ

ที่เรียกเครื่องดนตรีชนิดนี้ว่า “กระจับปี่” ว่ากันว่าเพี้ยนมาจาก “กัจฉปี่” ซึ่งเป็นคำขวา และว่า “กัจฉปี่” ก็เพี้ยนมาอีกต่อหนึ่งจากคำในภาษาบาลีและสันสกฤตว่า “กัจฉปะ” ซึ่งแปลว่าเต่า บางทีแต่เดิมจะเห็นกันว่าตัวกะโหลกนั้น รูปร่างคล้ายกระดองเต่ากระมัง แต่เหตุใดจึงไปนำเอาคำขวามาเรียก หรือเมื่อเริ่มแรกเราจะได้รับแบบฉบับมาจากขวา เป็นเรื่องน่าสงสัย แต่อาจผ่านเข้ามาทางเขมรในสมัยอาณาจักรศรีวิชัยก็ได้ เพราะกระจับปี่คงจะมีใช้มานาน แต่แรกก็คงจะใช้ติดเล่นกันเป็นสามัญเช่นเดียวกับพิณเพียะและเครื่องดนตรีอื่นๆ เช่นมีกล่าวถึงไว้ในกฎหมายเพียรบาลสมัยกรุงศรีอยุธยาว่า “ร้องเพลงเรือ เป่าปี่เป่าขลุ่ย สีซอดิดจะเข้ กระจับปี่ ดีโหนดทับโห่ร้องนี้นั้น” ต่อมาได้นำไปใช้เป็นเครื่องติดประกอบการ “ขับไม้” สำหรับบรรเลงในงานหลวง เช่น ในงานพระราชพิธีอันสูงศักดิ์ มีงานสมโภชพระมหาเศวตฉัตรและสมโภชพระยาช้างเผือกเป็นต้น ทั้งนิยมนำไปเล่นร่วมในวงมโหรี หรือวงเครื่องสายอยู่สมัยหนึ่ง แต่คงจะเนื่องด้วยกระจับปี่แต่เดิมเสียงเบาและมีน้ำหนักมาก เพราะทำด้วยไม้แก่นจะยกขึ้นถือติดอย่างพิณน้ำเต้าและแมนโกลินไม่สะดวกผู้ติดกระจับปี่จำต้องพับเพียบขวา แล้วเอาตัวกระจับปี่วางบนหน้าขาข้างขวาของตนเพื่อทานน้ำหนัก มือซ้ายถือคันทวน มือขวาจับไม้ติด คงจะเนื่องด้วยเหตุนี้จึงไม่สู้มีผู้นิยมนำมาเล่น กระจับปี่จึงหายไปจากวงดนตรีไทย ปัจจุบันนี้จึงหาผู้เล่นได้ยาก

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2498 กรมศิลปากรได้ประดิษฐ์กระจับปี่ขึ้นใหม่ โดยรักษารูปทรงไว้อย่างเดิม ทำด้วยไม้เขาทั้งตัวและทวน แล้วเจาะรูที่ตัวกระจับปี่ให้ลุ่มเสียงก้องเกิดกังวานยิ่งขึ้นและสร้างขึ้นเป็น 4 ขนาด ขนาดใหญ่เท่ากับของเดิม ขนาดย่อมก็ย่อส่วนลด

หลั่นกันลงมาอีก 3 ขนาดเพื่อประโยชน์ในทางเสียง ทั้ง 4 ขนาดมีน้ำหนักเบาสามารถถือเดินคิดเล่นเพลงได้สะดวกและเปลี่ยนบันไดเสียงให้สามารถเล่นเพลงสากลได้อีกด้วย

ซิง เป็นเครื่องคิดมี 4 สาย เช่นเดียวกับกระจับปี่แต่เล็กกว่ากระจับปี่มาก รวมทั้งคันทวนและกะโหลกยาวประมาณ 81 ซม. กะโหลกกลม วัดผ่านศูนย์กลางราว 21 ซม. รูปร่างคล้ายเหยอะจิน (Yueh ch' in) คือพิณวงเดือนของจีน ต่างแต่พิณวงเดือนของจีนกะโหลกใหญ่และคันทวนสั้น ตัวกะโหลกและคันทวนของซิงมักทำด้วยไม้แก่นเนื้อแข็งขึ้นเดียวกับ ขูดคว้านตอนที่เป็นกะโหลกให้เป็นโพรงและใช้ไม้ตัดกลมเจาะรูกลางแผ่นทำเป็นฝาปิดด้านหน้าเพื่ออุ้มเสียงให้เกิดกังวาน คันทวนทำเป็นเหลี่ยมด้านหน้าแบน ตอนปลายทำโค้งและขุดให้เป็นร่องเจาะรูสอดลูกบิดข้างละ 2 อัน รวม 4 อัน เข้าไปในร่องสำหรับซิงสาย 4 สาย สายทั้ง 4 สายนี้ใช้เส้นลวดขนาดเล็ก 2 สาย ใหญ่ 2 สาย มีหย่องสำหรับหนุนสายตรงกลางกะโหลกด้านหน้าและมีตะพานหรือนมรับนิ้ว 9 อัน อันทางปลายทวนยาวเต็มหน้าทวน แต่อันถัดมาก็สั้นเข้า ถึงอันที่ 9 ซึ่งอยู่ใกล้กะโหลกยาวราวครึ่งหนึ่งของหน้าทวน ปลายทวนทำให้แบนและงอมาทางด้านหน้า

ซิงเป็นเครื่องคิดที่ชาวไทยในภาคเหนือของประเทศไทย นิยมใช้ถือแบบหน้าอกด้วยมือซ้าย และมือขวาถือไม้คึดซึ่งทำด้วยเขาหรือกระดูกสัตว์

จะเข้ เป็นเครื่องดัดอีกชนิดหนึ่ง เข้าใจว่าแก้ไขมาจากพิณ ทำให้วางราบไปตามพื้น เพื่อให้บังคับได้สะดวกและไพเราะ โดยเหตุที่ตัวพิณแต่เดิมทำเป็นรูปร่างอย่างจระเข้ แต่ขุดให้กลวงเป็นโพรงข้างในเพื่อช่วยให้เกิดเสียงก้องกังวาน จึงเรียกชื่อเครื่องดนตรีชนิดนี้ตามรูปร่างว่า “จะเข้” เช่นเดียวกับพิณของอินเดียที่ทำตอนตัวพิณเป็นรูปนกยูง ตอนปลายเป็นหางนกยูง ก็เรียกพิณชนิดนั้นว่า “มยุรี” แต่จะเข้ที่สร้างในคอนหลังนี้ได้คิดปรับปรุงแก้ไขกันขึ้นใหม่ ไม่ทำเป็นรูปจระเข้กันทีเดียว แต่ถ้าพิจารณาด้วยความคิดคำนึงเข้าช่วยด้วยก็มีเค้าคล้ายๆจระเข้ ที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไปนี้ เข้าใจว่าเพื่อประโยชน์ในทางเสียงและเพื่อความสะดวกเป็นส่วนใหญ่

ตัวจะเข้ทำเป็น 2 ตอน ตอนตัวและหัวเป็นกระพุ้งใหญ่ทำด้วยไม้แก่นขนุน หน้าราว 12 ซม. ยาวประมาณ 52 ซม. กว้างประมาณ 29 ซม. ตอนหางยาวประมาณ 78-80 ซม. กว้างประมาณ 11.5 ซม. รวมทั้งท่อนหัวและท่อนหางซึ่งทำด้วยไม้แก่นขนุนท่อนเดียวขุดเป็นโพรงตลอดถึงกัน กี่ยาวประมาณ 130-132 ซม. มีแผ่นไม้ปิดท้องเบื้องล่างจะเข้ตัวหนึ่งมีเท้ารองตอนตัว 4 และปลายหาง 1 สูงจากปลายเท้าวางพื้นถึงหลังประมาณ 19 ซม. ทำหลังนูนกลาง สองข้างลาด ขึ้นสายโยงเรียงไปตามหลังตัวจะเข้จากทางหัวไปทางหางสามสาย สาย 1 ใช้เส้นลวดทองเหลือง อีก 2 สายเป็นสายเอ็น มีลูกบิดประจำสายๆละ 1 อัน สำหรับเร่งเสียง มี “หย่อง” รับสายทางหาง ระหว่างตัวจะเข้มาทาง “หย่อง” มีแป้นไม้ที่เรียกกันว่า “นม” สำหรับรองนิ้วกด 11 อัน ดัดไว้บนหลังจะเข้ นมอันหนึ่ง ๆ สูงเรียงระดับกันไปตั้งแต่ 2 ซม. ขึ้นไปจนสูง 3.5 ซม. เมื่อบรรเลงใช้คึดด้วยไม้คึดกลมปลายแหลมทำด้วยกระดูกสัตว์หรือด้วยงา ยาวประมาณ 5-6 ซม. เคียนด้วยเส้นด้ายติดกับ

ปลายนิ้วของผู้คิด และให้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วกลางช่วยจับให้มีกำลังดันเวลาแกว่งมือสายไปมา เครื่องดนตรีชนิดนี้นับว่าทึ่ก็สร้างขึ้นด้วยความวิจิตรบรรจง เช่นเสียงและเสียงเป็นลวดลายสวยงาม

ไทยเราเห็นจะรู้จักเล่นจะเข้มานานไม่น้อยกว่าสมัยแรกตั้งกรุงศรีอยุธยา จึงมีกล่าวในกฎหมายตราสามดวงว่าเครื่องดนตรีอย่างนี้เอง ที่ไม่ปรากฏว่าได้นำเข้าแล้วแต่จะเข้เข้ามาเล่นร่วมวงมาแต่ก่อนนั้น บางทีเครื่องดนตรีชนิดนี้จะเหมาะสำหรับเล่นเดี่ยว และมีบางท่านกล่าวว่า จะเข้ของเขมรก็มี เขาทำรูปร่างอย่างจะเข้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวไว้ว่า “ จะเข้แต่เดิมเป็นเครื่องสังคีตของมอญ ” อาจเป็นจริงก็ได้ เพราะได้เคยไปเห็นจะเข้และสลักทำเป็นรูปจะเข้ตั้งแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานในนครลำปาง รวมไว้กับจะเข้ของไทย แต่ในสหภาพพม่าไม่มีใครเล่นจะเข้ได้ เมื่อเรานำไปติดให้ฟังเขาเห็นเป็นของแปลกและไพเราะน่าฟัง แต่จะเป็นเครื่องดนตรีที่ไทยเราได้แบบอย่างมาจากใครก็ตาม เดี่ยวนี้นับว่าเป็นเครื่องดนตรีของไทยที่มีกระแสเสียงก้องกังวานเกิดความไพเราะมาก และเป็นที่ยอมรับกันแพร่หลายอยู่ในวงการดนตรีไทยในปัจจุบัน

งานของขุนพิศ อมาตยกุล (2529) ได้ศึกษา เครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องดีด และรายละเอียดเกี่ยวกับวงเครื่องสายและวงมโหรีไว้ว่า

เครื่องดีด คือ เครื่องดนตรีที่ใช้สายขึงให้ตึง แล้วใช้วิธีดีดสายให้เกิดเสียง สายที่ขึงนั้น ถ้าเป็นเครื่องดนตรีโบราณ จะมีสายเพียงหนึ่งหรือสองเส้นเท่านั้น ต่อมาเราก็พัฒนาขึ้นให้มีหลายสาย ตัวอย่างของเครื่องดีดได้แก่ พิณเพียะ พิณน้ำเต้า ซึ่ง กระจับปี และจะเข้ ทุกวันนี้เราใช้จะเข้เป็นเครื่องดีดที่นิยมแพร่หลายที่สุด ส่วนกระจับปีนั้นเคยนิยมเล่นกันมาแต่โบราณจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อมาได้เลิกกันไป จนปัจจุบันนี้เริ่มมีผู้นำมาเล่นกันบ้าง แต่ก็หาฟังได้ยากเต็มที

พิณน้ำเต้าและพิณเพียะ(หรือเปี้ยะ) เป็นเครื่องดนตรีโบราณ ใช้ในพื้นที่บ้าน พิณน้ำเต้าเป็นพิณสายเดี่ยวที่เล่นยากมาก เขาใช้ผลน้ำเต้าแห้งเป็นตัวทำให้เกิดการสั่นสะเทือนของเสียง ส่วนพิณเพียะใช้กะลามะพร้าวแทนผลน้ำเต้า พิณเพียะอาจจะมี 2 สายหรือมากกว่า จนถึง 7 สายก็มี ทั้งสองอย่างเวลาบรรเลงต้องถอดเสื้อ ใช้วิธีให้เสียงสั่นสะเทือนมากกระทบแผ่นอก (หรือหน้าท้อง หากผู้เล่นเป็นสตรี) เสียงจะเบามาก ทั้งบรรเลงยาก จึงไม่สู้นิยมนัก

ขี้ เป็นเครื่องดีดของภาคพื้นเมืองเหนือของไทย รูปร่างคล้ายกีตาร์ ใช้ดำเนินทำนอง และอาจเล่นประกอบจังหวะก็ได้เช่นเดียวกับกีตาร์ ซึ่งมักเล่นเดี่ยวประกอบการขับร้องของผู้คิดนั้น สามารถใช้ประสมวงบรรเลงเพลงพื้นเมืองเชียงใหม่ได้ดี

กระจับปี มีอยู่ด้วยกันหลายขนาด ตั้งแต่ยาวประมาณ หนึ่งเมตรเศษ จนถึงยาว สองเมตร มีสายสี่สาย รูปร่างคล้ายกีตาร์ของฝรั่ง แต่เวลาเล่น คนไทยมักจะนั่ง

พับเพียบเล่น เสียงไม่สู้เพราะนัก เวลาบรรเลงก็ต้องนั่งพับเพียบอยู่ท่าเดียวทำให้เมื่อยมาก กระจับปีเคยใช้ในวงมโหรีเครื่องสี่ และมโหรีเครื่องหกมาแต่ครั้งอยุธยา ยังใช้มาจนถึงราชสำนักพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ตอนต้น แล้วเลิกเล่นกันไป จนถึง พ.ศ. 2498 กรมศิลปากรได้ปรับปรุงให้เสียงเพราะขึ้น โดยเจาะรูกลมให้เสียงก้องกังวานมากขึ้น และทำขึ้นเป็น 4 ขนาด ใช้บรรเลงเป็นหมู่ให้เกิดประโยชน์ทางประสานเสียง เคยนำไปเผยแพร่ในประเทศพม่าในปีนั้น นักคิดกระจับปีที่มิชื่อเสียงในอดีตเช่น เจ้าจอมสังวาลย์ในรัชกาลที่ 5 และในปัจจุบันก็มี ครูลิ้ม ชีวะสวัสดิ์เป็นต้น

จะเข้ เป็นเครื่องคิดที่วางราบไปตามพื้น เวลาคือนั่งขวางกับตัวจะเข้ มีสายสามสาย เสียงไพเราะ และมีเทคนิคการคิดมากมายหลายแบบ ชวนให้เกิดความน่าฟังเป็นอย่างยิ่ง ส่วนมากทำจากไม้ขนุน เดิมใช้เล่นเดี่ยว เพิ่งนำมาผสมวงเป็นวงเครื่องสายในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง เป็นเครื่องดนตรีที่นิยมเดี่ยวเพลงอวดฝีมือนักดนตรี ปัจจุบันนิยมใช้แพร่หลายมาก เพลงที่นิยมเดี่ยวจะเข้ได้แก่ เพลงลาวแพน จีนซิมใหญ่ เขมรปี่แกวทางสักวา กราวโน นกขมิ้น และสุดสงวน เป็นต้น นักคิดจะเข้ฝีมือดีในอดีตที่ถึงแก่กรรมไปแล้วก็มีหลายท่าน อาทิ พระราชชายาเจ้าดารารัศมี เจ้าบัวชุม ณ เชียงใหม่ เจ้าครูสังวาลย์ กุลวัลกิ หลวงว่องจะเข้รับ นายจ่าง แสงดาวเด่น ครูละเมียด จิตตเสวี (นางสนิทยบรรเลงการ) ครูแสงวง อภัยวงศ์ เป็นต้น ในยุคปัจจุบันก็มีหลายท่าน อาทิ ครูระติ วิเศษสุรการ(ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) ครูทองดี สุจริตกุล ครูนิภา อภัยวงศ์ ครูปกรณ์ รอดช้างเผือก ครูสุธาร บัวทอง ครูสุวัฒนา แสงทับทิมฯ

วงเครื่องสาย วงเครื่องสายนั้นมีมานานตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย เครื่องดนตรีหลักมีซอด้วง ซออู้ จะเข้ ซลุ่ม และเครื่องประกอบจังหวะ คือ ฉิ่ง กับ กลอง บางครั้งอาจจะมีโหม่ง และ กรับ ร่วมด้วยก็ได้ ถ้ามีเครื่องดนตรีเพียงอย่างละหนึ่งชิ้น ก็เรียกววงเครื่องสายนั้นว่า เครื่องสายวงเล็ก ถ้ามีอย่างละสองก็เรียกว่า วงเครื่องสายเครื่องคู่

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ไทยเราเริ่มนำเครื่องดนตรีต่างชาติเข้ามาบรรเลงประสมกับวงเครื่องสายของไทย จึงเกิดเป็นวงเครื่องสายผสมขึ้นมากมายหลายชนิด เช่น

เครื่องสายผสมเปียโน เห็นจะเกิดมาแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แล้วมาเฟื่องฟูมากสมัยรัชกาลที่ 6

เครื่องสายผสมหีบเพลงชัก ที่มีชื่อเสียงคือวงของ นายวิง ช่างแก้ว

เครื่องสายผสมขิม อาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นผู้ต้นคิดในสมัยรัชกาลที่ 6

เครื่องสายผสมแซ็กโซโฟน

เครื่องสายผสมออร์แกน เป็นที่นิยมมากในปัจจุบันนี้

เครื่องสายผสมปี่คลาริเน็ต

เครื่องสายผสมปี่โบนอ

เครื่องสายผสมขิมเหล็ก

เครื่องสายผสมแมนโดลิน

เครื่องสายผสมซอฝรั่ง (หรือไวโอลิน)

เครื่องสายผสมระนาดทอง

เครื่องสายผสมอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ

วงเครื่องสายนิยมเล่นกันมาก โดยเฉพาะในกลุ่มสตรี เพราะเบาแรงกว่าเป่าพาทย์ นอกจากนี้ยังนิยมมากเพราะเครื่องมีหาง่าย ราคาไม่สูงแพงนัก เด็กๆก็เล่นได้ ผู้ใหญ่ก็เล่นได้ จึงนิยมหัดกันมาก

วงเครื่องสายปี่ชวา เป็นวงเครื่องสายที่นิยมมากแบบหนึ่ง แต่ปัจจุบันหาฟังไม่ได้บ่อยนัก ท่านใช้ ปี่ชวา บรรเลงทำนองหลักประกอบ ซอด้วง ซอหลิว หรือ จะเข้ ฉิ่ง และ กลองแขก เป็นผู้ประกอบจังหวะ เรียกว่า เครื่องสายปี่ชวาวงเล็ก ถ้าใช้วงใหญ่จะมี จะเข้ถึง 2 ตัว ซอด้วง 2 คัน ซอด้วง 2 คัน เครื่องประกอบจังหวะก็มีกลองแขกหนึ่งคู่ แล้วยังมี ฉาบเล็ก กรับเสภา และโหม่ง เป็นต้น เครื่องสายปี่ชวาวงใหญ่ปัจจุบันหาฟังยากที่สุด เพราะจะหาคนคิดจะเข้มีจำกัด 2 คนมาร่วมวงพร้อมกันนั้นยาก อีกอย่างหนึ่ง คนเป่าปี่ชวาดี ๆ ก็มีน้อย แล้วผู้เล่นทุกคนจะต้องมีฝีมือจำกัดมาก ซอกก็ต้องไหวมาก (เล่นเร็วอย่างเรียบร้อย) ด้วย เสียงที่ได้จากวงเครื่องสายปี่ชวานั้นสูงแหลมจัดบรรเลงอย่างรวดเร็วมากกว่าวงเครื่องสายชนิดอื่นอย่างแทบไม่ติดทีเดียว คนร้องเครื่องสายปี่ชวาก็ต้องร้องเสียงสูง กินแรงมากกว่าร้องกับวงเป่าพาทย์ไม้นวมธรรมดา การบรรเลงมักมีเพลงบังคับของวงเครื่องสายปี่ชวาโดยเฉพาะ เช่น เพลงโหมโรงราโค เรื่อง “ชมสมุทร” ออกภาษาต่างๆเป็นที่สนุกสนานมาก

วงมโหรี

สมัยกรุงศรีอยุธยานั้น การเล่นมโหรี มักจะใช้ผู้หญิงบรรเลง จึงเรียกว่า มโหรีผู้หญิง แรกเริ่มใช้คนบรรเลง 4 คน เรียกว่า “มโหรีเครื่องสี่” ต่อมาเพิ่มขึ้นเป็น 6 คน เรียกว่า “มโหรีเครื่องหก” พอถึงกรุงเทพฯ วงมโหรีของเราก็ได้รับการพัฒนาขึ้นอีกเป็นอันมาก ลำดับขั้นการประสมวงมโหรี

สมัยอยุธยา มโหรีเครื่องสี่ มีกระจับปี่ ซอสามสาย โทน และกรับ

มโหรีเครื่องหก มีกระจับปี่ ซอสามสาย โทน กรับ รำมะนา และขลุ่ย

สมัยกรุงเทพฯ มโหรีเครื่องแปด มีระนาดแก้ว กับระนาดไม้เพิ่มเข้าไปในสมัยรัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 2 เลิกใช้ระนาดแก้วแล้วเติมฆ้องวงใหญ่เข้าไปแทน แล้วเติม จะเข้เข้าไปอีก

รัชกาลที่ 3 เติมฆ้องวงเล็ก กับระนาดทุ้มเข้าไปอีก แล้วใช้จิ่งตี ประกอบจังหวะแทนกรับ ตอนนี้นำให้วงมโหรีเพิ่มจำนวน เป็น 12 คน

รัชกาลที่ 4 เพิ่มระนาดเอกเหล็กและทุ้มเหล็กเข้าไปกลายเป็น 14 คน เป็นวงมโหรีเครื่องใหญ่ และเห็นจะเป็นตอนหนึ่งที่กระจับปี่เลิกเล่นไปเพราะเสียงเบาสู้เครื่องดนตรีชนิดอื่นไม่ได้ วงมโหรีหญิงนี้มีกฎหมายให้เล่นเฉพาะในวัง

เนื่องจากวงมโหรีเป็นวงดนตรีที่ผู้หญิงเล่นกันเป็นประจำ ผู้หญิงนั้นตัวเล็กกว่าผู้ชาย ติ้มนวด คี้น้องกันนุ่มๆมือ เล่นดนตรีกันอยู่แต่ในรั้วในวัง ท่านก็เลยสร้างเครื่อง

มโหรีให้มีขนาดย่อมลง ระนาดมโหรีจริงๆจึงมีขนาดเล็กกว่าระนาดปี่พาทย์ที่ผู้ชายเล่น ทั้งม้องใหญ่และม้องเล็กก็ลดขนาดลงไปด้วย ดังนั้นเสียงที่ได้จากวงมโหรีจึงแหลมกว่าปี่พาทย์เล็กน้อย ระนาดมโหรีเสียงสูงกว่าระนาดปี่พาทย์ 5 เสียง ต่อมาในปลายรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยกเลิกกฎข้อบังคับห้ามเล่นละครผู้หญิงและมโหรีผู้หญิง และพระราชทานโอกาสให้ประชาชนนอกวังมีมโหรีหญิงได้ วงมโหรีก็กระจายชอบเขตออกมาเล่นกันนอกวังมากขึ้น เล่นได้ทั้งชายทั้งหญิง การประสมวงมโหรีก็ขยายออก โดยมีการเพิ่มซอด้วง ซออู้ เข้าไป กลายเป็น “วงมโหรีเครื่องสาย” อย่างที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้

สถาบันภาษาศาสตร์ (2524) กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของเครื่องดนตรีไทย โดยจำแนกออกเป็นประเภทๆและลักษณะของเครื่องดนตรีไทย ส่วนคุณหญิงชั้น ศิลปบรรเลง และลิขิต จินดาวัฒน์ (2521) ได้รวบรวมประวัตินักดนตรีไทย กำเนิดเครื่องดนตรีไทย ลักษณะสำคัญของดนตรีไทย ดนตรีไทยสมัยต่างๆ ลักษณะการประสมวงดนตรีไทย วิวัฒนาการดนตรีไทย ฯลฯ

งานของมนตรี ตราโมท *ดุริยสาส์น*(2497-2498) ในเรื่องเกิดความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆของเครื่องดนตรีไทย การประสมวงดนตรีไทย ประวัติความเป็นมาของดนตรีไทย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับจะเข้ ได้มีรายละเอียดกล่าวถึงว่า กระจำปีเป็นเครื่องดนตรีโบราณมี 4 สาย และตัวกระจำปีเองก็เคยอยู่ในวงมโหรีมาก่อน แต่เมื่อมาภายหลังเราได้ประดิษฐ์เครื่องดนตรีซึ่งเอาแบบมาจากมอญอีกอย่างหนึ่ง คือจะเข้ ซึ่งเป็นเครื่องคิดที่ใช้วางนอนลงกับพื้นราบไม่ต้องถือตั้งขึ้นเหมือนอย่างกระจำปีและเสียงก็มีกังวานไพเราะกว่า มีทางที่จะคิดได้คล่องแคล่วว่องไวกว่า จึงได้เลิกใช้กระจำปีและใช้จะเข้แทนมาจนบัดนี้ และในอีกตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า ในระหว่างจะเข้กับกระจำปีจะเห็นได้อย่างถนัดว่าเสียงก็ดี ความคล่องแคล่วที่จะทำทำนองให้ไพเราะก็ดีและความสะดวกของผู้ปฏิบัติก็ดี กระจำปีพ่ายแพ้มันจะเข้ทุกทาง จึงเป็นอันว่าต้องเลิกเอาจะเข้เข้าไว้ผสมอยู่ในวงเครื่องสายไทย ดังปรากฏอยู่ทุกวันนี้ส่วนกระจำปีก็ต้องไปอยู่เป็นอิสระและก็ไม่ค่อยมีผู้สนใจที่จะฝึกหัด เวลานี้จึงใกล้จะสูญอยู่เต็มทีแล้ว และงานของผู้เขียนเดียวกันนี้ใน *ดนตรีไทย* (2538) กล่าวถึง ประวัติการดนตรีไทยสมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เกร็ดลักษณะของดนตรีไทยเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของเครื่องดนตรีไทย วงดนตรีไทย เขตเสียงเครื่องดนตรีไทย วิธีบรรเลงดนตรีไทย เพลงดนตรีไทย วิธีฝึกหัดดนตรีไทย และศัพท์สังคีต และใน *ม.ต.ปภินกนิพนธ์* (2538) กล่าวถึงเรื่องวิวัฒนาการดนตรีไทยในยุครัตนโกสินทร์ โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิวัฒนาการของวงมโหรีและเครื่องสาย ว่ามโหรีเดิมมี 6 อย่าง ได้แก่ กระจำปี ซอสามสาย ซอด้วง โทน รำมะนา และฉิ่ง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 1 เพิ่มระนาดและระนาดแก้ว ต่อมาเลิกระนาดแก้วไว้ม้องวงแทน หมายถึง มโหรีมีเครื่องดี

สองอย่างเข้าไปไปแล้ว ถึงรัชกาลที่ 2 ก็ยังไม่ได้เพิ่มอะไร พอถึงรัชกาลที่ 3 วงปีพาทย์ เป็นเครื่องคู่ขึ้น วงมโหรีก็เปลี่ยนเป็นมีระนาดทุ้ม ม้องวงเล็กเกิดขึ้น และอีกอย่างหนึ่งคือ เปลี่ยนจากกระจับปี่เป็นจะเข้ จะเข้ นับว่าเป็นของมอญเมื่อจะเข้เข้ามาแล้วก็เลิกกระจับปี่

กรมศิลปากร (2535) กล่าวถึง กำเนิดดนตรี เครื่องดนตรีจากหลักฐานทาง โบราณคดีในประเทศไทย เครื่องดนตรีไทย บทบาทในสังคมไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับ เครื่องดนตรีจะเข้ มีกล่าวไว้ว่า จะเข้เป็นเครื่องดนตรีที่ทำเล่นแพร่หลายในภาคกลาง ลักษณะคล้ายพิณ หรือกระจับปี่ แต่วางลงติดกับพื้น เครื่องชนิดนี้ถูกพัฒนาจนมีรูปแบบดังที่เห็นในปัจจุบัน ที่ทำลวดลายเป็นรูปจะเข้และลวดลายรูปนาคนั้นมีให้เห็นอยู่ แต่ไม่แน่ใจว่าจะทำขึ้นในประเทศไทยหรือนำมาจากที่อื่น จะเข้รูปแบบในปัจจุบันเป็น เครื่องดนตรีที่รวมเล่นในวงเครื่องสายและวงมโหรีของไทย และยังมีมหรเรณูเดี่ยว เนื่องจากมีเสียงก้องกังวานและมีเทคนิควิธีการเล่นที่ให้เสียงไพเราะ

สุมาลี นิมนานุภาพ (2527) กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของดนตรีไทยและ เครื่องดนตรีโบราณ ลักษณะการผสมวงดนตรีไทย ฯลฯ ในส่วนที่เกี่ยวกับเครื่องดนตรี จะเข้ ได้กล่าวไว้ว่า จะเข้เป็นเครื่องดีด 3 สาย สันนิษฐานว่าจะวิวัฒนาการมาจากกระจับปี่ เพราะกระจับปี่มีน้ำหนักมาก ถือดีदनาน ๆ เข้าก็เมื่อยเลยวางลงกับพื้นแล้วแก้ไขดัดแปลงให้เหมาะสมกับวิธีที่จะติดกับพื้น เดิมทีเดี๋ยวมีรูปร่างเหมือนจะเข้ ขุดข้างในให้กลวง เป็นโพรงเพื่อให้เสียงก้องกังวาน เลยเรียกเครื่องชนิดนี้ว่า “จะเข้” ต่อมาแก้ไขปรับปรุง ใหม่ ทำรูปร่างไม้ให้เหมือนจะเข้ทีเดียว เพื่อให้ได้เสียงไพเราะและสะดวกขึ้น จึงมีรูปร่างเหมือนจะเข้ในปัจจุบัน นางมหาเทพกษัตริย์สมุท ได้ให้ข้อสันนิษฐานว่า “พม่า-มอญ ได้ดัดแปลงกระจับปี่ของเขมร ซึ่งต้องยกขึ้นแล้วใช้ดีดด้วยมือขวา ลงนิ้วบนฐานต่างๆ เพื่อให้เกิดเสียงด้วยมือซ้าย มาเป็นวางลงติดต่อขาขึ้นเพื่อให้ได้เสียงดังดีเรียกว่า จะเข้ แต่ไทยได้นำรูปร่างจะเข้ของพม่า-มอญ มาดัดแปลงใหม่จนรูปร่างงดงามดีกว่าของเก่า มาก”

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2530) กล่าวถึงองค์ประกอบของดนตรี ลีลาของดนตรีไทย เครื่องดนตรีไทย วงดนตรีไทย และเพลงไทย ในส่วนของเครื่องดนตรีจะเข้มีกล่าวไว้ว่า จะเข้เป็นเครื่องดนตรีที่วิวัฒนาการมาจากกระจับปี่ ซึ่งตามปกติแล้วการเล่นกระจับปี่ คล้ายๆกับการเล่น Guitar โดยต้องเอาตัวกระจับปี่วางบนตักแล้วดีด ภายหลังคิดว่าได้นำ จะเข้มาวางตามแนวนอนแล้วลองดีดดูจึงพบว่าสะดวกกว่าการที่ดีดตามแนวตั้งมาก จึงได้ เกิดมีจะเข้ขึ้นมาในที่สุด จะเข้เป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่ชิ้นหนึ่งของไทย ไม่ทราบแน่ชัดลง ไปว่าเกิดขึ้นในสมัยใด แต่อย่างน้อยก็พอทราบได้ว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาเราได้มีจะเข้

เกิดขึ้นแล้ว ดังในกฎหมายเทียรบาลระบุว่า “...ห้ามร้องเพลงเรือ เปาขลุ่ย เป่าปี่ สีซอ คีตกะจำปี คิดจะเซ่ ตีโพนทับในเขตพระราชฐาน...”

การเทียบเสียง

-สายเอกตรงกับสายทุ้มของซอู้ และเมื่อคนมที่แปดของสายเอกแล้วเท่ากับสายเอกของซอด้วง สายกลางเวลาดังเป็นเสียงคู่ห้ากับสายเอก สำหรับสายลวดนั้นตั้งเสียงเดียวกับสายเอกแต่ต่ำกว่าสายเอกอยู่คู่แปด

-สายเอกเทียบตรงกับ C (โด) ของซอู้เพียงซอ

-สายกลางเทียบตรงกับ G (ซอล)

-สายลวดเทียบตรงกับ C (โด) ต่ำกว่า หนึ่งช่วงเสียงของซอู้เพียงซอ

ปถมา เลี่ยมสอาด (2539) กล่าวถึง กระจำปีว่าเป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดีย โดยผ่านอินโดนีเซียและกัมพูชาอีกทอดหนึ่ง ในด้านบทบาทพบว่ากระจำปีนั้นจะมีบทบาทในกลุ่มชนชั้นสูง เช่นพระมหากษัตริย์ ขุนนาง ใช้นับรรเลงขับกล่อมในราชสำนัก ส่วนในวิถีชีวิตของชาวบ้าน กระจำปีมีขนาดเล็กและมีชื่อเรียกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น เช่น พิณ หึง ปัจจุบันวิถีชีวิตของกลุ่มชนชั้นสูงเปลี่ยนไป กระจำปีจึงหมดบทบาทลง ส่วนในวิถีชีวิตของชาวบ้านกระจำปีก็ยังคงอยู่ในรูปของพิณและหึง สำหรับอัตลักษณ์ทางดนตรีพบว่า การเทียบเสียงของกระจำปีให้ห่างกันในระยะขั้นคู่ 4 เปอร์เฟ็คต์ จะทำให้เกิดเสียงประสานที่ดี เหมาะสำหรับการบรรเลงในเพลงประเภทที่มีทำนองเดิม และพบว่าการเทียบเสียงเป็นระยะขั้นคู่ 5 เปอร์เฟ็คต์ด้วย ในด้านกลวิธีการบรรเลงและ “ทาง” สำหรับกระจำปีพบว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับจะเข้

2.การสร้างเครื่องดนตรีจะเข้

สำหรับงานที่เป็นการบินพิกรายละเอียดของการสร้างหรือการประดิษฐ์เครื่องดนตรีจะเข้ก็มีผู้รวบรวมไว้ เป็นงานของ ภารดี มหาจันทร์ (2527) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรายละเอียดของกระบวนการสร้างเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ รวมทั้งการทำจะเข้ไว้ว่า

ไม้ที่ใช้ในการทำจะเข้ ได้แก่ ไม้ขนุน ไม้ขนุนที่เป็นที่นิยมว่าใช้ทำจะเข้ได้ดี ได้แก่ ไม้ขนุนที่ขึ้นในพื้นที่ชายทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกที่จังหวัดชลบุรี มีไม้ขนุนมากแถบบางพระ ศรีราชา สัตหีบ ไม้ขนุนที่นำมาใช้ในการทำจะเข้ต้องเป็นไม้ขนุนที่แก่เต็มที่จนมีแก่น จึงจะได้เนื้อไม้ที่แกร่ง ทำให้ได้เสียงที่ไพเราะ การที่นิยมใช้ไม้ขนุนทำจะเข้ก็เพราะว่าไม้ขนุนเป็นไม้ที่มียาง ในระยะแรก ๆ เนื้อไม้จะมีสีเหลือง เมื่อทิ้งไว้นานวัน สีของเนื้อไม้จะกลายเป็นสีแดงคล้ำ เป็นมันขึ้นทำให้เกิดความสวยงาม

วัสดุที่ใช้

1. ไม้ขนุน (ต้นหนึ่งใช้ทำจะเข้ได้ประมาณ 1 ตัว)

2. ไม่ชิงชั้น ไม่ประคูดุ ไร่ทำชา ทำลูกบิด
3. ไม่โมกมัน ไม่กระดินดรงค์ ไร่ทำห้อยอง กรอบรังไหม และนม
4. ไม่ไผ่ ไม่รวก ไร่ทำนม หรือส่วนบนของนม
5. ทองเหลืองไร่ทำโต๊ะ
6. ลวดทองเหลือง ไร่ทำสายจะเข้
7. สายเส้น ไร่ทำสายจะเข้ เดิมไร่สายไหม
8. หลักทองเหลือง
9. ไม่ติด ทำด้วยไม้ งา เขาสัตว์ กระดุกสัตว์ หรือพลาสติก
10. ผิวไม้ไผ่ ไร่ทำแหน ซึ่งอยู่ส่วนบนของโต๊ะ
11. ไม้ฉำฉา ไร่ปิดทองจะเข้

กลวิธีในการทำจะเข้

เพื่อให้ได้จะเข้ที่มีเสียงไพเราะ ในการทำจะเข้ควรปฏิบัติต่อไปนี้

1. การติดตั้งนม นมคือตำแหน่งที่สายจะเข้พาดผ่าน เมื่อกดสายจะเข้ลงไปบนนม แล้วกดจะเข้ จะได้เสียงต่างๆตามต้องการ การติดตั้งนมต้องตั้งให้ถูกตำแหน่ง ถ้าติดตั้งไม่ถูกตำแหน่งเสียงที่ได้จะไม่เป็นเสียงที่ตรงกับเสียงสากล ได้แก่ เสียง โด เร มี ฟา ซอล ลา ที การติดตั้งนมให้ถูกตำแหน่งต้องเทียบเสียงกับเครื่องดนตรีไทยชิ้นอื่น ๆ
2. การติดตั้งห้อยอง ห้อยองคือแผ่นไม้ที่หุนสายให้สูงขึ้นเพื่อบนมเล็กน้อย ตำแหน่งที่เหมาะสมจะทำให้สายเกิดการสั่นสะเทือนและให้ได้เสียงที่ไพเราะ ห้อยองที่สูงเกินไปจะทำให้สายห่างจากนมเกินไป ทำให้การกดสายกระทำไม่ได้ไม่สะดวก ทำให้ผู้เล่นเจ็บนิ้วเล่นได้ไม่ดี ถ้าห้อยองต่ำเกินไปสายจะเข้จะติดกับนมเกินไปทำให้ความสั่นสะเทือนของสายไม่ดี
3. การชุดตัวจะเข้ ถ้าชุดตัวจะเข้จะออกมาเกินไปทำให้ตัวจะเข้บางจะได้เสียงที่ดัง ก้อง แต่เสียงอาจกระพือไม่มีนวล แต่ถ้าชุดออกน้อยเกินไปทำให้ตัวจะเข้หนา จะทำให้ได้เสียงที่ไม่ดัง ความหนาของจะเข้ต้องมีความพอดี เสียงจึงจะดี
4. นมจะเข้ ต้องมีขนาดพอเหมาะ ถ้าต่ำเกินไปจะทำให้ผู้เล่นเจ็บนิ้วหนักแรง แต่ถ้านมสูงเกินไป สายจะเข้จะสัมผัสนมอยู่ตลอดเวลาทำให้ได้เสียงที่ไม่ไพเราะ
5. ไม้ปิดทอง ต้องมีความหนาพอเหมาะ ถ้าบางเกินไปเสียงจะกระพือไม่นุ่มนวล ถ้าหนาเกินไปเสียงจะไม่ดังเท่าที่ควร และต้องมีช่องระบายเสียงที่เหมาะสม

จันทร์เพ็ญ มนัสทรงธรรม (2536) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของ จะเข้ ศึกษาลักษณะของจะเข้ที่ดีและเปรียบเทียบกับจะเข้เมืองชลของครูเอื้อ จัตรเจลิ้ม และศึกษาค่านิยมในการเลือกซื้อจะเข้ของผู้บริโภค ซึ่งผลของการวิจัยพบว่า จะเข้เมืองชลนั้นได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงจากนักจะเข้ทั้งหลาย ทั้งจากนักจะเข้ที่มีฝีมือระดับอาจารย์ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาที่คลุกคลีอยู่กับจะเข้ ต่างก็รู้จักและชื่นชอบจะเข้

เมืองขลางทั้งสี่ และสาเหตุที่ขอบจะเข้ของครูเอื้อ จัตรเจลิมนั้นเพราะขึ้นขอบเสียงจะเข้ที่มีทั้งความโปร่งใส ให้เสียงที่ไพเราะ และจะเข้ของครูเอื้อมีลักษณะที่ดีดังต่อไปนี้

- 9.1 เป็นจะเข้“ติดนมเบา” เวลาตีคจึงทำให้ไม่ต้องออกแรงในการตีมาก
- 9.2 มีเสียงที่โปร่งใส กังวาน และเสียงดังฟังชัด
- 9.3 การติดนมจะเข้ของครูเอื้อได้มาตรฐาน ทำให้เสียงไม่เพี้ยน และชัดเจน เสียงไม่แตก
- 9.4 รูปร่างของจะเข้ภายนอกดูสวยงาม เรียบร้อย ประณีต ขนาดของส่วนต่างๆ มีความพอเหมาะกันตั้งแต่หัวจะเข้ไปจนถึงหาง
- 9.5 การเหลานมจะเข้เรียบร้อย ไม่เล็กหรือใหญ่เกินไป ทำให้ได้มาตรฐานสวยงาม มีความประณีตมาก
- 9.6 กรรมวิธีในการหุดต่างๆ เรียบร้อย ความหนาของตัวจะเข้ได้มาตรฐาน ซึ่งทำให้จะเข้ของครูเอื้อมีเสียงที่โปร่งใสและกังวาน

ประณีต ใจแสน (2532) ทำการศึกษาวิธีการประดิษฐ์จะเข้ ของครูเอื้อ จัตรเจลิมน ซึ่งผลของการวิจัยพบว่า ในการประดิษฐ์จะเข้ในปัจจุบันมีการพัฒนาทางด้านรูปร่างและอุปกรณ์ในการทำจะเข้ ซึ่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับ ไม้ที่นำมาประดิษฐ์จะเข้ ขนาดรูปร่างของจะเข้ ขั้นตอนในการประดิษฐ์จะเข้ ส่วนประกอบของจะเข้ ผู้ประดิษฐ์จะเข้ครูเอื้อ จัตรเจลิมน และเอกลักษณ์ของจะเข้จังหวัดชลบุรี

งานของปกรณ์ รอดข้างเื่อน (2529) ให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของจะเข้ วัสดุสำคัญของจะเข้ การติดตั้งนมจะเข้ดังนี้

การติดนมจะเข้ให้ “หนัก” คือ การติดนมจะเข้ให้ส่วนที่เรียกว่า “สาบ” คือยอดหรือบนสุดของนมจะเข้ อยู่ต่ำจากสายมาก (ห่างกว่าปกติ) และยอดส่วนบนสุดของนมจะเข้ทุกอัน ลดหลั่นกันมากทำให้การที่จะกดสาบลงมาถึงนมนั้น ต้องใช้แรงมาก แต่ต้องไม่มากจนเกินไป

การติดนมจะเข้ให้ “เบา” คือ การติดนมจะเข้ให้ยอดส่วนบนสุดของ “นม” จะเข้อยู่ต่ำจากสายเพียงเล็กน้อย ให้สายพาดผ่านนมไปโดยไม่กระทบส่วนบนของนมจะเข้ และยอดส่วนบนสุดของนมแต่ละอัน ลดหลั่นกันเพียงเล็กน้อย เพียงเมื่อคนคนหนึ่งและสายไม่ไปละกับนมตัวถัดมา ก็ถือเป็นพอหรือใช้ได้

3.การบรรเลงเครื่องดนตรีจะเข้

ส่วนงานของการบรรเลงเครื่องดนตรีจะเห็นได้มีทั้งผู้ที่เขียนเป็นคำราวีวิธีการฝึกหัดบรรเลง และผู้ที่บันทึกประวัติและเมื่อก่อนการบรรเลงจะเห็นของนักดนตรีผู้มีชื่อเสียงไว้ดังนี้

อุทิศ นาคสวัสดิ์ (2523) กล่าวถึง จะเห็น ในภาคพรรณนา มีรายละเอียดเกี่ยวกับคำว่า “จะเห็น” ประวัติของจะเห็น ลักษณะของจะเห็น การเทียบสายจะเห็น ในภาคปฏิบัติ กล่าวถึง การใช้ไม้คืด การกดนมจะเห็น ความสัมพันธ์ระหว่างไม้คืดกับนิ้ว โน้ตจะเห็น เครื่องหมายต่าง ๆ ที่ใช้กับโน้ตจะเห็น การลงมือฝึก และตัวอย่างโน้ตจะเห็นสำหรับฝึก

ไพพรรณ อินทนิล และคณะ (2538) กล่าวถึง เกณฑ์ในการประเมินการบรรเลงจะเห็น อาทิ ทำนองบรรเลง ทำจับจะเห็น วิธีการบรรเลง ความแม่นยำของทำนองหลัก ความแม่นยำตามลักษณะการคืดจะเห็น แนวการดำเนินทำนองและจังหวะ คุณภาพเสียงและรสมือ การแปลทำนอง และขีดความสามารถและสุนทรียะในการบรรเลงจะเห็น

จริยา สันตสวัสดิ์กุล (2521) ได้บันทึกวิธีการฝึกหัดจะเห็นของคุณครูทองดี สุจริตกุล โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับ การใช้นิ้ว การไล่นิ้ว การกดสายจะเห็น การพันและจับไม้คืด การสะบัด การทำเสียงคืบ เสียงโปรย เสียงปรีบ และเสียงฉ่าง

ศักรินทร์ สุนทร (2533) เขียนถึงนักคิดจะเห็นฝีมือดีในอดีตที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว และครูจะเห็นในปัจจุบันที่มีชื่อเสียงและยังมีชีวิตอยู่ โดยแยกเป็นครูจะเห็นสายตรง กับสายรอง โดยสายตรงหมายถึงครูที่ต่อจะเห็นกันมาโดยตรงจากครูจะเห็นในสมัยโบราณ ซึ่งมีประมาณ 8 ท่าน และครูจะเห็นสายรอง คือ เป็นครูผู้มีความสามารถและต่อจะเห็นมาจากครูปัทมย์โบราณ ซึ่งมีประมาณ 5 ท่าน

ท้าวคม พรประสิทธิ์ (2539) ศึกษาหาปัจจัยที่ทำให้คุณครูละเมียด จิตตเสวี มีความเป็นเลิศด้านการบรรเลงจะเห็น ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ลักษณะเพลงเดี่ยวของคุณครูละเมียด จิตตเสวีสามารถใช้ลักษณะการคิด “ทึ่งน้อย” ได้อย่างเหมาะสม เสียงจะเห็นมีความชัดเจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ การปรากฏความเข้มของกลวิธีพิเศษในเพลงเดี่ยวมีสัดส่วนที่พอเหมาะ ลักษณะการดำเนินทำนองหรือกลอนเพลงขิดโครงของทำนองหลักควบคู่อย่างสม่ำเสมอเป็นลักษณะที่แตกต่างจากศิลปินอื่น ผลงานการประพันธ์เพลงลาวแพนเพื่อการฟ้อนแพนมีลักษณะสอดคล้องสัมพันธ์ระหว่างทางเพลงกับทำนองอย่างยอดเยี่ยม

เนรมิตร ใจแสน (2531) ทำการศึกษาการบรรเลงจะเห็นจากศิลปิน 4 ท่าน คือ คุณครูทองดี สุจริตกุล คุณครูระดี วิเศษสุรการ คุณครูนิภา อภัยวงศ์ และอาจารย์ปกรณ์

รอดข้างเผื่อน ซึ่งได้ข้อมูลเกี่ยวกับด้านประวัติผลงาน ตลอดจนลักษณะวิธีการบรรเลงของแต่ละท่านที่มีทั้งความแตกต่างและคล้ายคลึงกัน ในลักษณะการนั่ง การวางนิ้ว วิธีการใช้ไม้คืด และการรัวไม้คืด ฯลฯ

ประสาร วงศ์วิโรจน์รักษ์ (2530) ทำการศึกษาเกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของเพลงลาวแพน ศึกษาถึงการใช้น้คืดพรายต่างๆในการปรุงแต่งทำนองเพลงให้สอดคล้องกับลักษณะการบรรเลงจะเห็น และวิเคราะห์เพลงลาวแพนทางจะเข้ของ อ.ทองดี สุจริตกุล

กรมศิลปากร (2528) ได้เรียบเรียงตำราการฝึกหัดจะเข้ อันได้แก่ การนั่งคืดที่เรียบร้อย การพันไม้คืดที่ถูกลักษณะซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การคืดจะเข้มีเสียงไพเราะ มีความแน่น กังวานตามลักษณะเสียงจะเข้ การวางมือและการลงนิ้วกดลงบนแป้น(นม)ได้ถูกลักษณะเมื่อเลื่อนนิ้วขึ้นไปทางเสียงสูง หรือลงมาทางเสียงต่ำได้ลักษณะสวยงาม เมื่อรู้จักวิธีการลงนิ้วไล่เสียงได้อย่างถูกต้องดีแล้ว ก็เริ่มคืดเพลงอันเป็นแบบฝึกหัดเบื้องต้นที่นิยมกันมาแต่โบราณ คือ เริ่มคืดเพลงตับต้นเพลงจึงเป็นเพลงแรก ด้วยเพลงนี้มีลีลาเหมาะกับการฝึกหัดอย่างแท้จริงและไม่ควรจะเปลี่ยนแปลงแก้ไข

สรุป จากผลการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยทำให้ได้ทราบถึงเรื่องของดนตรีไทยในลักษณะต่างๆ ได้แก่ ประวัติพัฒนาการของดนตรีไทย ความรู้เกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทย วงดนตรีไทย คุณลักษณะของเครื่องดนตรีไทยในประเภทต่างๆ วิธีการสร้างเครื่องดนตรีจะเข้ วิธีการบรรเลงจะเข้ ตลอดจนกล่าวถึงนักดนตรีและบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีไทยให้สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งงานการศึกษาเหล่านี้ ผู้วิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางกำหนดกรอบการวิจัยและจัดระเบียบข้อมูลในการศึกษาที่จะกระทำต่อไปนี้

บทที่ 3

จะเข้ : ประวัติความเป็นมา พัฒนาการ บทบาทและหน้าที่

3.1 ประวัติความเป็นมาของจะเข้

จะเข้ เครื่องดนตรีชนิดนี้จัดอยู่ในเครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องดีด ซึ่งได้แก่ดนตรีประเภทที่มีสาย ไข่สายซึ่งให้ตึง แล้วใช้วิธีดีดสายให้เกิดเสียง สายที่ขึงนั้น ถ้าเป็นเครื่องดนตรีโบราณ จะมีสายเพียงหนึ่งหรือสองเส้นเท่านั้น ต่อมาเราก็พัฒนาขึ้นให้มีหลายสาย ลักษณะของเครื่องดีดประกอบด้วยกล่องเสียงที่เป็นตัวขยายเสียง และมีอุปกรณ์สำหรับดีดสาย จำนวนเครื่องดีดที่ปรากฏเป็นหลักฐานในประเทศไทยได้แก่ พิณน้ำเต้า พิณเพียะหรือพิณเปี้ยะ ซึง พิณ กระจับปี่ และจะเข้ ทุกวันนี้เราใช้จะเข้เป็นเครื่องดีดที่นิยมแพร่หลายที่สุด

ลักษณะและ พัฒนาการของเครื่องดีดในประเทศไทย

ธนิต อยู่โพธิ์ (2530) ได้กล่าวถึงลักษณะและ พัฒนาการของเครื่องดีดในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่พิณน้ำเต้า พิณเพียะ ซึง พิณ กระจับปี่ และจะเข้ ซึ่งเครื่องดนตรีดังกล่าวมีรายละเอียดของลักษณะและการพัฒนาการดังนี้

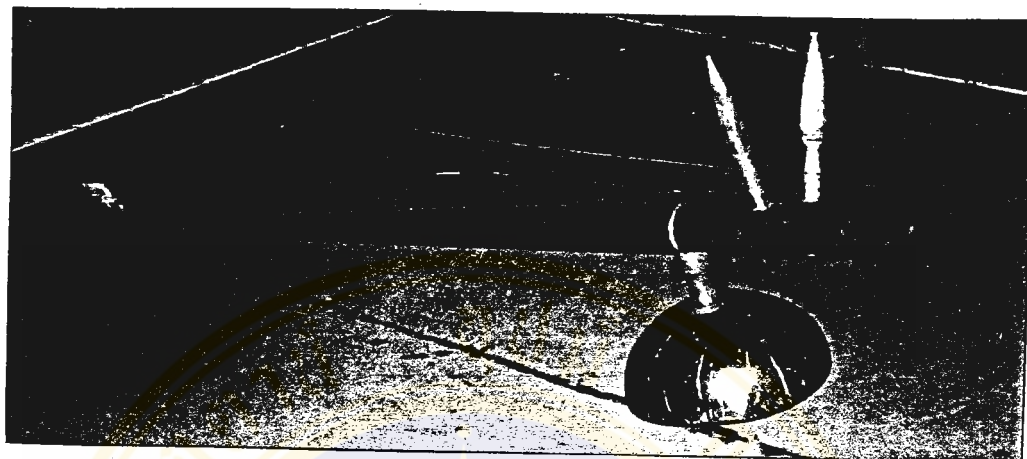

ภาพที่ 1 พิณน้ำเต้า

พิณน้ำเต้า

เป็นเครื่องดีดโบราณที่แพร่หลายในเอเชีย และพบว่าใช้เล่นในประเทศไทยมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13 มีเสียงเบามาก มีสายเดียวทำด้วยโลหะ พิณน้ำเต้าแต่เดิมคงใช้เล่นในหมู่พราหมณ์ ดังมีเพลงไทยชื่อ พราหมณ์ดีดน้ำเต้า ปรากฏอยู่ กะโหลกลุ่มเสียงทำด้วยผลน้ำเต้าแห้งผ่าครึ่ง เมื่อบรรเลงจะใช้กะโหลกแนบกับหน้าอก แล้วขยับเปิดปิดขณะดีดสาย เพื่อให้เสียงก้องกังวาน ผู้บรรเลงส่วนมากจะเป็นผู้ชาย โดยถอดเสื้อ

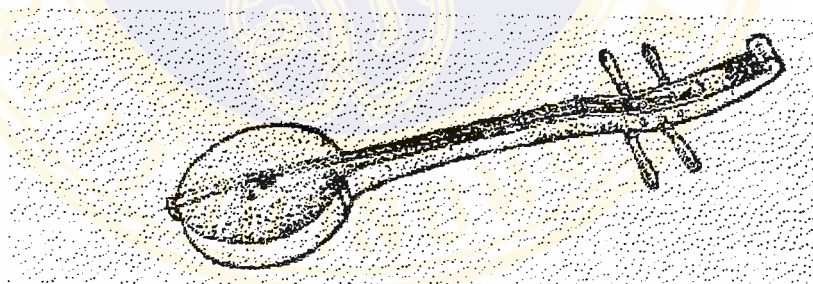
แล้วเอาส่วนที่เป็นเปลือกน้ำเต้าคว่ำลงกับอก แต่ถ้าเป็นผู้หญิงบรรเลงจะวางเปลือกน้ำเต้าไว้ตรงหน้าท้อง พิณน้ำเต้า มักใช้บรรเลงขึ้นเดียว ไม่เข้าประกอบวงดนตรี

ภาพที่ 2 พิณเพียะหรือพิณเปี้ยะ

พิณเพียะ หรือพิณเปี้ยะ

เป็นเครื่องดีดโบราณของภาคเหนือ ลักษณะคล้ายคลึงกับพิณน้ำเต้า แต่ได้พัฒนาโดยประดิษฐ์สายเพิ่มขึ้นเป็น 2 สาย และ 4 สาย ที่ทำเป็น 7 สายก็มี กะโหลกของพิณทำด้วยน้ำเต้าแห้งหรือกะลามะพร้าว ในสมัยก่อนชายหนุ่มนิยมเล่นพิณชนิดนี้ขณะเดินทางไป “แอ่วสาว” ในเวลาค่ำคืน พร้อมทั้งขับร้องคลอไปด้วย

ภาพที่ 3 ซึง

ซึง

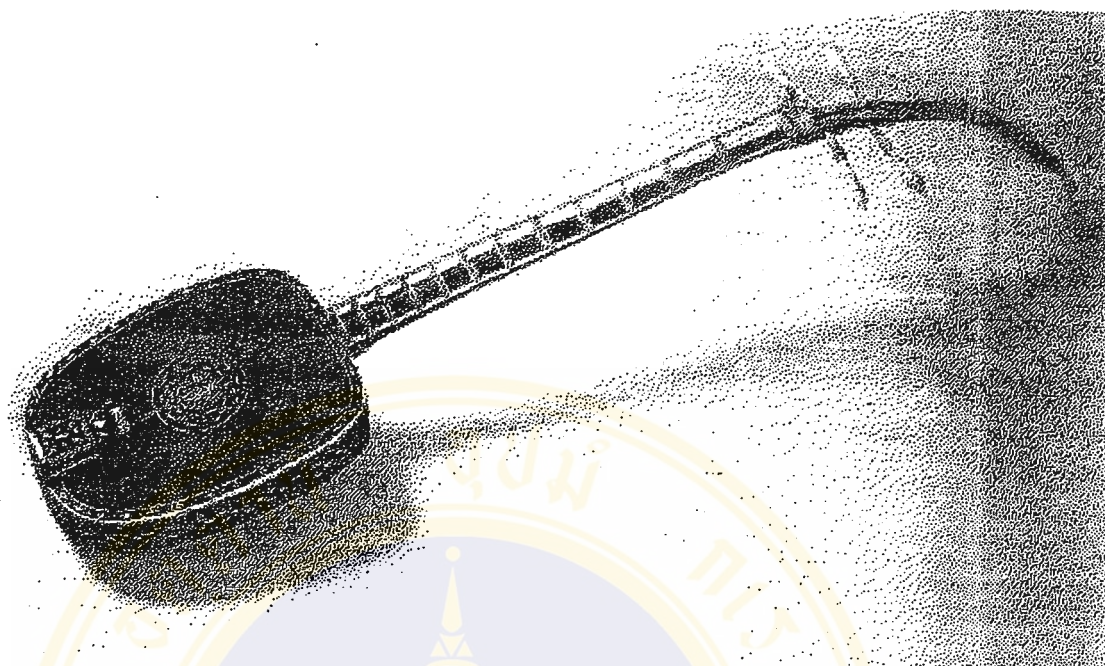
เป็นเครื่องดนตรีที่เล่นในภาคเหนือ รูปร่างคล้ายกีตาร์ ใช้ค้ำเป็นทำนอง และอาจเล่นประกอบจังหวะก็ได้เช่นเดียวกับกีตาร์ ซึงมักเล่นเดี่ยวประกอบการขับร้องของผู้คิด ลักษณะของซึงทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ยาว 80 ซม. กล้องเสียงชุดเป็นโพรง ขนาด 20 ซม. X 30 ซม. ความหนา 7-8 ซม. มีช่องเสียงอยู่ด้านหน้า ถูกปิดซึงสายอยู่ด้านบนคันซึงสายทำด้วยโลหะ 2-4 สาย การเล่นใช้แผ่นบางๆ ทำด้วยเขาสัตว์เป็นที่ดีดสาย นิยมตกแต่งลวดลายที่กล้องเสียง ใช้บรรเลงเดี่ยว หรือเล่นรวมวงกับสะล้อและเครื่องประกอบจังหวะอื่นๆ

ภาพที่ 4 พิน

พิน

เป็นเครื่องดนตรีที่นิยมเล่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง กล้องเสียงรูปกลมรีคล้ายใบไม้ขนาด 20 X30-35 ซม. หนาประมาณ 7-10 ซม. มีช่องเสียงอยู่ด้านหน้า คันพินยาวประมาณ 40-50 ซม. ลายทำด้วยโลหะ ตีด้วยแผ่นเขาสัตว์บาง ๆ นิยมแกะรูปหัวพญานาคมาต่อกับหัวคันพิน มีทั้งพิน 2 สาย 3 สาย และพิน 4 สาย และเล่นรวมวงกับแคนและเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ

ภาพที่ 5 กระຈับปี

กระຈับปี

เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นในวงมโหรีมาแต่โบราณ ปัจจุบันไม่นิยมเล่นในวงมโหรีแล้ว แต่ยังมีคนหัดเล่นอยู่บ้าง กระຈับปีทำด้วยไม้เนื้อแข็ง กล้องเสียงชุดเป็นโพรง มีอยู่ด้วยกันหลายขนาด ตั้งแต่ยาวประมาณหนึ่งเมตรเศษจนถึงราวสองเมตร กระຈับปีที่ใช้โดยทั่วไปมีขนาดประมาณ 25 ซม. X 40 ซม. มีช่องเสียงอยู่ด้านหน้า คันทวนค่อนข้างยาว นิยมทำปลายให้โค้งงอ ถูกบิดขึ้นสายอยู่ด้านข้าง มีสาย 4 สาย ทำด้วยไหมพัน เอ็นลวด มีนมตั้งเสียงติดอยู่กับด้านหน้าของคันทวน เวลาบรรเลงผู้บรรเลงนั่งพับเพียบเล่น กระຈับปีเคยใช้เล่นบรรเลงในวงมโหรีเครื่องสี่ และมโหรีเครื่องหกมาแต่ครั้งอยุธยา ยังใช้มาจนถึงราชสำนักพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ตอนต้น แล้วเลิกเล่นไป จนถึง พ.ศ. 2498 กรมศิลปากรได้ปรับปรุงให้เสียงเพราะขึ้น โดยเจาะรูกลมให้เสียงก้องกังวานมากขึ้น และทำขึ้นเป็น 4 ขนาด ใช้บรรเลงเป็นหมู่ให้เกิดประโยชน์ทางประสานเสียง ระบบเสียงของกระຈับปีเป็นแบบ 7 เสียงเท่าๆ กัน เหมือนกับจะเข้

เครื่องดนตรีชนิดสุดท้ายที่จะกล่าวถึงก็คือ “จะเข้” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีชิ้นสำคัญในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ภาพที่ 6 จะเซที่มีหัวเป็นตัวจระเข้

จากหลักฐานที่ระบุไว้ในกฎมณเฑียรบาล และนักโบราณคดีได้สันนิษฐานว่าเป็น ส่วนของสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กรุงศรีอยุธยาตอนต้น ข้อที่ 20 กล่าวไว้ว่า “..อนึ่ง ในท่อน้ำสระแก้ว ผู้ใดขี่เรือคฤ เรือประทุน เรือกูบ และเรือมีศาสตราวุธ แล้วใส่ หมวกคลุมหัวนอนมา ชายหญิงนั่งมาด้วยกัน อนึ่ง ทะเลาะตีต่อกัน ร้องเพลงเรือ เป่าปี่ เป่าขลุ่ย สีซอ ดิดจะเซ้ กระจับปี่ ตีโทนทับ โห่ร้องนี้นั้น ถ้าหากว่าสิ่งเหล่านี้เข้ามาในท้าย สมมห้าม ถ้ามิได้ห้ามปรามเกาะกุมเอามาถึงศาลาให้แก่เจ้าน้ำเจ้าท่า โทษเจ้าพนักงานถึง ตาย..” หลักฐานนี้แสดงให้เห็นว่าในสมัยอยุธยา นั้น มีผู้นิยมเล่น จะเซ้ และเครื่องดนตรี ชนิดอื่น ๆ กันอย่างแพร่หลายจนล่วงล้ำเข้าไปใกล้เขตพระราชฐาน จนถึงต้องมี กฎมณเฑียรบาลขึ้น

ทูนทิส อมาตยกุล (ดนตรีวิจักษ์ 2529:6)กล่าวว่า “...สมัยสุโขทัยนั้น เชื่อกันว่า เรามีเครื่องดิดครบแล้ว คือ พิณ กระจับปี่ และจะเซ้...”

อุทิศ นาคสวัสดิ์ (2523:4) กล่าวว่า “...อันที่จริงจะเซ้เป็นเครื่องดิดโบราณของไทยที่เดียว ปรากฏจากหลักฐานชัดว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นเรามีจะเซ้เล่นกันแล้ว แต่ในกรุงสุโขทัยยังค้นไม่พบว่ามิจะเซ้หรือเปล่า เพราะในหนังสือไตรภูมิพระร่วงก็ไม่ได้เอ่ยถึง บรรดาศิลาจารึกต่าง ๆ ก็ไม่มีคำว่า “จะเซ้” ด้วย อาจจะมีคนเอาพิณโบราณไปดัดแปลงเป็นจะเซ้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็ได้ หรืออาจจะมิจะเซ้อยู่ในสมัยกรุงสุโขทัยแล้ว แต่ไม่มีผู้ใดสนใจกล่าวไว้ เพราะจะเซ้ในสมัยนั้นยังไม่ได้รวมวงเล่นกับเครื่องดนตรีใด ๆ ก็ได้...”

ขึ้น ศิลปบรรเลง และลิลิต จินตาวตม์ (2521 : 61) กล่าวว่า "...จะเห็นนั้นก็วิวัฒนาการมาจากพืชนั่นเอง ที่จะเป็นว่าพืชนั้นถือคิดนานๆ เข้าก็เมื่อขย ลงวางติดเข้ากับพื้นเห็นสบาย จึงได้ปรับปรุงให้เหมาะกับวิธีที่จะติดกับพื้น แรกทีเดียวจะเห็นนั้นทำรูปร่างเหมือนที่เล่นกันเดี๋ยวนี้อหรือไม่ ไม่ปรากฏชัด แต่ผู้รู้ในการดนตรีเล่ากันมาว่า เดิมได้ทำรูปร่างเหมือนอย่างจะเข้ (จะเข้ทางพม่ารูปร่างเหมือนจะเข้จริง ๆ อาจได้ไปจากไทยสมัยกรุงแตกก็ได้ เดี๋ยวนี้อยู่ในพิพิธภัณฑ์ที่เมืองย่างกุ้ง แต่ในพม่าไม่มีใครเล่นได้ คุณกันเป็นของแปลก) ต่อมาจะเข้แบบนี้ได้วิวัฒนาการขึ้น เพื่อประโยชน์ในทางเสียงและความสะดวกในการบรรเลง จึงเปลี่ยนรูปร่างให้กระดัดขึ้น จนกลายเป็นจะเข้อย่างปัจจุบัน..."

มนตรี ตราโมท (2498:70) กล่าวว่า "...แต่เมื่อมาภายหลังเราได้ประดิษฐ์เครื่องดนตรี ซึ่งเอาแบบอย่างมาจากมอญอีกอย่างหนึ่ง คือ จะเข้ ซึ่งเป็นเครื่องคิดที่ไขว้งนอนกับพื้นราบ ไม่ต้องถือตั้งขึ้นเหมือนอย่างกระจับปี่ และมีเสียงกังวานไพเราะกว่า มีทางที่จะติดได้คล่องแคล่วว่องไวกว่า จึงได้เลิกใช้กระจับปี่ และใช้จะเข้แทนมาจนบัดนี้..."

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2516:28) ทรงกล่าวไว้ว่า "...จะเข้ แต่เดิมเป็นเครื่องสังคีตของมอญ..."โดยยึดหลักฐานทางศิลปะและวัฒนธรรมที่ว่า ในแผ่นดินของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น พระองค์ทรงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับประเทศมอญก็คงจะมีการถ่ายทอดและรับเอาวัฒนธรรมของกันและกันหรือแลกเปลี่ยนกัน

มหาเทพกษัตริย์สมุท (2523:9) ให้ข้อสันนิษฐานว่า "พม่า-มอญ ได้แปลงกระจับปี่ของเขมร ซึ่งต้องยกชูขึ้นแล้วใช้ดีดด้วยมือขวา ลงนิ้วบนฐานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเสียงด้วยมือซ้าย มาเป็นวางลงติดต่อขาขึ้นเพื่อให้เสียงดังดีเรียกว่า จะเข้ แต่ไทยได้นำรูปร่างจะเข้ของพม่า-มอญ มาดัดแปลงใหม่จนรูปร่างงดงามดีกว่าของเก่ามาก..."

รศ.สุมาลี นิมนานุภาพ (2527:48-49) กล่าวว่า "...จะเข้เป็นเครื่องดีด 3 สาย สันนิษฐานว่าจะวิวัฒนาการมาจากกระจับปี่ เพราะกระจับปี่มีน้ำหนักมาก ถือคิดนานๆ เข้าก็เมื่อย เลยวางลงกับพื้นแล้วแก้ไขดัดแปลงให้เหมาะกับวิธีที่จะติดกับพื้น เดิมทีเดียวมีรูปร่างเหมือนจะเข้ชุดข้างในไห้กลวงเป็นโพรง เพื่อให้เสียงกังกังวาน เลยเรียกเครื่องดีดชนิดนี้ว่า จะเข้ ต่อมาแก้ไขปรับปรุงใหม่ ทำรูปร่างไม่ให้เหมือนจะเข้ทีเดียว เพื่อให้เสียงไพเราะและสะดวกขึ้น จึงมีรูปร่างเหมือนจะเข้ในปัจจุบัน..."

ธนิต อยู่โพธิ์ (2510:81) กล่าวว่า "...เคยเห็นจะเข้แกะสลักทำเป็นรูป จะเข้ ดังแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานในนครย่างกุ้งรวมไว้กับจะเข้อย่างใหม่ แต่ในสหภาพพม่า ไม่มีใครเล่นจะเข้ได้ เมื่อเราไปติดให้เขาฟัง เขาเห็นเป็นของแปลก และไพเราะน่าฟัง แต่จะเป็นเครื่องดนตรีที่ไทยเราได้แบบอย่างมาจากใครก็ตาม เดี๋ยวนี้นับว่าเป็นเครื่องดนตรีของไทยที่มีกระแสเสียงกังกังวาน มีความไพเราะมาก และเป็นที่ยินยมแพร่หลายอยู่ในวงการดนตรีไทยในปัจจุบัน."

กล่าวโดยสรุป ประวัติความเป็นมาของจะเข้ ตามที่ได้รวบรวมมาทั้งหมด นั้น นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน ก็มีความคิดและแสดงเหตุผล หลักฐาน โดยมักจะยึดหลักฐานทางประวัติศาสตร์กับข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมเป็นหลักในการวินิจฉัย ซึ่งแต่ละท่านก็ได้แสดงไว้อย่างสมเหตุสมผล เครื่องดนตรีจะเข้จะเริ่มเล่นกันมาตั้งแต่สมัย สุโขทัย หรือสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นก็มีเหตุผลที่น่าจะเป็นไปได้ทั้งสองสมัย และเรื่องการแพร่กระจายทางด้านวัฒนธรรมในสมัยโบราณ เราไม่อาจจะบ่งบอกหรือชี้เฉพาะลงไปได้ว่าใครได้แบบอย่างมาจากใครหรือใครลอกเลียนแบบของใคร ทุกอย่างมีความเป็นไปได้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นการคิดประดิษฐ์ขึ้นเองจากภูมิปัญญาของคนไทย หรือเห็นของเขาแล้วนำมาพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับความต้องการของเรา หรือเราพัฒนาขึ้นเองจากเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น พิณ หรือกระจับปี่ ก็สามารถเป็นไปได้ทั้งนั้น เพราะไม่มีหลักฐานชัดเจนว่าจะเข้มีกำเนิดอย่างไร อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน เครื่องดนตรีจะเข้ ได้รับความนิยมแพร่หลายในวงการดนตรีไทย ด้วยเพราะมีกระแสนิยมของวงมโหรี มีเม็ดเงินรายการระดับทำนองที่วิจิตรพิสดาร เป็นที่นิยมในการบรรเลงเดี่ยว และบรรเลงอยู่ในวงเครื่องสาย มโหรีเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

3.2 พัฒนาการของจะเข้

จะเข้ เป็นเครื่องดนตรีที่ทำเล่นแพร่หลายในภาคกลาง เครื่องดนตรีชนิดนี้ถูกพัฒนามีรูปแบบดังที่เห็นในปัจจุบัน ที่ทำลวดลายเป็นรูปจะเข้และลวดลายรูปนาค นั้นมีให้เห็นอยู่ อาทิ หัวเป็นหัวจะเข้ มีพื้น ลำปาก แต่ไม่แน่ใจว่าจะทำขึ้นในประเทศไทยหรือนำมาจากที่อื่น แต่ในรูปด้านล่างที่นำมาแสดงนี้เป็นจะเข้ของครูสุรางค์ ดุริยพันธ์ เห็นว่ามีผู้ให้มา และคงมาจากเขมร(เชื้อ จัตรเจลิม , 2539 สัมภาษณ์)

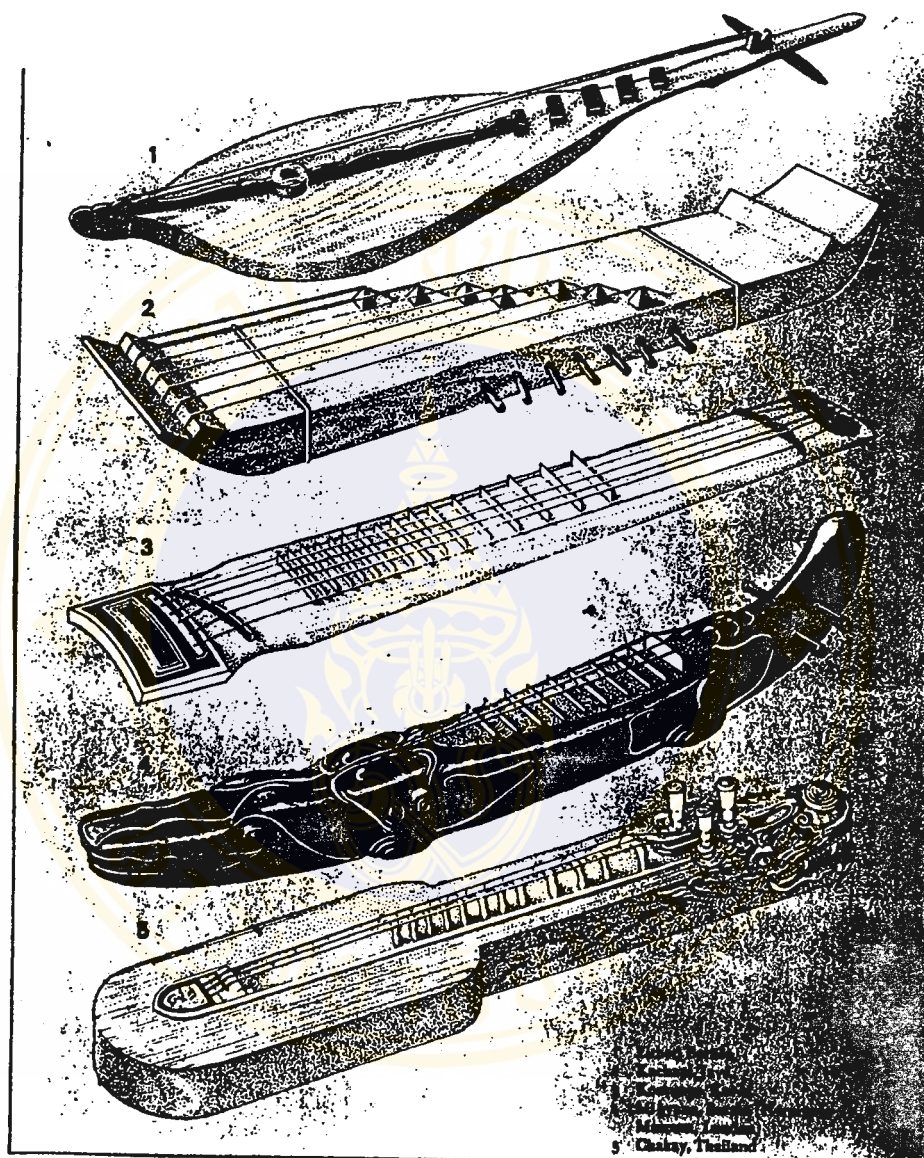
ภาพที่ 7 จะเข้โบราณ

อุทิศ นาคสวัสดิ์ (2523:4) กล่าวว่า “...จะเชื่อบราณนั้นเขาทำเป็นลักษณะ “จระเข้” จริงๆ เมื่อผมยังเล็ก ๆ ยังเคยเห็นอยู่หลายตัว แต่เดี๋ยวนี้ไม่ทราบหายไประหว่างหมดแล้ว ต่อมาท่านจึงค่อยๆ ปรับปรุงแก้ไขมาจากกระทั่งเป็นรูปร่างในปัจจุบัน...”

เอื้อ จัตราเฉลิม (2538 , สัมภาษณ์) กล่าวว่า “...เคยเห็นเครื่องดนตรีชนิดนี้เป็นรูปร่างตัวจระเข้ มีเกร็ด มีปาก มีฟัน ตัวนี้เห็นที่บ้านครูแสง อภัยวงศ์ อีกตัวหนึ่งมีที่เมืองชลบุรีเป็นของนายท้ายหงษ์ ตรงปลายทำเป็นหัวจระเข้ มีปาก มีฟัน และรูปร่างเป็นตัวจระเข้เหมือนกัน แต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว เพราะทะเลาะกับภรรยา ภรรยาโกรธที่นายท้ายหงษ์มัดแต่เล่นดนตรีอย่างเดียว ภรรยาเลยเอามัดฟันเครื่องดนตรีดังกล่าวทิ้งไปเรียบร้อยแล้ว...ส่วนของที่บ้านครูแสง อภัยวงศ์ ตัวนั้นเป็นตัวจระเข้เป็นเกร็ดๆ สมัยที่ไปดูเป็นตัวเท่านั้น ยังคิดไม่ได้ จระเข้ เป็นสัตว์ แต่เครื่องดนตรีเป็น จะเข้ ,ตะเข้ แต่ก่อนเขียนตะเม่ เดี่ยวนี้เขียนเป็นตัว ข ไข่ ไม่โท จะเข้สมัยนั้นเขียน ม ระมั่ง คงไม่ผิดหรอก และเขียนอย่างนั้นน่าจะถูกต้องว่า พอคนเขามาเห็นตัวหนังสือจะได้เห็นว่า อันนี้เครื่องดนตรี ไม่ใช่ตัวจระเข้ แต่ต่อมาคนก็เลยทำเครื่องดนตรีเป็นรูปตัวจระเข้เลย มีปาก มีเกร็ด มีฟัน ซึ่งก็คงจะพึงเพี้ยนไปเป็นจระเข้ แต่ความจริงเป็น จะเข้...”

ชฎิล นักดนตรี (2539 , สัมภาษณ์) กล่าวว่า “...แต่เดิมคงจะสร้างเป็นตัวจระเข้มาก่อน ตามชื่อเรียก จระเข้ จากนั้นก็เพี้ยนมาเป็น จะเข้ และก็ปรับแต่งรูปร่างไปเรื่อย ๆ จนมาเป็นจะเข้ในปัจจุบัน...”

The Diagram Group MUSICAL INSTRUMENTS OF THE WORLD An Illustrated Encyclopedia (1976 : 220-221) ได้แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของเครื่องดนตรีประเภท Long zithers โดยมีลักษณะของเครื่องดนตรีจะเข้ของพม่า และของไทย ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตเกี่ยวกับลักษณะจะเข้ของไทยคือ มีรูปร่างเป็นหัวจระเข้ปาก มีเขี้ยวหรือฟัน และมีลูกบิดจะเข้อยู่ด้านบน 3 อัน ดังนี้

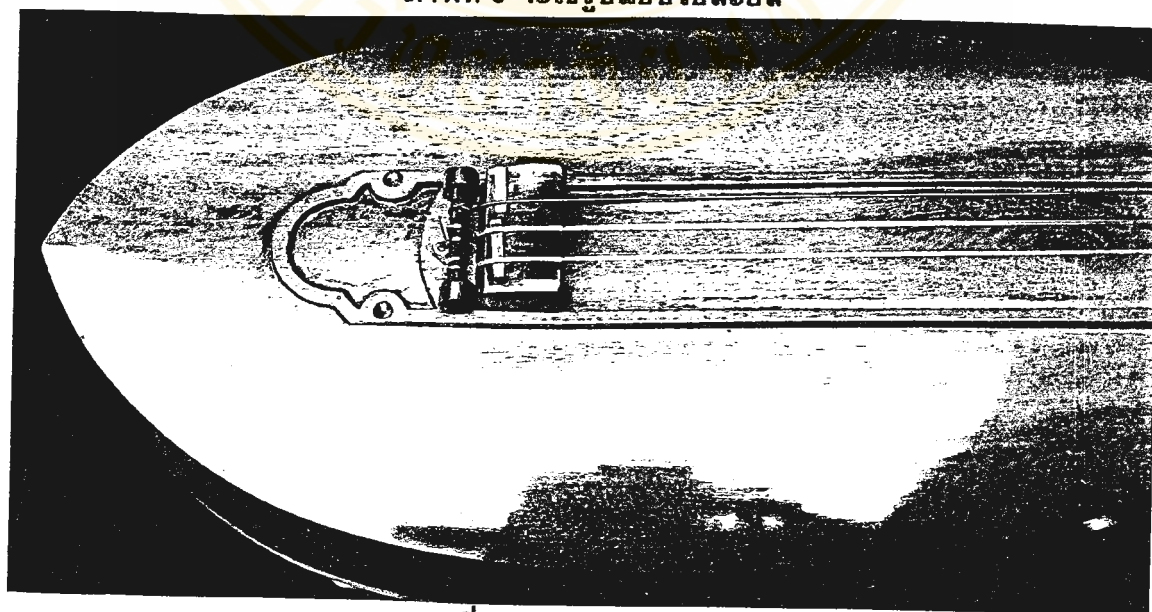

ภาพที่ 8 คณิตรีประเภท Long zithers และ Chakay, Thailand จากหนังสือ MUSICAL INSTRUMENTS OF THE WORLD (1976)

จะเห็นรูปแบบปัจจุบันเป็นเครื่องดนตรีที่ปรับปรุงแก้ไขมาเรื่อยๆ มีลักษณะเตี้ยลงไม่สูงใหญ่เหมือนแต่ก่อน กระพุ้งแก้มก็ทำให้แบนขยายออก ทำให้ได้เสียงดังไพเราะ และมีหลายขนาด คือ ขนาดจิ๋ว ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ รูปใบของจะเข้(กระพุ้งแก้ม) มี 2 ลักษณะ คือ รูปแบบใบมะยม ซึ่งมีลักษณะเรียวยาวคล้ายใบมะยมเป็นรูปแบบโบราณของครูจิตร ช่างทำเครื่องดนตรีอยู่ที่บางแค(กรุงเทพฯ) และรูปแบบใบขนุนที่มีลักษณะแก้มหรือใบคล้ายใบขนุนเป็นรูปแบบของครูแสวง อภัยวงศ์(เลื้อจัตร์เฉลิม , 2538 สัมภาษณ์)

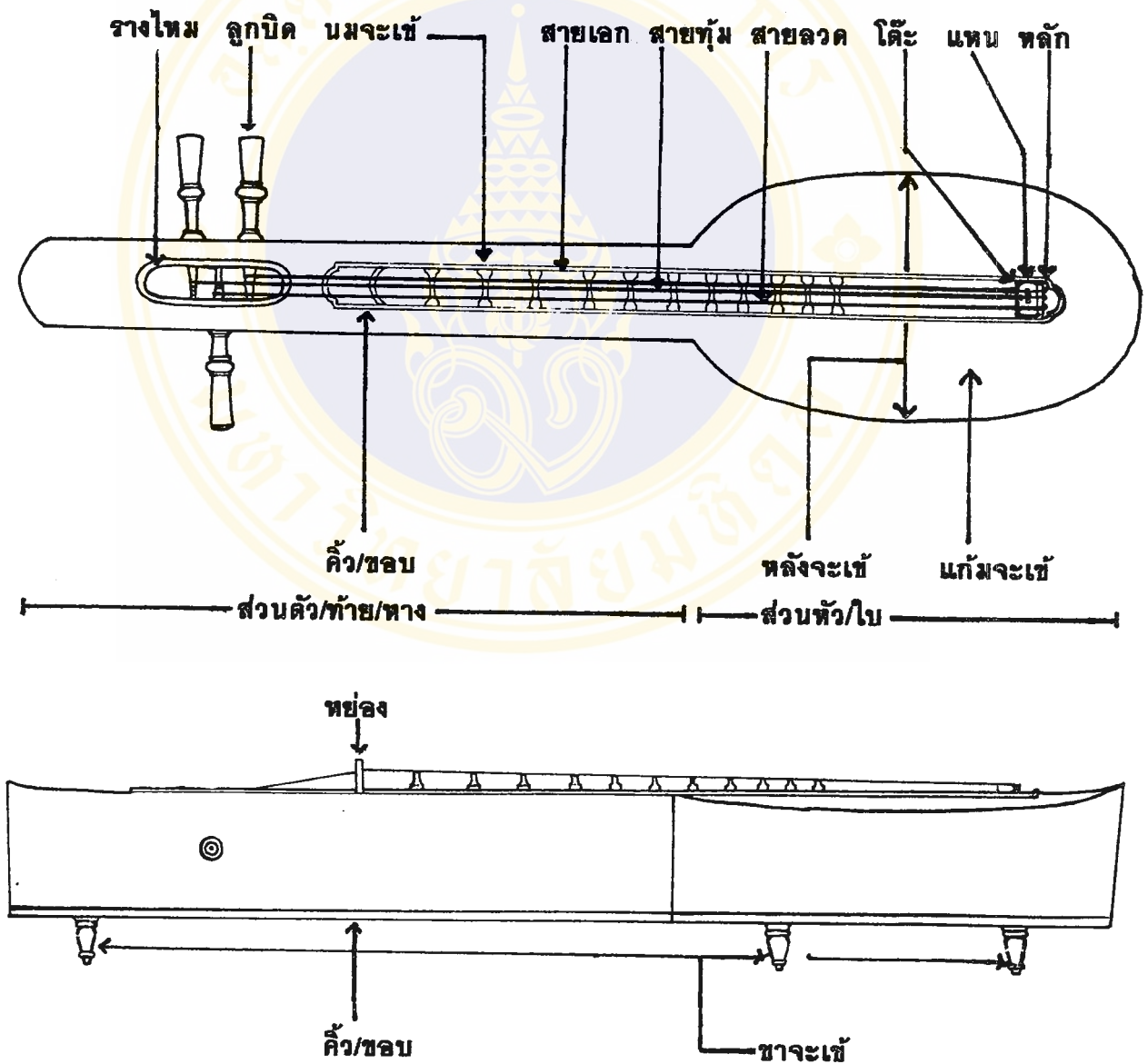

ภาพที่ 9 จะเข้รูปแบบใบมะยม

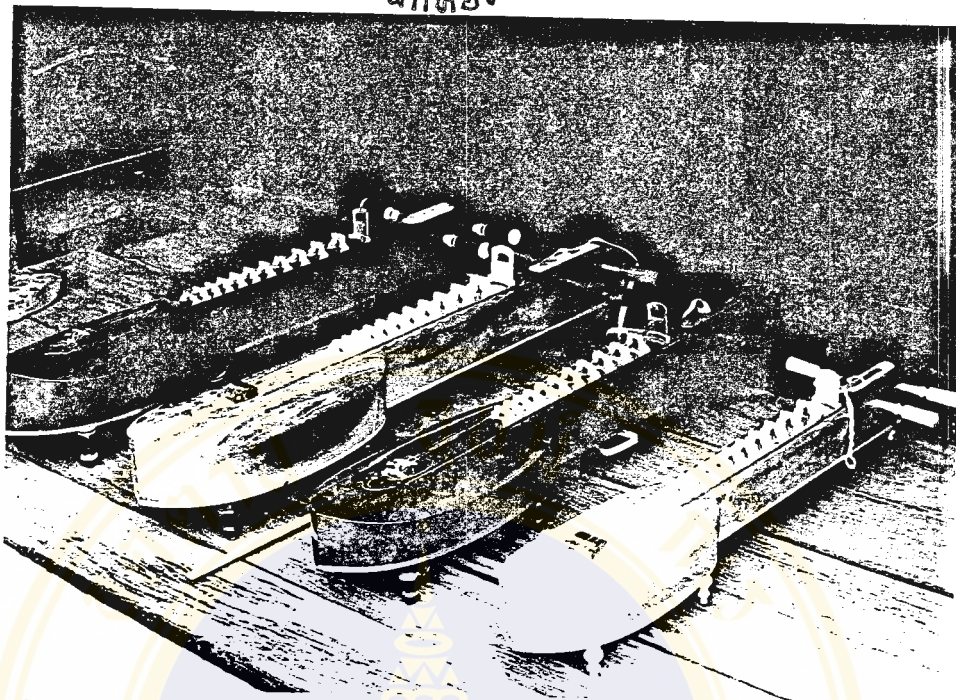
ภาพที่ 10 จะเข้รูปแบบใบขนุน

ลักษณะโดยทั่วไปของจะเข้ ทำด้วยไม้ขนุนท่อนเดียว ขุดเป็นโพรงภายใน มีสองตอนคือ ตอนหัว กับตอนท้าย(ตอนตัว) ตอนหัวเป็นกระพุ้งใหญ่ มีแผ่นไม้ปิดท่อน เบื้องล่าง มีเท้าหรือขา รองตอนหัว 4 อัน ตอนตัว 1 อัน หลังจะเข้ทำบุบสูงขึ้นสายโยง จากหัวไปตัว มีสามสาย คือ สายเอก สายทุ้ม และสายจางหรือสายลวด สายเอกและ สายทุ้มทำด้วยเอ็นหรือไหมพื้น สายจางใช้เส้นลวดทองเหลือง มีหย่อง/หย่งรับสายทาง ตอนท้ายจะเข้ ระหว่างตัวจะเข้กับหย่องมีแป้นไม้เรียกว่า นม 11 อัน ดัดไว้บนหลังจะเข้ รองรับสาย สำหรับใช้นิ้วกด นมแต่ละอันจะสูงเรียงลำดับกันไป นอกจากนี้เครื่องดนตรี จะเข้ยังมีส่วนประกอบต่างๆ ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในภายหลัง อาทิ หลัก โด๊ะ แพน รั้ง ไหมหรือรางไหม ลูกบิด ฯลฯ มิได้คิดเป็นแห่งกลม ทำด้วยยางช้างหรือกระดูกสัตว์ หรือไม้ ฯลฯ

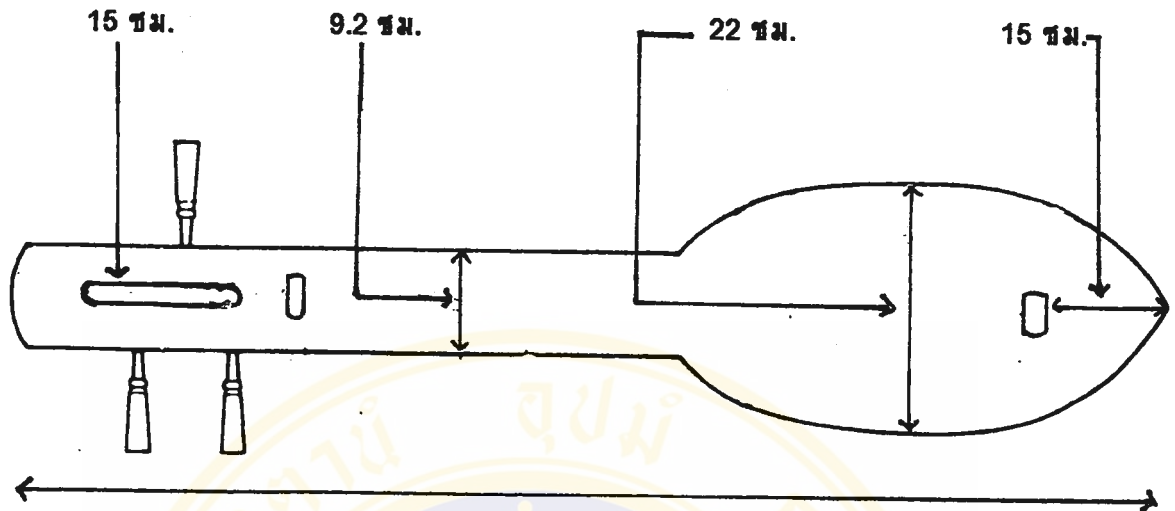
ภาพที่ 11 ส่วนประกอบต่างๆของจะเข้

ขนาดของจะเข้

ภาพที่ 12 จากซ้ายจะเข้ใบมะขม, ใบขนุนขนาดกลาง จะเข้ขนาดเล็กและจะเข้ขนาดจิ๋ว จะเข้ขนาดจิ๋ว

ความยาวทั้งตัว	107	ซม. (42 นิ้ว)		
ความสูงจากขอบล่างถึงขอบบน	8.3	ซม.		
ระยะห่างจากหัวจะเข้ถึงโด้	15	ซม.		
ระยะห่างจากหลักถึงหย่ง	68	ซม.		
หย่งสูง	5	ซม.		
ส่วนหัวยาว	41.5	ซม.	กว้าง 22	ซม.
ระยะห่างจากหย่งถึงรังไหม	6	ซม.		
ส่วนลำตัวยาว	69.5	ซม.	กว้าง 9.2	ซม.
ความกว้างของร่องใส่นม	5.5	ซม.		
รังไหมกว้าง	1.5	ซม.	ยาว 15	ซม.
ลูกบิดยาว	17	ซม.		
หลักยาว	5	ซม.		
โด้ยาว	4.5	ซม.	กว้าง 2.5	ซม.
ขนาดนมยาว	3.2	ซม.		

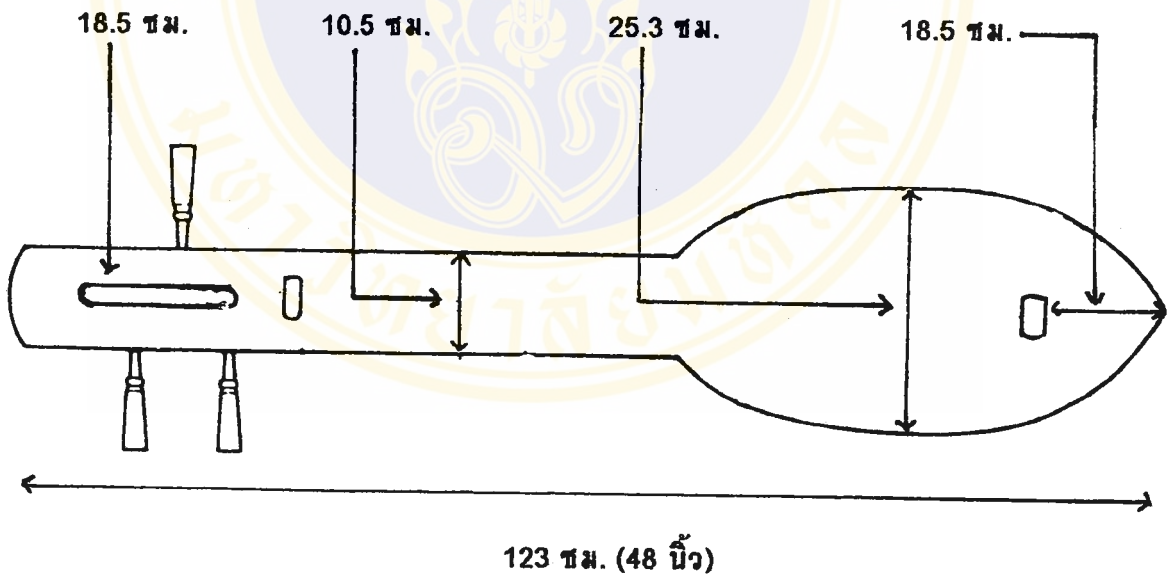
107 ซม. (42 นิ้ว)

ภาพที่ 13 ภาพวาดจะเข้ขนาดจริง

			ความสูงของนมที่ 1 = 2.5 ซม.	
ระยะห่างระหว่างนมที่ 1 ถึงนมที่ 2 ประมาณ	5.5 ซม.	"	ที่ 2 = 2.4 ซม.	
"	นมที่ 2 ถึงนมที่ 3	" 4.7 ซม.	"	ที่ 3 = 2.2 ซม.
"	นมที่ 3 ถึงนมที่ 4	" 4.3 ซม.	"	ที่ 4 = 2.1 ซม.
"	นมที่ 4 ถึงนมที่ 5	" 3.9 ซม.	"	ที่ 5 = 2 ซม.
"	นมที่ 5 ถึงนมที่ 6	" 3.5 ซม.	"	ที่ 6 = 1.9 ซม.
"	นมที่ 6 ถึงนมที่ 7	" 3.3 ซม.	"	ที่ 7 = 1.8 ซม.
"	นมที่ 7 ถึงนมที่ 8	" 3 ซม.	"	ที่ 8 = 1.7 ซม.
"	นมที่ 8 ถึงนมที่ 9	" 2.6 ซม.	"	ที่ 9 = 1.6 ซม.
"	นมที่ 9 ถึงนมที่ 10	" 2.3 ซม.	"	ที่ 10 = 1.5 ซม.
"	นมที่ 10 ถึงนมที่ 11	" 2.2 ซม.	"	ที่ 11 = 1.4 ซม.
ระยะห่างจากนมที่ 11 ถึงโถ่	20.5 ซม.			
ขาสูง	6 ซม.			
ระยะห่างระหว่างลูกบิด	7.5 ซม.			
ร่องกล่องเสียงด้านท้องจะเข้ยาว	16.5 ซม.			

จะเห็นขนาดเล็ก

ความยาวทั้งตัว	123 ซม. (48 นิ้ว)	สูง 6 ซม.
ระยะห่างจากหัวจะเข้ถึงโค๊ะ	18.5 ซม.	
ระยะห่างจากหลักถึงหย่ง	68 ซม.	
หย่งสูง	6 ซม.	
ส่วนหัวยาว	49 ซม.	กว้าง 25.3 ซม.
ระยะห่างจากหย่งถึงรังไหม	7 ซม.	
ส่วนลำตัวยาว	71 ซม.	กว้าง 10.5 ซม.
ความกว้างของร่องไสนม	6 ซม.	
รังไหมกว้าง	2 ซม.	ยาว 18.5 ซม.
ลูกบิดยาว	19.5 ซม.	
หลักยาว	4.5 ซม.	
โค๊ะยาว	5 ซม.	กว้าง 2.5 ซม.
ขนาดนมขาว	3.2 ซม.	

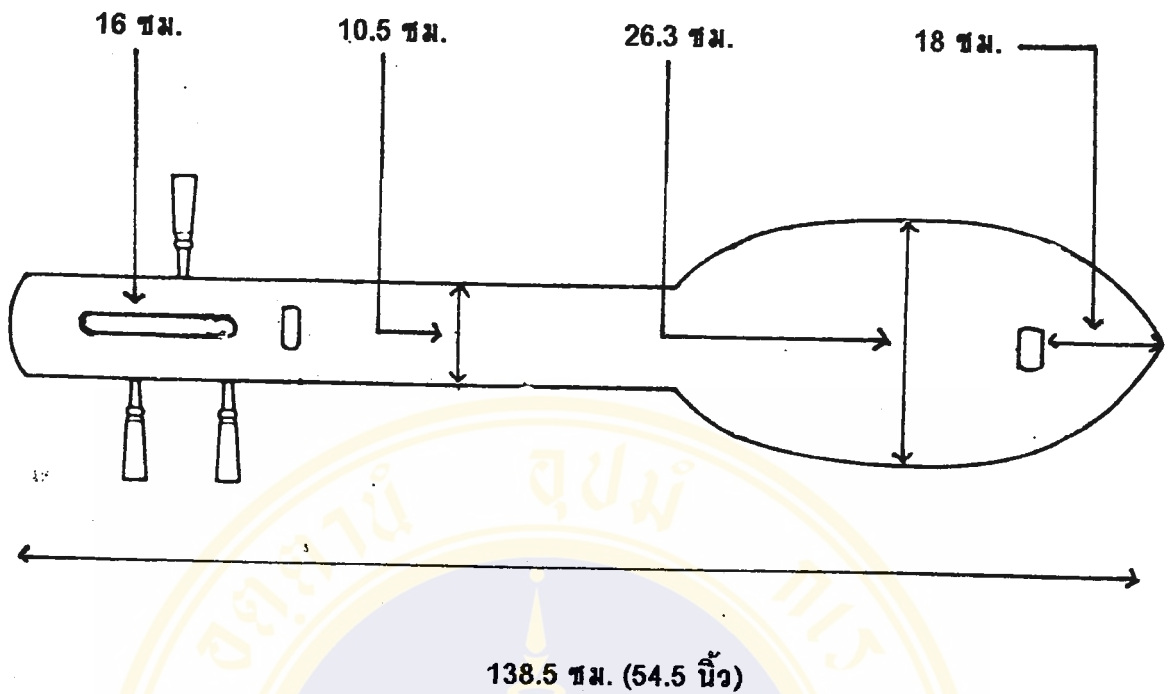

ภาพที่ 14 ภาพวาดจะเข้ขนาดเล็ก

				ความสูงของนมที่ 1 = 3 ซม.	
ระยะห่างระหว่างนมที่ 1 ถึงนมที่ 2 ประมาณ	5.1 ซม.	"	ที่ 2 = 2.9 ซม.		
" 2 ถึงนมที่ 3	4.5 ซม.	"	ที่ 3 = 2.7 ซม.		
" 3 ถึงนมที่ 4	4.3 ซม.	"	ที่ 4 = 2.5 ซม.		
" 4 ถึงนมที่ 5	4 ซม.	"	ที่ 5 = 2.3 ซม.		
" 5 ถึงนมที่ 6	3.5 ซม.	"	ที่ 6 = 2.1 ซม.		
" 6 ถึงนมที่ 7	3.2 ซม.	"	ที่ 7 = 2 ซม.		
" 7 ถึงนมที่ 8	3 ซม.	"	ที่ 8 = 1.9 ซม.		
" 8 ถึงนมที่ 9	2.6 ซม.	"	ที่ 9 = 1.6 ซม.		
" 10 ถึงนมที่ 11	2.3 ซม.	"	ที่ 10 = 1.5 ซม.		
" 11 ถึงนมที่ 11	2.1 ซม.	"	ที่ 11 = 1.3 ซม.		
ระยะห่างจากนมที่ 11 ถึงโต๊ะ	21 ซม.				
ขาสูง	7.5 ซม.				
ระยะห่างระหว่างลูกบิด	8.8 ซม.				
ร่องกลิ้งเสียงด้านบนต้องจะเข้ายาว	16.5 ซม.				

จะเข้าไปมေးขนาดกลาง

ความยาวทั้งตัว	138.5 ซม.	สูง	10.5 ซม.
ระยะห่างจากหัวจะเข้าไปถึงโต๊ะ	18 ซม.		
ระยะห่างจากหลักถึงหย่ง	76 ซม.		
หย่งสูง	6 ซม.		
ส่วนหัวยาว	15 ซม.	กว้าง	26.3 ซม.
ระยะห่างจากหย่งถึงรังไหม	12.8 ซม.		
ส่วนลำตัวยาว	87 ซม.	กว้าง	10.5 ซม.
ความกว้างของร่องใส่นม	5.5 ซม.		
รังไหมกว้าง	2 ซม.	ยาว	16 ซม.
ลูกบิดยาว	22.5 ซม.		
หลักยาว	4.7 ซม.		
โต๊ะยาว	4.8 ซม.	กว้าง	2.7 ซม.
ขนาดนมยาว	3.3 ซม.		

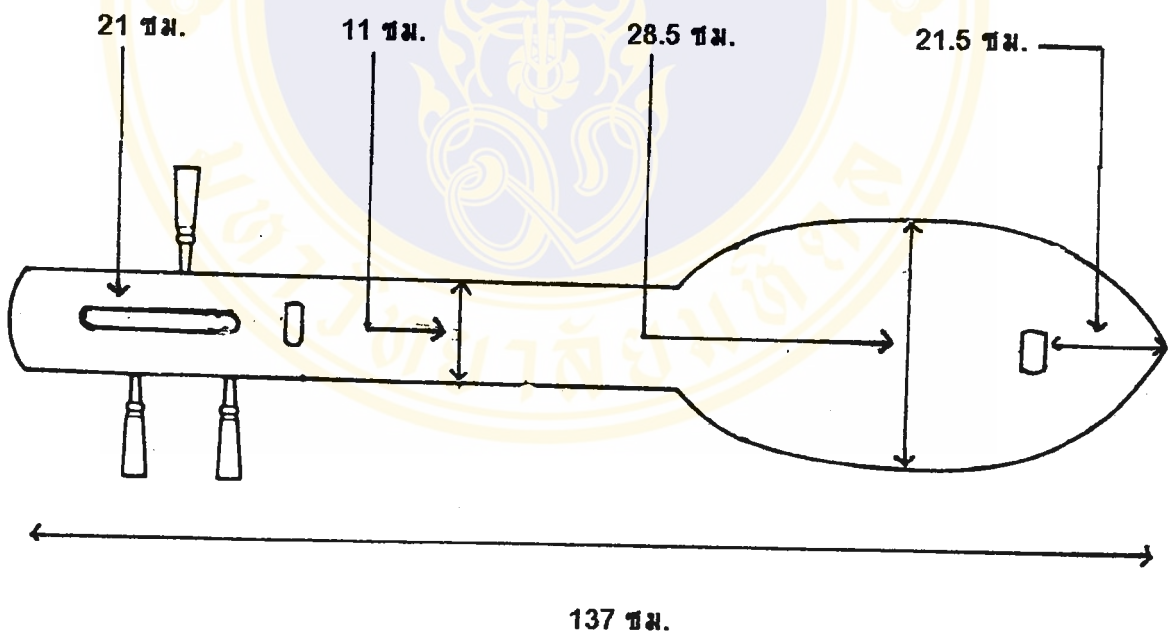

ภาพที่ 15 ภาพวาดจะเข้ใบมะยมขนาดกลาง

			ความสูงของนมที่ 1 = 3 ซม.	
ระยะห่างระหว่างนมที่ 1 ถึงนมที่ 2	ประมาณ	6 ซม.	ที่ 2 =	2.8 ซม.
" 2 ถึงนมที่ 3	"	5.3 ซม.	ที่ 3 =	2.6 ซม.
" 3 ถึงนมที่ 4	"	4.7 ซม.	ที่ 4 =	2.5 ซม.
" 4 ถึงนมที่ 5	"	3 ซม.	ที่ 5 =	2.4 ซม.
" 5 ถึงนมที่ 6	"	4 ซม.	ที่ 6 =	2.2 ซม.
" 6 ถึงนมที่ 7	"	3.5 ซม.	ที่ 7 =	2.1 ซม.
" 7 ถึงนมที่ 8	"	3.4 ซม.	ที่ 8 =	2 ซม.
" 8 ถึงนมที่ 9	"	3 ซม.	ที่ 9 =	1.9 ซม.
" 9 ถึงนมที่ 10	"	2.7 ซม.	ที่ 10 =	1.8 ซม.
" 10 ถึงนมที่ 11	"	2.5 ซม.	ที่ 11 =	1.7 ซม.
ระยะห่างจากนมที่ 11 ถึงโต๊ะ		23 ซม.		
ขาสูง		8 ซม.		
ระยะห่างระหว่างลูกบิด		8 ซม.		
ร่องกล่องเสียงด้านท้องจะเข้ยาว		17.5 ซม.		

จะเข้ใบขนุนขนาดกลาง

ความยาวทั้งตัว	137 ซม.	สูง(หนา)	10.5 ซม.
ระยะห่างจากหัวจะเข้ถึงโตะ	21.5 ซม.		
ระยะห่างจากหลักถึงหย่ง	71.5 ซม.		
หย่งสูง	6.5 ซม.		
ส่วนหัวยาว	52 ซม.	กว้าง	28.5 ซม.(11 นิ้ว)
ระยะห่างจากหย่งถึงรังไหม	8.5 ซม.		
ส่วนลำตัวยาว	80 ซม.	กว้าง	11 ซม.
ความกว้างของร่องไสนม	5 ซม.(2 นิ้ว)		
รังไหมด้านนอกกว้าง	4 ซม.(1.5 นิ้ว)	ด้านใน	1.5 ซม
ลูกบิดยาว	23 ซม.(9 นิ้ว)	ยาว	21 ซม.(8 นิ้ว)
หลักยาว	5 ซม.(2 นิ้ว)		
โตะยาว	5 ซม.(2 นิ้ว)	กว้าง	2.5 ซม.(1 นิ้ว)
ขนาดคนมยาว	3.5 ซม.(1.5 นิ้ว)		

ภาพที่ 16 ภาพวาดจะเข้ใบขนุนขนาดกลาง

				ความสูงของนมที่ 1 = 3 ซม.	
ระยะห่างระหว่างนมที่ 1 ถึงนมที่ 2 ประมาณ	5.5 ซม.	"	ที่ 2 = 2.8 ซม.		
" 2 ถึงนมที่ 3	5 ซม.	"	ที่ 3 = 2.7 ซม.		
" 3 ถึงนมที่ 4	4.5 ซม.	"	ที่ 4 = 2.5 ซม.		
" 4 ถึงนมที่ 5	4.3 ซม.	"	ที่ 5 = 2.3 ซม.		
" 5 ถึงนมที่ 6	3.6 ซม.	"	ที่ 6 = 2.2 ซม.		
" 6 ถึงนมที่ 7	3.4 ซม.	"	ที่ 7 = 2 ซม.		
" 7 ถึงนมที่ 8	3.2 ซม.	"	ที่ 8 = 1.9 ซม.		
" 8 ถึงนมที่ 9	2.8 ซม.	"	ที่ 9 = 1.8 ซม.		
" 9 ถึงนมที่ 10	2.5 ซม.	"	ที่ 10 = 1.6 ซม.		
" 10 ถึงนมที่ 11	2.3 ซม.	"	ที่ 11 = 1.5 ซม.		
ระยะห่างจากนมที่ 11 ถึงโต๊ะ	21.5 ซม. (8.5 นิ้ว)				
ขาสูง	8 ซม. (3 นิ้ว)				
ระยะห่างระหว่างลูกบิด	10 ซม. (4 นิ้ว)				
ร่องกลองเสียงด้านท้องจะเข้ายาว	17 ซม. (6.5 นิ้ว)				

ขนาดของจะเข้ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นขนาดที่วัดจากจะเข้บ้านครูเอื้อ จักรเจลิ้ม ทั้งขนาดจิว ขนาดเล็ก ขนาดกลางใบมะยม และขนาดกลางใบขนุน ซึ่งขนาดต่าง ๆ ดังกล่าวขนาดกลางใบขนุนเป็นที่นิยมมากที่สุด รองลงมาก็เป็นขนาดจิวกับขนาดเล็ก สำหรับขนาดใหญ่ไม่ค่อยจะเป็นที่นิยมมากนัก นอกจากนี้จะมีผู้มาสั่งทำเป็นพิเศษและเป็นผู้ที่ชอบเสียงดังมากและมีขนาดนิ้วมือที่ใหญ่

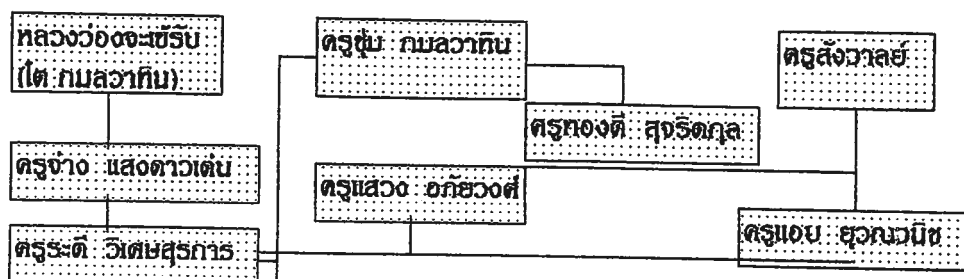
3.3 กลุ่มผู้เล่นจะเข้

นักคิดจะเข้มีอดีตในอดีตที่ถึงแก่กรรมไปแล้วมีหลายท่าน อาทิ พระราชชายาเจ้าดารารัศมี เจ้าบัวห่ม ณ เชียงใหม่ เจ้าครูสังวาลย์ กุลวัลกิ หลวงว่องจะเข้รับ นายจ่าง แสงดาวเด่น ครูละเมียด จิตตเสวี(นางสนิทธบรรเลงการ) ครูแสง วงศ์ อนุรักษ์วงศ์ ครูระติ วิเศษสุรการ เป็นต้น ในยุคปัจจุบันก็มีหลายท่าน อาทิ ครูทองดี สุจริตกุล ครูนิภา อนุรักษ์วงศ์ ครูปรกรณ์ รอดช้างเผือก ครูสุราร บัวทั้ง ฯลฯ อีกเป็นอันมาก

ศักกรินทร์ สุนทร (2533 : 74-76) ได้เขียนบทความเกี่ยวกับ ผู้เชี่ยวชาญจะเข้ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ไว้โดยละเอียด ดังนี้

1. สายตรง คือ ค่อยจะเข้กันมาโดยตรงจากครูจะเข้ในสมัยโบราณ
2. สายรอง คือ เป็นผู้รู้มาก หรือค่อยจะเข้มาจากครูพี่พาทยโบราณ

สายตรง

สายรอง

ครุระดี เมียค จิตตะเสวี

ครุทิพย์ ปิยะมาน

ครูประครอง ประไพลักษณ์

ครูประครอง พุ่มทองสุข (เปลี่ยนชื่อเป็น ครูนิภา อภัยวงศ์)

ครูบรรเลง ศาคริก (นางมหาเทพกษัตริย์สมุทร)

สายตรง

1.ครูหลวงว่องจะเข้รับ (โต กมลวาทีน)

เป็นนักดนตรีมีชื่อในสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งรับราชการในกรมพิณพาทย์หลวง ประจำอยู่ในวงข้าหลวงเดิม มีความสามารถมากจนได้รับบรรดาศักดิ์และราชทินนามว่า หลวงว่องจะเข้รับ มีลูกศิษย์ที่มีความสามารถต่อมา คือ ครูจ่าง แสงดาวเด่น

2.ครูชุม กมลวาทีน

เป็นพี่น้องกับครูหลวงว่องจะเข้รับ และพระสรเพ็ญสรวง ได้เข้าไปสอนในวังของพระสุจริตสุดา เป็นผู้ที่ดีจะเข้หวานไพเราะ และสามารถถ่ายทอดเพลงให้ศิษย์ได้เป็นอย่างดี โดยครูจากเขาวัวปัญญาที่ลูกศิษย์ทำได้และคิดทางเพลงต่อให้ศิษย์ให้เหมาะสมกับเทคนิคและมีมือที่ศิษย์มี ทำให้ลูกศิษย์แต่ละคนมีลักษณะเด่นกันไปคนละอย่าง ท่านมีลูกศิษย์มีชื่อในปัจจุบัน คือ ครุระดี วิเศษสุรการ และครูทองดี สุจริตกุล

3.ครูสงวาลย์ (ไม่ทราบนามสกุล)

เป็นครูเก่า มีทางจะเข้และกลอนเพลงแบบเก่าโบราณ หึงแปลกหูไปอีกแบบ ท่านมีลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงมากคือ ครูแสง อภัยวงศ์ และครูแอน ชูวณวิช ทั้งครุระดี วิเศษสุรการก็เคยเป็นศิษย์ท่านตอนที่ท่านสอนอยู่ที่สโมสรของกระทรวงกลาโหม

4.ครูจ่าง แสงดาวเด่น

เป็นศิษย์ของครูหลวงว่องจะเข้รับ ดีจะเข้หนัก และลงไม้ดีดลิก ทำให้เสียงจะเข้หนักแน่น อยู่ในสมัยรัชกาลที่ 6 เช่นกัน ท่านเสียชีวิตด้วยวัณโรคปอด(ซึ่งโบราณเข้าใจกันว่าดีจะเข้มาก ๆ จะทำให้เป็นวัณโรคปอด) ลูกศิษย์ของท่านที่มีชื่อเสียงมาก และมีวิธีดีดใกล้เคียงกับท่าน คือ ครุระดี วิเศษสุรการ

5. ครูแสวง อภิชวงศ์

เป็นศิษย์ของครูสังวาลย์โดยตรง และได้ต่อเพลงเพิ่มเติมจากครูฟุ้ง ศรีวิจารณ์ และคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) เป็นครูจะเข้ที่มีไหวพริบและคิดจะเข้ได้ไวมาก มีทางเพลงที่พิสดารไพเราะ และโดดเด่น ท่านเป็นคนที่มุ่งมั่นพยายามในการฝึกซ้อม โดยครูนิภา อภิชวงศ์ ภรรยาของท่านเล่าให้ฟังว่า ครูแสวง จะไล่จะเข้ทุกเช้าโดยจุดเทียนไว้ ถ้าเทียนยังไม่หมด 2 องค์ ท่านจะไม่เลิกคิดเด็ดขาด ท่านมีลูกศิษย์ที่สำคัญ คือ ครูระดี วิเศษสุรการ

6. ครูแอบ ขวณวนิช

เป็นศิษย์ของครูสังวาลย์ และได้ต่อเพลงเพิ่มเติมจาก ครูจางวางทั่ว พาทยโกศล หุ่นเจริญดนตรีการ และครูเฉลิม บัวทั้ง ท่านเป็นคนคิดจะเข้ที่ไวและมีทางเพลงโบราณน่าฟัง ลูกศิษย์ส่วนใหญ่ของท่านจะเคยเรียนที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เพราะท่านเคยเป็นครูสอนอยู่ที่นั่นจนตลอดชีวิตของท่าน

7. ครูระดี วิเศษสุรการ

เป็นศิษย์ของครูสังวาลย์ ครูชุม กมลวาทีน ครูจ่าง แสงดาวเด่น และครูแสวง อภิชวงศ์ ท่านเป็นคนจะเข้ที่มีลีลาดีคิดจะเข้เป็นของตนเอง คือคิดจะเข้ได้รวดเร็วอย่างครูแสวง แต่มีความหนักแน่นและชัดเจนอย่างครูจ่าง ทั้งยังมีความหวานแบบครูชุม ลูกศิษย์ของท่านส่วนมากเป็นนิสิต นักศึกษา ตามสถาบันต่าง ๆ

8. ครูทองดี สุจริตกุล

เป็นศิษย์ของครูชุม กมลวาทีน และพระสรเพลงสรวง คิดจะเข้ได้ไพเราะ นุ่มนวลมีความหวาน และกรอไม้คิดได้ละเอียด ปัจจุบันท่านรับราชการอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ลูกศิษย์ของท่านส่วนมากจึงเป็นนักเรียนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ อาทิ อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผือก ฯลฯ

สายรอง

1. ครูละเมียด จิตตะเสวี

เป็นคนขอลู แต่มีความรู้รอบตัว และสามารถคิดจะเข้ได้อย่างไพเราะ น่าเสียงจะเข้หนักแน่น แต่หวาน ท่านสมรสกับขุนสนธิบรรเลงการ (จจ จิตตะเสวี) น้องชายของพระยาภูมิเสวิน ได้เป็นนางสนธิบรรเลงการ ท่านมีลูกศิษย์ส่วนมากอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านเคยอัดแผ่นเสียงไว้หลายแผ่น ทั้งเพลงหมู่และเพลงเดี่ยว ซึ่งปัจจุบันจะหาใครคิดจะเข้ที่น่าเสียงเหมือนท่านนั้นได้ยากมาก ลูกศิษย์ของท่านที่มีฝีมือ อาทิ อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผือก และอาจารย์พรณิภา บัณฑิตเสาวภาคย์ ฯลฯ

2.ครูทิพย์ ปิยะมาน

เป็นครูจะเห็นที่มีความสามารถรอบตัว เป็นทั้งร้องและเครื่อง มีวงดนตรีของท่านเอง คิดจะเห็นได้ไพละ มีลูกศิษย์ส่วนใหญ่อยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพราะท่านเคยสอนดนตรีอยู่ที่นั่น

3.ครูประคอง ประไพลักษณ์

เป็นคนคิดจะเห็นได้ไหว ไม่ทราบว่าเป็นศิษย์ผู้ใด แต่เคยอัดแผ่นเสียงครั้งไว้หลายเพลง เช่น กราวโน ลาวแพน จีนซิมเล็ก โป๊ยกังเหลียง ท่านเคยรับราชการอยู่กับครูระดี วิเศษสุรการที่กรมประชาสัมพันธ์

4.ครูประคอง พุ่มทองสุข(เปลี่ยนชื่อเป็น ครูนิภา อภัยวงศ์)

เป็นนักร้องและนักสีซที่มีชื่อเสียง ทั้งยังคิดจะเห็นได้พิสดารจับยาก ท่านเคยอยู่ในวังของพระสุจริตสุตมา และเป็นที่หน้าวงดนตรีนาวิศรีสุมิตรของพระสุจริตสุตมาด้วย ท่านเป็นบุตรของครูหรั่ง พุ่มทองสุข ครูดนตรีที่มีชื่อเสียงมากในสมัยนั้น ครูนิภาฝึกฝนเพลงที่แปลกไปกว่าครูท่านอื่น แต่มีความไพเราะ ทั้งยังคิดจะเห็นได้บุ๋นบวบ และคิดทางเพลงได้เป็นอย่างดี ท่านสมรสกับครูแสวง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นนักจะเห็นพิสดารจับยากเช่นกัน ทำให้ทางเพลงของครูนิภาหลากหลาย ท่านมีลูกศิษย์ลูกหามากมาย โดยเฉพาะนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ท่านเคยสอนอยู่ ปัจจุบันท่านยังมีวงดนตรีของตัวเอง บรรเลงตามที่ต่าง ๆ คือวง “ส.สร้างศิลป์” และลูกศิษย์จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ อาทิ อาจารย์ สุวัฒนา แสงทับทิม ข้าราชการกองการสังคีต กรมศิลปากร

5.ครูบรรเลง สาคริก (นางมหาเทพกษัตริย์สมุห)

เป็นบุตรของท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) และยังเป็นศิษย์ของบิดาท่านด้วย ท่านได้ทางจะเห็นทั้งทางเดี่ยวและทางหมู่มาจากบิดาของท่าน ท่านเป็นทั้งนักร้องและนักดนตรี จึงทำให้กว้างขวางมากทางด้านดนตรี

ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้เป็นกลุ่มผู้เล่นจะเห็นตั้งแต่สมัยโบราณเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งบางท่านเสียชีวิตไปแล้วและบางท่านก็ยังมีชีวิตอยู่ ปัจจุบันที่ยังมีชีวิตอยู่คือ ครูทองดี สุจริตกุล ครูนิภา อภัยวงศ์ ครูบรรเลง สาคริก อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผือก อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม ฯลฯ

นอกเหนือจากนี้ก็จะเป็นผู้เล่นจะเห็นในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และในวิทยาลัยนาฏศิลป์ 12 แห่งทั่วประเทศ สถาบันราชภัฏทุกแห่งในประเทศไทย และตามสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย ฯลฯ ผู้เล่นจะเห็นในปัจจุบันมีหลากหลายอาชีพ เป็นทั้งครู อาจารย์ และประกอบอาชีพส่วนตัว

3.4 บทบาทและหน้าที่ของจะเข้

ตามข้อสันนิษฐานของธนิต อัญโพธิ์(2530:103) มีความเห็นว่า "...แต่เดิมบทบาทและหน้าที่ของเครื่องดนตรีจะเข้คงจะเหมาะสำหรับการเล่นเดี่ยวในสมัยกรุงศรีอยุธยา และได้รับการพัฒนานำเข้ามาผสมวงเครื่องสายและมโหรี เมื่อครั้งรัชกาลที่ 2 กรุงรัตนโกสินทร์ ..."

ขึ้น ศิลปบรรเลง (2521 : 129) กล่าวไว้ว่า " จะเข้เมื่อนำประสมเข้ากับวงเครื่องสายแล้ว จะมีหน้าที่บรรเลงเก็บบ้าง สอดแทรกไปกับเครื่องดำเนินทำนอง ตลอดจนดำเนินทำนองตามแนวเนื้อร้องบ้าง..." ซึ่งเป็นความเห็นเดียวกับ มนตรี ตราโมท (2538:29) กล่าวว่า "...หน้าที่ของจะเข้ในการบรรเลงวงเครื่องสายไทย คือ คัดโดยเก็บถี่ๆ บ้าง ห่างๆบ้าง สอดแทรกทำนองให้เกิดความไพเราะ.."

เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี (2530 : 25) กล่าวว่า "...หน้าที่ของจะเข้เวลาบรรเลง ดำเนินทำนองคลุกเคล้าไปกับระนาดเอก ซอด้วง โดยเวลาบรรเลงจัดให้เป็นเครื่องดนตรีประเภทนำ บางโอกาสรัวให้เสียงยาวบ้าง .."

จากความเห็นของครูดนตรีเหล่านี้สรุปได้ว่า จะเข้ทำหน้าที่เป็นเครื่องบรรเลงนำทำนองไปพร้อมกับระนาดเอก หรือซอด้วง

บทบาทของจะเข้ในวงดนตรีประเภทต่างๆ

1.วงมโหรี

ในสมัยอยุธยาได้มีวงดนตรี "มโหรี" วงมโหรีในสมัยนั้นเป็นวงดนตรีที่ผู้หญิงเป็นผู้บรรเลง สำหรับขับกล่อมถวายพระมหากษัตริย์ให้ทรงพระสำราญ วงมโหรีเริ่มแรกมีผู้บรรเลงเพียง 4 คนเท่านั้น คือ คนคิดพิณที่เรียกว่า กระจับปีคนหนึ่ง สีซอสายคนหนึ่ง ดีทับ(คือโทน)คนหนึ่ง กับคนร้องติกรับทวงด้วยคนหนึ่ง ต่อมาจึงได้เพิ่มคนบรรเลงและเครื่องดนตรีขึ้นอีก 2 อย่าง คือรำมะนาให้ตีคู่กับโทนคนหนึ่ง กับคนเป่าขลุ่ยอีกคนหนึ่ง วงมโหรีตอนนี้จึงมีอยู่ 6 คน ภายหลังจึงได้เพิ่มถึงขึ้นอีกอย่างหนึ่ง และคงจะให้คนร้องติกรับแทน

ภาพที่ 17 วงมโหรีเครื่องหก

สมัยต่อมาได้นำเอาจะเข้ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีของมอญ (มนตรี ตราโมท 2538 : 70) เข้ามาประสมแทนกระจำปีเพราะเป็นสิ่งที่บรรเลงทำนองได้ละเอียดละออกว่า เสียงก็ไพเราะกว่า และเป็นสิ่งที่วางกับพื้นราบคิดได้ถนัดดีกว่ากระจำปี วงมโหรีได้มาเป็นดังนี้จนตลอดสมัยอยุธยา และเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งได้พัฒนาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าง เพิ่มเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ เข้าไปบ้างจนกลายเป็นวงมโหรีเครื่องเล็กเครื่องคู่ และวงมโหรีเครื่องใหญ่ในปัจจุบัน และเครื่องดนตรีจะเข้ก็ยังคงเป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทอยู่ในวงมโหรีโดยบรรเลงเป็นเครื่องนำคู่ไปกับระนาดเล็ก และซอด้วง

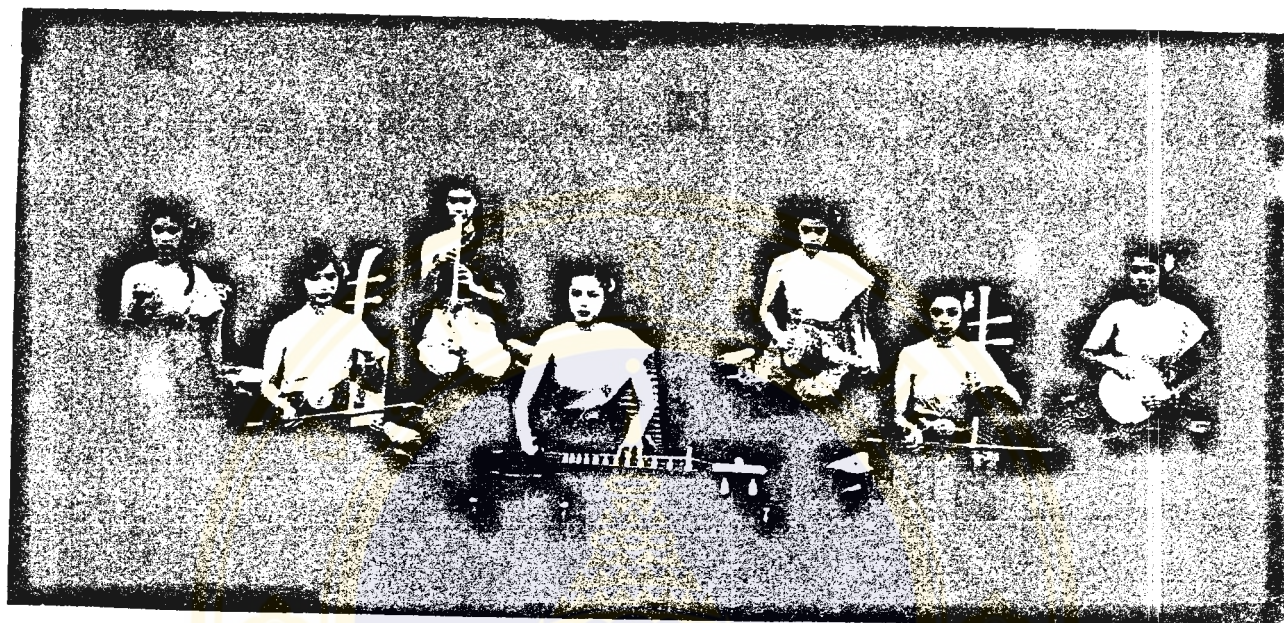

ภาพที่ 18 วงมโหรีปัจจุบัน

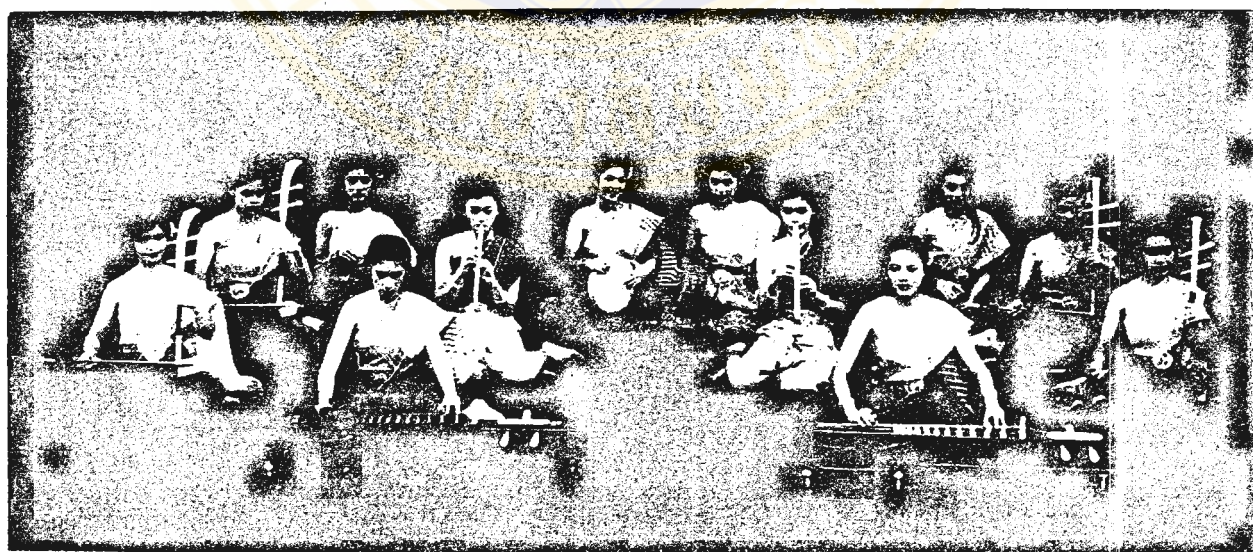
2. วงเครื่องสายไทย

มนตรี ตราโมท (2538 : 22) กล่าวว่า “ วงเครื่องสายไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยามีพร้อมบริบูรณ์อยู่แล้ว คือ มีซอด้วง ซออู้ จะเข้ ซลุ่ม เป็นเครื่องบรรเลงทำนอง โทน ทับ และฉิ่งเป็นเครื่องประกอบจังหวะ...” และพัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน เป็นวงเครื่องสายไทยเครื่องเดี่ยว วงเครื่องสายไทยเครื่องคู่ และจะเข้ ก็เป็นเครื่องดนตรีบรรเลงนำและ

เป็นเครื่องดนตรีหลักในการดำเนินงาน โดยจะดำเนินงานด้วยวิธีเก็บและสอดแทรก
กับเครื่องดำเนินงานอื่น ๆ และแยกศิลปะบางอยู่ในวงเครื่องสายไทยประเภทต่าง ๆ

ภาพที่ 19 วงเครื่องสายไทยเครื่องเดี่ยว

ภาพที่ 20 วงเครื่องสายไทยเครื่องคู่

3. วงเครื่องสายปี่ชวา

วงเครื่องสายปี่ชวา เป็นลักษณะประสมวงซึ่งเกิดขึ้นในราชวาทสวสถานพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการรวมวงกลองแขกอันประกอบด้วยกลองแขก 2 ลูก ปี่ชวา 1 เล้า และฆ้องโหม่ง 1 ลูก ซึ่งเคยใช้นำกระบวนพยุหยาตรา และใช้เป็นเครื่องประโคมคู่กับวงปี่พาทย์ในงานพระราชพิธีต่างๆ ตลอดจนใช้ประกอบการฟ้อนรำ เช่น รำกริชและรำกระบี่ ฯลฯ มาแต่โบราณ ประสมเข้ากับวงเครื่องสายทั้งชนิดเครื่องเดี่ยวและเครื่องคู่ โดยสลับเปลี่ยนหน้าที่ และถอดฉาบเครื่องดนตรี บางชนิดที่ทำหน้าที่คล้ายกับนอกบางเท่าที่เห็นที่ควร แล้วกำหนดเรียกชื่อในยุคแรกๆว่า “วงกลองแขกเครื่องใหญ่” แต่ต่อมานักนิยมเรียกกันว่า “เครื่องสายปี่ชวา”

เครื่องดนตรีที่จะเข้าที่ประสมอยู่ในวงเครื่องสายปี่ชวาเครื่องเล็ก(เครื่องเดี่ยว) จะใช้เล่นบรรเลงเพียง 1 ตัว แต่ถ้าเข้าประสมในเครื่องสายปี่ชวาเครื่องใหญ่จะเข้าจะเข้าจำนวน 3 ตัว (ขึ้น ศิลปบรรเลง 2521 : 132) และวิธีการบรรเลงจะบรรเลงเก็บ สอดแทรก และบรรเลงอย่างรุกรวดเร็วกว่าการบรรเลงวงเครื่องสายไทยธรรมดา การขึ้นเสียงก็จะเล่นสูงขึ้นไป 4 เสียง

ภาพที่ 21 วงเครื่องสายปี่ชวา

4. วงเครื่องสายผสม

เป็นลักษณะการผสมวงซึ่งเกิดจากการนำเอาเครื่องดนตรีต่างชาติเข้ามาผสมในวงเครื่องสายไทย โดยเครื่องดนตรีหลักในวงเครื่องสายไทยอันมี ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ซลุ่มเพียงออ ซลุ่มหลิบ โทนรำมะนา และฉิ่ง ซึ่งถ้านำเครื่องดนตรีชนิดใดเข้ามาผสมก็จะเรียกชื่อวงไปตามเครื่องดนตรีชนิดนั้นๆ เช่น วงเครื่องสายผสมซิม วงเครื่องสายผสมเปียโน วงเครื่องสายผสมออร์แกน ฯลฯ

สำหรับจะเข้ ในวงเครื่องสายผสมซิม ปรากฏว่า เสียงของซิมมีความกังวานยาว และวิธีคำนวณทำนองและเสียงของซิมนี้ มักจะแข่งติดกันกับเสียงจะเข้ แทนที่จะเป็นศัตรูกันทีเดียว (มนตรี ตราโมท 2538 : 66) เพราะฉะนั้นถ้าผสมซิมแล้ว จะงดจะเข้เสีย ก็ดูเหมือนจะได้ทั้งทำนองและเสียงซิมทุกอย่าง หรือถ้าจะนำผสมรวมกันเข้าจริงๆ จะต้องปรับทำนองระหว่างจะเข้กับซิมให้สอดคล้องกันให้จงดี ซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก ในวงเครื่องสายผสมออร์แกนก็เช่นเดียวกัน เสียงของจะเข้กับเสียงของออร์แกนนั้นไม่เหมาะที่จะคำนวณลิลาาร่วมกัน และที่สำคัญอีกอย่างก็คือ ออร์แกนเป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงตายตัว มีลำดับเสียง (Scale) อย่างดนตรีสากล คือ 12 เสียง แต่ในวงเครื่องสายก็มีเครื่องดนตรีที่มีเสียงตายตัวและมีลำดับเสียงอย่างไทยคือ 7 เสียงเท่า ก็คือ จะเข้ จึงเป็นการลำบากที่ต่างฝ่ายจะต้องเลื่อนเสียงเข้าหากันระหว่างจะเข้ กับออร์แกน ดังนั้นเมื่อผสมออร์แกนแล้ว ก็จะไม่นิยมใช้จะเข้ผสมด้วย

บทบาทของจะเข้ในการประกอบพิธีกรรม

พิธีกรรมที่สำคัญที่สุดในวงการดนตรีไทยก็คือ พิธีกรรมการไหว้ครูซึ่งจะประกอบพิธีกันในวันพฤหัสบดีเท่านั้น เพราะถือว่าพระพฤหัสบดีเป็นครูทั่วทุกวิชา (มนตรี ตราโมท 2538 : 41) สิ่งที่จะต้องเตรียมในพิธีนี้ ก็คือ ที่ตั้งพระพุทธรูปพร้อมเครื่องบูชา และจัดตั้งเครื่องดนตรีไทยต่างๆ อันมีเครื่องดนตรีจะเข้ประกอบอยู่ในพิธีดังกล่าวนี้ด้วย โดยตั้งให้เป็นระเบียบสวยงามไม่ต้องจัดเป็นวง นอกจากนี้ก็จัดตั้งศิระพระครูต่างๆ อาทิ พระฤาษี พระพรคนธรรพ พระวิสสุกรรม พระปัญจสิงขร พระครูพิราพ พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม พระคเณศ สำหรับเครื่องบูชากระยาบวช ก็มีดอกไม้มัน กล้วย หอม ไม้ เทียน หัวหมู ไก่ เป็ด กุ้ง ปลา กล้วยศรีปากชาม ขนมต้มแดง ต้มขาว ผลไม้ต่างๆ ซึ่งจะต้องจัดให้ครบทั้งเครื่องสูงและเครื่องดัด อีกอย่างหนึ่งคือ “ขันกำนล” ซึ่งมีชั้นล่างหน้าใส่ดอกไม้ธูปเทียน ผ้าขาวหรือผ้าเช็ดหน้า และเงินกำนล 6 บาท หรือจำนวนเงินที่ใช้เลข 6

ครูผู้ทำพิธีนี้ผู้ชายหนุ่มสาว เมื่อได้จัดรูปเทียนบูชาเสร็จแล้วครูจะทำน้ามนต์ ในขณะที่ศิษย์และผู้ร่วมพิธีจัดรูปเทียนบูชาอธิษฐานตามแต่ประสงค์(ส่วนมากก็จะขอพรเพื่อให้เรียนดนตรีไทยได้สำเร็จและปราศจากอุปสรรคใด ๆ) ครูผู้ทำพิธีกล่าวโองการนำให้ผู้ร่วมพิธีกล่าวตาม ซึ่งเริ่มด้วยบูชาพระรัตนตรัยและไหว้ครูบาอาจารย์ บิดามารดา ขอพรต่างๆ วงปี่พาทย์ก็จะบรรเลงเพลง หน้าพาทย์ตามที่ครูผู้กระทำพิธีนั้นจะเรียก เมื่อกล่าวถวาย

เครื่องสังเวยและกล่าวลาเครื่องสังเวยแล้ว ครูผู้ทำพิธีก็จะทำการเจิมเครื่องดนตรีทุกชนิดที่ตั้งบูชาในพิธี ในเครื่องดนตรีจะเห็น ส่วนมากที่นิยมเจิมกันก็จะทำการเจิมในส่วนที่อยู่เหนือรางไหมขึ้นไป ซึ่งจะเรียกว่าคอนตัวของจะเข้ แต่ถ้าเป็นจะเข้ที่มีลักษณะเป็นรูปร่างตัวจะเข้ จะเรียกว่า คอนส่วนหัวไม่ใช่คอนตัว ซึ่งจะกลับกัน เมื่อทำการเจิมเครื่องดนตรีทุกชนิดเรียบร้อยแล้ว ครูผู้ทำพิธีก็จะประพรมน้ำมนต์และเจิมหน้าผากให้แก่ศิษย์และผู้ร่วมพิธีทุกคนเพื่อความเป็นสิริมงคล จากนั้นก็มาถึงพิธีครอบครู ซึ่งในเครื่องดนตรีจะเห็น พิธีการครอบก่อนการเขียนเครื่องดนตรีชนิดนี้ก็จะใช้วิธีการจับมือให้ศิษย์คิดจะเข้เบื้องต้น คือจับมือขวาให้คิดออกและคิดเข้าไปในสายเอกและการคิดสามสาย คือ คิดออกสายเอก คิดเข้าสายทุ้ม คิดออกสายเอกอีกครั้งและมาคิดเข้าไปในสายจางหรือสายลวด ถ้าไม่สะดวกในการจับมือศิษย์ก็จะใช้ตั้งครอบที่ศีรษะของศิษย์แทนก็ได้ การใส่ตั้งครอบศีรษะนี้ไม่ได้แก่การครอบเรียนดนตรีทุกอย่างที่ไม่สะดวกในการจับมือ(มนตรี ตราโมท2538:42)

จะเห็นในการประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยนี้ มีบทบาทเป็นเพียงตัวแทนของเครื่องดนตรี ที่ตั้งไว้บูชาเป็นสิ่งเคารพเท่านั้น ไม่ได้ไปบรณลงประกอบพิธีกรรมนี้

จะเห็นในงานพิธีมงคลสมรส

ในงานพิธีมงคลสมรสของชาวไทยนี้ มักจะใช้วงมโหรีหรือวงเครื่องสายไทยบรรเลงประกอบพิธี และจะเห็นก็เป็นเครื่องดนตรีดำเนินทำนองเป็นหลักอยู่ในวงเครื่องมโหรีเครื่องสาย การบรรเลงประกอบพิธีดังกล่าวนี้เริ่มด้วยการบรรเลงเพลงโหมโรง ที่นิยมบรรเลงกันก็จะเป็นเพลงโหมโรงของวงมโหรีและวงเครื่องสาย อาทิ โหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง โหมโรงกระแตไต่ไม้ โหมโรงไอยเรศ ฯลฯ ขณะที่พระสงฆ์ฉันอาหาร วงมโหรีหรือวงเครื่องสายก็จะบรรเลงขับกล่อม ซึ่งจะบรรเลงอย่างเดียวหรือบรรเลงรับร้องด้วยก็ได้ แต่ไม่ใช่เพลงดังพระฉันเหมือนปีพาทย์ เมื่อพระฉันเสร็จเรียบร้อยแล้ว วงมโหรีหรือวงเครื่องสายก็จะเลือกเพลงสั้น ๆ เพลงใดเพลงหนึ่งก็ได้ ส่วนมากจะเป็นเพลงชั้นเดียวบรรเลงส่งพระเมื่อถึงพิธีหลั่งน้ำพระพุทธมนต์แก่คู่บ่าวสาว วงมโหรีหรือวงเครื่องสายก็จะบรรเลงเพลงที่เป็นมงคลต่าง ๆ ไปจนเสร็จพิธี

ในปัจจุบัน บางงานก็จะใช้จะเข้บรรเลงเดี่ยว โดยมีเครื่องประกอบจังหวะคือ โทน รำมะนา กับฉิ่งเป็นเครื่องควบคุมจังหวะ การบรรเลงเดี่ยวจะเห็นในงานพิธีมงคลสมรสนี้ไม่จำเป็นต้องใช้เพลงเดี่ยวเพื่อแสดงฝีมือหรืออวดฝีมือแต่เพียงอย่างเดียว เพลงที่ใช้บรรเลงก็จะเป็นเพลงที่เป็นมงคล มีความหมายเกี่ยวกับเรื่องหนุ่มสาว เรื่องความรัก หรือเพลงที่ให้อารมณ์สนุกสนานรื่นเริง เป็นต้น

จะเห็นในงานอวมงคลหรืองานศพ

เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ความยึดมั่นถือมั่นที่ว่าวงเครื่องสายหรือวงมโหรีจะใช้เล่นบรรเลงเฉพาะงานที่เป็นมงคลเท่านั้นก็เปลี่ยนไป เดี่ยวนี้จากประสบการณ์ของผู้วิจัยและ

จากที่ได้พบเห็นโดยทั่วไป ก็จะพบว่ามีการนำเอาวงมโหรีหรือวงเครื่องสายไปเล่นในงาน อวมงคลหรืองานศพด้วย เหตุก็มิด้วยกับหลายๆประการ อาทิ เจ้าภาพต้องการใช้วงเครื่องสายบรรเลงในงานศพเพราะลูกสาวเรียนอยู่วิทยาลัยนาฏศิลป์ก็อยากที่จะโชว์เพื่อนบ้านว่าลูกสาวคิดจะเข้าได้ ก็เลยจ้างวงเครื่องสายมาบรรเลงในงานศพไม่เอาวงปี่พาทย์มอญมาบรรเลงเพราะลูกสาวเล่นไม่ได้ อย่างนี้เป็นต้น อีกตัวอย่างหนึ่ง ผู้ตายเมื่อสมัยยังมีชีวิตอยู่ ชอบฟังเสียงจะเข้มาก ลูกหลานก็เลยต้องหาจ้างวงเครื่องสายและให้จะเข้ไปบรรเลงเดี่ยวต่อหน้าศพให้ผู้ตายได้นอนฟังด้วยความสุขใจ สิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทีของลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ว่าอะไรที่พ่อชอบหรืออยากฟังก็เสาะหามาให้พ่อได้ฟังเป็นครั้งสุดท้าย จะเข้ก็เลยเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นนางเอกไปในงานศพในครั้งนั้น(จากประสบการณ์จริงของผู้วิจัย) อีกตัวอย่างหนึ่ง เจ้าภาพชอบอะไรที่เรียบง่าย เรียบ ง่าย ๆ ไม่ชอบเสียงฉีกทีกคึกโครมของวงปี่พาทย์มอญ ก็จะใช้วงเครื่องสายหรือวงมโหรีในงานศพแทน หรืออีกทีก็เป็นความมีน้ำใจของนักดนตรีของวงเครื่องสายไทย เมื่อพ่อของเพื่อนหรือญาติของเพื่อนเสียชีวิต เราก็จะยกวงเครื่องสายไทยไปช่วยเพราะเราเล่นเองไม่ต้องเสียเงินไปจ้างใครกับทั้งเป็นการประหยัคให้กับเจ้าภาพด้วย และที่สำคัญคือเป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจไมตรีต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สำหรับเพลงที่ใช้บรรเลงในงานอวมงคล ก็จะเลือกใช้เพลงที่มีทำนองช้า ๆ เศร้า ๆ หรือเพลงที่มีความหมายในการปลัดพราก เช่น เพลงนางครวญ เพลงมอญอ้อยอิ่ง และเพลงสำเนียงเขมรหรือสำเนียงมอญต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่าบทบาทของจะเข้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ก็จะปรับเปลี่ยนลักษณะของตัวเองไปตามบริบทของงานทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับเพลงที่ใช้บรรเลง วิธีการบรรเลงและอารมณ์ของผู้บรรเลงเป็นสำคัญด้วย เช่น ไปเล่นในงานมงคลผู้บรรเลงก็ต้องทำตัวให้รื่นเริง สนุกสนานมีความสุข ถ้าไปเล่นในงานอวมงคลก็ต้องรู้จักสำรวม คิดจะเข้ด้วยความมีสมาธิ สุขุมเยือกเย็น และถ้าจะให้ดีก็ไม่ควรแสดงความรู้สึก แต่เรื่องนี้ก็มีข้อยกเว้นอยู่ด้วย เพราะถ้าเป็นงานของเพื่อนสนิทรู้จักกันและเจ้าภาพไม่เศร้า และบางทีเจ้าภาพต้องการให้ผู้บรรเลงไปทำให้หายจากความเศร้าโศก ผู้บรรเลงก็สามารถเล่นเพลงสนุก ๆ ได้ ไม่ต้องทำหน้าเศร้าได้เหมือนกัน และทำทุกอย่างเป็นไปโดยธรรมชาติได้ ซึ่งอันนี้ก็ต้องแล้วแต่บรรพชาภาสของงาน

บทบาทของจะเข้ในด้านการบรรเลงประกอบการแสดง

จะเข้ในการบรรเลงประกอบการแสดง ความสำคัญจะไปอยู่ที่ผู้แสดง เราจะต้องดูลักษณะการรำรำของผู้แสดงให้มีความสัมพันธ์กับเสียงของเครื่องดนตรี ตัวอย่างการเดี่ยวจะเข้ประกอบการฟ้อนแพน ผู้บรรเลงเดี่ยวจะต้องมีความแม่นยำในเพลงและต้องดูท่ารำเป็นเพราะการแสดงชุดนี้เสียงดนตรีกับท่ารำจะมีความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมกลมกลืน แม้จะกล่าวว่าความสำคัญอยู่ที่ตัวผู้แสดง แต่ที่จริงแล้ว ผู้แสดงหรือผู้รำจะต้อง

ทั้งเพลงออกหรือทั้งเพลงเป็นด้วย บทบาทของจะเห็นในการบรรเลงฟ้อนแพนนี้มันได้ว่า เป็นบทบาทสำคัญมาก เพราะต้องอาศัยทักษะ ประสบการณ์และความชำนาญในการ บรรเลง ซึ่งจะฝึกไม่ได้เลย ถ้าบรรเลงผิดไปคนรำหรือผู้แสดงก็จะรำผิดตามไปด้วย ในการ บรรเลงประกอบการแสดงนี้ผู้บรรเลงจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ซึ่งผิดกับการบรรเลง รวมวงเครื่องสายหรือวงมโหรี ที่มีเครื่องดนตรีด้วยหลายชิ้น แม้จะผิดบ้างเพี้ยนบ้างก็ไม่ เป็นไร เพราะอาจจะไม่มีใครฟังออกจึงไม่ต้องระมัดระวังมากนัก

จะเห็นนอกจากใช้บรรเลงประกอบการฟ้อนแพนแล้วก็ยังนิยมบรรเลงประกอบการ ฟ้อนชนิดอื่น ๆ อีก เช่น ฟ้อนลาวดวงเดือน ฟ้อนลาวดวงดอกไม้ และบรรเลงในการแสดง ชุดระบำโบราณคดี ชุดทวารวดีซึ่งใช้จะเป็นเครื่องดนตรีผสมอยู่ในวงโบราณคดีด้วย

บทบาทของจะเห็นในการบรรเลงขับกล่อมหรือการบันเทิง

เสียงจะเห็นเมื่อได้ฟังแล้วจะทำให้มีความสุข ความรื่นเริงบันเทิงใจ มีความหวาน เสนาะ เป็นที่เชิดหน้าชูตาชาวต่างประเทศที่ได้มาเที่ยวเมืองไทย ในปัจจุบันนี้จึงพบเห็นว่ามี การบรรเลงขับกล่อมหรือการบันเทิงด้วยจะเห็นอยู่ทั่วไปตามสวนอาหาร โรงแรมชั้นหนึ่ง ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ซึ่งในการบรรเลงขับกล่อมนี้ จากประสบการณ์ของผู้วิจัย ก็จะใช้วิธีบรรเลงคล้ายๆ กับการบรรเลงเดี่ยว แต่ไม่ต้องคำนึงถึงในเรื่องการแสดงอวด ฝีมือมากนัก บรรเลงไปเรื่อย ๆ เล่นเพลงซ้ำ ๆ บ้าง เพลงสนุก ๆ บ้าง หรือบางทีก็ใช้เพลง ไทยสากลบรรเลงเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศบ้าง ถ้ามีผู้สนใจมาขอเพลง ก็จะเป็นบรรเลงให้ตาม ที่ขอ ซึ่งส่วนมากก็จะไม่พ้นเพลงที่คุ้นเคยและรู้จักกันโดยทั่วไป คือ เพลงเขมรไตรโยค เพลงลาวดวงเดือน เพลงลาวคำเป็นทราย ฯลฯ

จะเห็นในการบรรเลงขับกล่อมเพื่อการบันเทิงนี้ จะเป็นลักษณะที่ต้องปรับปรุงให้เข้า กับยุคสมัย บางทีต้องคิดเร็ว ๆ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความครึกครื้นสนุกสนาน หรือบางทีก็ต้อง บรรเลงเพลงไทยสากลตามใจผู้ฟัง แต่ถ้าเป็นการบรรเลงเพียงเพื่อประกอบบรรยากาศใน งาน บทบาทของจะเห็นก็จะไม่ค่อยสำคัญนัก ลักษณะการบรรเลงก็จะบรรเลงไปตามใจ ของผู้บรรเลง จะใช้เพลงอะไรบรรเลงก็ได้ จะบรรเลงซ้ำหรือเร็วอย่างใดก็ได้ตามใจเรา เพราะการบรรเลงในบรรยากาศอย่างนี้จะไม่ค่อยมีผู้สนใจฟังเท่าไร

โดยสรุปแล้วบทบาทและหน้าที่ของจะเห็น ไม่ว่าจะอยู่ในวงมโหรี วงเครื่องสายไทย วงเครื่องสายผสม หน้าที่ในการบรรเลงก็คือดำเนินทำนองเป็นผู้นำ และเป็นหลักในเนื้อ เพลง ด้วยวิธีการบรรเลงก็จะบรรเลงเก็บบ้าง กรอ(รัว)ไม่ติดยาว ๆ บ้าง สอดแทรกกลุ่ก เกล่าไปกับเครื่องดำเนินทำนองชนิดอื่น ๆ บ้าง คืดถี่ ๆ บ้าง ห่าง ๆ บ้าง

สำหรับบทบาทและหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมก็จะมียบทบาทไปตามบริบทของ งานนั้น ๆ เช่นเป็นเครื่องตั้งบูชาในพิธีไหว้ครู เป็นเครื่องดำเนินทำนองหลักในวงมโหรี วง เครื่องสาย ในงานมงคลและอวมงคล

ในเรื่องการบรรเลงเดี่ยว การประกอบการแสดงและการบรรเลงขับกล่อม บทบาทของจะเข้จะสำคัญมากเพราะเปรียบเสมือนพระเอกหรือนางเอกที่จะต้องแสดง บทสำคัญ ผิดไม่ได้เพี้ยนไม่ได้ เสียงจะเข้ที่เปล่งออกมาจะต้องชัดเจน แจ่มใส ไม่บอด ลูก ชยี้ ลูกสะบัด จะต้องมีความกระฉ่างชัด ที่สำคัญคือผู้บรรเลงจะต้องมีสมาธิในการบรรเลง ผลงานที่ปรากฏออกมาจะได้เป็นที่พอใจ และถูกใจทั้งผู้ฟังและผู้บรรเลงด้วย

บทที่ 4

การสร้างจะเข้ : กรณีศึกษานักครุเอื้อ จัตรเฉลิม

4.1 ช่างสร้างจะเข้ ครูเอื้อ จัตรเฉลิม

ภาพที่ 22 ครูเอื้อ จัตรเฉลิม

ครูเอื้อ จัตรเฉลิม เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ผิวขาว รูปร่างสูงโปร่ง ผอม สุขภาพขณะนี้ไม่ค่อยแข็งแรงมีโรคประจำตัว อุปนิสัยเป็นคนใจดี อารมณ์ดี ใจเย็น มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ใจกว้าง ชอบความเรียบง่ายในการดำรงชีวิต ไม่พิธีรีตอง วิธีการพูดเป็นลักษณะของชาวบ้านๆ น้ำเสียงเรื้อยๆ พูดช้าๆแบบคนแก่ใจดี พูดไปหัวเราะ ที ที ไปลักษณะท่าทางกระฉับกระเฉง เล่าการเอางาน ไม่ชอบอยู่เฉย หยิบโป๊นทำนี่ตลอดเวลา

4.1.1 ประวัติครอบครัว

ครูเอื้อ จัตรเฉลิม เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ 11 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2467 ปีชวด ณ จังหวัดชลบุรี มีชื่อเดิมเป็นภาษาจีน ชื่อว่า “ไต้” แปลว่า “แข็ง” บิดาชื่อ นายแฉ่ง จัตรเฉลิม มารดาชื่อ นางยัง จัตรเฉลิม บิดาและมารดาเสียชีวิตแล้วทั้งสองคน มีพี่น้องทั้งหมด 7 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 5 คน

คนที่ 1 ชื่อ นางสาวละอิ่ง เศรษฐจิตร อายุ 74 ปี สมรสกับนายจง เศรษฐจิตร (เสียชีวิตแล้ว) มีบุตร 1 คน มีหลาน 2 คน

คนที่ 2 ชื่อ นายเอื้อ ฉัตรเฉลิม อายุ 72 ปี ไม่มีครอบครัว

คนที่ 3 ชื่อ นางเอื้อม สุทธิ (เสียชีวิตแล้ว) สมรสกับ นายลมูล สุทธิ มีบุตรชาย 1 คน บุตรสาว 1 คน บุตรชายชื่อ นายแดง สมรสแล้วมีบุตรชาย-หญิง 2 คน บุตรสาวชื่อ นางอุษา สมรสกับนายอุทัย เบื้องจำนงค์(ปัจจุบันทำงานสร้างจะเข้ากับครูเอื้อ มีศักดิ์เป็นหลานเขยของครูเอื้อ) นายอุทัย มีบุตรชาย 1 คน

คนที่ 4 ชื่อ นายนคร ฉัตรเฉลิม อายุ 68 ปี สมรสกับ นางยิ้ม ฉัตรเฉลิม มีบุตรชาย-หญิง 2 คน บุตรชายชื่อ นายวิลาศ ฉัตรเฉลิม สมรสกับนางนารี ฉัตรเฉลิม บุตรสาวชื่อ นส.พรเพ็ญ ฉัตรเฉลิม

คนที่ 5 ชื่อ นางนกเอี้ยง สมรสแล้ว ปัจจุบันอยู่ที่บ้านปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ มีบุตร 4 คน

คนที่ 6 ชื่อ นางสาวฉะอ้อน ฉัตรเฉลิม ไม่มีครอบครัว ปัจจุบันเป็นผู้ดูแลปรนนิบัติ ครูเอื้อ

คนที่ 7 ชื่อ นางวงเดือน บุญชู สมรสกับ นายสมชัย บุญชู (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้วทั้งสองคน) มีบุตรชาย 1 คน ชื่อ นายวิสุวัฒน์ บุญชู สมรสแล้วกับนางอิด บุญชู ยังไม่มีบุตร

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวจะเป็นลักษณะครอบครัวใหญ่ ภายในบ้านเลขที่ 469 ซอยศรีนิคม มีครูเอื้อ ฉัตรเฉลิม ป้าฉะอ้อน และครอบครัวของลุงนคร ฉัตรเฉลิม อาศัยอยู่รวมกัน โดยครูเอื้อ กับป้าฉะอ้อน อาศัยอยู่บ้านเดิมหลังซ้ายมือของทางเข้าบ้าน ส่วนครอบครัวของลุงนครอาศัยอยู่ในส่วนบ้านที่ต่อเติมขึ้นไปเป็น 2 ชั้นด้านบนและข้างล่างเป็นห้องครัว มีลานบ้านแยกกระหว่างส่วนที่เป็นบ้านเดิมกับห้องครัว

จากการสังเกตพบว่า สำหรับอาหารการกิน ทั้งสองครอบครัวจะแยกกัน โดยส่วนของครูเอื้อ ป้าฉะอ้อนจะเป็นผู้จัดการไฟในมือเย็น สำหรับมือเข้ากับมือกลางวันครูเอื้อจะหารับประทานเองตามทางที่ผ่านไปทำงาน ซึ่งส่วนมากก็จะเป็นร้านอาหารประจำหน้าปากซอยจางประสาน ส่วนในมือเพล หรือมือกลางวันนั้น ครูเอื้อ มักจะไม่ค่อยรับประทานข้าว แต่จะซื้อกาแฟเย็นใส่กระติก กินกับกล้วยทอดบ้าง ปาท่องโก๋บ้าง หรือบางวันก็จะเปลี่ยนไปทานก๋วยเตี๋ยวที่พ่อค้าเร่มาขายให้ถึงหน้าบ้านที่ผลิตจะเข้ สำหรับครอบครัวของลุงนคร ฉัตรเฉลิม ก็จะจัดการเรื่องอาหารการกินของตัวเองโดยเฉพาะ แต่เท่าที่ทราบ ค่าใช้จ่ายภายในบ้านทั้งหมดครูเอื้อจะเป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

การศึกษา

ระดับชั้นอนุบาล

ระดับชั้นประถม

ระดับมัธยม (ม. 1-ม. 6)

เรียนที่โรงเรียนรัตนศึกษา(โรงเรียนครูปุ่น)

ศึกษาที่โรงเรียนวัดกำแพง

ศึกษาที่โรงเรียนชลราษฎรอำรุง

ชีวิตและการทำงาน

เมื่ออายุได้ 20 ปี เข้ารับการเกณฑ์ทหารเป็นเวลา 2 ปี โดยเป็นทหารนาวิกโยธิน ที่สัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นอยู่ได้ประมาณครึ่งปี ย้ายไปอยู่ที่ปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ ฝึกหัดการสวนสนามและแบกปืน จากนั้นอีกประมาณครึ่งปีก็ย้ายกลับมาประจำอยู่ที่ จังหวัดชลบุรีเหมือนเดิมและในช่วงมีสงครามญี่ปุ่น ได้รับหน้าที่เป็นหัวหน้าไปตั้งกองสังกัด ทหารญี่ปุ่นที่คลองตำหรุ ทอดรบกกำหนดการเกณฑ์ทหารได้ “บัตรเหรียญชัย” รุ่นสุดท้าย ในปี พ.ศ. 2488 ซึ่งบัตรเหรียญชัยนี้ ได้รับตอนที่มิสงคราม ญี่ปุ่นขึ้น และได้รับสิทธิ พิเศษในการลดหย่อนค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา กับเงินช่วยเหลือเดือนละประมาณ 200 บาท แต่ครูเอื้อ เล่าว่า “สิทธิพิเศษในการลดหย่อนต่างๆนี้จะต้องไปโอนมิเตอร์เป็นชื่อ ของตัวเอง และส่วนเงินค่าช่วยเหลือก็ต้องเดินทางไปรับด้วยตนเองที่กองทหาร รู้สึกว่า วุ่นวายและยุ่งยาก ก็เลยไม่ได้ใช้สิทธิพิเศษดังกล่าว” และครูเอื้อ ยังเล่าอีกว่า “ในขณะที่ เป็นทหารอยู่นั้น รู้สึกชอบมากและคิดว่าจะอยู่เป็นทหารต่อไปเรื่อยๆ แต่พออยู่ไปนานๆ รู้สึกว่าไม่ไหว เพราะไม่ชอบเจ้านายที่กดขี่บังคับลูกน้อง จึงไม่สมัครเป็นทหารต่อ เมื่อ ครบกำหนดการเกณฑ์ทหารก็จึงออกมาเลย” (เอื้อ จัตรเฉลิม , สัมภาษณ์ 2538)

ข้อสังเกตจากการให้สัมภาษณ์นี้จะเห็นว่า ลักษณะนิสัยของครูเอื้อ เป็นคนชอบ อิสระไม่ชอบอยู่ในบังคับของใคร และมีความเป็นตัวของตัวเอง ถ้าสิ่งไหนเป็นเรื่องที่ สามารถรับผิดชอบด้วยตัวเองได้ก็จะทำด้วยตนเอง ไม่พึ่งใคร

ในช่วงที่เกณฑ์ทหารนี้ ได้รู้จักกับเพื่อนที่ดีที่จะเข้ คือ นายเจียน เหลี่ยมสุวรรณ (ปัจจุบันทำเครื่องดนตรีไทยขายอยู่ที่บ้านบางทรายใกล้กับบ้านครูเอื้อ)

อายุ 22 ปี ออกจากการเกณฑ์ทหารแล้ว ครูเอื้อ ได้ทำงานหลายประเภท อาทิ เริ่มฝึกการชกจะเข้ ทำงานเกี่ยวกับรถโดยสาร ชื่อ “ศรีเมืองชล” โดยเป็นนายทุนและจ้าง คนขับวิ่งรับจ้างระหว่างจังหวัดชลบุรีกับกรุงเทพฯ และรถคันดังกล่าวบางทีก็ขับไป บรรทุกผลไม้ มีเงาะบ้าง ทุเรียนบ้างนำมาขาย หรือบางทีก็บรรทุกน้ำตาลทรายแดงขาย และบรรทุกไม้ในป่ามาส่งโรงไม้บ้าง ต่อมาขายรถรับจ้างมาซื้อรถบรรทุก(รถดั้มพ์)10 ล้อ รับจ้างขนดินทำถนน ภายหลังขับเองและขับไปชนสะพาน รถพัง สะพานพัง จึงเลิก กิจการ

อายุ 25 ปีบวชเป็นพระที่วัดกำแพง จังหวัดชลบุรี บวชอยู่จนถึง 2 พรรษา จึงลาสิกขาบท

อายุประมาณ 30 ปี สอบเป็นเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยมาลาเรีย และไปเรียนอยู่ที่ หน่วยมาลาเรียสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 2 ปี จึงกลับมาประจำอยู่หน่วย มาลาเรียอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งในช่วงที่ไปเรียนอยู่ที่เชียงใหม่นี้ ครูเอื้อ ได้มี

โลกาเสรีและต่อเพลงจะเข้ากับ เจ้าข้าบัวชุม ณ เชียงใหม่ เพลงที่ได้ต่อกับเจ้าข้าบัวชุม คือเพลงลาวแพน

ทำงานที่หน่วยมมาเลเรียนอายุประมาณ 34-35 ปีจึงลาออกจากการดังกล่าว เนื่องจากออกป่าบ่อยมากจนคิดเชื่อกว่ามาเลเรียนและป่วยมาก ไม่สามารถทำงานต่อไปได้ ในช่วงนี้ครูเอื้อ จึงหันมายึดอาชีพการสร้างเครื่องดนตรีจะเข้ได้อย่างจริงจังและทำต่อมาจนถึงปัจจุบัน และแม้ว่าปัจจุบันนี้ครูเอื้อ จะป่วยด้วยโรคเบาหวานและโรคแผลในกระเพาะอาหารก็ตาม แต่ถ้าวางกายแข็งแรงพอจนสามารถขับมอเตอร์ไซด์ไปทำงานได้ ครูเอื้อก็จะเดินทางไปทำงานทุกวันไม่เคยหยุดเลย

ชีวิตในช่วงวัยเด็ก-วัยเรียน-วัยรุ่น จนถึงวัยผู้ใหญ่

ครูเอื้อ เล่าว่า ชีวิตตอนเด็กๆ อยู่ที่บ้านยาย ชื่อ ยายด้ว วัชรวิธา ซึ่งปัจจุบันบ้านหลังนี้ใช้ทำเป็นโรงงานสร้างจะเข้ ในสมัยก่อนบริเวณนี้เต็มไปด้วยป่าแสม ทางเดินหน้าบ้านตรงไปก็เป็นทะเล มีสะพานไม้เดินได้คนเดียว สมัยนั้นปลาชุมมาก ครูเอื้อชอบไปตกปู ตกปลา ตามเพื่อนๆ ไปบ้าง นอกจากนี้ก็ยังออกไปทะเล ไปจับหอย ปู ปลา บางทีก็ถีบกระดานเก็บหอยแครง ซึ่งครูเอื้อ บอกวิธีการเก็บหอยแครงว่า “ ใช้การสังเกตรูของหอยแครง ซึ่งจะมีความลึกของรูประมาณ 1 นิ้ว ในบางครั้งก็จะมีตัวหอยมันนอนตะแคงอยู่ เพราะอย่างนี้คนจึงเรียกว่า หอยแครง” ครูเอื้อใช้ชีวิตแบบชาวเล หรือชาวประมง นอกจากจับปลา จับหอยแล้ว ครูเอื้อยังมีนิสัยชอบการยิงนกเป็นที่สุด โดยครูเอื้อได้เล่าให้ฟังว่า “ แถวๆ นี้มีต้นโกงกางอยู่ 2 ต้น ค้างคาวมันชอบอาศัยอยู่เต็มไปหมด ตัวใหญ่ๆ เรียกว่าค้างคาวแม่ไก่ พอมันบินผ่านก็ใช้หนังสติ๊กยิงเล่นเป็นที่สนุกสนาน แต่พอมาถึงปัจจุบัน จึงได้รู้ว่าการทำอย่างนี้มันเป็นบาป แต่ตอนนั้นสนุกอย่างเดียวไม่ได้คิดอะไรเดี๋ยวนี้พอมีคนมาอยู่มาๆ เข้า ค้างคาวก็เลยหนีไปหมด ยังเหลืออยู่แต่บนกระชาย ซึ่งในช่วงฤดูวางไข่ นกกระชายเหล่านี้จะมาวางไข่กับเต็มต้นแสมเลย แต่ปีนี้มีมาน้อย เพราะต้นไม้ไม่ค่อยมี เมื่อก่อนต้นไม้เยอะ ป่าเยอะ มันก็จะมาอาศัยเกาะอยู่กับเต็มไปหมด” มีข้อสังเกตพบว่า ครูเอื้อ เป็นคนช่างจดจำรายละเอียดของชีวิตและประสบการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะดีหรือไม่ดี ครูเอื้อก็จะเล่าให้ฟังโดยไม่ปิดบัง ทำให้เห็นลักษณะนิสัยที่เปิดเผย ตรงไปตรงมา ครูเอื้อเล่าถึงประสบการณ์ของชีวิตในวัยเด็กว่า ตอนสมัยเป็นเด็กนักเรียนชอบเล่นกีฬามาก โดยเฉพาะยิมนาสติก กับตะกร้อ จะชอบมากที่สุด และเคยเป็นนักวิ่งของโรงเรียน วิ่งได้เร็วมาก แต่ว่าในสมัยนั้นการสนับสนุนในเรื่องการกีฬามีน้อยมากจึงไม่ได้รับการสนใจและการสนับสนุนทางด้านกีฬา ต่อมาเมื่อครูเอื้อได้เข้ารับการเกณฑ์ทหาร ในช่วงเวลาที่หยุดพักก่อนก็จะเล่นกีฬากับเล่นดนตรี เครื่องดนตรีที่ฝึกหัดขึ้นแรกก็คือ “จะเข้”

แต่ก่อนครูเลื้อชอบไปเที่ยวเรืออวน เรือดั่งเกมมาก ไปกับเพื่อน ๆ ที่ไปหาปลา ในช่วงนั้นเป็นวัยรุ่นก็จะมีควมอย่างรู้ยากเห็นไปทุกเรื่อง ไม่ได้ไปจับเองก็ไปดูเพื่อน ๆ จับ ออกทะเลแต่ละครั้งก็จะพักค้างคืนในเรือประมาณ 10-20 วัน และบางทีก็ไปเข้าเียนกลับไปกับเรือค้า (เรือบรรทุกสินค้า) บรรทุกผลไม้ เช่น กล้วย ขนุน ฯลฯ ลงเรือไปค้าขายที่ จังหวัดอยุธยาบ้าง ที่กรุงเทพฯ บ้าง เมื่อขายของหมดก็จะหาซื้อของจากอยุธยา หรือกรุงเทพฯ มาขายที่ชลบุรีบ้าง สัตหีบบ้าง ครูเลื้อเป็นคนชอบเที่ยวไปที่นั่นที่นี่ หาประสบการณ์ หาความรู้ไปเรื่อย ๆ และที่สำคัญมีจิตใจที่กล้าหาญ กล้าเสี่ยง เคยมีอยู่ครั้งหนึ่งทีออกทะเลไปเรือเฝือกกับเพื่อน ๆ คลื่นจัดมาก เรือล่ม ครูว่ายน้ำไม่เก่ง ว่ายน้ำไม่เป็น แต่ก็ยังมีสติ เกาะท้องเรือพยุงตัวอยู่ได้ และช่วยเพื่อน ๆ ทุเรือให้สามารถพายกลับเข้าฝั่งได้โดยปลอดภัย

ครูเล่าว่า ตอนที่ยังไม่ได้ทำอะไร มีหัวการค้านิดหน่อย ไปหาซื้อเงาะบ้าง ทุเรียนบ้าง ที่จังหวัดจันทบุรี แล้วบรรทุกลงเรือไปขายที่ท่าเรือภาณุรังษี ที่ตลาดท่าเตียนในกรุงเทพฯ ไปได้คนเดียว ขายคนเดียว ก็สามารถขายได้ แต่กำไรได้ไม่มากเพราะของที่ไปก๊วจะถึงของก็จะไม่สดเท่าไร ทำให้ขายได้ราคาไม่ดี ในจุดนี้ทำให้ครูเลื้อได้มีประสบการณ์ ในด้านการค้าขาย เมื่อมาสร้างจะเข้ขายครูเลื้อจึงสามารถรู้วิธีการการค้าขาย หาตลาดได้ และจากการช่างสังเกตจึงทำให้จะเข้ของครูเลื้อ มีการพัฒนาและปรับปรุงตลอดมา ครูเลื้อมีประสบการณ์ในเรื่องของการ “ชักค่าหย่ง” หมายถึง การชักเปอร์เซ็นต์ ซึ่งครูเล่าให้ฟังว่า “เคยขอเงินแม่มาได้ 2,000 บาท ไปซื้อของมาขาย เมื่อก่อนขายเองไม่เป็นไม่กล้าขาย จึงไปฝากให้ญาติเป็นผู้ขายให้ เมื่อขายหมดแล้ว ก็ถูกชักค่าหย่งไปกำไรก็เลยไม่ได้ถูกคนขายหักไปหมด ตรงนี้ทำให้คิดได้ว่า ให้คนอื่นขายให้ กำไรก็เลยเป็นของเขาไม่เหลือถึงเราเลย” ดังนั้นเมื่อมาสร้างจะเข้ขาย จากการสังเกตของผู้วิจัยและการสอบถามผู้ใกล้ชิด จึงพบว่า ในเรื่องการซื้อ-ขายจะเข้ ครูเลื้อจะเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง ไม่มีนายหน้า ไม่ต้องมีคนขายให้ ใครมาซื้อก็ได้ไป แต่ส่วนที่ว่าใครได้ไปแล้วจะนำไปขายต่อให้คนอื่นแล้วเพิ่มราคาขึ้นอีกเท่าไรนั้น ครูเลื้อไม่ได้ติดตามหรือสนใจแต่ประการใด ครูพอใจในราคาที่ครูขายก็เท่านั้น ตรงนี้ทำให้สังเกตเห็นถึงความใจกว้าง และความที่ครูบอกว่า มีหัวการค้านิดหน่อยของครูได้อย่างชัดเจน

สมัยที่ครูเลื้อเล่นรถ ด้วยการลงทุนซื้อรถโดยสาร 1 คัน ได้เขียนชื่อไว้ที่ข้างรถ 2 ข้างตัวใหญ่ ๆ ว่า “ศรีเมืองชล” ทั้งนี้ก็เพราะ “สมัยโบราณเค้าจะเขียนกันอย่างนั้นเพื่อให้รู้ว่าเป็นรถของใคร” รถคันนี้ซื้อเข้าหุ้กัน 3 คนกับเพื่อน ถ้าไม่วิ่งโดยสาร ก็จะไปรับผลไม้มาขายกันเอง ชื่อกันเอง และก็ได้ชักค่าหย่งหมด เมื่อหมดหน้าผลไม้ก็จะเอารถไปวิ่งขง โดยเอาตัวถังออก และเอาสาลี่ (เครื่องบรรทุกไม้) เข้าไปขนขงในป่าไปส่งให้กับบริษัท ครูเลื้อ ก็บอกว่าทำอย่างนี้พอเลี้ยงตัวอยู่ได้ พอมีเงินเติมน้ำมันรถ เมื่อออกจากป่าแล้วรถไหม้มากต้องมาเสียเงินแต่งรถใหม่ เอากระบะเดิมมาใส่ใหม่ แล้ววิ่งรับผู้โดยสารไปกลับจากชลบุรี - กรุงเทพฯ อย่างเดิม ต่อมา ครูเลื้อเล่าให้ฟังว่า เพื่อนอีก 2 คนที่ร่วมหุ้กันเกิด

การไม่ลงรอยกัน ก็จะโอบรอมมาให้เป็นของครูเลื้อยคนเดียว ครูเลื้อยก็เลยตัดสินใจเพื่อไม่ให้มีการผิดใจกันในระหว่างเพื่อน โดยการขายรถคันดังกล่าวแล้วนำเงินที่ขายได้มาแบ่งกัน ซึ่งขายได้เพียง 30,000 บาท แบ่งกันไปคนละ 10,000 บาท ต่อมาครูเลื้อยได้นำเงินส่วนนั้นมาออกรถแท็กซี่ โดยให้น้องชาย นายนคร ฉัตรเฉลิม เป็นคนขับ ว่างรับผู้โดยสารระหว่างชลบุรี-กรุงเทพฯ ทำอย่างนี้อยู่หลายปีได้กำไรพอสมควรที่ซื้อรถไปได้บ้าง ครูเลื้อยเล่าให้ฟังว่า “งานต่างๆที่ได้เล่าให้ฟังและที่ทำมาหลายงานหลายอาชีพนี้ ก็เป็นงานที่ชอบๆทั้งนั้น แต่ทำไม่สำเร็จ” การที่ครูเลื้อยพูดว่า “ทำไม่สำเร็จ” นี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ครูเลื้อย ท่านหมายถึงทำแล้วไม่ได้กำไร ทำแล้วมักจะขาดทุน หรือไม่ก็พอกำทุนเท่านั้น ต่อมาได้ขายรถแท็กซี่ได้เงินประมาณ 30,000 บาท แล้วนำมาซื้อรถบรรทุก 10 ล้อ (รถคัมพ์) ในสมัยนั้นราคาประมาณ 50,000 บาท ว่างบรรทุกดินขายทำถนนเข้าบ้านบางทรายทำได้ประมาณ 2 ปีก็ขาดทุนอีก เพราะเกิดอุบัติเหตุขับรถไปชนสะพานพัง รถก็พัง จึงขายรถได้เงินประมาณ 30,000 บาทนำไปไ้หนี้ค่าน้ำมันรถ กับค่าผ่อนรถ จากนั้นก็เลยเลิกอาชีพที่เกี่ยวกับรถยนต์ แล้วมาสร้างจะเข้ขายได้เงินเท่าไรก็นำไปไ้หนี้เดือนละประมาณ 100 บาท บ้าง 500 บาท บ้าง ประมาณ 2 ปีก็ไ้หนี้หมด ในจุดนี้ทำให้เห็นถึงความอดสาหัสความพยายามของครูเลื้อยในการเลือกประกอบอาชีพที่สุจริตและงานที่ชอบทำ แต่เมื่อไม่ประสบผลสำเร็จก็มิได้ย่อท้อ ถึงแม้ว่าจะเป็นหนี้เป็นสิน ก็พยายามหาเงินไ้หนี้จนหมด แสดงถึงความมานะพยายาม ความมีอิสระและมีความริเริ่มสร้างสรรค์ในการคิดทำอะไรต่ออะไรที่ไม่ต้องไปเป็นผู้อยู่ใต้อาณัติของใคร กล้าเสี่ยงในการลงทุนแม้ว่าจะขาดทุนก็ไม่ได้คิดลงโทษตัวเอง หรือท้อถอย มีความเป็นตัวของตัวเองอย่างสูง

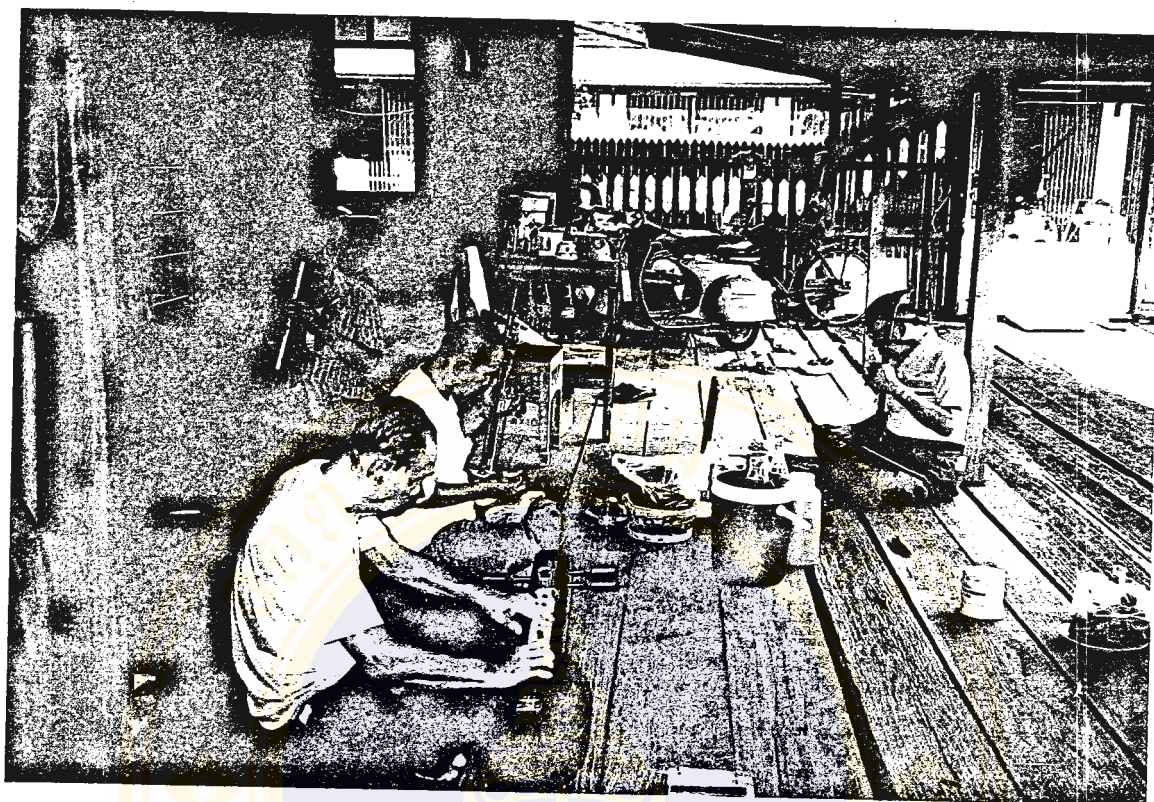
ความสามารถส่วนตัวอีกอย่างหนึ่งของครูเลื้อยคือ เป็นนักเตะตะกร้อที่มีฝีมือ ครูเลื้อยว่า “ช่วงที่เป็นหนุ่มอายุราว 25-27 ปี ไปเรียนหมอมาลาเรียที่หน่วยมาลาเรียสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ไปตั้งวงเล่นตะกร้อกันที่หน้าวัดสวนดอก เล่นเข้าหากัน ก็ชักชวนกันไปแข่งเตะกร้อลอดบ่วงในงานฤดูหนาวจังหวัดเชียงใหม่ ทีมอื่นๆมีตัวๆเล่นเก่งๆกันทั้งนั้น แข่งกันอยู่ทั้งหมด 7 วัน ถึงวันสุดท้ายกรรมการก็นับแต้มมารวมกัน ผลปรากฏว่าทีมของเราชนะที่ 1 ได้คะแนนมากกว่าใคร ดีใจมาก รางวัลที่ได้คือ ผ้าเช้าม้า” มีรูปถ่ายเมื่อขึ้นรับรางวัลติดอยู่ที่บ้านซอยศรีนิคม และทุกวันนี้ ถ้าครูเลื้อยไม่เจ็บไข้ ทุกเย็นเวลาประมาณ 5 โมงเย็น ครูเลื้อยก็จะขับรถมอเตอร์ไซด์คู่ใจ สวมกางเกงวอร์ม เสื้อยืดสีสวยสด หิ้วลูกเตะกร้อไปตั้งวงเล่นตะกร้อกับเพื่อนๆ บ้าง นักเตะตะกร้อรุ่นลูกรุ่นหลานบ้าง บางคนก็เรียกครูว่า “ลุง” บางคนก็เรียกว่า “ตา” ผู้วิจัยสังเกตพบว่า ครูเล่นตะกร้อเก่งมากแม้ว่าอายุมากแล้วก็ยังสามารถรับลูกแป ลูกสั้นได้อย่างสบาย และในวงเตะกร้อสวนคำหนักน้ำหนักนั้น ทุกคนให้ความเคารพนับถือและยอมรับในฝีมือการเตะเตะกร้อของครูเลื้อย ถึงขนาดครูบอกว่า “เราเล่นตะกร้อที่เมืองชลไม่มีใครสู้เรานะ พูดถึงลวดลายอะไรต่ออะไร แต่เดี๋ยวนี้นี้ไม่ไหวแล้ว หัดเล่นตะกร้อมาตั้งแต่สมัยเป็นเด็กนักเรียน ครูเก่าๆยังเคยพูดถึงว่า ไ้หนี่มันเขียนตะกร้อ พอนึกถึงคำพูดนั้นก็ทำให้มีกำลังใจเล่นอยู่เรื่อย ๆ หัดเล่นทำนั่นทำนี่ ลูก

ที่เล่นชานาญที่สุด คือ ลูกสน ปัจจุบันในเมืองไทยไม่ค่อยเห็นใครเขาเล่นกัน แต่เคยไปเห็นคนพม่าเล่นเมื่อคราวเข้ามาเตะตะกร้อแข่งในเมืองไทย พม่าใช้ลูกสนเคาะไปเคาะมา แต่เราเล่นเป็นอยู่ก่อนแล้ว ก็ไม่ได้แปลกใจอะไร เด็กๆ ที่เล่นอยู่ด้วยกันเคยมาถามว่า ทำอย่างไรจึงจะเล่นเป็น เราก็แนะนำไปว่าให้ ยกบ่อๆ เล่นลูกอะไรจะให้เก่งก็ต้องยกบ่อๆ เวลาลูกเตะกร้อมาก็อย่าไปเตะลูกอื่น รับด้วยลูกสน ทำบ่อๆ เข้าก็จะมีควมชานาญไปเอง และเก่งเอง" ปัจจุบันนี้แม้ว่าครูเอื้อจะมีอายุถึง 72 ปี ครูก็ยังใช้เวลาในการเล่นเตะกร้อทุกวันตั้งแต่เย็นจนค่ำมองไม่เห็นลูกเตะกร้อแล้ว จึงขับรถกลับบ้าน บางวันที่เหนื่อยมากครูก็จะหยุดพักและนั่งคุยกับเพื่อน ๆ บ้าง เด็กๆ รุนลูกหลานบ้าง เป็นการใช้ชีวิตในวันบั้นปลายที่มีความสุขและสงบ อยู่กับสิ่งที่รักที่ชอบ

พอลงมาถึงบ้านเวลาประมาณ 18.30-19.00 น. ครูเอื้อก็จะอาบน้ำแต่งตัวดูโทรทัศน์ รับโทรศัพท์จากลูกค้าที่จะโทรมาสั่งจองจะเข้บ้าง เพื่อนๆ ของครูเอื้อ อาทิ ลุงศึกษาไมตรี ลุงเหม ลุงเลิศ บางครั้งก็จะมาหาที่บ้านบ้าง โทรศัพท์มาถามถึงสารทุกข์สุกดิบบ้าง และบางทีก็นัดกันเล่นดนตรีไทย ซึ่งครูเอื้อ เล่าว่า “เมื่อสมัยก่อน เพื่อนๆ ที่เล่นดนตรีด้วยกันจะนัดมาซ้อมเพลงกันเกือบทุกอาทิตย์ สนุกมาก ต่อมาป่วยก็เลยงดซ้อมไปหลายเดือน พอหุมา(หมายถึงผู้วิจัย) ก็จึงนัดซ้อมกันใหม่” เมื่อผู้วิจัยได้พบกับบรรดาสมาชิกนักดนตรีไทยรุ่นอาวุโสทั้งหลาย ทุกท่านก็ตั้งใจที่ได้กลับมาซ้อมรวมวงกันใหม่อีกครั้งหลังจากที่หยุดไปนาน รายชื่อคณะนักดนตรีไทย มีดังนี้

1. ลุงศึกษาไมตรี สังข์มณี อดีตศึกษาลำเภอเมืองชลบุรี อายุ 78 ปี ซอด้วง
2. ลุงเยี่ยม ศรีอำพล มีอาชีพทำโรงสีข้าวอยู่จังหวัดฉะเชิงเทรา อายุ 80 ปี ซอด้วง
3. ลุงเหม ภาษานนท์ อดีตผู้อำนวยการกองช่างเทศบาลเมืองชลบุรี อายุ 73 ปี ซอหู้ ซอ
4. อาจารย์ขนิฏ์ นักดนตรี อาจารย์คณะศิลปกรรม ม.บูรพา อายุ 63 ปี ซอด้วง
5. ลุงสาย ประสิทธิ์ มีอาชีพทำเครื่องดนตรีซอด้วงซอขลุ่ย อายุ 75 ปี ซอ
6. คุณสายัณห์ วัชรประารมย์ ปวส.สถาปัตยกรรม ออกแบบก่อสร้าง อายุ 30 ปี ซอด้วง
7. คุณสุทิน ขาวพิทักษ์ อาชีพก่อสร้าง อายุ 30 ปี ดีดจิง

นอกจากนี้ยังมี คุณลุงเลิศ มาร่วมวงบ้างในบางครั้ง แต่จะเป็นผู้ฟังมากกว่าจะเป็นผู้เล่น กำหนดการนัดซ้อมดนตรี 2 อาทิตย์ครั้งหนึ่ง แต่ระยะหลังๆ นี้เป็นเดือนละ 1 ครั้ง สาเหตุก็เนื่องจากบรรดาสมาชิกส่วนใหญ่อายุมาก การเดินทางไม่ค่อยสะดวกมาแต่ละครั้งจะเหนื่อยมาก

ภาพที่ 23 สมาชิกวงดนตรีไทยบ้านครูเอื้อ จัตุรเฉลิม

ครูเอื้อเป็นโสด ไม่มีภรรยา ชอบการท่องเที่ยวไปทำบุญตามวัดในจังหวัดต่างๆ ครูเล่าให้ฟังว่า “เคยชอบผู้หญิงเหมือนกัน แต่เขารีบไปมีสามีก่อน เขารอเราไม่ไหว ก็เลยอยู่คนเดียวมาตลอด ไม่มีเวลาไปจีบไปจองใคร ปัจจุบันก็ยังเจอกันอยู่ และเขาก็เคยเอาเงินมาร่วมทำบุญด้วยและยังบอกว่า เอาไว้ชาติหน้ารู้จักกันอีกที จริงๆ แล้วคิดว่าอยู่คนเดียวอย่างปัจจุบันนี้ก็สะดวกดี แต่ก็ดีอย่างไม่ดีอย่าง เหนงาก็ไม่เหงาหรือเพราะเพื่อนเยอะ พวกเพื่อนๆ ก็จะไปเที่ยวด้วยกัน หลานๆ ก็มี กลุ่มเพื่อนๆ ที่มาเล่นดนตรีด้วยกันก็มีมาก”

ในด้านสุขภาพ ครูเอื้อ มีโรคประจำตัว เป็นโรคเบาหวาน เป็นความดัน ครูเล่าว่า อาการมันจะร้อนจากขาขึ้นมา ลามมาถึงแขน หมอปัจจุบันบอกว่าเป็นโรค “ประสาทเสื่อม” แต่หมอแผนโบราณเรียกว่า “โรคไฟลามทุ่ง” พอกินยา ก็จะค่อยๆ ชั่ว แต่ปัจจุบัน(2539) ครูเอื้อก็ยังเข้า-ออกเป็นประจำระหว่างโรงพยาบาลกับบ้าน เป็นผลในกระเพาะอาหารบ้าง เบาหวานขึ้นบ้าง อ่อนเพลียไม่มีแรงบ้าง ซึ่งถ้าวันไหนรู้สึกว่ายั้งแรง ก็จะขับรถไปทำงาน แต่ถ้าวันไหนรู้สึกไม่ค่อยดีก็จะหยุดพักนอนอยู่กับบ้าน โดยงานที่โรงงานก็จะมีคุณอุทัย เนื่องจำนงค์ หลายเขย รับผิดชอบทำต่อไป ครูเอื้อเป็นผู้ที่ชอบทำบุญ ถ้าสุขภาพแข็งแรงก็ไปวัดทุกวันพระเป็นประจำมิได้ขาด วัดที่ไปเป็นประจำคือ วัดกำแพง และในทุกๆ ปี จะเดินทางไปทำบุญเลี้ยงพระเพลที่วัดจิตตะภาวัน ครูเอื้อ เล่าให้

ทั้งว่า “เมื่อสมัยก่อนวัดนี้มีพระเป็นพันรูป ปัจจุบันเหลือแค่ 200 รูป คนเขาเสื่อมศรัทธา แต่เราก็มักไปทำบุญสม่ำเสมอ” นายนคร ฉัตรเฉลิม น้องชายครูเอื้อ บอกว่า “ในการไปทำบุญแต่ละครั้ง ที่เอื้อ จ่ายค่าทำบุญเลี้ยงพระประมาณ 20,000 บาท ถึง 30,000 บาท และเมื่อวันเกิดปีนี้ที่ผ่านมาสืบบาตรพระ 100 รูปหน้าบ้าน ถวายข่ามและใส่ของถวายองค์ละ 500 บาท รวมค่าใช้จ่ายก็ประมาณ 60,000 บาท ถึง 70,000 บาท” จะเห็นได้ว่าถ้าเกี่ยวกับเรื่องการทำบุญแล้ว ครูเอื้อ จะมีความศรัทธาและมั่นคงในคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามาก บางครั้งฟังการเรียไรเงินทำบุญจากรายการวิทยุ ครูเอื้อ ก็จะส่งเงินไปร่วมทำบุญด้วยทันที มีอยู่ครั้งหนึ่ง ครูเอื้อ เล่าว่า “ไปส่งเงินทำบุญที่ไปรษณีย์ โดยซื้อเป็นตั๋วแลกเงินจำนวน 1,000 บาท ทำไม่ค่อยถูกก็สอบถามจากเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ว่าทำอย่างไร ด้วยความเลินเล่อของตัวเองพอซื้อตั๋วแลกเงินเสร็จยังไม่ทันปิดของก็ไปยื่นให้กับเจ้าหน้าที่ ผลปรากฏว่าเงินที่ส่งไปนั้นไม่ถึงมือผู้รับสูญหายไปเลย เรื่องนี้ก็ไม่รู้ว่าจะไปเอาผิดกับใคร ไปถามเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์เค้าก็ไม่ตามเรื่องให้ ก็เลยหายไปเลย มาคิดดูว่าขนาดเงินส่งไปทำบุญยังมีการสูญหาย ต่อมาภายหลังก็เลยไม่กล้าส่งไปอีก ใช้วิธีฝากเพื่อนๆ ที่เค้าไปทัศนศึกษาตามวัดต่างๆ แล้วฝากเงินไปทำบุญด้วยปลอดภัยกว่า และไม่ต้องกลัวการสูญหายได้ทำบุญแน่นอน” จะเห็นได้ว่า แม้ครูเอื้อ จะรู้ดีว่าเงินสูญหายจากที่ไหน ถ้าจะเอาเรื่องจริงๆ ก็ทำได้ แต่ครูเอื้อก็ไม่ทำ ถือว่าทำทานไป ในจุดนี้ผู้วิจัย มีความคิดตรงกันข้ามว่า การกระทำลักษณะนี้ก็จะเป็นการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ทำความผิดต่อไปอีก ฉะนั้นในความเป็นจริงแล้วจะต้องเอาเรื่องให้ถึงที่สุด คนทำชั่วจะได้สำนึกผิดในความชั่วของตนเอง และจะต้องได้รับการลงโทษ ต่อไปจะได้มีความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ลักษณะของครูเอื้อ เป็นลักษณะนิสัยของคนไทยชาวบ้านโดยทั่วไปที่ไม่อยากมีเรื่องมีราวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล คิดว่าเป็นกรรมจึงทำให้เกิดเรื่องเช่นนี้ ซึ่งความคิดในลักษณะนี้เป็นเรื่องที่แก้ไขได้ยาก

4.1.2 มูลเหตุในการเลือกอาชีพสร้างจะเข้

ครูเอื้อ เล่าว่า “เริ่มจากเมื่อเรียนจบมัธยม 6 แล้วก็ถูกเกณฑ์ทหาร ในช่วงที่ฝึกทหารนั้นได้รู้จักกับเพื่อนที่ติดจะเข้เป็น ชื่อ เจียน เหลี่ยมสุวรรณ นอกจากนั้นก็รู้จักเพื่อนที่ติดระนาดเป็น เล่นซอเป็น ก็ได้รวมกันเล่นดนตรีไทยเป็นกลุ่มทหารนักดนตรี โดยใช้เวลาจากที่ทำการฝึกทหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไม่รู้จะทำอะไรกัน เล่นกีฬาบ้าง เล่นดนตรีบ้างไปตามเรื่อง” ครูเอื้อ ได้เริ่มเล่นดนตรีเมื่ออายุได้ประมาณ 20 ปี โดยฝึกเครื่องดนตรีจะเข้ จากการที่รู้จักเพื่อนติดจะเข้เป็นจึงไปหัดเล่นอยู่ที่บ้านเพื่อน เริ่มเรียนรู้วิธีการคิดจะเข้ด้วยตนเอง ไม่มีใครสอน ให้การดู การจำ และถามเพื่อนบ้าง เพลงที่หัดเพลงแรกครูเอื้อ บอกว่า “น่าจะเป็นเพลงจะเข้หางยาว” วิธีการเรียนที่เรียกว่า “ครูพักลักจำ” ต่อมาภายหลังเมื่อครูเอื้อ สามารถติดจะเข้ได้คล่องและต่อเพลงได้มากพอสมควรแล้วก็ไปได้

ครูที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อคราวไปเรียนหมอมาลาเรีย 2 ปี ครูของครูเอื้อคนแรกและคนเดียว คือ “เจ้าย่าบัวชุม ณ เชียงใหม่” ครูเอื้อ เล่าให้ฟังว่า “สมัยนั้นเจ้าย่าอายุมากแล้ว ประมาณ 70-80 ปี แก่แล้ว เพลงที่เจ้าย่าสอนให้ คือเพลงลาวแพน ก็ยังพอจำทางได้บ้างเหมือนกัน แต่ให้คิดทั้งเพลงจำไม่ได้แล้ว ตอนที่เรียนกับเจ้าย่า และพอครบกำหนดต้องเดินทางกลับมาจังหวัดชลบุรี เจ้าย่าบัวชุมบอกว่า “ให้กลับมาอีกนะ” และไม่ต้องทำอะไรกลับไปทั้งนั้น(หมายถึงที่นอน หมอน มุ้ง) ครูเอื้อ ก็ไม่ได้ทำอะไรมาจริงๆ จนจะเข้ามาเพียงตัวเดียว” เครื่องดนตรีจะอยู่ที่ครูเอื้อซื้อจากเชียงใหม่มา 1 ตัวนี้ ครูเล่าว่า “ซื้อจากเจ้าย่าบัวชุม มีเงินเดือนตอนนั้น 450 บาท ซื้อจะเข้ตัวละ 400 บาท แต่ปัจจุบันจะเข้ตัวนี้ไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหนแล้ว จำไม่ได้ว่าใครซื้อไป มาถึงตอนนี้คิดเสียขายเหมือนกันว่าน่าจะเก็บไว้ เสียงคงดี และอะไรที่บกพร่อง ก็ตกแต่งทำด้วยตนเอง ทำได้ถูกใจ ต่อมาก็มีคนนำมาขายให้อีก 1 ตัว อยากรู้ชื่อเหมือนกันแต่ไม่มีเงิน จะเข้ที่เชียงใหม่คงดีทุกตัว คิดเดี๋ยวนี้อาถ้ามีเงินตอนนั้นน่าจะซื้อมาเก็บไว้เพราะเป็นจะเข้ของเก่าๆ ปัจจุบันหายาก แต่แบบของจะเข้ที่ทำขายอยู่ปัจจุบันนี้ไม่ได้เอาตัวของเชียงใหม่เป็นแบบใช้แบบของบ้านครูแสดวงอุทัยวงศ์”

เมื่อครูเอื้อ พอเล่นจะเข้ได้ และมีเค้าว่าจะเป็นนักดนตรีได้แล้ว ครูบอกว่า ได้เที่ยวหาความรู้การสร้างจะเข้ เริ่มชุดจะเข้ครั้งแรกที่บ้านบางทราย ทำกับครูเจื่อน เหลี่ยมสุวรรณเพื่อนที่ดีจะเข้ด้วยกัน โดยครูเจื่อนเป็นคนชุด สำหรับครูเอื้อ เป็นคนแต่ง จังหวะเริ่มการสร้างเครื่องดนตรีจะเข้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ครูเอื้อ เล่าว่า “กว่าจะมาเป็นช่างสร้างจะเข้ ก็ทำมาหลายอาชีพตามที่เคยเล่าให้ฟังไปแล้ว และไม่ประสบความสำเร็จในอาชีพต่างๆ เหล่านั้น จึงมายึดอาชีพสร้างจะเข้ ด้วยเพราะเป็นงานที่เราชอบ และรู้สึกว่าจะตรงกับนิสัยเรา” ลักษณะนิสัยของครูเอื้อ จากการสังเกตของผู้วิจัย และจากการสัมภาษณ์บุคคลรอบข้าง พบว่า ครูเอื้อเป็นคนรักอิสระ ไม่ชอบการบีบบังคับ ใ้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ชอบความสงบ มีความสุขกับการทำงาน ครูเล่าว่า “เราชอบเล่นจะเข้ ชอบตกแต่งทำโน้นทำนี่ให้ได้เสียงที่เราพอใจ ก็เลยทำอาชีพสร้างจะเข้มาจนถึงปัจจุบันนี้ แม้ว่าปัจจุบันจะอายุได้ 72 ปีแล้วก็ยังไปทำงานอยู่ทุกวันตั้งแต่วันจันทร์จนถึงวันอาทิตย์ ไม่ได้หยุด ถ้าไม่มีธุระไปไหนก็ไม่เคยหยุดเลย” ครูเอื้อทำงานทุกวันถ้าไม่ป่วยหรือไปเที่ยวทำบุญที่ไหน ในตอนเช้าครูเอื้อจะออกจากบ้านซอยศรีนิคมเวลาประมาณ 08.00 น. และทานข้าวเช้าที่ร้านหน้าปากซอยจนประมาณ 09.00 น. จึงเข้าโรงงาน งานที่ปฏิบัติเป็นประจำทุกวันในปัจจุบันนี้ของครูเอื้อ ก็คือ การตกแต่งจะเข้ ดัดนม เทียบเสียง นอกจากนี้ก็กลึงลูกบิด กลึงขาจะเข้ และทำวัสดุต่างๆ ที่เกี่ยวกับเครื่องดนตรีจะเข้ อาทิ หย่งนม ไม่คิด ฯลฯ

4.1.3 กระบวนการฝึกหัดเป็นช่างจะเห็นและการสืบทอด

ครูเลื้อ เริ่มกระบวนการฝึกหัดเป็นช่างสร้างจะเห็นจากเพื่อนคือ ครูเจียน เหลี่ยมสุวรรณ ที่บ้านบางทราย จังหวัดชลบุรี โดยครูเจียนเป็นคนพูดจะเห็นเพราะรูปร่างใหญ่กว่า และแข็งแรงกว่า ครูเลื้อเป็นผู้ตกแต่ง ดัดคนม เทียบเสียง ครูเล่าให้ฟังว่า “เคยพูดจะเห็นด้วยตัวเองเหมือนกับ ทำเอง แต่งเอง แต่งจะเห็นตัวแรกเสียงดังดีมาก เสียงเพราะมากทีเดียว แต่ว่างก็เป็นแบบบ้านนอก ตอนหลังพอมีฝีมือทำได้บ้างแล้ว ก็ไปอยู่กับครูจิตร ที่บางแค กรุงเทพฯ” ครูเลื้อฝึกหัดการทำจะเห็น แต่งจะเห็นที่บ้านครูจิตรบางแคเป็นระยะเวลาานพอสมควร ซึ่งในช่วงที่อยู่กับครูจิตร ครูเลื้อได้เรียนรู้วิธีการสร้างจะเห็นและเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ บ้างพอสมควร เนื่องจากบ้านครูจิตรทำเครื่องดนตรีไทยขายหลายชนิด อาทิ ขลุ่ย ขลุ่ย และจะเห็น เป็นต้น ครูเลื้อเล่าว่า “ครูจิตรพาไปเที่ยวรู้จักในกรุงเทพฯ โดยครูจิตรมีรถเล็กๆ 1 คัน นั่งได้ 3-4 คน เป็นรถพี่ยคนขนาดเล็กๆ เก่าๆ ครูจิตรพาไปรู้จักกับครูแสวง อภัยวงศ์ คิดจะเห็นเยี่ยม ได้รู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี และต่อมาภายหลังก็ได้ทำจะเห็นส่งขายให้กับครูแสวง อภัยวงศ์ เนื่องจากว่าเราไปเอาแบบของครูแสวงมา แบบของครูแสวง มีอยู่ตัวหนึ่งปัจจุบันราคาขายเป็นแสน แต่ตอนนั้นครูแสวงบอกขายประมาณ 2-3 หมื่นบาท แต่เราไม่มีปัญญาซื้อ เป็นจะเห็นที่รูปร่างสวยงามมาก ดูแล้วของใครสืบบนของครูแสวงไม่ได้ ครูจิตรเคยถามว่า ระหว่างแบบจะเห็นของครูแสวง กับของครูจิตร ของใครสวยกว่ากัน เราก็ว่า ของครูแสวงสวยกว่า แบบของครูแสวงเป็นรูปใบขนุน แต่ของครูจิตรจะเรียวๆ ยาวๆ เป็นรูปใบมะยม” ในปัจจุบันรูปแบบจะเห็นของครูเลื้อ ทำลักษณะเดียวกับบ้านครูแสวง อภัยวงศ์ คือเป็นรูปจะเห็นใบขนุน ที่ครูเลื้อสรุปว่าสวยกว่าใบมะยม แต่ครูเลื้อยังบอกว่า “ของเรายังเหลาในส่วนโค้งได้ไม่สวยเหมือนของครูแสวง ของครูแสวงเหลาสวยมาก เห็นทีแรกก็ติดใจพิมพ์แบบมาเป็นแบบการสร้างจะเห็นของที่นี่เลย”

เมื่อครูเลื้อไม่ได้ทำงานกับครูจิตรแล้ว ได้มาตั้งโรงงานทำของตนเอง ครั้งแรกทำที่บ้านบางทรายแถวๆ บ้านครูเจียน โดยทำกับครูทองคำ ครูเลื้อเล่าว่า ลูกทองคำเป็นคนแข็งแรง อายุมากกว่าครูเลื้อประมาณ 20 ปี ครูทองคำเป็นคนพูดจะเห็น ครูเลื้อเป็นคนเหลาและแต่งเสียง ทำได้เท่าไรครูแสวง อภัยวงศ์ก็เป็นผู้มารับซื้อไปหมด ตอนนั้นไม่สวยๆ ดีๆ ทั้งนั้น ไม่เหมือนปัจจุบันไม่ไม่ค่อยดี สมัยก่อนไม่ที่ครูแสวง อภัยวงศ์ซื้อไปขายได้ราคาตัวละ 10,000 บาท ราคาดีมากเพราะเมื่อก่อนครูเลื้อทำเอง หาซื้อไม้ด้วยตัวเองและมาจ้างคนงานเลื่อยให้ คนงานเลื่อยเสร็จครูเลื้อก็จะนำมาขอทำเป็นโค้ง เป็นเว้าตามรูปร่างของจะเห็น ในการที่ทำด้วยตนเองนี้ครูเลื้อสามารถที่จะเหลาหลบกระพี้หรือลายไม้ที่ไม่สวยให้พ้นไปได้ ดังนั้นในสมัยก่อนจึงได้ทำแต่ไม้ดี ๆ เป็นไม้แก่นไม้ติดกระพี้ ครูแสวง อภัยวงศ์มาพบก็จะซื้อไปหมด ครูเล่าว่า บางทีบางตัวยังไม่เสร็จเป็นตัวเลขครูแสวง ก็มาซื้อไปเก็บไว้ก่อน พอครูแสวง เห็นว่าครูเลื้อว่าง ๆ อยู่ ครูแสวงก็ยกไม้มาให้ครูเลื้อทำต่อ

ต่อมาครูทองคำเสียชีวิต ครูเอื้อจึงได้ย้ายโรงงานมาทำที่ซอยจางประสานซึ่งเป็นบ้านของคุณยายและได้ปักหลักสร้างจะเข้ขายที่โรงงานนี้มาจนถึงปัจจุบัน ครูเอื้อเล่าให้ฟังว่า “เมื่อชาวบ้านรู้ว่าเราทำจะเข้ขาย ชาวบ้านก็ตัดไม้ขนุนมาขายให้เป็นพ่อนๆ จากนั้นเราก็มาร้างให้คนหัด ที่แรกก็คิดว่าจะหัดเองด้วยเครื่องหัดของเรา คิดใหม่อีกทีก็คิดว่าถ้าใช้เครื่องของเรา เราก็ต้องลงมือหัดเองซึ่งจะเป็นงานที่หนักมาก พอมีคนมาร้างจางหัดให้โรงงานที่นี้เลยแยกการทำงานออกเป็นสองส่วนๆ ในส่วนที่จางหัดก็ไม่ต้องมาทำที่โรงงาน คนหัดจะหัดให้เรียบร้อยเป็นรูปเป็นร่างตามแบบที่ไปไปแล้วนำมาส่งทีละ 5 ตัว - 10 ตัว - 20 ตัวบ้าง สะดวกดีไม่ต้องออกแรงหัดเอง สำหรับในโรงงานก็จะจ้างคนเหล่าซึ่งจะนำจะเข้ที่หัดเป็นรูปเป็นร่างแล้วนำมาเหล่าขายอีกทีให้ได้สัดส่วนที่สวยงามอย่างที่เห็นในปัจจุบัน”

ไม่ที่คนหัดหัดมาให้ครูเอื้อจะเก็บฝัองลมไว้ประมาณ 1 ปี ถึง 2 ปี เพื่อให้ไม้แห้ง ถ้ามีลมหนาวลงไม้จะแห้งเร็ว ซึ่งไม้แห้งจะใช้ทำจะเข้ได้ดีเพราะไม้จะไม่บิด เคยมีบางตัวไม้ยังไม่ทันแห้งดีพอนำไปเหล่าผลปรากฏว่าไม่บิดใช้ไม่ได้ วิธีการสังเกตไม้ที่แห้งแล้วหรือเก็บไว้นานเกิน 2 ปี หรือบางทีก็เก็บไว้ 7 ถึง 8 ปีให้ดูที่สีไม้ ไม้ที่เก็บไว้นานสีเนื้อไม้จะมีสีเหลืองเข้ม หรือสีออกน้ำตาลๆ ครูเอื้อบอกว่า ไม้ที่เก็บไว้นานๆ จะเก็บไว้สำหรับคนที่มาสั่งทำตัวพิเศษๆ เพราะเสียงจะดังดี ไพเราะใสกังวาน ซึ่งจะเข้ที่นี้ไม่ค่อยมีเก็บไว้รอดใครตัวไหนเสียงดี ดังดี ครูเอื้อก็จะนำออกมาแสดงให้ลูกค้าดูและก็จะถูกซื้อไปหมด ครูเอื้อก็ขายหมดไม่เหลือเก็บไว้เลยเหมือนกัน ครูเอื้อเคยพูดให้ฟังแบบติดตลกกว่า “มีคำกล่าวที่ว่า คนเล่นขอลเล่นดนตรีมักไม่มีของให้เล่น ขายหมด ทำเครื่องดนตรีขึ้นมาเสียงเพราะๆ แทนที่จะเก็บไว้เอง เพื่อ! ใครมาก็เอามาอวด พอเขาขอซื้อ เราก็ขายหมด” ครูเอื้อเล่าว่า เคยทำจะเข้พิเศษ 1 ตัว เรียกว่า “ตะเข้ใหญ่” ขนาด 11 นิ้วครึ่ง และถ้าทำตัว 12 นิ้ว ถึง 12 นิ้วครึ่ง ตัวจะยาวมาก นมจะเข้ก็จะยาวตาม แต่จะเข้ตัวใหญ่ขึ้นนมจะห่างสำหรับคนนิ้วยาวๆ จะคิดได้เหมาะมาก จะเข้ใหญ่นี้เสียงจะดังเป็นพิเศษ ตัวแรกที่ทำครูเอื้อก็ขายไปแล้วเหมือนกัน มาคิดได้ทีหลังครูเอื้อก็รู้สึกเสียขายเหมือนกันว่า น่าจะเก็บไว้เพราะเป็นตัวแรกที่ทำขนาดใหญ่และเสียงก็ดังดี ดังกว่าจะเข้ขนาดธรรมดาสองเท่า ซึ่งปัจจุบันไม่สำหรับทำจะเข้ขนาดใหญ่ยังมีเหลืออยู่อีก 3 ตัวเก็บไม่ไว้ประมาณ 10 กว่าปีแล้ว ครูเอื้อบอกว่าถ้ามีใครมาสั่งก็จะทำให้

ครูเอื้อเล่าว่า สมัยก่อนสายจะเข้ที่เป็นสายเอกกับสายทุ้มจะใช้สายใหม่ แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้เพราะสายไม่ทน ขาดง่ายโดยเฉพาะสายเอก บางทีติดยังไม่ทันจบเพลงสายขาดแล้ว ความทนทานจะสู้สายใบลอนที่ใช้ในปัจจุบันไม่ได้ ซึ่งความจริงแล้วสายใหม่จะติดได้เสียงจะเข้ที่กลมเกลี้ยงกว่า ไพเราะกว่า นุ่มนวลกว่า ดีครูดเสียงได้ลึกกว่าสายใบลอน

ครูเอื้อเปรียบเทียบจะเข้ตัวของครูสุธาร บัวทั้งที่นำมาให้ครูเอื้อซ่อมแซมว่า เป็นจะเข้สูง และนมเหล่าได้สวยกว่าของครูเอื้อ ไม่ว่าจะเป็นเหลี่ยม ความโค้งงอน อ่อนช้อยสวยงามมาก เมื่อก่อนที่นี้ก็เหล่าได้สวยอย่างนี้เหมือนกัน แต่ปัจจุบันไม่ได้ทำเองจางเขา

ทำจึงออกมาไม่ค่อยสวย ไม่ค่อยอ่อนช้อยเท่าไร คิ้วไหนที่สั่งทำพิเศษก็จะต้องนำมาตกแต่งใหม่ให้ดูเรียบร้อยสวยงามอีกที วิธีการสอนให้ช่างทำตามก็จะใช้วิธีนำตัวอย่างไปให้ดูอย่างเช่น นายอุทัย เบื่องานจ้งค์ หลายเซตของครูเอื้อ ที่ปัจจุบันเป็นคนเหลาจะเข้ฝีมือดีมาก ครูเอื้อบอกว่าคนนี้ไม่ต้องสอนเลย เอาแบบไปให้ดูก็สามารถทำได้แล้ว บางคนครูเอื้อเล่าว่า ต้องมานั่งสอนกันว่า “ทำแบบนี้ละ ทำอย่างนั้นนะ ตรงนั้นไม่โค้ง ไม่อ่อนช้อยนะ” ครูเอื้อบอกว่า ถ้าต้องมาบอกกันทุกวันไม่ไหว ไม่ต้องทำงานกัน และเมื่อก่อนเคยรับเด็กมาสอนให้หัดทำนมจะเข้ เหลานมจะเข้ 2 คน แต่ผลปรากฏว่าไม่สำเร็จ ซึ่งการสืบทอดวิธีการทำงานที่ละเอียดอย่างนี้ครูเอื้อบอกว่า จะต้องเป็นคนที่ชอบและมีฝีมือมีหัวทางนี้ มองเห็นแล้วหรือดูแบบแล้วสามารถทำได้เลย ไม่ต้องมานั่งสอนกัน

แบบของจะเข้บ้านครูเอื้อได้สร้างตามแบบของเก่าของครูแสง อภัยวงศ์ นมจะเข้ของบ้านครูแสง เหลาได้สวยงามมาก ซึ่งครูเอื้อ บอกว่าเป็นลักษณะนมที่ทำตามอย่างไม่ได้ เพราะของครูแสงทำนมตะแคงรับสายจะเข้ เพราะโดยปกติแล้วการติดตั้งสายจะเข้จะตั้งนมตรงๆไม่ได้ ต้องคั่นนมเฉียงๆ ครูแสงจะเหลานมจะเข้ให้เฉียงด้วย แต่ของครูเอื้อเหลาอย่างครูแสงไม่ได้ ทำได้คือเหลาตั้งฉากตรงไปเลย ซึ่งบางทีของครูเอื้อก็จะติดนมเฉียงหน่อยๆ สำหรับผ่อนสายฉ่าง และบางทีก็ติดนมเฉียงปลายๆ เช่นระหว่างนมที่ 10 หรือ 11 แต่ของครูแสงจะเหลานมเฉียงทุกนมตั้งแต่ต้นนมที่ 1 ถึง นมที่ 11 ของครูเอื้อจะเหลาได้ฉากและจะติดเฉียงเฉพาะนมตัวสุดท้าย การติดเฉียงจะทำให้เสียงจะเข้ดีขึ้น การเหลานมจะเข้ให้เฉียง ครูเอื้อบอกว่าสามารถทำได้เหมือนกันแต่จะใช้เวลามากทำได้ช้ามาก ทำตั้งฉากจะทำได้เร็วและง่ายกว่า ซึ่งการทำนมตั้งฉากก็สามารถติดเฉียงได้เหมือนกัน แต่ที่สำคัญนมจะเข้ของบ้านครูแสง อภัยวงศ์เหลาได้อ่อนช้อยสวยงามมาก แต่ในปัจจุบันที่บ้านครูแสงเองก็เห็นจะมีแต่ตัวอย่างเท่านั้น ไม่มีใครทำแล้ว และไม่รู้ว่ครูคนไหนเป็นคนเหลาได้อ่อนช้อยสวยงามเพราะที่บ้านครูแสงมีครู(ช่าง)หลายคน จะเข้ของบ้านครูเอื้อในปัจจุบันครูเล่าว่า มีเด็กเคยมาบ่นว่านมจะเข้ใหญ่เทอะทะ ฐานนมหนา เกือบไปไม่สวย ไม่อ่อนช้อย ซึ่งครูเอื้อก็ได้บอกให้คนทำคือ นายประชุม ชัยเจริญ แล้วว่าให้เหลาให้บางกว่านี้ แต่ช่างสามารถทำมาได้เพียงแค่นี้ก็ต้องมาตกแต่งเหลาใหม่ให้บางกว่าเดิม

เกี่ยวกับ “แหนจะเข้” ครูเอื้อ บอกว่า จะเข้ทุกตัวถ้าไม่ติดแหน เสียงจะเข้จะไม่ดังกังวาน โสไพเราะ แหนเป็นวัสดุสำคัญที่ทำให้เสียงจะเข้ดังหรือไม่ดัง แหนใช้ไม้รวกหรือไม่ใช่ทำ ซึ่งวิธีการเหลาแหนจะต้องเหลาให้ด้านปลายบาง และให้ด้านโคนหนาๆ ตรงส่วนโคนที่หนาให้ติดไว้ตรงช่วงของสายท่ม ส่วนที่บางๆ ให้อยู่ทางสายเอก สามารถเลื่อนแหนให้ขึ้นหรือลงตกแต่งเสียงได้ตามความพอใจว่าจะให้ดังอย่างไร ถ้าจะเข้ไม่กินแหนก็คือเสียงจะเข้จะทึบไม่ใสกังวาน ครูเอื้อบอกว่า แหน มีส่วนทำให้จะเข้มีเสียงสูงหรือเสียงต่ำได้นิดหน่อยเหมือนกัน

สำหรับไม้ที่ใช้ทำอะไรจะเห็น ครูเอื้อมีความเห็นว่า ไม้ขนุนเป็นไม้ที่เหมาะสำหรับการทำ จะใช้ได้ดีที่สุด ไม้ชนิดอื่นก็สามารถทำได้เหมือนกัน แต่ไม้เนียม ครูเอื้อเคยเห็นจะเข้ทำ ด้วยไม้สักตัวหนึ่ง เสียงก็ดังดี แต่ไม้สักเป็นไม้เศรษฐกิจ ราคาแพงและหนักเกินไปไม่เหมาะ บางตัวก็ทำด้วยไม้กุ่ม(ไม้ที่ใช้ทำกลองตะโพน)เสียงก็ดังเหมือนกันแต่ไม้เนียม ครูเอื้อบอกว่าก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าทำไมถึงไม้เนียม แต่ถ้าเป็นไม้ขนุนเสียงดังแน่นอน ดังทุกตัว และครูเอื้อคิดว่า ไม้ชนิดอื่นเสียงดังเหมือนกัน แต่คงดังสู้ไม้ขนุนไม่ได้ เสียงของ จะเข้ที่ทำด้วยไม้ขนุน เสียงจะออกมาดังแรง และชนิดของเนื้อไม้ไม่แข็งและไม่นิ่มจนเกินไป ถ้าเป็นไม้เนื้อแข็งมาก ๆ เช่นไม้ชิงชันจะทำให้ชุดยางชุดลำบาก และเสียงที่ออกมาจะดังแหลมเกินไป ไม้โพเราะนุ่มนวล ครูเอื้อเล่าว่า เคยคิดจะใช้ไม้มะค่ามาทำจะเข้เหมือนกันเพราะเนื้อไม้มะค่าสวยและมีสีเหลืองเหมือนไม้ขนุน แต่ไม้มะค่าเป็นไม้ต้องห้ามทางราชการไม่ให้ตัด และที่สำคัญไม้มะค่าเป็นไม้เนื้อแข็งชุดยาก จึงสรุปได้ว่าไม้ขนุนเหมาะสมที่สุด เป็นไม้ชาวบ้านปลูกกันได้ทั่วไป มีมากในจังหวัดชลบุรีไม่ต้องสั่งซื้อจากที่อื่น

จะเข้ที่บ้านครูเอื้อ มีหลายขนาด เช่น จะเข้จิ๋ว จะเข้เล็ก จะเข้กลาง และจะเข้ใหญ่ จะทำให้แล้วแต่ความต้องการของลูกค้า บางคนชอบจะเข้ตัวใหญ่ ๆ และวัสดุทุกชิ้น ก็จะต้องทำให้มีขนาดใหญ่ออกไปด้วย ต้องใหญ่ทั้งตัว การตีคนมก็ต้องคิดให้ห่างเพราะจะได้ขึ้นสายได้ดังพอดีกับ ส่วนมากครูเอื้อบอกว่า คนที่มีมือยาว ๆ จะชอบจะเข้ตัวใหญ่ นมห่าง ๆ และที่สำคัญคือเสียงจะเข้ตัวใหญ่จะมีเสียงดังเปรี้ยงปร้าง ดังกว่าตัวขนาดธรรมดา มาก สำหรับจะเข้ขนาดจิ๋ว ลูกค้ายักจะสั่งให้ทำสำหรับเด็กเล็ก ๆ ดิฉัน ผู้ใหญ่ก็มีสั่งเหมือนกันแล้วแต่ความชอบของแต่ละคน ซึ่งจะเข้ขนาดจิ๋วก็จะต้องทำย่อส่วนลงมาเป็นขนาดจิ๋วทั้งหมด แต่เสียงก็จะดังไม่แตกต่างจากขนาดตัวใหญ่เท่าไรนัก จะเข้ขนาดเล็กจะเรียกว่า “จะเข้หมักริ” ก็ได้เพราะจะมีขนาดคอกว่าขนาดจิ๋วขึ้นมาเล็กน้อย ครูเอื้อ บอกว่าที่โรงงานตอนนี้มีขนาดเล็กเก็บไว้หนึ่งตัวใช้เป็นแบบในการดัดเสียง เป็นจะเข้ที่เคยขายไปแล้ว แต่ไปขอซื้อคืนกลับมาได้ เพื่อเก็บไว้เป็นที่ระลึกถึงนายชายเพราะจะเข้ตัวนี้นายชายเป็นคนไปตัดไม้ขนุนมาให้ทำ สำหรับจะเข้ขนาดกลางหรือขนาดธรรมดา ครูเอื้อก็ทำขายอยู่เป็นประจำ ซึ่งใครมาสั่งก็จะได้ของไปตามคิวก่อน-หลัง

ครูเอื้อให้ผู้วิจัยสังเกตลักษณะพิเศษของจะเข้ที่ปี คือ “โต๊ะจะเข้” เป็นลายดอกไม้ที่ครูแสดง อดิวงค์ให้มา และลายดอกไม้หลังโต๊ะจะเข้ก็เช่นเดียวกัน และครูเอื้อบอกว่าเท่าที่สังเกตดูในปัจจุบันรู้สึกว่าการที่อื่น ๆ ก็จะทำอย่างนี้เหมือนกันหมด ซึ่งเมื่อก่อนลายดอกไม้ของครูเอื้อจะทำยอดแหลม ๆ ผู้วิจัยได้สอบถามว่าเป็นดอกอะไร ซึ่งครูเอื้อท่านก็บอกว่าไม่ทราบเหมือนกันว่าเป็นดอกอะไร เพียงทำยกดอกไม้มันดูสวย ๆ ที่ทำยอดแหลม ๆ ในสมัยก่อนสวยดีกว่าปัจจุบันแต่ทำยอดแหลม ๆ ทำยากกว่ายอดมน ปัจจุบันจึงเปลี่ยนมาทำแบบยอดมนหมด อีกจุดหนึ่งที่น่าสนใจได้แก่ “ลูกบิด” ลักษณะลูกบิดของครูเอื้อจะไม่ทำสีดำ และในส่วนของปลายลูกบิดจะคาดคิ้วเล็กๆไว้ ซึ่งครูเอื้อบอกว่า ที่คาดคิ้วมีความหมายทำไว้เผื่อว่าใครจะนำไปทำสิ่งๆ เพราะส่วนตรงนั้นสำหรับใส่สาย

ซึ่งสามารถหาสิ่งาแทนก็ได้เหมือนกับว่าเป็นงาช้าง และที่คาดคืบนี้ทำให้รู้สึกว่าจะเข้สว้ย ขึ้นมาอีกหน่อย ซึ่งบางคนก็ชอบ บางคนก็ไม่ชอบ

ครูเอื้อบอกว่า ลักษณะของจะเข้ในทุกส่วนของที่นี่จะเป็นลักษณะที่ไปเห็น ไปดู ของที่อื่นแล้วนำมาพัฒนาให้ดีขึ้นให้สว้ย เช่นไปเห็นที่เขาทำสว้ยไม่ว่าจะเป็น ตัวจะเข้ หรือนมจะเข้ ก็จะสามารถทำตามเขาได้ แม้แต่หลักจะเข้ก็รู้ว่า ถ้าจะทำให้สว้ยจะต้องมีเครื่องกลึง แต่หลักของครูเอื้อใช้การฝนด้วยมือ ไม่ได้กลึง สำหรับ “หย่ง” ก็เช่นเดียวกันของที่นี่จะไม่เหมือนกับที่อื่นคือลักษณะการโค้งมนจะต่างกันแต่ดูก็จะรู้ว่าไซ้ของครูเอื้อหรือไม่ใช่

วิธีการถ่ายทอดการสร้างจะเข้ ครูเอื้อ เล่าว่า ไม่ได้มีลักษณะของการถ่ายทอดที่เป็นระบบหรือเป็นแบบแผน แต่จะเป็นลักษณะที่มากู มาจำไปว่าทำอย่างไร และบางทีก็จะให้แบบเก่าๆไปคู่ว่าทำอย่างนี้ และถ้าตรงไหนช่างทำไม่ถูก ทำไม่สว้ยครูเอื้อก็จะแนะนำบ้างเป็นบางครั้ง สำหรับคุณอุทัย เปื่องจำนงค์ หลานเขยของครูเอื้อ ครูเอื้อพูดถึงว่า “คนนี่เก่งมีฝีมือ เวลาทำอะไรไปให้ดู ก็สามารถทำตามได้ และทำได้สว้ย ทำได้ดีกว่าอย่างนี้เรียกว่าคนมีฝีมือเพราะเพียงแค่เห็นตัวอย่างก็สามารถทำได้” สำหรับเรื่องการติดนมเทียบเสียง ครูเอื้อเคยให้คุณอุทัย ลองติดนมเทียบเสียงให้ฟังเหมือนกัน ก็สามารถติดได้ดีพอไซ้ ถ้าอาศัยความชำนาญกับประสบการณ์อีกเล็กน้อย คุณอุทัยก็สามารถทำได้เท่าครูเอื้อ สำหรับตัวผู้วิจัยมีความเห็นว่า คุณอุทัยสามารถติดนมเทียบเสียงได้เท่าครูเอื้อแล้ว เพราะในปัจจุบันครูเอื้อให้ความไว้วางใจกับคุณอุทัยในการติดนมจะเข้แทนครูเอื้อ สำหรับผู้ที่น่าจะเข้ามาให้ซ่อมและคุณอุทัยสามารถเทียบเสียงได้ไม่เพี้ยนนอกจากนี้ยังสามารถตกแต่งแชนให้จะเข้กินแชนได้ทุกตัว เสียงจะเข้ใส่ทุกตัวเหมือนกัน

นอกจากการถ่ายทอดวิธีการสร้างจะเข้ให้กับหลานเขยแล้ว ครูเอื้อยังเคยลองให้หลานชายที่ชื่อ วิสุมณ์ บุญชู มาหัดเรียน หัดทำบ้างเหมือนกันเพื่อจะได้สืบทอดกันต่อไป แต่ปรากฏว่าหลานชายไม่เอา ชอบงานเป็นครูสอนว่ายน้ำ สอนกีฬามากกว่า ปัจจุบันครูเอื้อก็เพียงแต่ให้ช่วยทำโต๊ะทองเหลืองอย่างเดียว ใครไม่ชอบครูเอื้อก็ไม่ได้บังคับ แต่สำหรับคุณอุทัย ครูเอื้อย่ำว่า ฝีมือดี ทำตัวได้สว้ย เหลาขัดได้ละเอียด ทำได้ดีทุกอย่าง และคุณอุทัยก็คงจะรับเป็นผู้สืบทอดวิชาที่พี่ต่อจากครูเอื้อต่อไปได้ ส่วนน้องชายของครูเอื้อ คือ ลุงนคร ฉัตรเฉลิม ปัจจุบันก็อายุมากแล้วเหมือนกัน จะช่วยทำวัสดุเล็กๆน้อยๆได้ เช่น ทำหย่ง ฝนหลัก ชัดนม ชัดรังไหม ทำไม้คึด เป็นต้น ครูเอื้อบอกว่า ถ้าจะพูดถึงการถ่ายทอดจริงๆจังๆแล้วก็ไม่ได้ถ่ายทอดให้ใคร มีก็เพียงคุณอุทัย ที่จะเห็น จะอยู่ใกล้ ชิดและก็สามารถทำตามได้โดยการใช้วิธีการสังเกตและจดจำเอา ซึ่งคุณอุทัยก็สามารถทำได้จริงๆ เพราะการถ่ายทอดโดยวิธีให้ดูให้จำเอานี้เป็นลักษณะของวิธีการถ่ายทอดแบบโบราณ ใครที่มีความสามารถหรือมีฝีมือก็จะสามารถรับเอาไปได้ และการรับโดยวิธีนี้เป็น การรับจากประสบการณ์ตรงซึ่งจะทำให้จำได้แม่นยำกว่าการรับจากการป้อนของครู

4.1.4 พิธีกรรมความเชื่อของช่างผู้สร้างจะเข้

ในเรื่องที่เกี่ยวกับพิธีกรรมความเชื่อของช่างผู้สร้างจะเข้ สำหรับโรงงานของครูเชื้อปรากฏว่าไม่ได้กระทำพิธีกรรมใดๆเลย ทุกคนที่อยู่ในโรงงานต่างก็จะปฏิบัติงานไปตามความรับผิดชอบของตนเอง เช่น คนนี้เป็นคนซุด คนนี้เหลา คนนี้ขัด และครูเชื้อเป็นคนแต่งเสียง ดิคนม ครูเชื้อเล่าว่า ที่อื่นๆหรือคนอื่นก็เคยเห็นว่ามีมีการยกครูก่อนแต่ที่นี่ไม่มี ไม่ได้มีการยกครูอะไร เพราะเราเป็นประเภท ครูทักลักจำ ไปจำ ไปสังเกตของที่อื่นๆมาดูแล้วย ทำอย่างนี้แล้วดี ก็มาทำเป็นของเรา ซึ่งในบางเรื่องก็จะมีครูแนะนำบ้าง เช่น การแต่งเสียง การดิคนม

สำหรับโดยส่วนตัวของครูเชื้อนั้น ครูเคยทำพิธีไหว้ครูตอนที่เชียงใหม่ ก่อนทำการต่อเพลงกับเจ้าย่าบัวชุม ณ เชียงใหม่ โดยนำดอกไม้ธูปเทียน ดอกมะเขือไปไหว้ครูแล้วทำการต่อเพลง เมื่อกลับมาอยู่จังหวัดชลบุรีก็เคยไปร่วมงานพิธีไหว้ครูดนตรีไทยบ้างเหมือนกัน แต่ครูจะบอกว่า “เราเป็นคนไม่ค่อยชอบพิธีรีตองอะไร ตามปกติจะไหว้เป็นประจำทุกคืนอยู่แล้ว โดยก่อนนอนจะไหว้พระและไหว้ครูบาอาจารย์” ซึ่งครูเชื้อมีความคิดว่าได้ไหว้อยู่เป็นประจำทุกวันอยู่แล้ว พิธีต่างๆจะทำได้เพียงปีละ 1 หนเท่านั้น แต่ของครู ครูถือว่าทำทุกวัน คือไหว้ระลึกถึงครูบาอาจารย์ ครูเชื้อเล่าว่ามีอยู่ครั้งหนึ่งเกือบจะได้ยกครูหรือขึ้นครูกับเขาเหมือนกันแต่ก็พลาดไปเพราะครูที่จะทำพิธีให้เกิดเป็นอัมพาตเสียก่อน “ครูย่อย ขาบมงคล ท่านมีความสามารถเล่นเครื่องดนตรีไทยได้หลายชนิด อาทิ ดีดจะเข้ สีซอ เป่าปี่ ตีระนาด เล่นออร์แกน ฯลฯ เราสามคน มี ศึกษาไมตรี นายอำเภอประสิทธิ์ และตัวเรา (ครูเชื้อ) ได้ไปขึ้นครู (ยกครู) กับครูย่อย ซึ่งศึกษาไมตรีกับนายอำเภอประสิทธิ์ ได้ทำการต่อเพลงขึ้นครูก่อน ตัวเรายังไม่ได้ทำอะไรเลย พอถึงรุ่งเช้าผลปรากฏว่า ครูย่อยก็เป็นอัมพาตไปแล้ว” ตั้งแต่นั้นมาครูเชื้อจึงใช้วิธีการศึกษาด้วยตนเองมาโดยตลอดไม่ได้ไปขึ้นครูกับใคร

ครูเชื้อเป็นผู้ที่มีความเชื่อและประเพณีปฏิบัติในคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา มีความเชื่อในกฎแห่งกรรม ชอบการท่องเที่ยวเดินทางไปทำบุญ ทำทาน ตามวัดต่างๆ ทั้งในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดอื่นๆทั่วประเทศไทย

ครูเชื้อ เล่าให้ฟังว่า “ปัจจุบันคนที่ติดหนี้เราอยู่ เขาก็ทำเฉยๆไม่ยอมเอามาใช้ ทำให้เรานึกถึงตอนที่เราคิดใช้หนี้รถดั้มพ์ เราต้องทำจะเข้ขายใช้หนี้อยู่ 2-3 ปี ก็พยายามใช้หนี้เขาจนหมด แต่พอถึงคราวที่คนอื่นมาเป็นหนี้เรา ปานนี้ 5-10 ปีแล้วเขาก็ไม่เอามาใช้ว่าจะเอากฎแห่งกรรมไปให้เขาอ่านในข้อที่ 22 ที่กล่าวว่า ‘เป็นหนี้เขา คายไปเกิดเป็นบริวาร เป็นวัวเป็นควายใช้หนี้เขา’ สำหรับกฎแห่งกรรมในข้ออื่นๆ ครูเชื้อได้แสดงความคิดไว้ดังนี้

ข้อ 1 ปัจจุบันได้เป็นขุนนาง เพราะชาติก่อนนำทองคำสร้างพระพุทธรูป

ครูเลื้อยแสดงความคิดเห็นว่า คงไม่ใช่ทำด้วยทองคำอย่างเดียว เพราะครูเลื้อยทำด้วยทองเหลืองด้วย ทองเหลืองที่เหลืองเศษจากทำโต๊ะจะเห็น หลักจะเห็น ครูเลื้อยได้รวบรวมไปหล่อพระหลายครั้งแล้ว และครูบอกว่า “ความจริงไม่ค่อยชอบเป็นขุนนาง อย่างเช่นเป็นทหาร ทั้งๆที่ชอบ แต่ก็ไม่อยากเป็นทหารต่อตามเหตุผลที่เคยเล่าให้ฟังแล้ว เป็นคนชอบอิสระ เคยนับถือคนที่ทำงานราชการว่า มีความอดทนมากทำได้อย่างไรงี้ 20-30 ปี สำหรับเราตอนเข้ารับราชการใหม่เป็นพนักงานเก็บ 2-3 ปี ทั้งไปเรียนหมอมาลาเรียอีก 2 ปี และกลับมาทำงานต่ออีก 5-6 ปี ก็ประมาณ 10 ปีพอดี ทำต่อไม่ไหว ต้องออกมาชุดจะเห็น ทำจะเข้ชายมาจนถึงปัจจุบันนี้”

ข้อ 2 มีรถนั่ง มีเรือขี่ เพราะชาติก่อนทำสะพาน สร้างถนน

ในข้อนี้ ครูเลื้อยบอกว่า “ไม่รู้ว่าจะจริงหรือเปล่า แต่เราก็เคยขับรถบรรทุกดินถมถนนเหมือนกัน”

ข้อ 3 มีเสื้อผ้าแพรพรรณใส่ เพราะชาติก่อนบริจาคเสื้อผ้าให้คนยากจน

ในข้อนี้ครูเลื้อยแสดงความคิดเห็นแต่เพียงว่า “เราเคยถวายผ้าอาบน้ำพระ”

ข้อ 4 มีอาหารกินอิ่ม เพราะชาติก่อนบริจาคข้าวปลาอาหารให้คนยากจน

ข้อนี้ครูเลื้อย กล่าวว่า “เราได้ไปเลี้ยงพระเพลเพราะได้บุญแรงกว่า ได้จากคนก็มีนิดๆหน่อยๆ”

ข้อ 5 ไม่มีจะกินจะใส่(เสื้อผ้า) เพราะชาติก่อนไม่เคยบริจาคทานเลยแม้แต่เล็กน้อย

ในข้อนี้ครูเลื้อยบอกว่า “เราเชื่อ คนที่อดๆอยากๆ เพราะไม่เคยบริจาคทานเลยน่าเชื่อมาก”

ข้อ 7 มีบุญวาสนา เพราะชาติก่อนสร้างวัดสร้างศาลา

ข้อนี้ครูเลื้อย กล่าวว่า “เราไม่รู้วาบุญวาสนาแค่ไหน บางคนสร้างนิดๆหน่อยๆ 100.บาท 200.บาท แต่บางคนเขาสร้างเป็นหมื่นเป็นแสน”

ข้อ 8 มีหน้ามีตา บุญหนักศักดิ์ใหญ่ เพราะชาติก่อนบูชาพระพุทธรูปด้วยดอกไม้ของหอม

ในข้อนี้ครูเลื้อย บอกว่า “เราเป็นผู้ชายไม่ค่อยได้บูชา ใช้การไหว้การบูชาด้วยใจ ใช้มือไหว้”

กฎแห่งกรรมมีทั้งหมด 43 ข้อ ที่นำมายกตัวอย่างเพียงเท่านี้ก็เพื่อจะแสดงถึงความเชื่อของครูเลื้อยที่มีความเชื่อน้อยเพียงไร ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ในบางข้อท่านก็เชื่อบางข้อท่านก็ต้องพิจารณาก่อนว่าน่าเชื่อได้หรือไม่ นับได้ว่า ครูเลื้อยเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่า ไม่ให้เชื่ออะไรตามที่เขาบอก ทุกอย่างต้องปฏิบัติด้วยตนเอง รู้แจ้งด้วยตนเอง พิธีกรรมการปฏิบัติในการระลึกถึงคุณครูบาอาจารย์ของท่านที่ใช้การกราบไหว้ก่อนนอนทุกคืนไม่จำเป็นต้องทำพิธีรีตองอะไรให้ยุ่งยาก ทำให้เห็นลักษณะวิถีชีวิตของความเป็นชาวบ้านที่เป็นชาวพุทธโดยแท้ คือไม่ยึดมั่นถือมั่น ทุกสิ่งทุก

อย่างอยู่ๆ ถ้าใจสงบก็มีความสุข ถ้าใจมีความเคารพอยู่ก็เคารพนับถือ สิ่งที่เกิดขึ้นในใจไม่จำเป็นต้องออกมาในรูปแบบของพิธีกรรม บ่งบอกถึงลักษณะนิสัยที่เรียบง่ายของครูเอื้ออย่างแท้จริง

4.1.5 ทัศนคติและความภาคภูมิใจที่มีต่ออาชีพสร้างจะเข้

ครูเอื้อ ได้ประกอบอาชีพสร้างจะเข้เป็นระยะเวลาประมาณ 40 กว่าปีแล้ว การสร้างจะเข้ครูเอื้อถือว่าเป็นงานที่ทานขาดไม่ได้ แม้ว่าบางครั้งไม่สบายอยากจะนอนอยู่กับบ้าน ก็ทำไม่ได้ เมื่อสามารถขับมอเตอร์ไซด์ออกมาได้จะออกมาทำงานเป็นประจำ แม้ว่า จะเกิดอาการเวียนศีรษะ ท่านก็จะแข็งใจมา แม้เพียงได้มานั่งหยิบจิบทำอะไรต่ออะไรบ้าง ก็ยังดี งานการสร้างจะเข้ที่ครูเอื้อท่านบอกว่า “เหมือนกับเป็นชีวิตของเรา”

ครูเอื้อเล่าว่า ทั้งการเล่นจะเข้และการสร้างจะเข้ครูเอื้อรักและชอบพอ ๆ กัน มาใน ระยะเวลาหลัง ๆ นี้จะคิดจะเข้ไม่ค่อยไหว แต่การสร้างยังทำได้เป็นปกติไม่มีความรู้สึกเหน็ดเหนื่อยอะไร ตอนสมัยที่ชอบเล่นจะเข้ตอนนั้นกำลังแรงดี หัวสมองก็มีความจำเพลงได้แม้ย่ำติพอลมาสร้างจะเข้ก็ทำให้รู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างมันมีศิลปะในตัวเอง มีความละเอียดอ่อน มีความอ่อนช้อยในงานศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นการชุด การเหลา การกลึง การทำนม ทำหย่อง ทำโต๊ะ การติดนมแต่งเสียง ทุกอย่างทั้งหมดที่รวมออกมาเป็นตัวเครื่องดนตรีจะเข้ การสร้างงานจะเข้ของครูเอื้อออกมาจากใจที่รักและความใส่ใจในงานที่ทำ ทุก ๆ ตัวที่ทำออกมาจะทำด้วยความประณีตบรรจงในทุก ๆ ขั้นตอน แต่ละส่วน แต่ละขั้นตอนจะไม่สร้างอย่างลวก ๆ เร็ว ๆ หรืออย่างง่าย ๆ จะเข้ทุกตัวที่ครูเอื้อสร้างจะทำอย่างมีคุณภาพ ครูเอื้อ บอกว่า “ทุกตัวที่ทำเราเอาคุณภาพ ทุกวันนี้ก็ทำไปเรื่อย ๆ ไม่เร่ง และไม่มีความเบื่อหน่ายที่จะทำอะไรต่ออะไรในแต่ละวัน” จากการสังเกตของผู้วิจัย ก็พบว่าการทำงานของครูเอื้อและคณะที่รวมแล้วทั้งโรงงานมีเพียง 3 คนเท่านั้น มีคนเหลา คนทำวัสดุ และครูเอื้อปรับแต่งนมเทียบเสียง ทุก ๆ คนก็จะทำงานของตนตามหน้าที่ มีการพูดคุยกันน้อยมาก เป็นลักษณะที่ต่างคนต่างทำงาน ต่างคนต่างกิน ไม่มีเวลาบังคับว่าจะต้องมาเข้าทำงานเวลาเท่าไรและจะกลับเมื่อไร แล้วแต่ความสะดวกของแต่ละคน ซึ่งใครจะมีธุระไปทำอะไรที่ไหนก็ได้ไม่มีการมาไต่ถามหรือว่าต้องมาบอกมาขออนุญาตก่อน ทุกคนมีอิสระในการบริหารงาน บริหารเวลาของตนเอง เวลาทำงานทุกคนก็จะนั่งทำงานกันเงียบ ๆ จะเปิดวิทยุ ฟังเพลง ฟังข่าว หรือบางครั้งก็ดูเหมือนว่าเปิดเพื่อเป็นเพื่อนในระหว่างทำงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าครูเอื้อให้อิสระกับทุกคนรวมทั้งตัวเองด้วย อุปนิสัยของท่านไม่ชอบการบังคับ ท่านก็ไม่ไปบังคับใคร ผู้วิจัยเคยทดสอบโดยการลองถามว่า “ทำไมวันนี้พี่อุทัยไม่มาทำงาน” ซึ่งคำตอบที่ได้รับก็คือ “เขาคงมีธุระไปไหน เราไม่เคยถามหรือทักเขาเสร็จธุระแล้วเขาก็จะมา” และก็จริง ๆ เมื่อคุณอุทัยกลับมา ครูเอื้อก็ไม่ถามไถ่อะไร เช่นว่า ทำไมมาช้า หรือไปไหนมา และตัวคุณอุทัยเองก็ไม่จำเป็นต้องบอกว่าไปไหนมาหรือมาช้าเพราะอะไร พอ

มาถึงต่างคนก็ต่างทำงานของตนเช่นเดิม การพูดคุยกันส่วนมากจะเป็นการถามเกี่ยวเรื่องงานเท่านั้น ก็มีบางครั้งที่มีผู้วิจัยอยู่ร่วมในวงสนทนาด้วย การพูดคุยก็จะเป็นเรื่องเพลงไทย คนตรีไทย และเรื่องราวอันเกี่ยวกับบุญ บาป การทำความดี ความชั่ว ฯลฯ

ครูเอื้อ เล่าถึงการสร้างจะเข้ของตนเองว่า “เราก็คิดว่าเราทำอย่างแบบบ้านนอก เราฟังว่าเสียงของเราคิดแล้ว ไม่ได้เคยคิดไปเปรียบเทียบกับของใคร แต่ถ้าไปเห็นของใครสวย ของใครดี เราก็อามาทำเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะของครูแสง อภัยวงศ์ ของครูชาติ สวยจริง ๆ นมของเขาก็เหลาได้อ่อนช้อย และเราก็ทำอย่างเขาไม่ได้”

สำหรับความภาคภูมิใจของครูเอื้อที่มีต่ออาชีพการสร้างจะเข้ก็คือ ครูบอกว่า “ใครๆ เขาก็ว่าจะเข้เรานี้เป็นที่หนึ่งของประเทศ คุณภาพดีที่สุด ทั้งเสียง ทั้งรูปร่างหรือหุ่นดี โดยเฉพาะเสียงไม่มีใครสู้ ที่ทราบๆ มาคือ นักดนตรีจะเลือกเสียงมาเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนไม้จะสวยหรือไม่สวยเขาไม่ค่อยสนใจ ขอให้เสียงดังกังวาน เสียงต่ำทุกสายทุกเส้นก็เป็นทีพอใจ ซึ่งเราก็ได้ทำอย่างที่เขาต้องการกันทุกตัว”

ครูเอื้อได้เล่าถึงบรรดาครูบาอาจารย์ และนักดนตรีไทยที่มาเยี่ยม มาซื้อจะเข้ของท่าน ซึ่งท่านพอจะบิ๊กออกและจำได้บ้างมีดังนี้

ครูแสง อภัยวงศ์ และครูนิภา อภัยวงศ์

ทั้งสองท่านจะเดินทางมาซื้อจะเข้ หรือเอาไม้ขนุนมาให้ทำจะเข้ตั้งแต่ครูเอื้อยังทำอยู่ที่บ้านบางทราย จนถึงที่ทำอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนั้นบางทีก็มาซ่อมเพลง มาติดจะเข้ให้ฟัง มาเป็นประจำจนครูแสงเสียชีวิต สำหรับครูนิภา ปัจจุบันอายุมากแล้วมาไม่ไหวแล้ว ท่านเคยมาครั้งหลังสุด มาติดจะเข้ท่านบอกว่า ตัวนี้มันหนักคิดไม่ไหว ครูเอื้อก็ปรับแทนให้คิดได้เบา ก็ยังบอกว่าคิดไม่ไหว ๆ

ครูย้อย ขามมงคล

มาติดจะเข้ ซ่อมดนตรี ท่านเล่นดนตรีไทยได้หลายชนิด บางทีมานั่งสีซอให้ฟัง เล่นได้ทั้งคิน เล่นไปหัวเราะชอบใจไป ชอบใจที่ตนเองสีซอได้ หรือไม่ก็สามารถเปลี่ยนลูกเปลี่ยนทางได้ มีความคิดแตกต่างแหวกแนวออกไป

ครูประเวช กุมุท

ครูเอื้อได้เคยพบเห็นด้วย ท่านมาหาซื้อจะเข้ตั้งแต่สมัยยังทำอยู่ที่บางทราย

ครูระติ วิเศษสุรการ

ครูระติมาบ่อย มาซื้อจะเข้ มาเลือกจะเข้ให้ลูกศิษย์ บางทีก็พาลูกศิษย์มาด้วย มาทีไรก็จะมาติดจะเข้โชว์ฝีมือเพลงโน้มนิดเพลงนี้หน่อย มีลูกเล่น มีลวดลายอะไรหรือบางครั้งได้ทางอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ ครูระติก็จะมาติดโชว์ให้ฟัง

คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ

ท่านมาซื้อจะเข้ถวายสมเด็จพระเทพฯ ได้ตัวที่ดีที่สุด เลี่ยมงา ไข่มุกดำดง เป็นไม้หายาก ครูเอื้อจำได้ว่าจะเข้ตัวนี้มาทำที่โรงงานแห่งนี้ ทำหยั่ง เลี่ยมงา และเหลาเองทั้งหมด ทำอย่างสุดฝีมือโดยจะเข้าไปเรื่อย ๆ เป็นเดือน มีเวลาร่างตอนไหนก็ค่อยกลึงงาทำลูกบิด ทำขา ฯลฯ ซึ่งครูเอื้อ บอกว่า ปัจจุบันถ้าใครมาสั่งให้ทำอย่างนั้นอีกก็ไม่สามารถ

ทำได้แล้ว กลึงงาไม่ไหว ไม่มีแรงแล้ว การกลึงงาต้องใช้แรงและความอดทนมากกว่าการกลึงไม้ธรรมดา

จะเห็นว่าทราบว่าจะทำเพื่อนำไปถวายสมเด็จพระเทพฯ มีอีกหลายตัวด้วยกัน มีพระรูปหนึ่งซึ่งครูเลื้อไม่ทราบชื่อ ท่านบอกว่าจะนำไปถวาย จะเข้ตัวนี้ฝั่งรุก จำได้ว่าเป็นจะทำที่บางทราย ตอนนั้นทำกับครูทองคำ แต่ว่าต้องปรับแต่งใหม่ให้มีเสียงดังโดยนำมาทำที่โรงงานนี้ ครูเลื้อก็ทำการเปิดทองจะเข้ คว้านทองใหม่ ผลปรากฏว่าเสียงก็ออกมาดังดี มีอีกประมาณ 3-4 ตัว ที่คนสั่งเขาบอกว่าเอาไปถวายสมเด็จพระเทพฯ เหมือนกัน ซึ่งถ้าตัวไหนเป็นตัวที่จะถวาย ครูเลื้อก็จะเลือกไม่ดีๆ ทำดีที่สุด เท่าที่ทำได้ ครูเลื้อบอกว่าทำให้ไปถวายประมาณ 6 ตัวเห็นจะได้ แต่ครูเลื้อ ปรารภว่า “ที่เห็นในหนังสือเครื่องดนตรีหรือพิพิธภัณฑ์เครื่องดนตรีในสมเด็จพระเทพรัตนฯ เรายังไม่เคยเห็นจะเข้ของเราเลย เห็นมีแค่ฆ้อง”

ครูสุธาร บัวท้วม

ครูสุธาร มาชื่อจะเข้ บางทีก็มาชื่อแทนครุระดี ครูสุธารเคยเล่าให้ครูเลื้อฟังว่า ครูสุธารเคยไปขอเป็นลูกศิษย์ครุระดี แต่ครุระดีไม่รับ ครูเลื้อวิเคราะห์ว่าอาจจะเป็นเพราะว่ามีมือคงเก่งเหมือนกัน และอายุก็อ่อนแก่กว่ากันไม่กี่ปี นอกจากครูสุธารจะมาชื่อจะเข้แล้ว ยังน่าจะเข้ที่ชื่อจากที่อื่นบ้างหรือของที่นี่บ้างมาให้ซ่อมแซมเป็นประจำ

ครูทองดี สุจริตกุล

กับครูทองดี ครูเลื้อเล่าว่า เคยเจอกันที่ร้านขายเครื่องดนตรีแถวเสาชิงช้า ชื่อร้านศุริยประดิษฐ์ ซึ่งในสมัยนั้นครูเลื้อน่าจะเข้าไปขายที่นั่นเป็นประจำ ครูทองดีก็ไปเลือกซื้อจะเข้และก็ได้พบกับ ครูทองดียังเคยติครูเลื้อ เรื่องการผ่าหย่งว่า ผ่าหย่งต้นไปสายไหมของครูทองดีใส่ไม่ลง ซึ่งจริงๆ แล้วครูเลื้อเล่าว่าไม่เคยรู้จักกัน เคยเห็นครูทองดีในโทรทัศน์ และที่โรงงานที่ครูทองดีก็ไม่เคยมา เคยพบกันและคุยกันที่ร้านดนตรีเท่านั้น ทราบว่าครูทองดีคิดจะเข้ได้ละเอียด กรอได้ไพเราะ

ครูประสิทธิ์ กาวาร

ครูประสิทธิ์ ท่านเป็นคนดีมาก มารับชื่อจะเข้จากที่นี่ ซึ่งเมื่อสมัยก่อนครูเลื้อก็จะส่งจะเข้ให้ครูประสิทธิ์ กาวารเป็นประจำทุกเดือน เดือนละประมาณ 12 ตัว บางทีก็ 6 ตัว แต่มาระยะหลังๆ ไม่ค่อยมี ทำให้ไม่ทัน ครูประสิทธิ์ก็เลยไม่ได้มารับไปขายแล้ว

ครูจิรพล เพชรสม

จิรพลมาที่โรงงานบ่อย มาชื่อจะเข้ มาลองดีดจะเข้ และเคยมาเอาไม้จะเข้ที่ซุดไว้คร่าวๆ ไปลองทำเอง ครูเลื้อก็ให้ไป

ครูปรกรณ์ รอดช้างเผื่อน

เมื่อก่อนก็มาบ่อย มาชื่อจะเข้ พาลูกศิษย์มาบ้าง แต่ระยะหลังๆ ไม่เห็นค่อยมา

ครูสุดจิตต์ ศุริยประณีต

เพิ่งพาคณะมาถ่ายทำวี ดี โอ วิธีการสร้างจะเข้ออกรายการโทรทัศน์ไปเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2539 นี้เอง

ครูสุรางค์ ดุริยพันธ์

ครูสุรางค์ได้นำเอาจะเข้โบราณที่มีรูปร่างเป็นตัวจระเข้มาให้ซ่อม ทำเสียงใหม่ แต่แต่งอย่างไรเสียงก็ไม่ดังกังวานเท่าไรเพราะปากจะเข้ชำรุดเสียงมันก็จะออกมาเพี้ยนไป ครูเอื้อเล่าให้ฟังว่า ครูสุรางค์ บอกว่า จะเข้ตัวนี้ได้มาจากเขมร พรรคพวกกันเขาให้มา

นอกจากครูบาอาจารย์ ที่กล่าวถึงข้างต้น ครูเอื้อก็ยังเล่าด้วยความภาคภูมิใจว่ายังมีบรรดานักคิดจะเข้เก่งๆรุ่นหลังๆ เช่น ลูกศิษย์ของบรรดาครูจะเข้ที่มีชื่อเสียงทั้งหลายมาซื้อจะเข้ที่นี่ ที่พอจะจำชื่อได้ก็มี คุณแก้ว (คุณวิ สุวาทวิบูลย์พงศ์) คุณสพรั่ง จันทร์โฉลิม คุณเหมราช คุณบัญชา คุณมนตรีคุณณ์ ฯลฯ นอกจากนี้ก็มากันมากมาย แต่ครูเอื้อจำชื่อไม่ได้ และครูเล่าว่ามาจากที่ต่างๆ หลายจังหวัด บางคนอยู่ภาคเหนือ บางคนอยู่ภาคใต้ แทบจะทั่วประเทศไทยก็มาสั่งซื้อจะเข้ที่นี่ ซึ่งเมื่อก่อนจะสั่งซื้อกันทางไปรษณีย์ จดหมายมีมามากจนไปรษณีย์รู้จักและจำได้ บางคนเขียนที่อยู่ผิด หรือไม่ได้ลงรายละเอียดอะไร ไปรษณีย์ก็สามารถนำมาส่งให้ถูก

สิ่งต่างๆที่ครูเอื้อเล่าให้ฟังมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่าเป็นความภาคภูมิใจของผู้สร้างจะเข้ที่ผลผลิตของตนสร้างออกไปแล้วเป็นที่ถูกใจ พอใจของผู้คนทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าจะเข้ของท่านมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในบรรดานักคิดจะเข้ที่มีฝีมือทั้งหลาย

4.1.6 ความคาดหวังในการสืบต่ออาชีพสร้างจะเข้

ครูเอื้อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพการสร้างจะเข้ว่า “เดี๋ยวนี้เราก็เห็นมีคนทำอาชีพเดียวกันนี้หลายแห่งด้วยกัน ของเราเองเราก็มาทำที่หลังเขาเหมือนกัน ใช้วิธีการการจำเข้มา เห็นของที่ไหนดีที่ไหนสวยเราก็ทำตาม ก็เช่นเดียวกับปัจจุบันนี้ คนอื่นเขาเห็นของเราดีเขาก็ทำตาม เราก็ไม่ได้คิดอะไร มีความขินดีเสียอีกว่ามีคนสร้างจะเข้มากขึ้น เพราะจะเป็นการดีสำหรับผู้เล่นและผู้สร้าง ซึ่งถ้ามีคนเล่นมากขึ้น มีความนิยมกันมากขึ้น ผู้สร้างจะเข้ก็จะคิดทำขายต่อกันไป สำหรับจะเข้ของที่นี่ เราก็ไม่ได้คิดว่าของเราดีที่สุดแล้ว ก็ต้องปรับปรุงพัฒนาไปเรื่อยๆ เรียนรู้อยู่เรื่อยๆ และก็เคยเห็นว่ามิจะเข้บางตัวของที่อื่นเขาสามารถทำได้เสียงดังกว่าเราก็มี ส่วนของเราก็มีดีบ้าง ไม่ดีบ้างปนๆกันไป ครูประสิทธิ์ ถาวร ท่านเคยบอกว่า จะเข้ที่อื่นสู้ที่นี่ไม่ได้ เราบอกเราไม่เชื่อ เพราะอย่างที่เราบอกเคยเห็นที่อื่นเขาทำดีๆทำได้เสียงดังๆ หลายตัวเหมือนกัน”

สำหรับความคาดหวังในการสืบต่ออาชีพสร้างจะเข้ ครูเอื้อบอกว่า ก็คงจะมีคุณอุทัย คนที่เหลาอยู่ปัจจุบันนี้ เขาสามารถทำได้ และครูก็อยากที่จะให้คุณอุทัย รักษารูปแบบมาตรฐานที่ทำไว้ให้คงเดิม ซึ่งถ้าเมื่อไหร่ครูเอื้อไม่สามารถทำต่อไปได้แล้ว คุณอุทัยก็สามารถทำต่อไปได้ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และสอบถามคุณอุทัย เนื่องจากงานนี้ ก็

ปรากฏว่าคุณอุทัย มีความตั้งใจที่จะรับการสืบทอดและสร้างจะเข้ต่อไปอย่างแนบนอน เพราะคุณอุทัย ได้ยึดอาชีพนี้มาประมาณ 20 กว่าปีแล้ว และคิดว่าสามารถทำได้ ซึ่งตอนนี้ การซุด การเหลา คุณอุทัยก็ทำอยู่คนเดียวอยู่แล้ว ในส่วนของเทคนิค วิธีการตีคนม ครู เลื้อก็เคยให้คุณอุทัยไปติดให้ดู และเมื่อคิดเสร็จครูเลื้อก็บอกว่าใช้ได้ คุณอุทัยบอกว่า ที่ ทำมาตลอด 20 ปีนี้ คุณอุทัยใช้วิธีการศึกษาจากครูเลื้อ เมื่อครูเลื้อนำแบบมาให้ดูและ บอกให้ทำอย่างนี้ คุณอุทัยก็ทำตาม ซึ่งไม่ได้มีการสอนอะไรกันมาก คุณอุทัยก็ทำไปตามที่ คุณอุทัย คิดว่าดี ว่าสวย และครูเลื้อก็ไม่เคยได้ว่าหรือตำหนิอะไรเลย งานที่คุณอุทัยทำอยู่ ในปัจจุบันนี้ก็มีการเล่นตัวจะเข้เข้าจากที่ข้างซุดเขาซุดมาให้คร่ำๆ ทำการเล่นซ้ำอีกที ซุดข้างใน ปิดทอง ใส่รังไหม เจาะลูกบิด การเหลาคุณอุทัยเล่าว่า จะใช้กับไฟฟ้า และ สี่ขนาดต่างๆกัน อาศัยที่ว่าทำมานาน และทำซ้ำๆ จึงทำให้เกิดความชำนาญ และเมื่อ สมัยก่อนคุณอุทัยก็จะทำเองด้วย แต่ปัจจุบันงานมากจึงไม่มีเวลาทำมันด้วยตนเอง ครู เลื้อจึงใช้วิธีจ้างนายประชุม ชัยเจริญ คนซุดจะเข้เป็นผู้ทำ

แรงบันดาลใจหรือแรงจูงใจที่ทำให้คุณอุทัยหันมายึดอาชีพการสร้างจะเข้ขึ้นนั้น คุณ อุทัยเล่าให้ฟังว่า “ต้องมีใจรัก ที่แรกๆ เมื่อมาทำก็ทำไปอย่างนั้นไม่ได้มีความรู้สึกอะไร จะเข้ก็พอเล่นได้บิดบอย ไม่ค่อยเป็น เคยเอาโน้ตจะเข้ของลูกชายมาหัดเล่น แต่ไม่ได้ เรียนมาจากที่ไหน และกับลุงเลื้อก็ไม่เคยได้ขอให้ต่อเพลงให้เลย ไม่มีเวลาทำแต่งงานกัน อย่างเดียว แต่มีอยู่ครั้งได้ไปขอเรียนกับอาจารย์ชฎิล นักดนตรี ท่านก็สอนให้บ้างเล็กน้อยได้มาเพลง สองเพลง จากนั้นก็สนใจเอาโน้ตของลูกชายมาเล่นบ้าง หรือขณะที่ลูก ชายเล่นก็คอยมองคอยฟังบ้าง แล้วก็มาลองเล่นว่าเขาเล่นกับอย่างไร ก็จะได้แค่นั้นไม่มี เวลามานั่งหัด ใช้วิธีศึกษาเองว่า เขาตีได้อย่างไร ซึ่งในตอนแรกๆไม่รู้เรื่องเลย ว่า ต้อง ตีออกก่อนคิดเข้าอะไรพวกนี้ ค่อยหัดไปทีละเล็กทีละน้อย พอลูกชายได้เรียนก็ทำให้ผม รู้อีกมากมาย” ในจุดนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า คุณอุทัยได้เริ่มเรียนจะเข้คล้ายกับครูเลื้อคือ เป็นลักษณะของ *ครูพักลักจำ* และฝึกหัดด้วยตนเอง สนใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง

การสืบทอดอาชีพสร้างจะเข้ต่อจากครูเลื้อ คุณอุทัยยืนยันว่า “ผมทำแนบนอน ผม คิดว่าผมทำได้ ทุกอย่างอยู่ที่ประสบการณ์และความชำนาญ แต่ว่าสถานที่นั้นยังไม่ทราบ ว่าจะทำอยู่ที่เดิมที่โรงงานนี้ หรือไปทำที่บ้านของผมเอง เพราะว่าที่โรงงานนี้เป็นของ หลายชายลุงเลื้อที่ชื่อ วิสุวัฒน์ ส่วนผมเป็นเพียงหลายเชยเท่านั้น ถ้าครูเลื้อทำไม่ไหวหรือ ไม่สามารถทำต่อไปได้แล้ว ผมก็ต้องคิดอีกทีว่าจะตั้งโรงงานทำที่ไหนต่อไปซึ่งเป็นเรื่อง ของอนาคตข้างหน้า แต่เรื่องการสืบทอดการสร้างจะเข้ขึ้นนั้นผมทำต่อแนบนอน”

ประวัติของผู้ที่จะสืบทอดอาชีพสร้างจะเข้จากครูเลื้อ ฉัตรเฉลิม

นายอุทัย เมืองจ่านงค์ เกิดเมื่อวันที่ 30 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2493 ปีชาล ปัจจุบันอายุ 46 ปี บิดาชื่อ นายเป๊ะ เมืองจ่านงค์ (เสียชีวิตแล้ว) มารดาชื่อ นางหนู

เมืองจันทบุรี มีพี่น้องทั้งหมด 7 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 6 คน นายอุทัย เป็นบุตรคนที่ 3 ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ปัจจุบันสมรสแล้วกับ นางอุษา เมืองจันทบุรี (สุขขี) ซึ่งเป็นหลานสาวของครูเอื้อ มีบุตรชาย 1 คน ชื่อ เด็กชายชินนพงศ์ เมืองจันทบุรี

การศึกษา

ระดับชั้นประถม 1-4	ศึกษาที่โรงเรียนบ้านโป่ง
ระดับชั้นประถม 5-7	ศึกษาที่โรงเรียนอานาจ(ปัจจุบันคือโรงเรียนบ้านปิงอานาจ)อำเภอบ้านปิง จังหวัดชลบุรี
ระดับชั้นมัธยม 1-5	ศึกษาที่โรงเรียนบ้านปิง อำเภอบ้านปิง จังหวัดชลบุรี
ระดับอุดมศึกษา	ศึกษาที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง แต่ลงเรียนได้เพียง 50 กว่าหน่วยกิตเพราะไม่มีเวลาจึงเลิกเรียน

ชีวิตและการทำงาน

คุณอุทัย เล่าให้ฟังว่า ก่อนที่จะมาทำจะเข้ ได้ช่วยทางบ้านทำไร่มันสัมปะหลัง ทำนา และทำสวนมะม่วงบ้างเล็กน้อย จากนั้นก็มาทำจะเข้โดยการชักชวนจากคุณอุษา

เมื่ออายุได้ 21 ปีไม่ถูกเกณฑ์ทหาร จึงมาบวชอยู่ที่วัดกำแพงใกล้บ้านครูเอื้อ บวชได้ 2 ปี เมื่อสึกแล้วก็เริ่มอาชีพสร้างจะเข้ โดยมาช่วยครูเอื้อ ครั้งแรกที่เข้ามาทำงาน เริ่มชุดจะเข้ก่อน จากนั้นต่อด้วยการเหลา และได้ทำงานสร้างจะเข้มาจนถึงปัจจุบันนี้ อุปนิสัยของคุณอุทัย จะชอบความสงบ เงียบๆ ทำงานไปเรื่อย ๆ มีความสุขกับการทำงานไม่เคยเบื่อในการสร้างจะเข้ คุณอุทัยมีความคาดหวังในอนาคตว่า “คิดว่าจะทำอาชีพสร้างจะเข้เป็นของตัวเอง โดยการสืบทอดต่อจากลุงเอื้อต่อไป เพื่อไม่ให้วิชาชีพนี้สูญหาย และก็อยากจะทำถ่ายทอดวิธีการสร้างจะเข้ให้กับลูกชายคนเดียวต่อไปด้วย”

จึงเป็นเรื่องที่แน่นอนว่า การสืบทอดอาชีพสร้างจะเข้บ้านครูเอื้อ ก็คงจะได้แก่คุณอุทัย เมืองจันทบุรี ซึ่งเป็นหลายคนที่ได้รับการถ่ายทอดจากการเรียนรู้ด้วยตนเองและจากประสบการณ์ที่ทำมานานกว่า 20 ปี ซึ่งครูเอื้อเองท่านก็ให้การสนับสนุนและยืนยันว่า คุณอุทัยสามารถทำได้และทำได้ดีด้วย จึงเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่มีผู้ที่มีความสามารถสร้างจะเข้ได้โดยมีฝีมือที่อาจเทียบเท่ากับครูเอื้อ และถึงแม้ว่าในอนาคตครูเอื้ออายุมากและไม่สามารถทำงานต่อไปได้แล้ว ก็ยังมีคุณอุทัยที่สามารถรับช่วงการทำงานจะเข้ต่อจากครูเอื้อได้ต่อไป

4.1.7 สถานภาพของอาชีพสร้างจะเข้

ก การตลาด ความนิยม และแนวโน้มของผู้บริโภค

การตลาด การซื้อ-ขายจะเห็นบ้านครูเอื้อ จะเป็นไปในลักษณะแนะนำต่อ ๆ กันไป หรือรู้จากการอ่านหนังสือที่มาสัมภาษณ์ครูเอื้อ และจากสื่อมวลชนทั้งวิทยุและโทรทัศน์ที่มองเห็นคุณค่าของอาชีพสร้างจะเข้ด้วยฝีมือช่างชาวบ้าน ครูเอื้อไม่ได้จ้างให้มีการโฆษณาหรือนำเสนอสินค้าด้วยวิธีการต่างๆ เหมือนอย่างเช่นสินค้าประเภทอื่นๆ ในปัจจุบัน แต่จะเข้ของครูจะเป็นที่รู้จักกันดีในบรรดานักดนตรีไทย โดยเฉพาะนักคิดจะเข้ฝีมือจัดๆ ฝีมือดี ๆ ใครที่มีลูกศิษย์ลูกหา ก็จะแนะนำให้มาเลือกซื้อจะเข้ที่บ้านครูเอื้อ มาลองมาติดกันตามความพอใจ ใครชอบเสียงจะเข้ดังออกมาอย่างไรก็เลือกกันไป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการมาเลือกซื้อจะเข้ที่นี่จะต้องแล้วแต่โชคของแต่ละบุคคล ใครมาได้จังหวะดี ๆ ก็จะได้ของดีมากไป คือจะเข้ทั้งเสียงและดีทั้งเนื้อไม้ ครูเอื้อเล่าว่า “ส่วนมากลูกค้าทั่วไป เขาจะมาซื้อด้วยความไว้วางใจ ให้เราเป็นผู้เลือกให้ ถ้าตัวไหนเราว่าดีแล้ว เขาก็ยกเอาไปเลยไม่ต้องเลือก” (เอื้อ ฉัตรเฉลิม , สัมภาษณ์ 2538)

ความนิยม จะเข้ที่นี่ นักดนตรีไทยเกือบทุกคนจะรู้จักหมด ทุกคนจะรู้ว่า ถ้าจะเลือกหาซื้อจะเข้ที่ไหน เสียงเพราะ ๆ ต้องไปซื้อที่บ้านครูเอื้อเมืองชลบุรี ความนิยมในการซื้อจะเข้ของครูเอื้อมีอยู่ทั่วประเทศ จะรู้จักโดยการเล่าขานต่อ ๆ กันไป เช่น ลูกศิษย์ทราบจากครู ครูก็ทราบจากครูท่านอื่นอีกที ปากต่อปากไปเรื่อย ๆ จึงได้รับความนิยมทั่วไปจากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ลูกค้าที่มาเลือกซื้อจะเข้ของครูเอื้อ มีตั้งแต่อายุประมาณ 8-10 ปี ไปจนถึงอายุประมาณ 70-80 ปี มีความรู้ทุกระดับ ทุกเพศและทุกวัย ได้ทำการสอบถามจากลูกค้าที่มาซื้อจะเข้ว่า “รู้จักครูเอื้อได้อย่างไรและทำไมจึงมาเลือกซื้อจะเข้ที่นี่” คำตอบที่ได้รับจะเป็นลักษณะที่คล้าย ๆ กันคือ “รู้จักจากคนโน้นคนนี้ เพื่อนบ้าง ครูแนะนำมาบ้าง ให้มาซื้อจะเข้ที่นี่ เพราะจะเข้ที่นี่เสียงเพราะ” ซึ่งทุกคนจะพูดถึงครูเอื้อด้วยความภาคภูมิใจ พูดถึงด้วยความยินดีที่ได้มีโอกาสได้มาเลือกซื้อจะเข้จากที่นี่ และทุกคนที่มาซื้อจะเข้จะมีความคิดเห็นที่ตรงกันคือ จะเข้ของครูเอื้อดังจำทุกสายทุกเส้น รูปทรงสวยงามได้มาตรฐาน อ่อนช้อย การสร้างมีความละเอียดประณีตเรียบร้อยในงานทุกส่วน มีความพิถีพิถันในการขุดการเหลา และที่สำคัญที่สุดคือจะเข้ของครูเอื้อจะมีคุณภาพทุกตัว ไม่ได้ทำอย่างขอไปที ทุกตัวครูเอื้อให้ความสำคัญเท่ากันหมด แต่ละตัวจะมีเสียงแตกต่างกันไปตามลักษณะของเนื้อไม้และวิธีการขุดเหลา เกี่ยวกับเสียงนี้ครูเอื้อบอกว่า “บางตัวก็ออกมาเสียงแหลม บางตัวก็ออกมาเสียงทุ้ม ๆ อันนี้แล้วแต่คนชอบ บางคนชอบเสียงแหลม บางคนชอบเสียงทุ้ม เสียงของจะเข้จะออกมาในลักษณะใดขึ้นอยู่กับวิธีการขุดหนานหรือขุดบาง จะเข้บางตัวขุดบางแล้วเสียงเพราะ แต่บางตัวต้องขุดหนาเสียงจึงจะดังเพราะ และปัจจุบันนี้เนื้อไม้เราเลือกไม่ค่อยได้เพราะเราจ้างเขาทำ ไม่ได้ทำเอง” (เอื้อ ฉัตรเฉลิม , สัมภาษณ์ 2538)

แนวโน้มของผู้บริโภค จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ลูกค้าที่มาซื้อจะเข้ของครูเอื้อจะแสดงออกถึงความชื่นชมยินดี และดีใจที่มาแล้วได้ของไป บางคนบอกว่ามาตั้งหลายเที่ยวแล้วก็เพิ่งได้ครั้งนี่ บางครั้งลูกค้าตั้งใจแต่เพียงจะมาซื้อให้กับตัวเองเท่านั้น แต่

ทอมาเจอตัวดี ๆ อีกหลาย ๆ ตัวก็คิดไม่ได้ที่จะต้องควักกระเป๋าซื้อไปเผื่อให้เพื่อนฝูงหรือญาติพี่น้อง เพราะทุกคนจะคิดเหมือนกันว่า มาทั้งทีมีของก็น่าที่จะซื้อไปหลาย ๆ ตัวเลยจะได้ไม่เสียเที่ยว เพราะไม่แน่ว่าถ้ามาใหม่อีกครั้งจะได้ของไปหรือไม่ ซึ่งถ้ามาได้จังหวะดี ๆ ก็มักจะไม่มีขอมเสียโอกาสที่จะเลือกซื้อไปหลาย ๆ ตัวเผื่อเพื่อนฝูง พี่น้อง หรือลูกศิษย์ จะเห็นได้ว่าจากความเชื่อถือ และไว้วางใจในจะเข้ของครูเอื้อ ทำให้มีลูกค้ายามาติดต่อสั่งซื้อ หรือมาเลือกซื้ออยู่ตลอดเวลาไม่ได้ขาด ลูกค้าจะเดินทางมาเรื่อย ๆ ซึ่งครูเอื้อสร้างจะเข้ออกมาแต่ละชุดหรือแต่ละตัวก็จะขายได้ตลอดไม่มีเหลือเก็บหรือมีไว้สำหรับโชว์เลย วิธีการขายก็คือ ใครมาก่อนได้ก่อน ใครมาทีหลังก็ได้ทีหลัง ใครที่สั่งไว้แล้วไม่ขยับโทรศัพท์มาเตือน หรือมาคุบ้อย ๆ ก็อาจจะไม่ได้ไป การขายจะเข้ของครูเอื้อบางครั้งจะขึ้นอยู่กับความพอใจส่วนตัวเช่นถ้าลูกค้าที่มาหาคิดจะเข้ส่วนตัวของครูเอื้อได้ก็ทำให้ครูเอื้อมีความพอใจในฝีมือ ครูเอื้อก็จะเข้าไปยกจะเข้ที่เก็บไว้ในห้องออกมาให้เลือกทันทีโดยไม่ต้องถาม ลูกค้าผู้นั้นก็ถือว่าโชคดีไป แต่ถ้าเป็นลูกค้าที่มีปัญหา เช่นครั้งหนึ่งมีลูกค้าคนหนึ่งคิดจะเข้ได้พอกอง ๆ กัน ๆ พังแล้วไม่เป็นเพลงหรือไม่ไพเราะและก็จับโน้ตจับนี้ ครูเอื้อก็จะนั่งทำงานของท่านไปเงียบ ๆ เฉย ๆ คุณคล้ายกับว่าไม่ได้สนใจอะไร และพอลูกค้ายคนนั้นถามท่านว่ามีจะเข้ไหม ท่านก็ตอบทันทีว่า “ไม่มี” ที่จริงแล้วมีจะเข้เก็บไว้อยู่ในห้องหลายตัว ครั้นเมื่อลูกค้ายคนนั้นกลับไปแล้ว ผู้วิจัยสงสัยจึงเรียนถามกับท่านตรง ๆ ว่า “จะเข้ที่มีอยู่ในห้องดังหลายตัวทำไมไม่ขาย” ครูเอื้อตอบว่า “คนนี้มาดังหลายครั้งแล้ว ฝีมือก็พอเล่นได้นิดหน่อย มาแต่ละครั้งก็ลองตัวโน้ตเล่นตัวนี้แต่ก็ไม่เห็นซื้อ คงไม่เอาหรอก มาคราวนี้ก็เลยบอกว่าไม่มี” เป็นคำตอบที่ผู้วิจัยพอจะจับความรู้สึกของท่านได้ว่า ท่านมีความรู้สึกไม่พอใจลูกค้ายคนนั้นตรงที่ว่า ลูกค้ายคนนั้นไม่ใช่คนมีฝีมือแต่ก็ทำเหมือนกับว่าจะเข้ของท่านยังไม่ดีพอ หรือเสียงยังไม่ไพเราะถูกใจอะไรของท่านนี่ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ครูเอื้อใช้หลักของความพอใจในฝีมือของผู้คิดจะเข้มาเป็นปัจจัยในการขายจะเข้ของท่านด้วย และที่สำคัญคือ ท่านมีความมั่นใจในคุณภาพของเสียงจะเข้ของท่านทุกตัว ถ้าลูกค้าไม่ให้ความไว้วางใจในจะเข้ของท่าน ท่านก็ไม่เอาออกมาขายให้เหมือนกัน เรียกได้ว่าลูกค้าจะต้องให้ทั้งฝีมือและความเสียงในการมาเลือกซื้อจะเข้ของครูเอื้อ แต่ถ้าเป็นลูกค้าประจำที่ซื้อบ่อย ๆ และรู้จักมักคุ้นกับครูเอื้อ เขาจะใช้วิธีโทรศัพท์มาถามครูเอื้อก่อนว่ามีจะเข้หรือไม่ ถ้าครูเอื้อตอบว่ามีเขาก็จะมาเอาไป ซึ่งลักษณะนี้จะไม่พลาดและไม่ผิดพลาดกลับไปเหมือนรายอื่น ๆ ลูกค้าส่วนใหญ่ของครูเอื้อจะเป็นผู้ที่คิดจะเข้เป็น บางคนก็เพิ่งเริ่มหัดเช่นเด็ก ๆ บางคนก็ยังไม่เป็นเลยแต่ผู้ปกครองเป็นผู้มาหาซื้อให้ ลักษณะของกลุ่มอาชีพของผู้บริโภคก็มีหลาย ๆ อาชีพต่าง ๆ กัน อาทิ ครู อาจารย์ ผู้ที่ทำงานบริษัทเอกชน ประกอบอาชีพส่วนตัว ผู้รับเหมาก่อสร้าง พระภิกษุ นักศึกษาจากหลาย ๆ สถาบัน เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ฯลฯ และนักเรียนนักศึกษาจากโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏต่าง ๆ เป็นต้น

ข ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ปัญหาเกี่ยวกับเทคนิคการสร้าง

1. ไม่ชนุนบางตัวที่พบว่ามิมอด ก็จะใช้วิธีฉีดยาเข้าไป บางครั้งมีตัวมอดเข้าไปอยู่ข้างในเนื้อไม้ กินเนื้อไม้ ก็ต้องทำการฉีดยาและทิ้งไว้ ซึ่งบางตัวถ้ามีมอดกินเข้าไปมากไม่ชนุนก็ใช้ทำอะไรไม่ได้
2. ปัญหาเนื้อไม้ที่แตก จะใช้กาวลาเทกซ์หรือกาวดราข้างติด แต่ถ้าไม่เป็นรูปจะใช้ซีลียผสมกาวลาเทกซ์อุดเข้าไป ซึ่งจุดแล้วก็จะไม่หลุดออกมาจะแนบสนิทเป็นเนื้อเดียวกับไม้ และการอุดนี้ก็จะมีผลกับเสียง การอุดนี้จะอุดทั้งข้างนอกและข้างในตัวจะเห็น และถ้าไม่มีคำหนิมาก ๆ ก็จะใช้วิธีทาสีประตูทับลงไป
3. ไม้ที่ติดกระพี้มาก ๆ จะไม่ค่อยดี ต้องอุด และจะทำให้เสียเวลามากในการเหลา
4. การทำหย่งจะเห็น ถ้าเป็นไม้โมกสดจะต้องรีบทำ เพราะถ้าช้าเนื้อไม้จะขึ้นรา การทำช่วงที่เนื้อไม้ยังสด จะทำให้ได้ไม้ที่ขาวสวย
5. ไม้ชนุนบางตัวซุดยาก คือเนื้อไม้จะย้อนไปย้อนมา ทำให้ซุดยาก สำหรับไม้ที่มีตามาก ๆ นั้น ลายไม้สวยก็จริง แต่ทำยากมากเพราะเวลาไสต้องไสย้อน ถ้าไม่ระวังไม้ก็จะฉีก จะต้องสังเกตตลอดเวลาว่า ดาของเนื้อไม้อยู่ในตำแหน่งไหน ถ้าไสย้อนมากบางที่ทำให้ดาหลุดไปเลย ต้องเสียเวลามาอุดใหม่
6. ปัญหาการทาน้ำมันหรือแลคเกอร์ลงบนตัวจะเห็น ถ้าแดดไม่ดีเนื้อไม้จะเป็นฝ้าขาว ๆ และในขณะทาจะต้องปาดเพียงครั้งเดียวในแต่ละจุดเพราะถ้าปาดพุงกันหลาย ๆ ครั้งจะทำให้ตัวจะเห็นหนาเกินไป จะเห็นตัวนั้นอาจจะไม่คงได้ สำหรับจะเห็นตัวที่ต้องทาสีประตูก็เช่นเดียวกัน ถ้าทานา สีก็จะย่อยหยดและทำให้เสียงไม่คง
7. จะเห็นบางตัวถ้าซุดบางจะมีเสียงดังแรงแต่เสียงจะไม่ไพเราะ แต่ถ้าซุดให้พอดี ๆ ไม้หนาหรือบางเกินไป เสียงที่ออกมาจะค่อนข้างแหลมและไพเราะ เสียงของจะเห็นทุกตัวอยู่ที่ความหนาและความบางของตัวจะเห็น ถ้าบางมากเสียงจะดังแรง แต่ถ้าบางมากเกินไปเสียงจะกระพือไม่ไพเราะ จะเห็นที่ซุดหนาเสียงจะดังน้อย แต่ว่าไพเราะ ซึ่งในขั้นตอนนี้จะอยู่ที่การซุด การซุดสำคัญมาก ครูเอื้อเล่าว่า “บางทีซุดบางเพราะเราจะให้มีเสียง แต่กลับไม่มีเสียง แต่ที่ว่าซุดหนามากจะไม่มีความเสียงแน่ มันแล้วแต่ไม้ ว่าไม้แข็งไม้นิ่มอย่างไร เพราะความแข็งกับความนิ่มของไม้จะทำให้ได้เสียงออกมาต่าง ๆ กัน ซึ่งจะเอาเป็นมาตรฐานไม่ได้ว่าต้องซุดหนาขนาดครั้งนี้แน่นอนจนจะทำให้เสียงดัง วิธีดูว่าจะเห็นตัวที่ทำอยู่จะทำให้ได้เสียงดังลักษณะไหน และดังอย่างไร จะใช้วิธีเคาะ ๆ ถ้าเกิดเสียงดังเสียงแน่น จะต้องซุดหนา หรือถ้าเคาะแล้วดังเสียงแหลม ก็จะต้องซุดหนาเช่นกัน เพราะการซุดหนาเสียงจะเห็นจะออกมาแหลม แต่ถ้าเคาะแล้วมีเสียงออกมา

ทึมๆ อย่างนี้ต้องขุดบาง ถ้าเป็นจะเข้ตัวใหญ่ให้ขุดหนา แต่ถ้าเป็นจะเข้ตัวเล็กให้ขุดบาง เสียงจะได้ออกมาไพเราะ ปัญหาก็คือว่า คนเหลาจะต้องนั่งเคาะไปตลอดการเหลาและการขุดเพื่อดูว่า เสียงจะเข้ดังอย่างไร แล้วจึงขุดให้หนาหรือบางตามเสียงจะเข้ตัวนั้นๆ แต่บางทีขุดหนาเสียงไม่ดังก็มี จึงไม่แน่ว่าจะดังเหมือนกันทุกตัว ดังนั้นเสียงจะเข้แต่ละตัวจึงออกมาต่าง ๆ กัน” (เชื้อ ฉัตรเฉลิม , สัมภาษณ์ 2538)

ปัญหาเกี่ยวกับการขาดวัสดุในการสร้าง

1. ปัญหาเกี่ยวกับไม้ คือไม้บางชนิดปัจจุบันไม่ค่อยมีและหายาก อย่างเช่นปีนี (2539) ไม้รวกที่ใช้ทำสาบนมจะเข้ไม่มีมาขายเลย ซึ่งโดยปกติทุก ๆ ปีจะมีคนจากภาคอีสานนำไม้รวกบรรทุกใส่รถมาขายให้กับชาวประมงเพื่อใช้ในการปักเป็นหลักให้หอยเกาะและครูเอื้อก็ได้อาศัยซื้อไม้รวกเหล่านี้ไปกับเขาด้วยเพื่อนำมาทำสาบนมจะเข้ แต่ปรากฏว่าปีนี้ไม่มีมาขายเลย
2. ปัญหาไม้โมกที่ใช้สำหรับทำนมจะเข้ ทำห้อย ทำลูกบิด ทำขา ปัจจุบันยังพอมีใช้อยู่บ้าง แต่ว่าเหลือน้อยแล้ว จึงต้องลองเปลี่ยนไปใช้ไม้โพทะเล ไม้ยางบ้าง
3. ปัญหาไม้ชิงชัน ปัจจุบันไม่มีเลย ครูเอื้อจึงไม่ได้กลึงลูกบิดกับขาจะเข้เอง เพราะหาซื้อไม้ชิงชันไม่ได้ ต้องใช้การสั่งทำจากที่อื่นแทน

ค. ทิศทางและอนาคตของอาชีพ

ครูเอื้อเล่าว่า “จะเข้ของที่นี้ส่วนมากเราจะทำตามใจผู้สั่ง ว่าต้องการเสียงอย่างไรให้ติดหนัก หรือติดเบา แต่ถ้าของเราทำเอง ก็จะติดหนักๆ น้อยๆ เมื่อติดเต็มแรงเสียงจะได้ไม่ดังแฉีกๆ และการติดเบานั้นจะยากกว่าการติดหนัก” (เชื้อ ฉัตรเฉลิม , สัมภาษณ์ 2538)

ลักษณะการติดนมจะเข้ **ติดเบา** หมายความว่าต้องวางนมจะเข้ให้เรี่ยกับสายซึ่งจะทำให้ผู้บรรเลงติดจะเข้ได้ง่ายไม่ต้องออกแรงมาก

ติดหนัก หมายความว่า จะต้องติดนมสูง และสายไม่ติดนม ซึ่งการติดหนักนี้เวลาติดจะต้องใช้แรงกดมาก

ทั้งนี้เสียงและรูปลักษณะของจะเข้ ครูเอื้อสามารถทำได้ตามที่ลูกค้าต้องการ เช่นคนที่ชอบติดเบา ครูเอื้อก็จะแต่งเสียงให้ติดเบาไม่ต้องออกแรงมาก คนที่ติดหนักครูเอื้อก็ทำให้ได้ตามความต้องการ ซึ่งถ้าครูเอื้อและผู้สืบทอดอาชีพสร้างจะเข้ขึ้นยังคงรักษามาตรฐานในการสร้างจะเข้ให้คงอยู่ในระดับที่นักดนตรีพอใจ และสามารถทำได้ตามใจผู้เล่นหรือผู้ติดตลอดไปแล้ว ก็คงจะทำให้ทิศทางและอนาคตของอาชีพทำสร้างเครื่องดนตรีจะเข้คงอยู่ตลอดไปและความนิยมก็จะมีล้นน้อยลงมีแต่จะเพิ่มขึ้นๆ เนื่องจากใน

ปัจจุบันได้มีการสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนเครื่องดนตรีจะแตกต่างกันอย่างแพร่หลายในทุกระดับการศึกษา นอกจากนี้ก็ยังมี การจัดประกวดผู้มีฝีมือในการเดี่ยวจะเข้าตามหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน จึงเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้สนใจศึกษาเรียนรู้เครื่องดนตรีจะเพิ่มขึ้น

ในอนาคต ครูเอื้อมีผู้สืบทอดวิชาช่างในอาชีพนี้เรียบร้อยแล้ว คือ คุณอุทัย เนื่องจางค์ ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานเขยของท่าน และสำหรับตัวคุณอุทัยเองท่านก็ให้คำยืนยันรับรองแน่นอนว่าท่านจะยึดอาชีพนี้ทำสืบไปและจะถ่ายทอดให้กับลูกหลานต่อไปในอนาคตด้วย

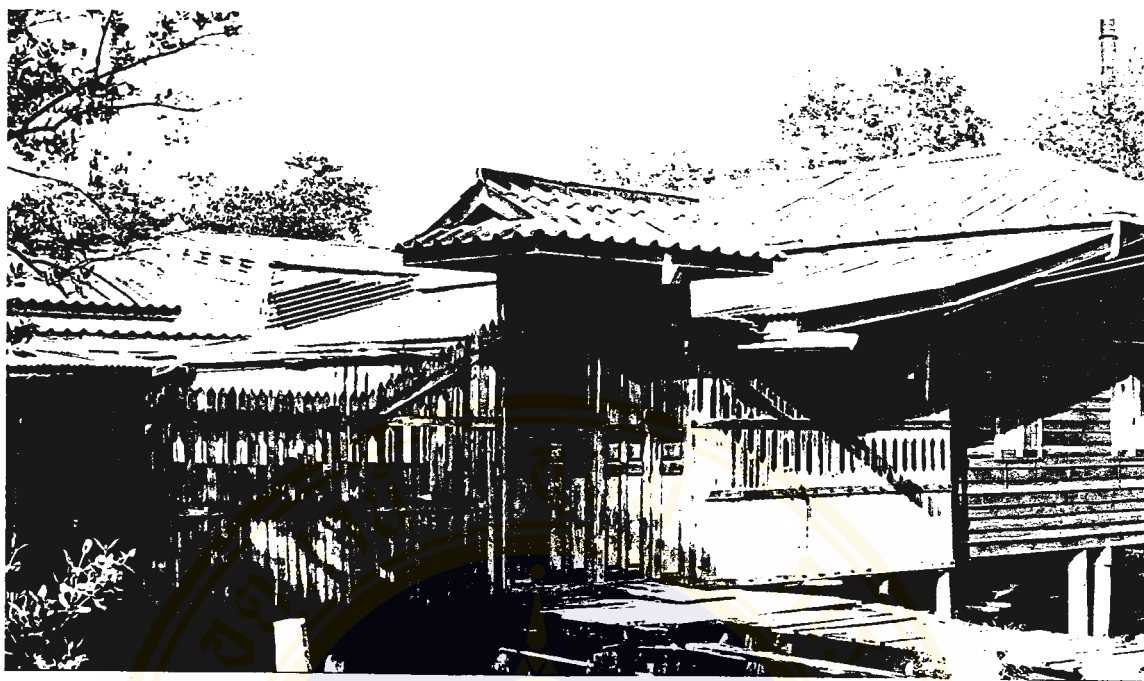
ตราบใดที่ยังมีคนคิดจะเข้า มีการเรียนการสอนวิชาการคิดจะเข้า ช่างผู้มีอาชีพสร้างจะเข้าก็จะยังคงสร้างจะเข้าต่อไป การสร้างจะเข้าของครูเอื้อ จัตรเฉลิม เป็นงานฝีมือช่างชาวบ้านที่อาจจะสูญหายไปถ้าเราไม่ช่วยกันอนุรักษ์และสืบทอดไว้ ซึ่งการเรียนรู้อาชีพนี้จะต้องอาศัยประสบการณ์ ความชำนาญ ฝีมือ และความสามารถเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะบุคคล เป็นงานที่ไม่สามารถถ่ายทอดกันได้ในระยะเวลานั้นๆ ต้องอาศัยฝีมือประกอบกับความรักความเอาใจใส่ ขยันหมั่นฝึกฝน รู้จักสังเกตจนเกิดความรู้ ทักษะและความชำนาญ และที่สำคัญคือจะต้องมีใจรักจริงๆ จึงจะสามารถทำได้ หลายๆ ท่านอาจจะยังเป็นห่วงว่าคุณอุทัย เนื่องจางค์ จะทำการสร้างในขั้นตอนของการติดนม แต่งเสียงได้ไม่ดีเท่ากับครูเอื้อ ซึ่งอาจจะมีผลทำให้ผู้ซื้อหันไปซื้อจะเข้าจากที่อื่นๆ แทน ผู้วิจัยได้สอบถามครูเอื้อ และครูเอื้อได้ให้คำรับรองว่า “อุทัยเขาทำได้ เขามีความสามารถ มีฝีมือ บางอย่างเขาทำได้ดีกว่าเรา สำหรับเรื่องการติดนมแต่งเสียง ได้เคยให้เขาลองทำดูแล้ว เขาทำได้เสียงที่ออกมาเหมือนกับที่เราทำ เขาเข้าใจวิธีการติดนมแต่งเสียงเหมือนกับที่เราเข้าใจ” (เอื้อ จัตรเฉลิม : สัมภาษณ์ 2539) และจากการสังเกตของผู้วิจัยก็พบว่า คุณอุทัยท่านใช้หลักในการติดนมเทียบเสียงอย่างเดียวกับที่ครูเอื้อทำ คือ ใช้วิธีเทียบเสียงเป็นคู่ จากนั้นก็ทดสอบโดยฟังเสียงจากจะเข้าตัวที่ตั้งไว้เป็นหลักในการเทียบ ซึ่งก็สามารถทำได้จริงๆ และทำได้ดีเท่ากับที่ครูเอื้อทำด้วย จึงเป็นเรื่องที่น่าดีใจ น่าภาคภูมิใจว่า อาชีพสร้างจะเข้าด้วยช่างที่มีฝีมือคือครูเอื้อ จัตรเฉลิมนี้จะยังคงอยู่ไม่สูญหายไปอย่างแน่นอน เพราะอย่างน้อย ก็มีคุณอุทัย เนื่องจางค์ หลานเขยของครูเอื้อท่านนี้เป็นผู้สามารถรับสืบทอดวิธีการสร้างจะเข้าด้วยฝีมือช่างชาวบ้านต่อจากครูเอื้อ จัตรเฉลิม ต่อไปได้ และผู้วิจัยก็มีความหวังว่าอาชีพนี้ก็คงจะถ่ายทอดสืบต่อกันไปตลอดชั่วลูกชั่วหลาน

4.2 แหล่งผลิตจะเข้า

ในปัจจุบันสถานที่ที่ผลิตเครื่องดนตรีจะเข้ามีอยู่มากมายหลายแห่งด้วยกัน ทั้งที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย และที่ยังไม่เป็นที่นิยมเท่าไรนัก ในที่นี้จะขอยกกล่าวถึงสถานที่ผลิตและขายเครื่องดนตรีจะเข้าที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในบรรดาผู้เล่นจะเข้า และนักดนตรีไทยทั้งหลาย ดังรายชื่อและที่อยู่ ต่อไปนี้

- 1.โรงงานสร้างจะเข้บ้านครูเอื้อ จัตรเจolim
เลขที่ 690 ส. ซอยจ่งประสาน ตำบลบ้านไช้ อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี
โทรศัพท์ 038-277767
- 2.บ้านลุงเจือบ เหลี่ยมสุวรรณ
ซอย 9 ตำบลบางทราย อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี
- 3.โรงงานทำเครื่องดนตรีนายจ๋อน ไทรวีมาน
เลขที่ 2/8 หมู่ 12 ตรงข้ามโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง ตำบลบางพลีใหญ่
อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
โทรศัพท์ 337-3411-2
- 4.ร้านดุริยบรรณ
เลขที่ 151 ถนนตะนาว สีแยกคอกวัว เขตพระนคร กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ 02-2816736
- 5.ช่างเล็ก บางแค
เขตพระนคร กรุงเทพฯ
- 6.ร้านดุริยประดิษฐ์
ถนนดินสอ เสาชิงช้า กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ 02-2241224
- 7.บ้านอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร
ถนนจรัญสนิทวงศ์ 23 กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ 02-4122856
- 8.ร้านรวมดนตรี
ถนนจรัญสนิทวงศ์ 57 กรุงเทพฯ
- 9.บ้านทายาทเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
ตำบลช้างเผือก อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่

นอกจากนี้ยังมีแหล่งผลิตตามจังหวัดต่างๆ อาทิ อุยธยา ฉะเชิงเทรา ฯลฯ แต่ยังไม่เป็นที่รู้จัก หรือมีชื่อเสียงมากนัก รายชื่อแหล่งผลิตและจำหน่ายทั้งหมดที่กล่าวมานี้ โรงงานสร้างจะเข้บ้านครูเอื้อ จัตรเจolim เป็นที่นิยมและมีชื่อเสียงที่สุดในฝีมือและความเป็นมาตรฐานของเครื่องดนตรีจะเข้

ภาพที่ 24 โรงงานสร้างจะเข้บ้านครูเอื้อ จัตรเจลิม

4.3 การลงทุนและการจัดการดำเนินงาน

ครูเอื้อ จัตรเจลิม ได้ลงทุนและจัดการดำเนินงานเกี่ยวกับการสร้างจะเข้ ดังนี้

1.ไม้ขนุนที่ใช้สร้างจะเข้ รับซื้อจากชาวบ้านที่ตัดมาขายให้ในราคาท่อนละประมาณ 50 บาท

2.ค่าจ้างคนงานชุดจะเข้ปัจจุบันราคาตัวละ 200 บาท หากรวมราคาไม้ ค่าชุด และค่าเหลา จะเข้ จะเป็นราคาตัวละ 300 บาท บางครั้งก็ให้ราคาพิเศษเป็นเงิน 600.-บาท ถ้าไม้ที่ให้ชุดเป็นไม้แก่นขนุนล้วนๆ ไม่ติดกะที้ ไม่มีตำหนิ ไม่มีรูด้วง ไม่มีรูมอด

3.วัสดุต่างๆ ที่จัดทำเองในปัจจุบันได้แก่ หยง/หย่อง รังไหม/รางไหม หลัทของเหลียง โต๊ะทองเหลียง และไม้คึด โดยซื้อไม้และโลหะมาทำเอง ส่วน นม ลูกบิด ขาจะเข้ ได้สั่งทำจากที่อื่น โดยให้แบบเดิมที่เคยทำเองเป็นตัวอย่างไป ช่างที่ทำให้ก็เป็นช่างที่รู้จักกันในจังหวัดชลบุรีบ้าง หรือบางทีสั่งทำจากเชียงใหม่บ้าง กรุงเทพฯ บ้างซึ่งไม่ว่าจะสั่งให้ที่ไหนทำ ก็จะส่งตัวอย่างไปให้ทำ

ราคานม ชุดหนึ่งมี 11 นม ราคาชุดละ 300 บาท

ราคาลูกบิดและขา ราคาเดียวกัน คืออันละ 30.-บาท

ถ้าวัสดุต่าง ๆ เหล่านี้ที่ส่งไปแล้วช่างทำส่งมาให้ไม่ทัน ก็จัดทำเองโดยใช้ไม้โมกที่หาซื้อได้ในจังหวัดชลบุรีมาเหลาและกลึงเอง ไม่ว่าจะเป็น นม ขา และลูกบิด

4.เครื่องมือต่างๆที่ใช้ในการสร้างจะเข้ เป็นเครื่องมือช่างไม้ธรรมดา เช่น ขวาน สิ่ว เลื่อย (จะกล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป) โดยซื้อตามราคาท้องตลาด

5.จ่ายเงินเดือนให้ช่างของโรงงาน จำนวน 2 คน ดังนี้

5.1 เงินเดือนของช่างที่ทำหน้าที่เหลา ทำตัวจะเข้ และขัดโดยละเอียดเดือนละประมาณ 11,000 บาท (สัปดาห์หนึ่งหยุด 1 วัน)

5.2 เงินเดือนของช่างทำวัสดุจะเข้ เดือนละประมาณ 3,000 บาท (สัปดาห์หนึ่งหยุด 3 วัน)

เงินเดือนดังกล่าวนี้จะปรับเปลี่ยนตามอัตราค่าครองชีพด้วย

สำหรับช่างชุดจะเข้นั้น ไม่ได้มาทำงานที่โรงงาน แต่จะชุดจะเข้อยู่ที่บ้านของตนเอง ซึ่งในแต่ละเดือนก็นำของมาส่งและรับเงินค่าชุดเดือนละ ประมาณ 7,000 บาทถึง 8,000 บาท

ภาพที่ 25 นายอุทัย เป็องจำนงค์ ช่างชุดตกแต่ง เหลา ขัดละเอียด ทำตัวจะเข้

ภาพที่ 26 นายนคร จัตรเฉลิม ช่างทำวัสดุต่าง ๆ

ราคาขายเครื่องดนตรีจะเห็น ในปี พ.ศ. 2539

ราคาจะเห็นของครูเอื้อ จัตรเฉลิมมีหลายราคา ซึ่งจะแตกต่างกันที่เนื้อไม้ ดังนี้

1.ไม้ติดกะพี้มาก (ทาสีประคูดือสีออกแดงๆ)	ราคาตัวละ 4,500 บาท
2.ไม้คัดอย่างดีไม่ติดกะพี้สัก	ราคาตัวละ 6,500 บาท
3.ไม้ชนิดสั่งทำพิเศษ ไม่ติดกะพี้	ราคาตัวละ 9,500 บาท

จะเห็นประกอบจากราคาประมาณ 10,000 บาทขึ้นไป แต่ปัจจุบันไม่ได้ทำแล้ว เพราะหาไม้มี และทำยาก

สำหรับการซื้อ-ขาย ครูเอื้อ จัตรเฉลิม จะเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเองทั้งหมด สมัยก่อนทำส่งตามร้านขายเครื่องดนตรีไทย เช่น ร้านครียประดิษฐ์ ร้านรวมดนตรี และบ้านอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร แต่ปัจจุบันไม่ได้ทำส่งที่ไหนเป็นประจำเพราะทำไม่ทัน จะเป็นไปในลักษณะที่ใครต้องการก็มาสั่ง และจะทำให้ตามคิวก่อนหลัง ก็ได้บ้างไม่ได้บ้าง ที่ไม่ได้เพราะรอไม้ไหวก็มี ในปัจจุบันที่โรงงานนี้จะสร้างจะเข้ครั้งละ 4 ตัว เดือนหนึ่งทำได้ประมาณ 12 ตัว ใครมาจังหวัดจ. ก็ได้ไป ส่วนมากในวันเสาร์-วันอาทิตย์จะมีลูกค้ามาซื้อหรือมาสั่งทำ ถ้าเป็นวันธรรมดาจะมีน้อย และบางที่ถ้ารู้จักกันเป็นส่วนตัวก็จะให้วิธีสั่งทางโทรศัพท์ และก่อนมารับก็จะโทรศัพท์ถามว่าที่สั่งมานั้นได้หรือยัง เพราะถ้าไม่โทรศัพท์มาถามก่อนก็อาจจะยังไม่ได้ไปอย่างนี้ เป็นต้น

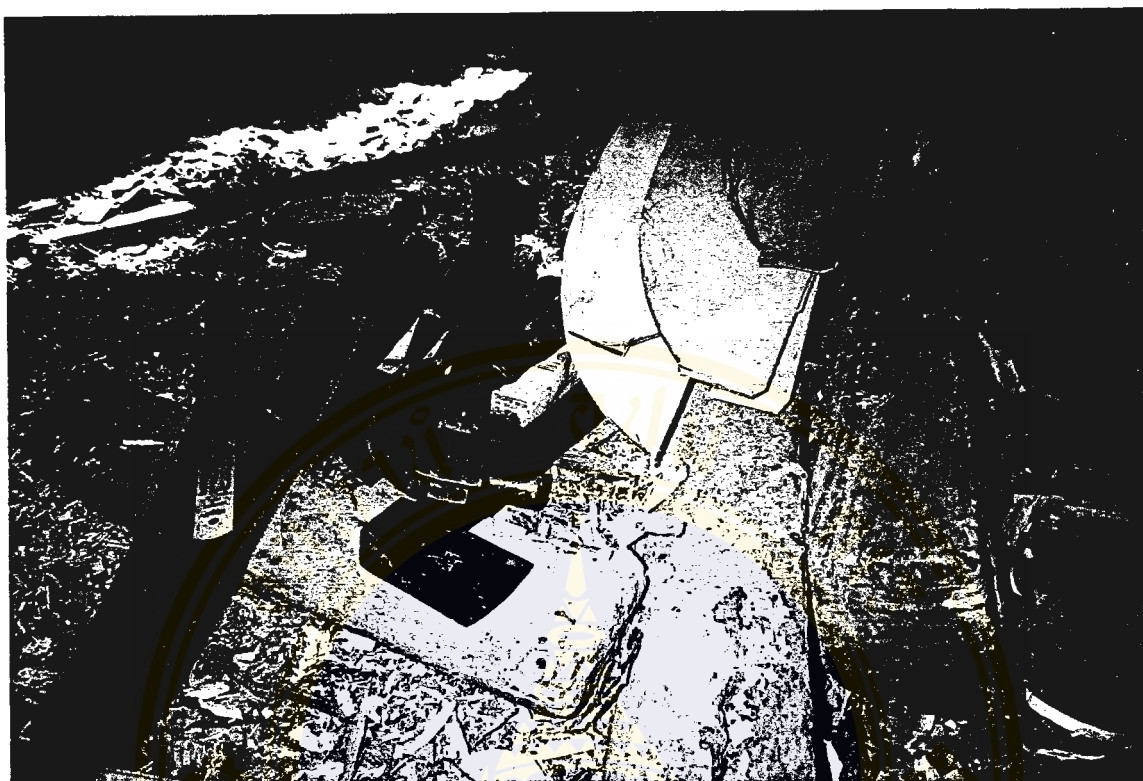
สรุปแล้ววิธีดำเนินการขายของครูเอื้อ จัตรเฉลิม เท่าที่ได้เห็นก็คือครูเอื้อ ไม่เป็นนักการขายโดยอาชีพหรือเป็นนักธุรกิจเท่าใดนัก เพราะถ้าเป็นนักการขายจริงๆ แล้ว เมื่อรู้ว่าสินค้าของตนขายดี เป็นที่นิยมของตลาด ผู้ผลิตหรือผู้ขายจะต้องเร่งการผลิตให้มากให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด แต่กรณีครูเอื้อมิใช่เช่นนั้น ครูจะผลิตตามกำลังที่มีอยู่ คือทั้งโรงงานมีผู้ผลิตเพียง 3 คน แต่ละคนก็ทำงานตามหน้าที่ในแต่ละวัน ไม่มีการเร่งทำ หรือเพิ่มคนงานให้มากขึ้น ครูจะเน้นที่คุณภาพและมาตรฐานของเสียงจะเข้ทุกตัวมากกว่าจำนวนการผลิต ครูมีความเป็นผู้สร้างงานศิลปะมากกว่าเป็นนักธุรกิจ สาเหตุนี้ทำให้งานสร้างจะเข้ของครูเอื้อ จัตรเฉลิม เป็นที่นิยมและมีชื่อเสียงตลอดมา เพราะงานทุกชิ้นของครูเกิดจากความรัก ความเอาใจใส่และการประดิษฐ์ที่ประณีตละเอียดละออ จะเห็นทุกตัวจะมีคุณภาพและมาตรฐานเสียงคงที่

4.4 เครื่องมือและวัสดุในการสร้าง

เครื่องมือ

ชื่อเครื่องมือ	ขนาด	ยี่ห้อ/แหล่งผลิต	ราคา
1.สิ่ว	1 นิ้ว และ 2 หุน	เหรียญทอง	120 - 130 บาท
2.ขวานเจาะ	1 นิ้ว และ 6 หุน	-	50 - 100-200 บาท

3.ขวานธรรมดา	หน้าขวาน 3 นิ้ว	-	200 บาท
4.กบสั้น	1 นิ้ว 6 หุน	เยอรมัน	90 - 200 บาท
5.กบยาว 6 นิ้ว	หน้ากว้าง 1"2หุน	เยอรมัน	130 - 200 บาท
6.กบจีน(กบผีเสื้อ)	ขนาดลิ้น 2 นิ้ว	อังกฤษ	150 บาท
7.กบไฟฟ้า	ขนาดกลาง	อิตาลี	5,500 บาท
8.เครื่องตัดไฟฟ้า	หน้ากว้าง 4 นิ้ว	มาดริดาร์	5,000 บาท
9. กระดาษทรายหยาบ	เบอร์ 60,80	ตราคอปเตลิง	แผ่นละ 35-40 บาท
10. กระดาษทรายละเอียด	เบอร์ 100,120	ตราคอปเตลิง	แผ่นละ 40-45 บาท
11.เลื่อยใบเหล็ก	12 นิ้ว	sby ตราบนก	กล่องละ150 (5ไหล)
12.สว่านเจาะไม้	4 หุน,4หุนครึ่ง,5หุน	-	35-40 บาท
13.ม้วน	ธรรมดา	USA.	200-300 บาท
14.สกรูโลหะควง	ปากแบน 5 นิ้ว	แซมเปียน	30-40 บาท
15.บึงตัวเล็ก	6 นิ้ว	แซมเปียน	40 บาท
16.กุญแจปากค้าย	หุนครึ่ง	-	70 บาท
17.คีมจับ	ยาว 8 นิ้ว	จิบแดง	30 บาท
18.แม่แรงปากกา	4 ฟุต	-	300 บาท
19.เครื่องกลึง	ขนาดเล็ก	ประกอบเอง	300 บาท
20.ไม้ ที่ หั ม คั ้วยกระดาษทราย	มีหลายขนาด	ประกอบเอง	40-45 บาท
21.แปรงทาสี	ชนิด หลอด, ชนิดแบน	-	20-30 บาท
22.ผ้าขาวขัดสำลี	ศูนย์กลาง 1 นิ้วครึ่ง	ประกอบเอง	-
23.กาวลาเทกซ์	ขนาดขวดใหญ่	จระเข้เหยียบโลก	45 บาท
24.กาวตราช้าง	หลอดเล็ก	ตราช้าง	35 บาท
25.ตะไบทางหนู	2 หุน,4หุน,6หุน	ประกอบเอง	100-200 บาท
26.เหล็ก ขูด ขำ ร ูปปลายแหลมเป็น แฉก	-	ประกอบเอง	80 บาท

ภาพที่ 27 เครื่องมือสำหรับขุดเจาะจากซ้าย ไม้บรรทัด เลื่อย ขวานขนาดเล็ก
สิ่ว ขนาดต่าง ๆ ม้อนขวานขนาดใหญ่ แบบใบจะเข้ขนาดต่าง ๆ

หน้าที่ของเครื่องมือชนิดต่างๆที่ใช้ในการสร้างจะเข้
สิ่ว

ใช้สำหรับเจาะขุดไม้โดยเริ่มจากใช้ขวานฟัน แล้วใช้สิ่วเจาะให้เป็นร่อง เป็นรู ทำ
ให้เป็นตัวจะเข้ จะใช้มากในช่วงการขุดให้เป็นตัวจะเข้ ตกแต่งข้างตัว เจาะข้างใน เจาะ
ลายดอกไม้ สำหรับสิ่วขนาดเล็กใช้แกะร่องนม และใช้ขุดตัดทำแหวนจะเข้

ขวานเจาะ

ขนาดใหญ่ใช้ขุดหยาบ ขนาดเล็กใช้ขุดรายละเอียด ขุดข้างในตัวจะเข้ให้มีขนาด
บางพอดี จะทำให้มีเสียงดัง

ขวานธรรมดา

ใช้ขุดตัวจะเข้ แต่งข้างด้านใน ขุดตกแต่งข้างนอก และแต่งริมข้าง ๆ

กบสัน

ใช้สำหรับไสด้านบน ไสหัว ไสข้าง ๆ โดยไสอย่างหยาบ ๆ เพราะกินเนื้อไม้ดี .

กบยาว

ใช้สำหรับการไสอย่างละเอียด ไสให้เรียบ ใช้ไสปิดทองให้เสมอ ไสไม้ที่ประกบติด
กันของกระดานที่ปิดทองจะเข้(แผ่นทองจะเข้)

กบจีนหรือกบผีเสื้อ

ใช้สำหรับเหลาส่วนที่โค้ง เช่น ช่วงแก้ม ช่วงหาง ไซโค้งบน ไซข้างๆ ไซไซในส่วนที่ กบธรรมดาไซไม่ได้ กบชนิดนี้มีอีกลักษณะหนึ่งคือซื้อแผ่นเหล็กมาเจียเองให้มีความคม แหวมตามความต้องการ คัดแปลงไซในงานการขุดร่องนม ทำนม ทำคิ้ว(ขอบ)ตัวจะเซ้ กบไฟฟ้า

ลักษณะอย่างเดียวกับกบไซไม้ แต่ทุ่นแรงกว่า ทำงานได้เร็วกว่า ใช้สำหรับเหลา ตัวจะเซ้อย่างหยาบ ไซข้างๆ ไซด้านบน และไซแผ่นทองจะเซ้ เครื่องขัดไฟฟ้า

ใช้สำหรับขัดตัวจะเซ้ โดยขัดอย่างหยาบก่อน จากนั้นก็มาขัดละเอียด การขัดแบบ ละเอียดจะทำให้ตัวจะเซ้ไม่เป็นร่องหรือเป็นรอย การขัดด้วยเครื่องขัดไฟฟ้านี้ทำให้ทำ งานได้รวดเร็ว และขัดได้มาก ส่วนมากจะใช้ขัดข้างๆตัวจะเซ้ และขัดด้านบนได้บ้างเล็กน้อย

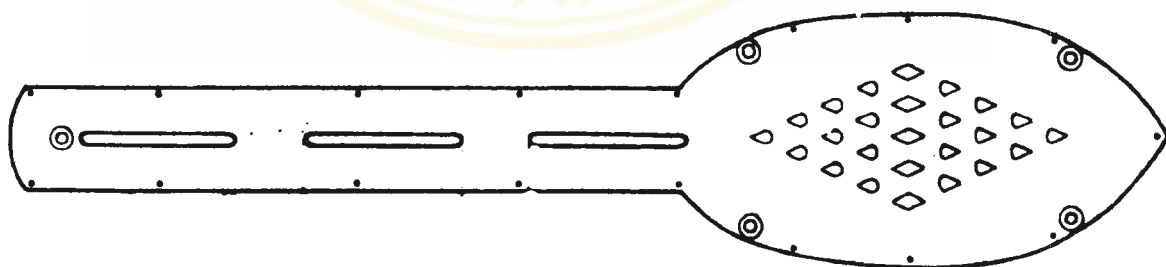
กระดานทรายหยาบ

ใช้ขัดทุกส่วนของจะเซ้ โดยใช้มือขัดหลังจากที่ขัดด้วยเครื่องแล้ว

กระดานทรายละเอียด

ใช้ขัดทุกส่วนของจะเซ้เช่นกันต่อจากการขัดด้วยกระดานชนิดหยาบ เพราะชนิด หยาบขัดแล้วทำให้จะเซ้เป็นร่อง ชนิดละเอียดเมื่อขัดแล้วทำให้ เรียบเสมอกันไม่เป็นร่อง เลื่อยใบเหล็ก

ถ้าเป็นเลื่อยลันดาขนาดใหญ่ใช้เลื่อยไม้ขนาดยาวเพื่อแบ่งไม้ทำวัสดุต่างๆ เลื่อย ท่อนไม้ขนาดสำหรับทำตัวจะเซ้ ส่วนเลื่อยขนาดกลางใช้เลื่อยตรงส่วนโค้งของตัวจะเซ้ เลื่อยวัสดุชิ้นเล็กๆเช่น หย่ง นม สำหรับเลื่อยขนาดเล็กมีค้ำปลายแหลม ใช้เลื่อยร่อง เสียงกระดานทองร่อง(ช่องระบายเสียงของแผ่นปิดทองจะเซ้)

ภาพที่ 28 กระดานทองร่องหรือช่องระบายเสียงของแผ่นปิดทองจะเซ้

สว่านเจาะไม้

ถ้าเป็นสว่านดอกใหญ่ ใช้เจาะรูลูกบิด ,เจาะช่องกระดานทอง(ร่องเสียง) ถ้าเป็น สว่านดอกเล็ก ใช้สำหรับเจาะรูหย่ง , รูสลัก(หลักตรึงสายจะเซ้) และเจาะรูใส่สายลูกบิด

หมอน

เป็นอุปกรณ์ที่ใช้กับงานทั่วไป เช่นใช้ดอกฉิวเจาะไม้ทำตัวจะเข้ ดอกเขาะร่องชุดได้ทองจะเข้

สกรูโลหะทอง

ใช้สำหรับขันเกลียวตะปูปิดทองจะเข้ ไขว้ตะปูทอง ไขว้ดัดเล็ก ๆ ใส่หลัก

บั้งตัวเล็ก

ใช้สำหรับไขว้ไม้ที่มีขนาดรูเล็ก ๆ เช่นรูลูกบิด ตกแต่งให้มีความเรียบร้อย

บั้งตัวใหญ่

ใช้สำหรับไขว้ไม้ที่มีขนาดรูใหญ่ เช่นรูขาจะเข้ ตกแต่งให้มีความเรียบร้อย

คีมจับหรือคีมปากจะเข้

ใช้สำหรับจับน๊อต จับหลัก หรือจับตะปูเกลียวขันน๊อตให้มีความมั่นคง

แม่แรงปากกา

ใช้สำหรับหนีบไม้ จับไม้ หนีบเหล็ก เลื่อยทองเหลือง 6 เหลี่ยม เพื่อทำหลักโต๊ะ หนีบไม้ทองจะเข้ ประกบไม้ปิดทอง และถ้าจะเข้ราวหรือแตก เมื่อปี๊าะด้วยกาวเสร็จแล้ว ไม้ยังไม่แห้งสนิท ยังอ้าอยู่ก็จะใช้ปากกาจับหนีบให้แน่นสนิท

เครื่องกลึงไม้

ใช้สำหรับกลึงลูกบิด กลึงขาจะเข้ กลึงไม้ติดจะเข้

เครื่องกลึงเหล็ก

ใช้สำหรับกลึงหลักทองเหลือง เจียเครื่องมือให้มีความแหลมคม

ไม้หุ้มกระดาดทราย

มีหลายขนาด ประกอบเอง และใช้กับงานหลายประเภท ใช้เป็นเครื่องมือขัดวัสดุขนาดเล็ก และขัดให้เรียบเนียน เช่น ขัดนม ขัดลูกบิด ขัดขา และขัดตกแต่งบนจะเข้ที่สูงเกินไปขณะอยู่ในขั้นตอนการตีคนม-แต่งเสียง

แปรงทาสีชนิดหลอด

ใช้สำหรับทาสีจะเข้ตัวที่ติดกระพี้มาก ๆ โดยส่วนผสมของสีที่ทา จะใช้สีย้อมไหม ผสมกับสีดำซึ่งจะได้สีที่มีลักษณะแดง ๆ เรียกว่า “สีประคู้”

แปรงทาสีชนิดแบน

ใช้สำหรับจุ่มแลคเกอร์ผสมทินเนอร์ทำตัวจะเข้ให้มีความมันสวยงาม

ผ้าขาวยัดสำลี

มีลักษณะกลม ๆ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ห้าถึงสิ่วครึ่ง-สองนิ้ว ใช้สำหรับจุ่มแลคเกอร์ผสมทินเนอร์ทำการประคบน้ำมันตัวจะเข้

กาวลาเทกซ์

ใช้ผสมกับซีเลือบหรือซีไม้ เพื่ออุดรอยไม้ที่เป็นกระพี้เป็นรูให้แนบสนิทเป็นเนื้อไม้เดียวกัน นอกจากนี้ยังใช้ทาขาจะเข้ในตอนที่ใส่ขาเข้าไปในตัวจะเข้ และใช้ทาตีคนมจะเข้

การตราขี้

ใช้ท้าวสดต่าง ๆ ที่ต้องการให้ติดแน่น ๆ เช่นติดขาจะเข้

ตะไคทางหนู

มี 2 ชนิด ชนิดหยาบกับชนิดละเอียด เป็นอุปกรณ์ที่จัดซื้อวัสดุมาประกอบเอง โดยใช้แท่งเหล็กเผาไฟ แล้วใช้สิ่วสับเฉาะๆ ไปที่แท่งเหล็กให้เกิดรอยแหลมๆ เล็กๆ ถี่ๆ เมื่อนำมาใช้ในการสร้างจะเข้จะใช้สำหรับไซรที่เล็กเกินไปให้ใหญ่ขึ้น หรือถ้าจะรูต่างๆ ของจะเข้แล้วรูนั้นตะแคงไปไม่ตรง ก็จะใช้เครื่องมือชนิดนี้แห่ๆ ในส่วนที่ตะแคงให้ตรงได้ ตะไคขนาด 6 หุนใช้ไซรลูกบิด นอกจากนี้ก็มีขนาด 4 หุน 2 หุน ก็ใช้ในขนาดรูที่ต่างๆ กัน ถ้าตะไคไม่คมให้นำไปแช่น้ำส้มสายชูทิ้งค้างไว้ประมาณ 1-2 คืน ตะไคก็จะคมดังเดิม

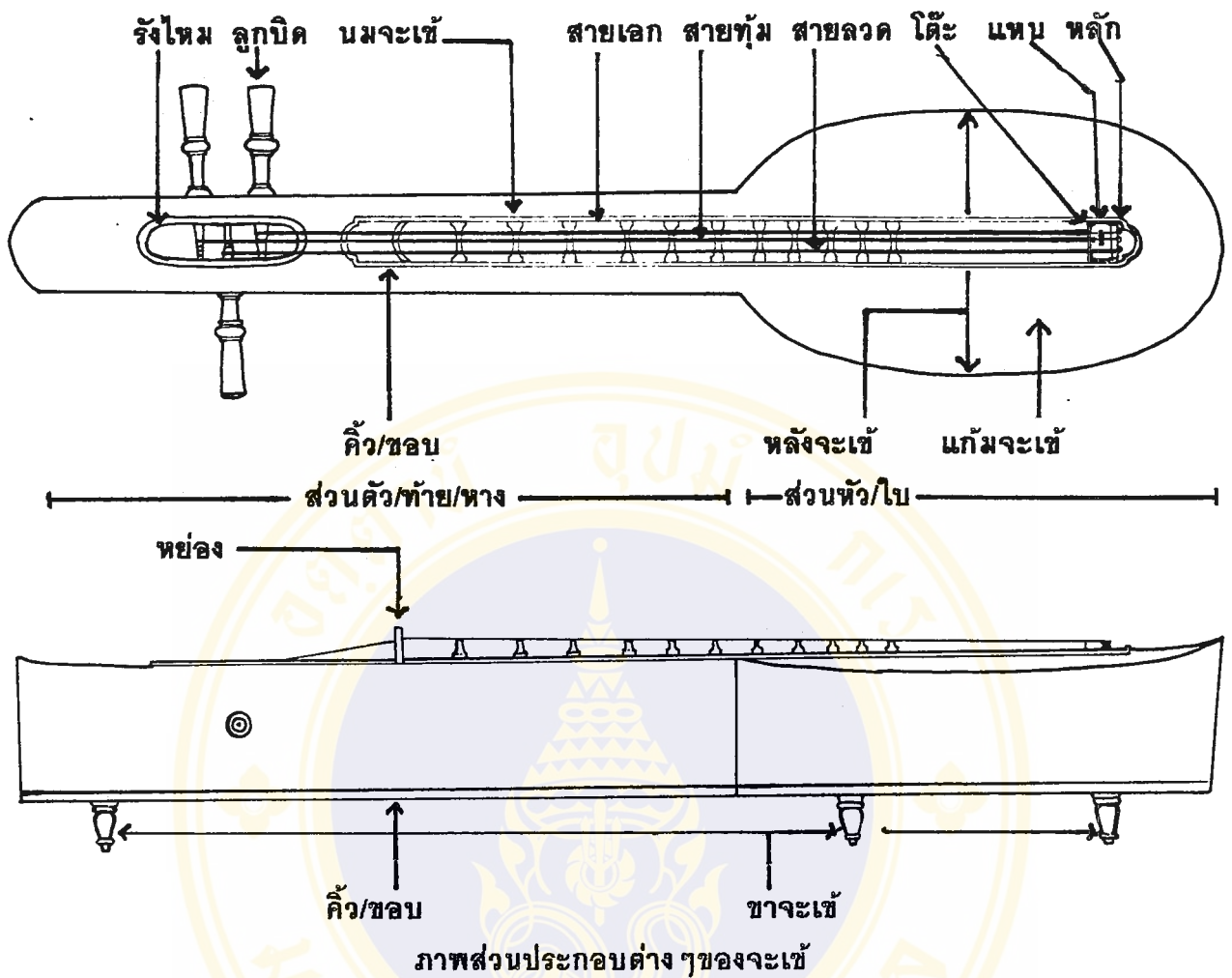
เหล็กขุดซาร์ป

มีลักษณะเป็นเหล็กปลายแหลมเป็นแฉกๆ เป็นอุปกรณ์ใช้สำหรับกรีดตกแต่งลายลูกบิด ลายขาจะเข้ ใช้จี้ ใช้ตัด และขุดไม้ให้เป็นรอย เป็นรูปร่าง

วัสดุในการสร้างจะเข้

ตัวจะเข้

ใช้ไม้ขนุน ขนุนต้นหนึ่งโดยปกติทำจะเข้ได้ 1 ตัว แต่ต้นที่มีขนาดใหญ่มากๆ สามารถใช้ทำจะเข้ได้ถึง 20 ตัว นอกจากไม้ขนุนแล้ว ยังใช้ไม้ชนิดอื่นทำตัวจะเข้ได้อีก เช่น ไม้สัก ไม้มะริด ไม้มะค่า ไม้กุ่ม(มีน้อย แต่ต้นหนึ่งสามารถทำได้ถึง 20 ตัว) ส่วนมากไม้ที่ใช้ทำตัวจะเข้จะเป็นไม้ชนิดที่เนื้อไม้แข็ง ไม้กระต่อนก็ทำได้ มีลายสวย แต่ว่าเนื้อไม้บวมเกินไป ไม้ชิงชันก็ทำได้ แต่ว่าเนื้อแข็งเกินไป ไม้ยางก็ทำได้ เสียงดังด้วย สรุปแล้วไม้เกือบทุกชนิดใช้ทำตัวจะเข้ได้ สำหรับไม้ชิงชัน ถ้านำมาทำตัวจะเข้จะดีตรงที่มีความสวยที่ลายไม้ แต่เนื้อไม้บวมเกินไป ขุดให้บางพอใช้ได้ยาก เป็นไม้ที่เหมาะสมสำหรับทำขอมมากกว่า โดยรวมแล้วไม้ที่ใช้ทำตัวจะเข้ ได้ดีที่สุดคือ ไม้ขนุน และต้องเป็นไม้ขนุนที่ขึ้นแถบชายทะเลด้วย เพราะมีกระแสเสียงดังก้องกังวาน และดังกว่าไม้ชนิดอื่นๆ ที่สำคัญคือไม้ขนุนเป็นไม้พื้นบ้าน หาได้ง่าย เนื้อไม้ไม่แข็งและไม่บวมเกินไป ขุดให้บางได้กำลังดี

ภาพส่วนประกอบต่างๆของจะเข้

ขาจะเข้และลูกบิดจะเข้

ใช้ไม้โมก ไม้ชิงชัน แต่ที่ดีที่สุดคือไม้มะกรูด เพราะเนื้อไม้ขาวสวย เนื้อละเอียด นอกจากนี้ไม้ประดู่ ไม้กระทอนก็ใช้ได้ สรุปว่าไม้เนื้อแข็งทุกชนิดใช้ทำขากับลูกบิดจะเข้ได้ สำหรับบ้านครูเลือกใช้ไม้โมกและทำเอง ถ้าเป็นไม้ชิงชันจะสั่งทำจากที่อื่น เพราะหาซื้อไม่ได้ และถ้าไม้โมกไม่มีก็จะใช้ไม้ยางแทน แต่ไม้ยางสวยสู้ไม้โมกไม่ได้ ถ้าความทนทานไม้โมกก็จะสู้ไม้ชิงชันไม่ได้ ส่วนไม้มะกรูดนั้นหายากเนื่องจากไม่ค่อยมีใครโค่นต้นมะกรูด จะเข้ 1 ตัว ทั้งขาและลูกบิดจะใช้ไม้ชนิดเดียวกันเพราะจะทำให้มีลายไม้กลมกลืนกันดูสวยงาม

นม/หย่ง/รังไหม

ใช้ไม้โมกเหมาะสมที่สุด เพราะเนื้อไม้มีมัน มีความขาวสวย ไม้กระถินณรงค์ใช้ได้ แต่ไม่สวยงามเท่าไม้โมก ถ้าไม่มีไม้โมกจะใช้ไม้โพทะเล หรือไม้แสมแทนก็ได้เหมือนกัน

สายบน

คือส่วนที่ติดอยู่ด้านบนบนของนมจะเข้ ใช้ไม้ไผ่รวก(ไม้ไผ่ขนาดเล็ก) บางแห่งใช้งาช้างหรือกระดูกสัตว์ แต่คุณภาพดีสู้ไม้ไผ่รวกไม่ได้ ไม้ไผ่รวกเหลือง่าย เสี้ยนตรง ส่วนกระดูกหรืองาช้างจะมีความขาว สวยอย่างเดียวและทำยากกว่าไม้ไผ่รวก

โต๊ะจะเข้

ทำด้วยโลหะทองเหลือง นาก เงิน สแตนเลส โต๊ะที่ทำด้วยนากมีความสวยงามมากแต่ราคาแพง ปัจจุบันนิยมทองเหลือง เพราะหาง่ายและราคาไม่แพง

หลักจะเข้

วัสดุที่ใช้ทำหลักจะเข้ได้ดีที่สุดก็คือทองเหลือง อลูมิเนียมก็ใช้ได้แต่เนื้อนิ่มเกินไป

แผ่น

ทำด้วยผิวไม้ไผ่ หรือแผ่นเหล็กบาง ๆ แต่ที่ดีที่สุดคือผิวไม้ไผ่

ทองจะเข้

ไม้ที่ใช้ปิดทองจะเข้ที่ดีที่สุดคือไม้จันทน์ ไม้ขนุนก็ใช้ได้แต่ไม่สวย เพราะทำให้ไม่เห็นคิ้ว(ขอบจะเข้) ไม้จันทน์มีสีขาวออกเหลืองนิดหน่อยทำให้เห็นคิ้วและมีความสวยงาม

สายจ่วงหรือสายลวด

ใช้เส้นลวดทองเหลือง เพราะดีที่สุด มีความทนทานและหาง่าย นอกจากนี้สายสแตนเลสก็นำมาใช้ได้แต่ไม่มีใครนิยมใช้

สายเอกและสายทุ้ม

ใช้สายเอ็นธรรมชาติ หรือสายเอ็นไม้เทนนิส แต่เดิมใช้สายไหม เส้นเหนียวมีความกลมเกลี้ยงดี แต่สายไหมทนทานน้อยกว่าสายเอ็นจึงหันมานิยมใช้สายเอ็นแทน

ไม้ดีด

วัสดุที่ใช้ทำไม้ดีดที่ดีที่สุดคือ งาช้าง รองลงมาคือไม้ค้ำคง นอกจากนี้ก็มีทำด้วยพลาสติกอย่างแข็ง เขาสัตว์(เขาควาช) ซึ่งทั้ง 4 ชนิดนี้จะไม่กัดสายเวลาดีด สำหรับกระดูกสัตว์ กับหอยมุก ใช้ทำไม้ดีดได้เหมือนกัน แต่เวลาเล่นไม้ดีดนี้จะกัดสายจะเข้ จึงไม่เป็นที่นิยม

น้ำมันเคลือบไม้ดีดงา

ใช้ทินเนอร์ผสมแอลกอฮอล์

สีประจำคู่

ใช้สีข้อมไหมผสมกับสีดำ

สำหรับจะเข้ชนิดพิเศษ เช่น จะเข้งา กับจะเข้มุก ก็จะใช้วัสดุที่เป็นงาช้างกับมุกทำในส่วนประกอบต่างๆ เช่น ลูกบิดงา ขางา หย่องงา รังไหมงา แต่สำหรับจะเข้มุกสามารถทำได้ตั้งแต่ตัวจะเข้ไปจนถึงส่วนประกอบต่างๆ คือ ลูกบิดมุก ขามุก รังไหมมุก หย่องมุก ซึ่งในปัจจุบันทั้งจะเข้งา และจะเข้มุกหาวัสดุทำยากและต้องใช้เวลาอย่างมากในการทำและราคาแพงมากจึงไม่สามารถทำขายได้ทั่วไป

4.5 วิธีการและขั้นตอนการสร้างจะเข้

4.5.1 การสร้างตัวจะเข้

4.5.1.1 การตัดไม้ให้ได้ขนาดของตัวจะเข้

นำไม้ขนุนมาตัดเป็นท่อน ให้ได้ขนาดใกล้เคียงกับขนาดของจะเข้ที่ต้องการ สำหรับจะเข้ขนาดกลางไม้ที่ตัดจะมีความยาวประมาณ 1.50 เมตร กว้างประมาณ .40 เมตร และมีความหนาประมาณ .15 เมตร จากนั้นจึงไม้ให้พอหมาดๆ แล้วนำแบบกระดานที่วาดไว้เป็นรูปโครงจะเข้มาทาบบนและลากเส้นด้วยดินสอหรือปากกาตามแบบ แล้วจึงทำรูปร่างตัวจะเข้ด้วยการเลื่อยและซุดตามแบบ ในขั้นตอนนี้จะซุดทำคิ้ว รางนม และช่องสำหรับใส่รั้งใหม่ไปพร้อมกัน แต่จะเป็นการซุดอย่างหยาบๆ เพื่อเป็นรูปเป็นร่างเท่านั้น จากนั้นก็จะทิ้งไม้หรือเก็บไม้ไว้อย่างน้อย 1 ปีถึง 2 ปี ไม้ที่จะให้เสียงดังกีที่สุดจะเป็นไม้ขนุนที่ทิ้งไว้ประมาณ 5-10 ปี แล้วจึงนำไม้ที่ทิ้งไว้มาทำการตกแต่งรายละเอียดของตัวจะเข้ ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในหัวข้อต่อไป

ไม้ที่จะทำจะเข้ต้องเป็นไม้ที่แห้งสนิท ถ้าไม้ไม่แห้งสนิท เมื่อนำมาทำตัว อาจจะมีผลทำให้เกิดการบิดของไม้ หรือไม้โก่ง จะทำให้เสียรูปร่างและเสียงก็จะดังกีไม่ดี

ภาพที่ 29 ไม้ขนุนที่เตรียมไว้สำหรับซุด

4.5.1.2 การขุดจะเข้

เริ่มจากเลื่อยไม้เป็นท่อน หรือบางทีก็เลื่อยเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีความหนาประมาณ 5 นิ้ว และใช้ใบแบบทาบแล้วขุดให้เป็นรูปจะเข้ โดยการขุดนี้จะเอาไม้ค้ำที่ตีๆ สวดยๆ ไว้ ค้ำบน สำหรับค้ำในทำการขุดโดยวัดขนาดเข้าไปประมาณ ครึ่งนิ้ว (วัดจากขอบไม้เข้าไป) จากนั้นขีดเส้นตามไปรอบตัวเพื่อทำเครื่องหมายที่จะขุด แล้วขุดขอบจะเข้ประมาณ ครึ่งนิ้ว จากนั้นวัดขนาดจากตำแหน่งท้ายจะเข้เข้ามาประมาณ 5 นิ้วเพื่อเจาะรูรั้งใหม่ ความกว้างของรูรั้งใหม่เจาะไว้ประมาณ 7 นิ้ว ความลึก 2 นิ้ว จากนั้นทำการขุดข้างในตัว จะเข้ โดยใช้ขวานเจาะรอบๆ หรือใช้สิ่วกับสันขวานดอกขุดไม้ดอก พร้อมกับใช้ขวาน เจาะขุดตาม ใช้สิ่วดอกกริมๆ และใช้ขวานเจาะขุดตรงกลางตัวจะเข้ เจาะลึกตรงช่วงใบ ประมาณ 2 นิ้วครึ่ง ในช่วงใบหรือแก้ม จะเจาะให้ตื้นหน่อย สำหรับช่วงอื่นๆ ขุดลึก ประมาณ 3 นิ้วครึ่ง ช่วงที่เป็นรั้งใหม่จะทำการเจาะก่อน มีความลึกเท่าไรก็ได้ที่เหลือไว้ สำหรับใต้ท้องจะเข้ด้านล่าง

ภาพที่ 30 การขุดจะเข้

เมื่อขุดทำตัวได้ขนาดแล้ว ก็จะเหลาคร่าวๆ โดยวัดจากหัวจะเข้ถึงหลักจะเข้ ประมาณ 7 นิ้วครึ่ง ถึง 8 นิ้ว เพื่อทำรางนมที่มีความยาวประมาณ 29 นิ้วครึ่ง ซึ่งถ้าเป็น จะเข้ขนาดเล็กหรือขนาดจิ๋วจะทำรางนมให้สั้นเข้ามานิดหนึ่ง จากนั้นก็ทำดอกไม้(คือส่วน ที่อยู่เหนือหย่งและส่วนที่อยู่หลังหลักจะเข้) ในขั้นตอนการขุดนี้จะเป็นการทำอย่าง คร่าวๆ พอให้รู้ว่าตรงไหนเป็นอะไรเท่านั้น

ภาพที่ 31 นายประชุม ชัยเจริญ ช่างชุคจะเข้

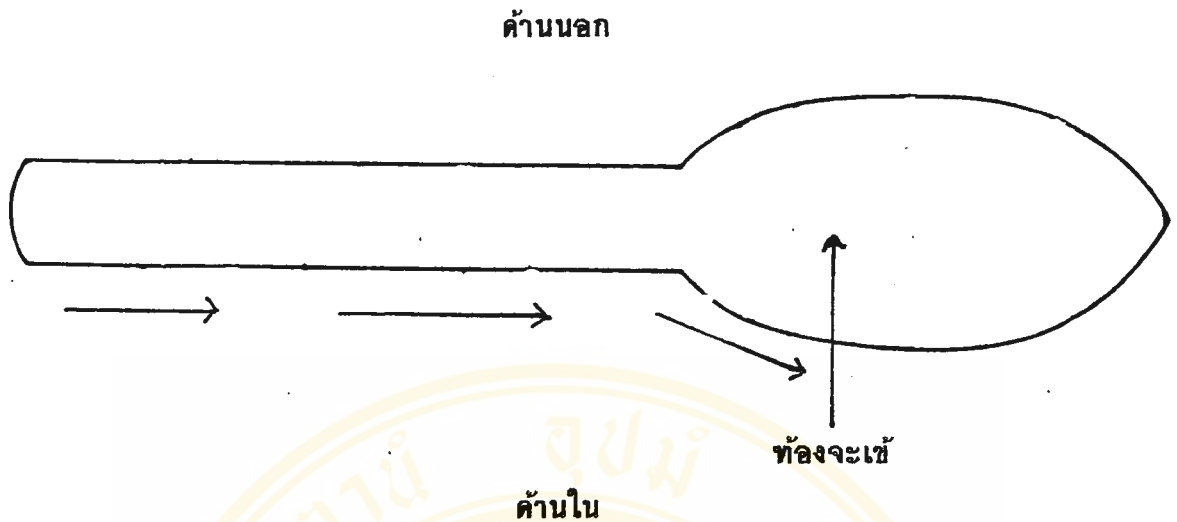
การชุคจะเข้ใช้เวลาตัวหนึ่งประมาณ 1-2 วัน หรือถ้าไม้ชุคยากก็ประมาณ 3-4 วัน ไม้ชนุนแห้งๆ บางตัวเหนียว เปียก นิ่ม บางตัวก็แข็ง ทั้งนี้จะเป็นที่เนื้อไม้ เพราะถ้าเป็น ไม้ที่ขึ้นในที่ลุ่มจะนิ่ม แต่ถ้าเป็นไม้ที่ขึ้นในที่ดอนจะแข็ง แต่ก็ไม้ทุกตัวเสมอไปเป็นบางตัว เท่านั้น ไม้ชนุนบางตัวเนื้อแน่น บางตัวเนื้อบางตัวดูๆ แต่โดยรวมแล้วมีเสียงดีเหมือนกัน ทุกตัว แตกต่างกันที่ชุคยากหรือชุคง่ายเท่านั้น

เครื่องมือชุคจะเข้ มี ขวานขนาดธรรมดา ขวานเงาะ สี่ง ส่วนมือ ส่วนไฟฟ้า ไม้ฉาก แบบพิมพ์ใบ(แบบพิมพ์ส่วนหัวของจะเข้) ไม้ยาวสำหรับตีเส้น ดินสอหรือปากกา สำหรับลากเส้นทำรูปร่างจะเข้

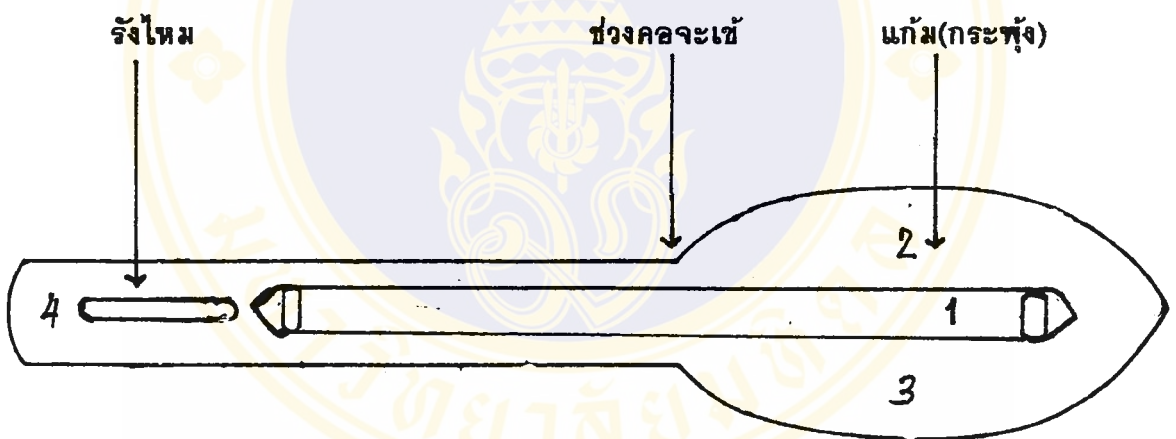
4.5.1.3 การเหลา

เริ่มจากการเลือกไม้ที่ชุคเป็นรูปร่างจะเข้ไว้แล้ว นำมาไสด้วยกบไฟฟ้า เริ่มไสจาก ด้านท้องของจะเข้ โดยทำการไสให้ตรง จุดแรกที่ไสคือช่วงตัว ไสสลับกับการเล็งให้ตรง จากนั้นไสขอบด้านล่างตอนตัวและตอนหัว ในช่วงนี้จะไสให้หนาหรือบางก็อยู่ตรงนี้ ความสูงของจะเข้จากการไสในช่วงนี้ประมาณ 10.5 ซม. ถ้าตัวใหญ่ก็จะสูงกว่านี้เล็กน้อย ต่อมา ก็ทำการไสโดยมีขั้นตอนเริ่มจาก 1) ไสรางนม 2) ไสแก้มด้านนอก 3) ไสแก้มด้านใน และ 4) ไสตอนปลายตัวจะเข้

หมายเหตุ ตำแหน่งด้านนอก/ด้านใน คือใช้ตัวบุคคลเป็นหลัก

ภาพที่ 32 ตำแหน่งการใส่ช่วงท้องจะเซ้

ภาพที่ 33 ตำแหน่งการใส่ตามตัวจะเซ้

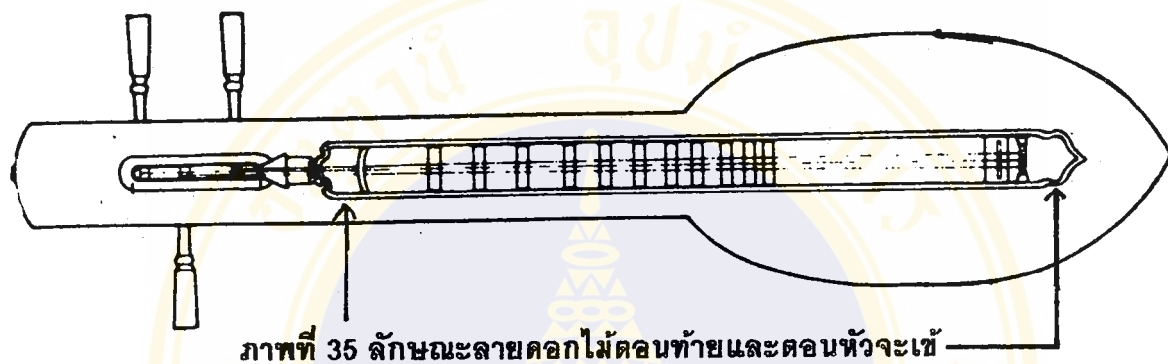
ขณะใส่ก็จะวัดระยะตำแหน่งต่างๆของจะเซ้ไปตลอดเป็นช่วงๆ เมื่อใส่ข้างล่างให้หนาพอดี แล้วก็ใส่ทั้งตัว เกลาให้เลี่ยมมากที่สุด เพราะจะทำให้ขีดได้ง่าย รูปร่างของจะเซ้จะออกมาเป็นรูปใบขนุนหรือใบมะขมก็อยู่ที่ขั้นตอนนี้ สำหรับที่บ้านครูเลื้อ ทำแบบใบขนุนมาโดยตลอด คุณอุทัย เนื่องจากรำลึก กล่าวว่า “ถ้าเราชุดจะเซ้เอง เราไม่ต้องเหลามาก เพราะเราจะขีดได้ดีและขีดอย่างละเอียดแล้ว” ขั้นตอนต่อมาก็เหลาลบเหลี่ยมหรือใส่ให้โค้งที่ด้านข้างทั้งสองด้าน สำหรับแก้มของจะเซ้บางทีก็ต้องใช้กับเล้าเหลาซ้ำอีกครั้ง

ภาพที่ 34 การเหลาจะเข้

คุณอุทัย เบื่องานจนเกินไป เล่าว่า จะเข้บางตัวคอนหัวหรือใบ ทำมาไม่ได้จากก็ต้อง เลื่อยออก เลื่อยเสร็จแล้วใช้สิ่วขุดแต่งอีกนิดหน่อย จากนั้นก็ใช้ไม้ฉากวัดให้ได้จากใน ส่วนใบจะเข้ โดยขีดเส้นเป็นเครื่องหมายวัดให้พอดี จะเข้จะได้ไม่บิดเบี้ยว แต่บางครั้ง หากช่างนาญก็ไม่ต้องวัดใช้การสังเกตหรือกะเอาก็ได้ การวัดเพื่อแบ่งครึ่งตัวจะเข้ให้เท่า กันทั้งสองข้าง ช่วงจากคอลงมา ความกว้าง 11 เซนติเมตร ถึง 11.5 เซนติเมตร ข้างละ 5 เซนติเมตรกว่าๆ ช่วงใบกว้าง 11 นิ้วครึ่ง ข้างละ 5 นิ้วกว่าๆ เมื่อทำการวัดได้ก็ถึงกลาง แล้วก็ใช้ไม้บรรทัดยาวขีดเส้นด้วยดินสอหรือปากกาผ่าครึ่งจากใบถึงปลายตัวจะเข้ ใน ส่วนที่เป็นขอบก็ทำการวัดและจุดตำแหน่งที่พอดีทำเครื่องหมายไว้ จากนั้นขีดเส้นยาว ตามแนวตัวจะเข้เหมือนกัน ทำการไสส่วนที่เกินออกโดยการไสด้านข้าง การเหลานี้ต้อง ทำด้านนอกให้ได้รูปร่างสัดส่วนที่พอเหมาะพอดีก่อนจึงขุดข้างใน การวัดนี้ยังคงเป็นการ วัดอย่างคร่าวๆเท่านั้น พอไสออกไปแล้วก็ต้องเล็งดูด้วยสายตาคิดอีกครั้งว่ายังมีส่วนไหนบิด หรือไม่ได้สัดส่วนอีกบ้าง ถ้าพบว่ามีส่วนที่ต้องแก้ไขก็จะทำการตกแต่งแก้ไขไปเรื่อยๆจน กว่าจะได้ที่ หมายความว่าได้สัดส่วนสวยงาม ไม่บิดไม่เบี้ยว เมื่อวัดเรียบเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอน ของการไสก็จะเริ่มไสจากด้านข้างด้านในตรงช่วงคอลไปจนสุดปลายจะเข้ ไสสลับกับการ เล็งดูตำแหน่งของสัดส่วน ต่อมาก็ทำการไสด้านข้างด้านนอกตรงช่วงปลายจะเข้ไปจนถึง คอลจะเข้ จากนั้นก็เล็งดูทั้งสองข้างและก็ทำการไสจนกว่าจะได้รูปแนวตรงกับพอดีทั้งด้าน นอกและด้านใน เมื่อไสหรือเหลาได้ขนาดตามที่ต้องการแล้ว ก็จะใช้สิ่วกับเลื่อยขุดแต่ง ตรงช่วงคอลจะเข้ให้เรียบให้เท่ากับช่วงที่ไสแล้ว เนื่องจากในส่วนนี้ กบไฟเผาไม่สามารถไส เข้าไปถึงได้ จึงต้องใช้สิ่วกับเลื่อยขนาดเล็กไสออก ต่อจากนี้ก็จะใช้กบเงินหรือกบผีเสื่อไสเข้า

อีกที ซึ่งคุณสมบัติของกบจีนนั้นสามารถใส่ในส่วนที่โค้งได้ดี เข้าถึงซอกเล็กๆได้ ปัญหาตรงช่วงคอฉั่วไหนดแล้วไม่ได้ฉาก ก็ต้องวัดจากใหม่และเลื่อยใหม่ ต่อจากนี้ก็ใส่ด้านข้างของแก้ม(ใบ) ทั้งสองข้าง และในส่วนที่กบไฟฟ้าใส่เข้าไปไม่ถึงก็จะใช้สีกกับกบจีนเหลาออก ในช่วงคอใช้ม้วนดอกสี่ซูลงไปให้เรียบเสมอกัน เมื่อทำตัวได้สัดส่วนสวยงามพอเหมาะพอดีแล้ว ก็ทำการตกแต่งรายละเอียดของรางนม โดยการใส่สีกดอกไม้ส่วนที่เกินออกไป ขนาดความกว้างของรางนมประมาณ 2 นิ้วกว่าๆ ขอบของรางนมกว้างประมาณ 2 หุน ต่อจากนี้ก็ใช้กบแบนๆซึ่งทำขึ้นใช้เองสำหรับใส่รางนมโดยเฉพาะ(กบแบน-ใช้ใบเลื่อยติดกับไม้ 2 อันประกบกัน)

ตรงส่วนดอกไม้ตอนหัวและตอนท้ายจะเห็น ใช้พิมพ์ทาบบและใช้สีกแกะเป็นลายดอก ตรงช่วงแก้มกับขอบที่จะทำโค้ง ใช้กบไม้ไผ่เก็บให้โค้งลงบางส่วนสลับกับการใช้สีกแกะ ต่อจากนี้ก็ทำการขุดแต่งข้างในให้มีความหนา-บางตามต้องการ โดยใช้วิธีเคาะตัวจะเห็นเพื่อให้รู้ว่าตัวไหนควรขุดหนา และตัวไหนควรขุดบาง จากนั้นก็ทำการใส่หลัก โดยเจาะรูทะลุถึงด้านในแล้วใส่หลักลงไป หมุนเกลียวหลักให้แน่น

ภาพที่ 36 การใส่หลัก

4.5.1.4 การขัด

เมื่อเหลาเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ถึงขั้นตอนของการขัด ในขั้นตอนใช้เครื่องขัดไฟฟ้า ชนิดหมุนแบบรูดึง ทำการขัดด้านข้าง ขัดลำตัวด้านใน ขัดลำตัวด้านนอก ขัดแก้มสองข้าง วิธีการขัดตรงแก้ม ใช้เครื่องขัด ขัดตะแคงลงตามแนวขวาง เพราะว่าบางทีขัดตามแนวยาวทำให้ไม้ไม่เสมอ ไม่เป็นคลื่น เครื่องขัดไฟฟ้าจะใช้ขัดหยาบ 1 ครั้ง(ใช้กระดาษทรายหยาบ) ขัดละเอียด 1 ครั้ง(ใช้กระดาษทรายชนิดละเอียด) ต่อจากนั้นใช้มือขัดด้วยกระดาษทรายเก็บละเอียดอีกครั้ง ขัดในส่วนที่เครื่องขัดไฟฟ้าขัดไม่ได้ และในขณะที่ขัดจะต้องระวังรักษาเหลี่ยมต่างๆของจะเข้ให้ดี

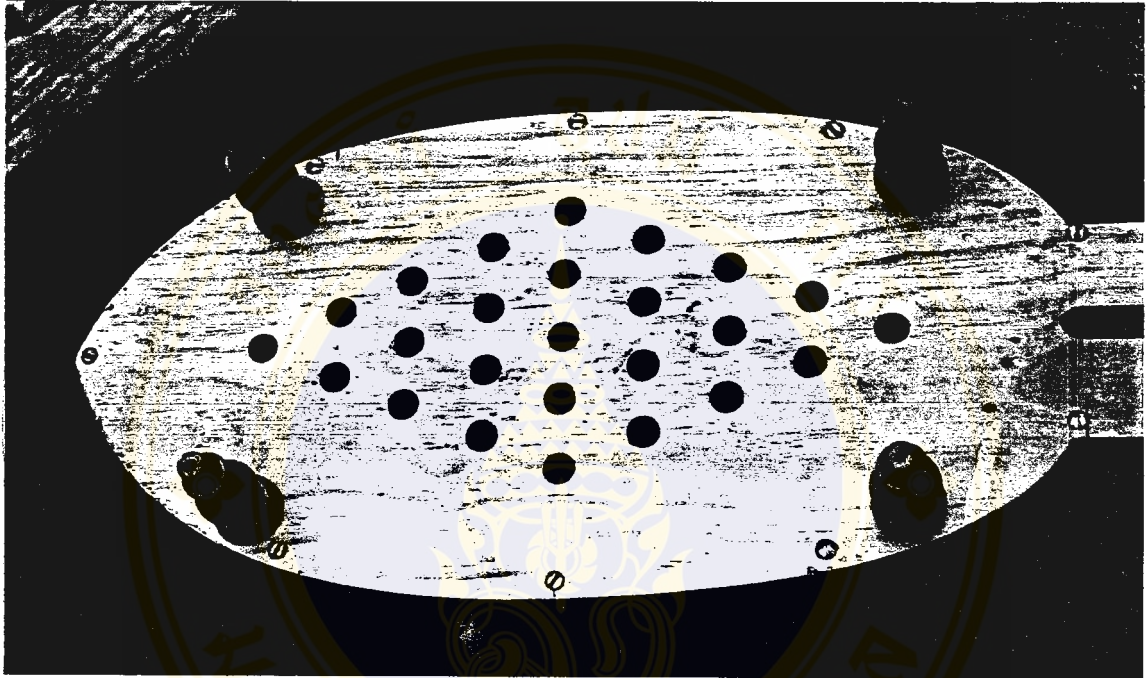
ภาพที่ 37 การขัดจะเข้

4.5.1.5 การเจาะช่องระบายเสียง

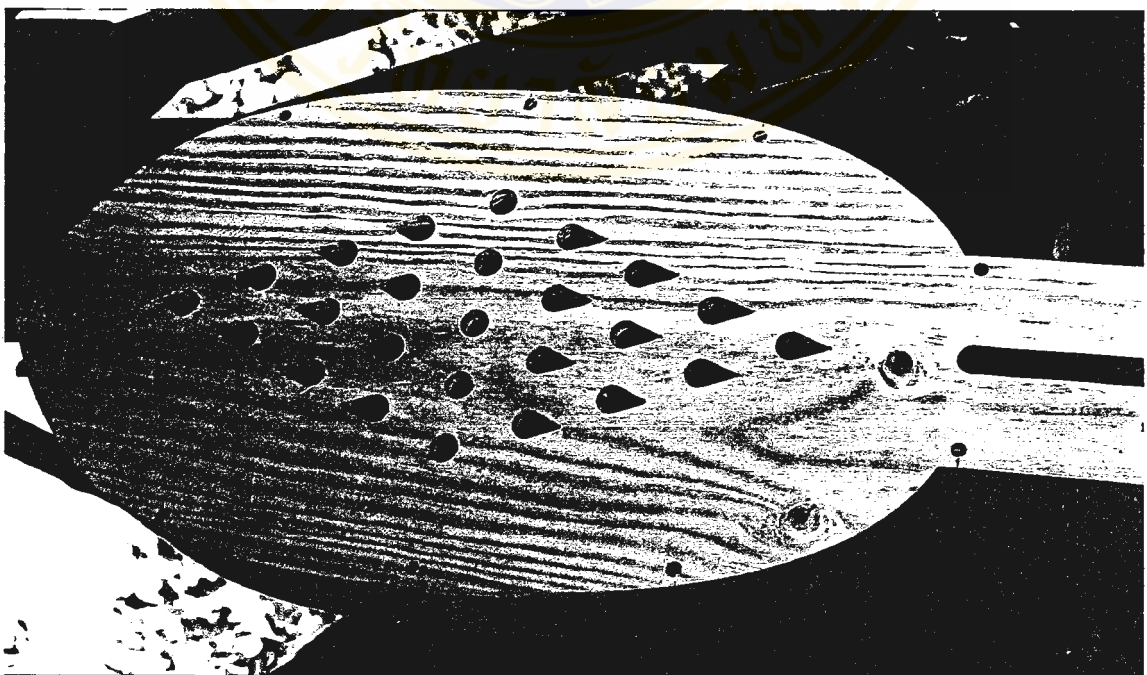
การเจาะช่องระบายเสียงหรือรูเสียงตลอดได้ทั้งจะเข้ มีทั้งหมด 25 รู ซึ่งดูคล้ายรังผึ้ง และเจาะตลอดช่วงตัวจะเข้ จำนวน 3 ช่อง ตำแหน่งรูเสียงตลอดนี้ถ้าทำขนาดใดๆเสียงจะดังลั่นออกมามากเกินไป ต้องทำขนาดพอดีๆ วิธีการเจาะรังผึ้งคือ ใช้ดินสอหรือปากกาเขียนตำแหน่งที่จะเจาะจำนวน 25 ตำแหน่งจากนั้นใช้สว่านขนาด 4-5 มม เจาะตรงตำแหน่งที่ทำเครื่องหมายไว้จนไม้ทะลุ เสร็จแล้วใช้ตะไบทางหนูขัดในรูที่เจาะแล้วขัดด้วยกระดาษทรายอีกครั้งเพื่อให้เรียบเสมอสวยงาม สำหรับวิธีการเจาะร่องระบายเสียง 3 ร่อง เริ่มจากวัดตำแหน่งที่จะทำการเจาะให้เรียบร้อยแล้วใช้สว่านขนาด 4-5 มม เช่นกัน

ทำการเจาะรูหัวท้ายของร่อง จากนั้นก็ใช้เลื่อยทำการเลื่อยตามแนวที่ขีดไว้และใช้ตะไบหางหนูกับกระดาษทรายขัดในร่องดังกล่าวเพื่อให้เรียบร้อยสวยงาม

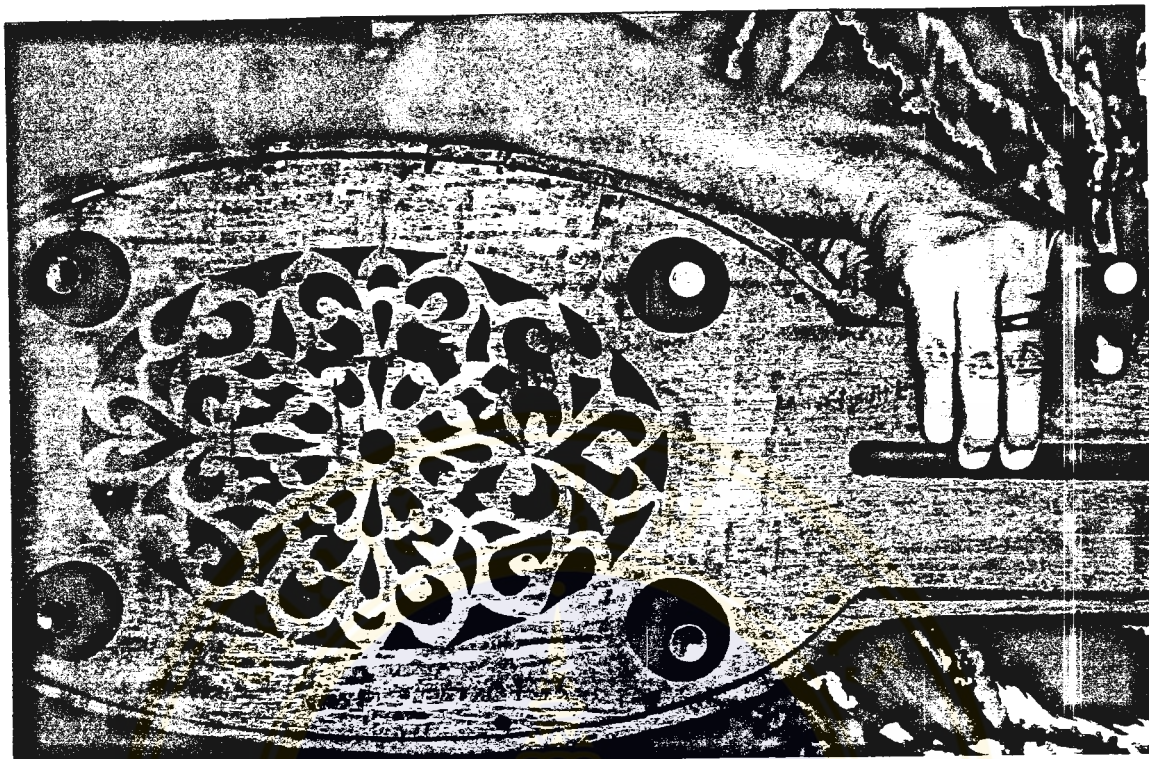
ลักษณะของรังผึ้งบ้านครูเลื้อ จะเจาะ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ 1)เจาะเป็นรูปวงกลมเป็นเครื่องหมายให้ทราบว่า เป็นจะเข้ราคาปกติธรรมดา และ 2)เจาะเป็นรูปหยดน้ำเป็นเครื่องหมายว่าเป็นจะเข้ราคาพิเศษ สำหรับที่อื่นๆ ในส่วนนี้บางทีทำการแกะสลักเป็นลวดลายสวยงาม ซึ่งต้องใช้เวลาและการประดิษฐ์ที่ละเอียดลออมาก

ภาพที่ 38 การเจาะช่องระบายเสียง(รังผึ้ง) ลักษณะที่ 1

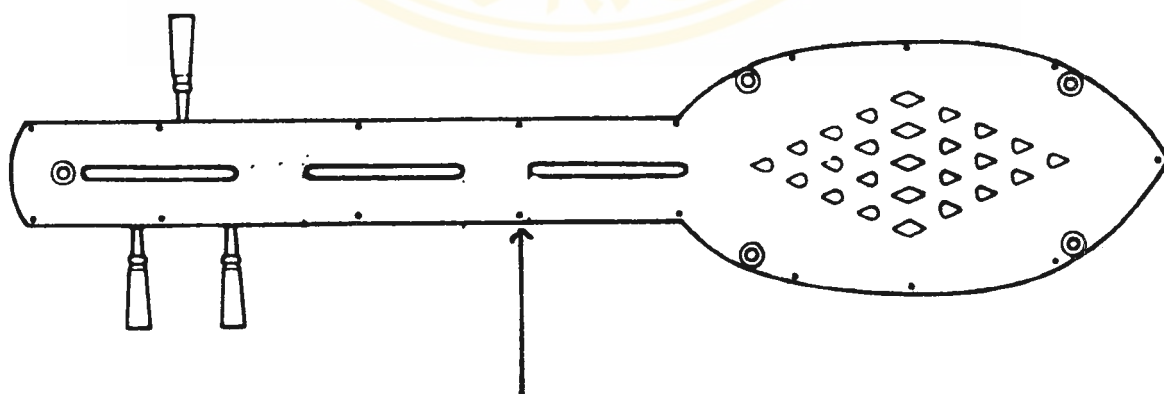
ภาพที่ 39 การเจาะช่องระบายเสียง(รังผึ้ง) ลักษณะที่ 2

ภาพที่ 40 ช่องระบายเสียงที่แกะสลักลงลายสวยงาม

4.5.1.6 การปิดทองจะเข้

ไม้ที่ใช้สำหรับปิดทองจะเข้ คือไม้ฉำฉา ซึ่งต้องไขไม้สองแผ่นนำมาประกบติดกัน แล้วทำการเลื่อยให้ได้ขนาดเท่ากับตัวจะเข้ มีความหนาประมาณ 1.5 ซม. เมื่อทำการเจาะรูช่องระบายเสียงเรียบร้อยแล้วก็วัดตำแหน่งเพื่อติดตะปูเกลียวสำหรับดอกลปิดทองจะเข้ ซึ่งตำแหน่งการติดตะปูเกลียวมีจำนวนทั้งสิ้น 17 ตำแหน่ง ดังนี้

ภาพที่ 41 ตำแหน่งการติดตะปูเกลียวปิดทองจะเข้

เมื่อวัดตำแหน่งสำหรับติดตะปูเกลียวเรียบร้อยแล้วก็ทำการเจาะรูเล็กๆ สำหรับใส่ตะปู แล้วดอกลปิดทองจะเข้ ต่อจากนั้นไล่ให้เรียบเสมอกันอีกครั้งหนึ่ง

ภาพที่ 42 การปิดทองจะเข้

4.5.1.7 การใส่ขาจะเข้

ใช้วงเวียนติดดินสอทำจุดตำแหน่งที่จะติดขาจะเข้ จำนวน 5 ตำแหน่ง จากนั้นใช้ไม้บรรทัดวัดขนาดให้พอดี เมื่อได้ตำแหน่งตรงคงที่เป็นมาตรฐานแล้วก็ใช้สว่านเกลียวหมุนเจาะรูใส่ขา เมื่อเจาะรูเรียบร้อยแล้วก็ใช้สว่านไขหรือตะไบกลมชุดตกแต่งรูให้เรียบเสมอกัน จากนั้นนำขามาใส่ ซึ่งบางตัวไม่ต้องทากาวก็สามารถใส่ขาได้เลย เนื่องจากรูสำหรับใส่ขาคับหรือฝิดแล้ว แต่ส่วนมากจะทากาวด้วยเพราะทำให้มีความมั่นคงแน่นอนว่าขาจะไม่หลุด

ภาพที่ 43 การติดขาจะเข้

เมื่อทำการคิดหาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องไขตะปูเกลียวที่ปิดทองจะเข้ ออกก่อนเพื่อทำความสะอาดโดยนำเศษที่เหลือจากการเลื่อยเจาะรูหาจะเข้ทิ้ง และถ้าจะเข้ตัวใดต้องหาสีประคูดี้ก็จะต้องหาสีให้เสร็จเรียบร้อยแล้วก่อนปิดทอง จะเข้ที่ต้องหาสีประคูดี้คือจะเข้ที่ไม่ติดกระที่ และมีตามค สำหรับจะเข้ตัวที่ไม่ต้องหาสีไม่ประคูดี้ทำการปิดทองจะเข้ได้เลย เมื่อทำความสะอาดข้างในเรียบร้อยแล้ว

4.5.1.8 การหาสีประคูดี้

เริ่มจากการผสมสี โดยใช้สีข้อมใหม่ผสมกับสีคำในอัตราส่วนที่พอเหมาะพอดี น้ำไม่ข้นและไม่เหลวจนเกินไป เมื่อผสมแล้วสีที่ออกมาจะเป็นสีแดงๆคล้ำๆ เรียกว่า “สีประคูดี้” เมื่อส่วนผสมของสีได้ทีแล้ว ก็ใช้แปรงหาสีชนิดหลอดเริ่มทาจากส่วนที่ติดกับหลักก่อนต่อด้วยทาดอกไม้ รางนม ส่วนหัว แก้มด้านหน้า แก้มด้านใน ตอนตัวด้านข้าง ด้านข้างด้านบน และทาด้านข้างด้านใน เมื่อทาครั้งแรกครบทั้งตัวจะเข้แล้ว ทิ้งไว้สักครู่ก็ทาทับอีก 1 ครั้ง ข้อสังเกตจากการหาสี คือเนื้อไม้ในส่วนที่ติดกระที่เมื่อหาสีลงไปปรากฏว่าดูดสีมากจนไม่ออกมาสีคำ ครูเอื้อเล่าว่า “ไม้ที่แห้งจัดจะดูดสีมาก เป็นไม้ที่ตากทิ้งไว้ 1 ปี ถึง 2 ปีครึ่ง จริงๆแล้วจะเข้ที่หาสีทำลำบากกว่า เพราะต้องทาแล้วทิ้งให้สีแห้งประมาณเกือบ 2 ชั่วโมง แต่ถ้าแดดดีก็นำออกตากแดดเลยจะได้แห้งเร็วๆ” เมื่อจะเข้หาสีตากแห้งเรียบร้อยแล้วก็นำมาทาแลคเกอร์ เมื่อทาแลคเกอร์แล้วก็ทำการตกแต่งด้วยการขัดกระดาษทรายเล็กน้อย เนื่องจากหาสีแล้วทำให้ไม้สากๆ ต้องทำการขัดให้ไมลื่น

4.5.1.9 การลงแลคเกอร์

จะเข้ทั้งชนิดที่หาสีและไม่หาสีต้องผ่านกรรมวิธีลงแลคเกอร์ทั้งหมด วิธีการลงแลคเกอร์ คือใช้แปรงหาสีชนิดแบนจุ่มน้ำมันขัดเงาที่ผสมด้วยแลคเกอร์กับทินเนอร์แล้วทาตัวจะเข้ด้านนอกก่อน จากนั้นทาช่วงตัวด้านบนด้านข้าง แล้วทาด้านข้างด้านใน ทาตามแนวยาว ปาดพู่กันยาว จากด้านข้าง ต่อไปก็ทาบนตัวจะเข้ โดยเริ่มจากส่วนที่เป็นแก้มทั้งสองแก้ม ทากลับไปกลับมา ตกแต่งรายละเอียดตรงช่วงลายดอกไม้ก่อนถึงหลัก จากนั้นทาดรกรางนม ช่วงติดหย่องและทารังใหม่ตามลำดับ ขณะที่ทาาก็จะต้องคอยสังเกตดูว่ามีขนแปรงหลุดติดกับตัวจะเข้หรือไม่ ถ้ามีก็จะใช้สิ่วขูดออกหรือสะกิดออกไป

การทาแลคเกอร์ผสมทินเนอร์นี้ตามปกติสามารถทำให้แห้งเสร็จภายในวันเดียว และถ้าเป็นช่วงหน้าหนาวจะทำได้ดีที่สุดเนื่องจากอากาศแห้ง สำหรับหน้าร้อนอาจมีฝน ต้องทาแล้วทิ้งไว้ประมาณ 2 วัน ยิ่งถ้าเป็นหน้าฝนแทบจะทาไม่ได้เลย

ภาพที่ 44 การทำแลคเกอร์ผสมทินเนอร์

4.5.1.10 การประกบ-ขัดมัน

เมื่อลงแลคเกอร์และปล่อยให้แห้งดีเรียบร้อยแล้วก็มาถึงขั้นตอนการประกบ-ขัดมัน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประกบ-ขัดมันคือ ผ้าขาวห่มสำลี วิธีทำคือ ใช้ผ้าขาวห่มสำลี จุ่มน้ำยาทินเนอร์ทำการขัดไปขัดมาหรือถูไปถูมารอบ ๆ ตัวจะเห็นทั่วทั้งกับ คุณสมบัติของ ทินเนอร์คือ ช่วยละลายสิ่งเปื้อนอะไหล่บนผิวทั้งหมด เช่น เศษผง เศษไม้ ผื่นที่เกาะจับตัว จะเห็น ถ้าไม่ใช้ทินเนอร์จะใช้น้ำยาอย่างดีซดก็ได้คือน้ำยาแลคเกอร์ แต่ถ้าขัดด้วย แลคเกอร์จะทำให้ลื่นเกินไปเพราะมีความมันมาก จะเห็น 1 ตัวขัด 2 ครั้งและการขัดแต่ละ ครั้งใช้เวลาประมาณ 10 นาที

ขั้นตอนในการขัด เริ่มจากขัดด้านบนตรงแก้มจะเข้ก่อนและไล่มาตามรางบน ข้าง ๆ รางบน ต่อมาขัดตามลำตัวจะเข้ ด้านข้างด้านใน สันด้านลำตัว และหันกลับมาขัด ด้านข้างด้านนอก ลักษณะการขัด ขัดวน ๆ บ้าง ถูไปถูมาบ้าง เมื่อขัดเสร็จครั้งแรกแล้วจะ ทิ้งไว้ 1 คืน วันรุ่งขึ้นก็จะนำมาขัดซ้ำอีกครั้ง โดยใช้วิธีการขัดเหมือนเดิมซึ่งจะทำให้ผิวของ จะเข้เกลี้ยงเงามากขึ้น

ครูเชื่อเล่าว่า “การประกบ-ขัดมันนี้จะทำครั้งเดียวก็ใช้ได้เหมือนกัน แต่ผิวจะเข้จะไม่ค่อยมันเท่าไร ถ้าทำ 2 ครั้ง จะทำให้จะเข้มีสีสวยใสกระจ่าง และการใช้ทินเนอร์ ละลายแบบนี้เรียกว่าทำอย่างขอไปที ถ้าจะให้ดีเยี่ยมจริง ๆ ต้องขัดด้วยกระดาษทรายและ ขัดด้วยน้ำยาแลคเกอร์ซึ่งถ้าขัดด้วยวิธีนี้จะเข้จะขึ้นเงาวับเลยทีเดียวนะ แต่ก็ผลเสียคือ ผิวจะเข้จะลื่นมากเกินไป เมื่อถือหรือจับอาจจะทำให้ลื่นตกได้”

ภาพที่ 45 การประกบ-ขัดมัน

4.5.1.11 การติดหย่ง/หย่อง

เมื่อทำการประกบ-ขัดมันเรียบร้อยแล้ว ก็มาถึงการติดหย่ง หรือเรียกอีกอย่างว่า หย่อง สำหรับครูเอื้อจะเรียกว่า หย่ง อย่างเดียวโดยให้เหตุผลว่า ลักษณะมันหย่งตัวขึ้นมา จึงเรียกว่า หย่ง การติดหย่งมีขั้นตอน เริ่มจากการนำหย่งมาวัดตรงตำแหน่งที่จะติดคือ ตรงช่วงต่อจากลายดอกไม้ด้านทางจะเข้เหนือรางนม เมื่อได้ตำแหน่งที่เหมาะสมถูกต้อง แล้วก็กุดหย่งแรง ๆ เพื่อให้เป็นรอยหรือเป็นเครื่องหมายไว้ จากนั้นจึงใช้สว่านเจาะตามรอยที่ทำเครื่องหมายไว้โดยเจาะทะลุถึงด้านใน ขณะที่เจาะก็จะใช้หย่งทาบสลับกันไปเพื่อตรวจสอบตำแหน่งที่ถูกต้องแน่นอน การติดหย่ง 1 อันใช้เวลาในการติดประมาณ 8-10 นาที และในขณะที่ติดจะต้องเฝ้าดูอยู่ตลอดเวลาว่าหย่งแนบกับพื้น(ตัวจะเข้)หรือไม่ ต้องติดแนบกับพื้นให้แน่น เพราะถ้าติดไม่แน่นหรือไม่แนบสายจะติดทำให้เสียงจะเข้ดังและๆ ครูเอื้อบอกว่า “สายจะเข้ถ้ายิ่งขึ้นดังเท่าไรสายก็จะยิ่งกุดหย่ง ถ้าหย่งไม่แน่นสายจะเข้จะกุดลง แต่ถ้าติดหย่งแน่นสายจะเข้ก็จะกุดไม่ลง เสียงจะเข้ที่ออกมาก็จะดังใสไม่แฉะ บางทีก็มีปัญหาว่า ตอนทีติดหย่งคิดว่าติดดีแล้ว แต่ต่อมาภายหลังสายจะเข้มันกุดหย่งลงทุกวันๆ เสียงก็เลยแฉะ วิธีแก้ปัญหานี้ก็คือ ไขไม้ “จิม” เข้าไปในร่องหย่ง” (การ “จิม” หมายถึง การเสริมไม้หรือค้ำไม้)

ภาพที่ 46 การติดหย่ง/หย่อง

4.5.1.12 การใส่ลูกบิด

เมื่อติดหย่งเรียบร้อยแล้ว ก็ทำการใส่ลูกบิด ลูกบิดที่ช่างเหลาเจาะไว้แล้วในบางครั้ง ยังใช้ไม่ได้ดี เนื่องจากบางทีเจาะขนาดกว้าง 4 หุน แต่ลูกบิดมีขนาด 5 หุน จึงต้องใช้สว่าน ไซ หรือตะไบกลมเหลาช่างรูลูกบิดอีกครั้งเพื่อให้มีขนาดพอดีกัน ระยะของ ลูกบิดที่ใส่เข้าไปในรูมีระยะประมาณ 3-4 นิ้ว เป็นระยะที่สวยงาม ซึ่งปลายเดือยของ ลูกบิดจะต้องทะลุถึงรูที่เจาะไว้ ขนาดของลูกบิดที่อยู่ในช่องรังไหมต้องเป็นขนาดที่พอดี เหมาะ และขนาดที่เหลืออยู่ด้านนอกก็ต้องให้พอดีเหมือนกัน ไม่ยาวหรือสั้นจนเกินไป เมื่อใส่ลูกบิดสำหรับร้อยสายจะเสร็จแล้ว ก็นำรังไหมมาวางครอบตรงร่องรังไหม การวางรังไหมนี้วางไว้เฉยๆ ไม่ต้องติดกาว เพราะได้ทำไว้ขนาดพอดีกับช่อง

ภาพที่ 47 การวางรังไหม

4.5.1.13 การใส่สายจะเข้

ต่อจากการใส่ลูกบิดก็มาถึงขั้นตอนการใส่สายจะเข้ โดยเริ่มจากการวัดและตัดสายจะเข้ ทั้งสามสายให้มีขนาดความยาวของสายพอดี ๆ ดังนี้

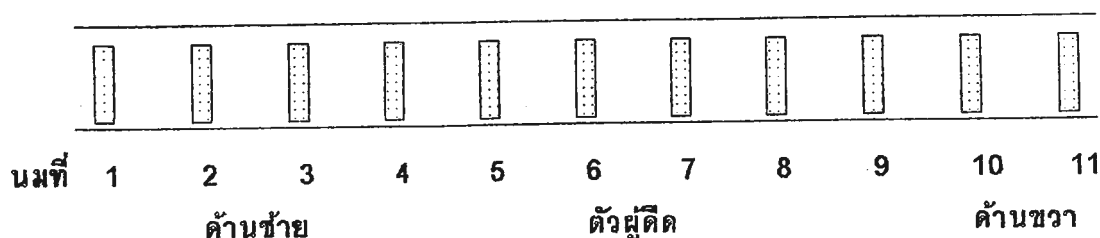
สายจ่าง ไข้เส้นลวดเบอร์ 12 วัดจากหลักถึงสุดตัวจะเข้แล้วตัด

สายทุ้ม ไข้สายเอ็นหรือไบลอนเบอร์ 150 วัดจากหัวจะเข้ถึงสุดตัวจะเข้แล้วตัด

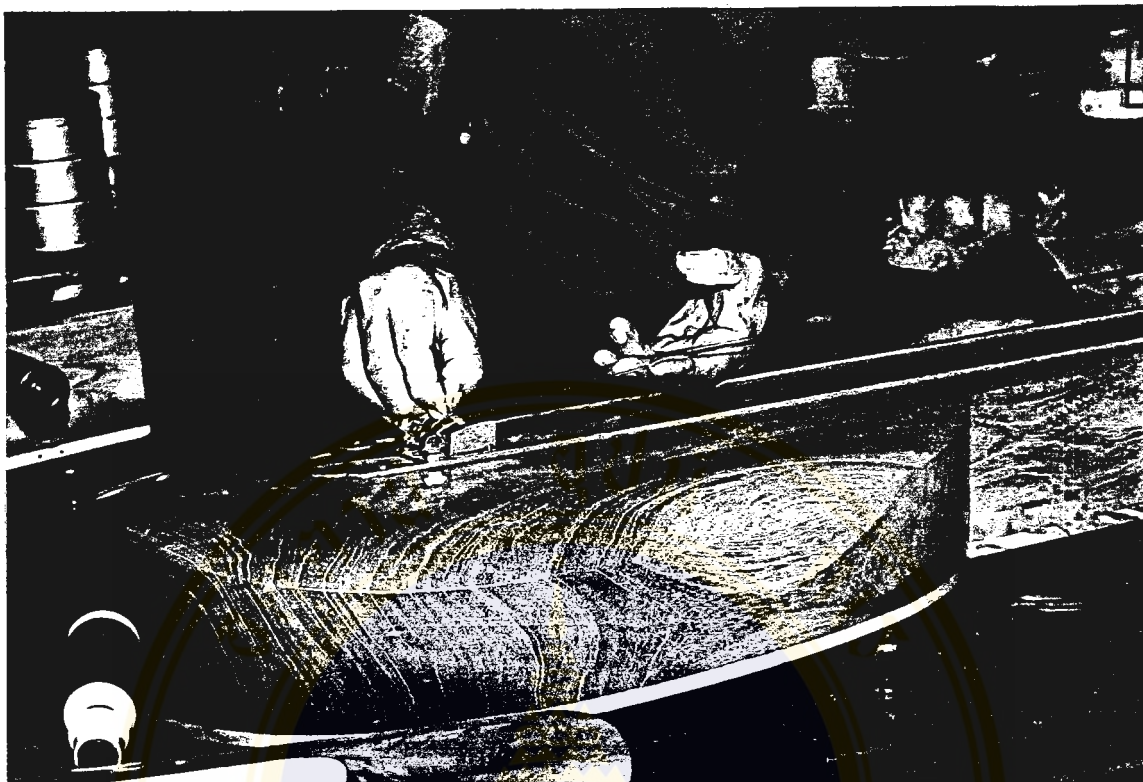
สายเอก ไข้สายเอ็นหรือไบลอนเบอร์ 120 วัดจากลายดอกไม้ถึงสุดตัวจะเข้แล้วตัด

ความยาวของสายแต่ละสายนี้เป็นการวัดให้พอเหมาะ ไม่ยาวเกินไปและไม่สั้นจนเกินไป สายที่ยาวที่สุดได้แก่ สายทุ้ม เนื่องจากลูกบิดของสายทุ้มอยู่ห่างที่สุด เมื่อได้สายจะเข้มีขนาดความยาวตามต้องการแล้วจึงเริ่มใส่สายจ่างเป็นสายแรก โดยการนำสายจ่างไปร้อยกับหลักผูกเงื่อนจะเข้(เป็นเงื่อนลักษณะพิเศษสำหรับผูกสายจะเข้กับหลักของเครื่องดนตรีจะเข้โดยเฉพาะ) จากนั้นก็โยงสายผ่านหย่องไปร้อยกับรูลูกบิดของสายจ่างซึ่งอยู่ในตำแหน่งด้านในทางซ้ายมือของผู้เล่น เมื่อใส่สายจ่างเสร็จแล้วก็นำโด้จะเข้มาวางตรงตำแหน่งของโด้คือในส่วนปลายสุดของรางนมด้านขวามือของผู้เล่นซึ่งอยู่ติดกับหลักจะเข้ ต่อจากนั้นก็ใส่สายเอกและสายทุ้มตามลำดับ สำหรับการใส่สายเอกกับสายทุ้มนี้นี้จะทำการร้อยสายที่ลูกบิดก่อนแล้วจึงลอดผ่านหย่องนำไปผูกกับหลัก สาเหตุที่ต้องผูกสายกับลูกบิดก่อนก็เนื่องจากว่าถ้านำสายไปผูกกับหลักเหมือนสายจ่างจะมีผลทำให้สายหลุดเพราะสายเอ็นจะลื่นไม่เหมือนสายลวดทองเหลือง เมื่อเสร็จจากขั้นตอนการผูกสายเอกกับสายทุ้มกับหลักเรียบร้อยแล้วก็ขึ้นสายด้วยการบิดลูกบิดพร้อมกับการไข้มือขวาจับสายที่ผูกกับหลักไว้ไม่ให้สายหลุดตามมา การติดสายทั้งสองสายนี้จะทำการติดสายเอกก่อนเพราะจะมีความสะดวกและติดได้คล่องกว่า ถ้าติดสายทุ้มก่อนจะทำให้เกะกะเวลาติดสายเอก และสาเหตุที่ต้องติดสายจ่างก่อนการตั้งโด้ก็เนื่องจาก ถ้าวางโด้ก่อนก็จะต้องเลื่อนโด้ไป-มา ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการติดสาย

เมื่อติดสายทั้งสามสายเรียบร้อยแล้วก็จะทดลองเสียงโดยการติดสายเปล่าทั้งสามสายว่าเสียงออกมาเป็นอย่างไร ฟังแล้วมีความโปร่งใสหรือไม่ จากนั้นก็นำนมจะเข้ทั้ง 11 นมมาวางเรียงลำดับไล่กันไปตั้งแต่นมที่ 1 จนถึงนมที่ 11 ซึ่งก่อนการวางนมก็จะนำ “แหน” มาวางบนโด้จะเข้ เพื่อเตรียมไว้สำหรับการแต่งเสียงในขั้นตอนต่อไป

ภาพที่ 48 ตำแหน่งการวางนมไล่ตามลำดับ

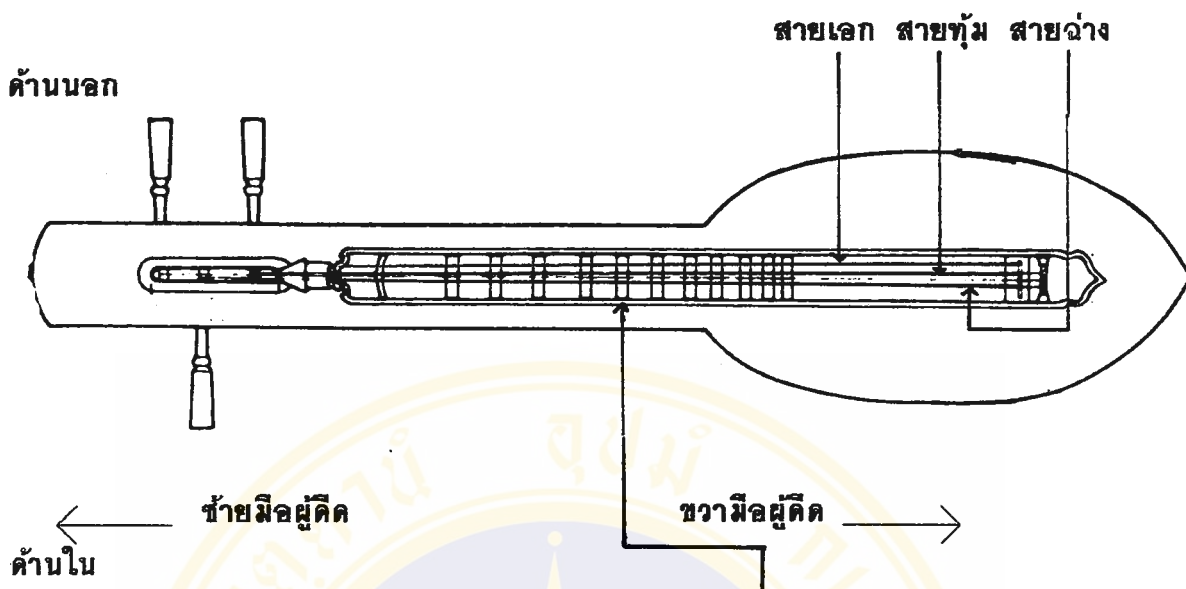

ภาพที่ 49 การไสหน

ภาพที่ 50 การวางนม

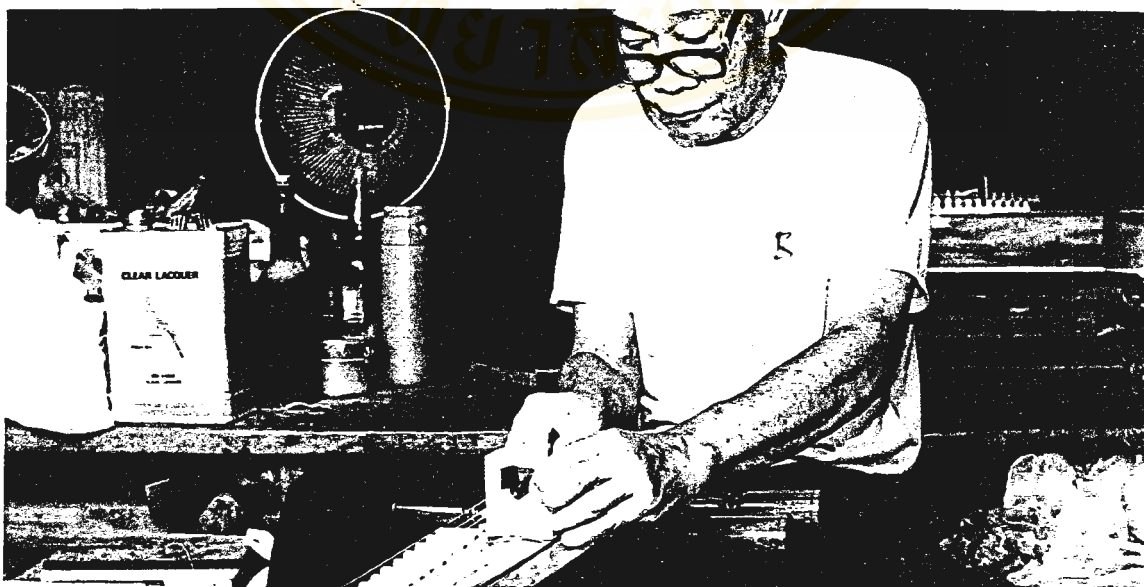
นมจะเห็นเรียงลำดับจากซ้ายมือผู้คิดนมที่ 1 ถึงนมที่ 11

ภาพที่ 51 ตำแหน่งสายจะเห็น และนมจะเห็น

4.5.1.14 การติดนม-เทียบเสียง

ขั้นตอนนี้จะป็นขั้นตอนสุดท้ายซึ่งสำคัญที่สุดและยากที่สุด เพราะเสียงจะเห็นจะดังกังวานหรือมีความไพเราะอย่างไรก็อยู่ที่ขั้นตอนการติดนม-เทียบเสียงนี้ เมื่อวางนมที่ 1 จากด้านซ้ายมือไล่เรียงลำดับลงไปจนถึงนมที่ 11 โดยคร่าวๆเรียบร้อยแล้ว ก็มาถึงการผ่าร่องหย่ง วิธีการผ่าก็คือ ใช้ตะไบผ่าจำนวน 3 ร่อง แต่ละร่องมีความลึกประมาณ 1-2 มิลลิเมตร โดยเริ่มผ่าจากตำแหน่งร่องที่จะใส่สายเอกก่อน ต่อมาก็ผ่าร่องสายต่ำ และร่องสายทุ้มตามลำดับ การเลื่อยร่องใส่สายตรงหย่งนี้ บางตัวก็เลื่อยลึกแค่ครึ่ง มิลลิเมตรเท่านั้น สังเกตดูให้พบนมกับนมก็ใช้ได้ ซึ่งจุดที่นมระหว่างสายกับนมประมาณนมที่ 3

ภาพที่ 52 การผ่าร่องหย่งสำหรับพาดสายจะเห็น

เมื่อผ่าร่องหย่งพาดสายเรียบร้อยแล้ว ก็จะได้เส้นเอ็นมจะเข้ โดยการไล่เรียงลำดับจากนมที่ 1 ไล่ลงไปเรื่อยๆทีละนมทีละเสียง ซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นารกะเสียงพอดคร่าวๆ เท่านั้น วิธีการคิดนมมีขั้นตอนละเอียด ซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตเห็นและครูเอื้อได้อธิบายไว้ด้วย ดังนี้ ใช้นิ้วขวากดทับสายทั้งสามสายไว้ ส่วนมือซ้ายใช้นิ้วกลางทำกิริยาแตะๆนม เพื่อดูว่าสายที่พาดตรงนมจะเข้มีลักษณะเป็นอย่างไร ถ้าขณะที่ใช้นิ้วแตะๆแล้วเห็นว่ามีแสงกระเพื่อมๆมากไป ก็แสดงว่าสายที่พาดกับนมจะเข้ลึกต้องขยับนมขึ้นมาข้างหน้าหน่อย(คือด้านขวามือของผู้คิด) แต่ถ้าตั้งนมโด่งสูงไปไม่เห็นแสงกระเพื่อมๆ ก็ต้องขยับนมถอยหลังหน่อย(คือด้านซ้ายมือของผู้คิด) ซึ่งต้องทำการขยับไปขยับมาจนกว่าจะได้ที่ โดยการสังเกตดูเงาของสายจะเข้ว่า ถ้าหากกดสายจะเข้ลงที่นม(ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ใช้นิยามของคำว่า “นมจะเข้” ว่า “นม” แต่ในภาษาช่างใช้นิยามคำว่า “อัน”)ใด จะมองเห็นได้ทันทีว่าระยะห่างระหว่างสายจะเข้กับนมเป็นไปอย่างมีระเบียบ(คือนมลดหลั่นกันลงอย่างมีระเบียบ) และจะเห็นว่าจุดสัมผัสระหว่างสายจะเข้กับนมมีแสงกระเพื่อมบิดๆ ซึ่งถ้าไม่มีแสงกระเพื่อมๆแสดงว่านมตั้งสูงไป ยังใช้ไม่ได้ ต้องนำนมจะเข้ออกมาชูดกับกระดานทรายให้ต่ำลง จะทำลักษณะนี้ไปจนครบทั้ง 11 นม(อัน) และขั้นตอนนี้เพียงแต่วางนมไว้คร่าวๆเท่านั้น ยังใช้ไม่ได้ต้องเทียบกับสายทุ้มด้วยและตั้งใหม่ สลับไปกับการแต่งแหวน ขั้นตอนต่อไปก็ต้องไล่ไปอีก วางนมไว้คร่าวๆ เค้าๆเอาก่อนแล้วค่อยๆไล่ ถ้ากดสายแล้วมีลักษณะจมหมดก็แสดงว่าเท่ากันหมด เรียบเสมอกันแล้วก็ใช้ได้ แต่ถ้ายังมีนมอันที่เมื่อกดเสียงแล้วเสียงไม่ดังก็ต้องไล่ลงไป ทำการฝนนมให้ต่ำลงไปอีก ไล่ๆต่อไปจนกว่าเสียงของนมนั้นจะดังขึ้นมา ต้องแตะนมกระเพื่อมๆ และมีแสงแวบๆ ทั้งสามสาย ถ้ามีลักษณะเรียบติดหมดเสียงก็จะดัง ถ้ายังลึกลงเสียงก็จะไม่ขึ้น วิธีการคิดเพื่อฟังเสียงว่าใช้ได้หรือไม่ จะคิดกดเสียงจะเข้นม 4 คัดสายเปล่า คัดกดลงบนนม 7 และคัดสายเปล่าสายทุ้ม สลับกันไป สำหรับนมจะเข้ที่ต่ำไปจะใช้ไม่ได้เสริม วิธีทำคือ ใช้ไม้ไผ่ที่หักง่ายๆ และใช้กาวตราข้างติดเพราะทำให้แห้งเร็ว โดยจะใช้ไม้ไผ่ขนาดความหนาประมาณ 1 มิลลิเมตร ติดเพื่อให้นมจะเข้สูงขึ้น นมจะเข้ต่ำไปต้องหนุน ครูเอื้อเล่าว่า “คล้ายๆกับที่เค้าหนุนด้วยครั้ง แต่ของที่นี่ใช้กาวผสมซีเมนต์(ซีเมนต์)เมื่อก่อนที่นี่เคยติดชั้น แต่ชั้นติดยาก ต้องลบไฟร้อนๆแล้วค่อยกด กดนมลึกไปก็ต้องเอาใหม่ ซึ่งการทำอย่างปัจจุบันนี้ง่ายและสะดวกกว่า แต่ดั้งเดิมใช้ชั้น ไม่ทราบสูตรผสมทราบแต่ว่าเป็นพวกยางสน ครั้ง ถ้านมด้านใน(ด้านสายข้าง)มันลึกก็ต้องเพิ่มด้วยกาวผสมซีเมนต์ฐานนม ข้อสำคัญวิธีการแตะ ต้องให้สายกระเพื่อมๆบิดๆ สายเหมือนไม้บรรทัด ถ้าติดนมเรียบเท่ากันหมด เสียงก็จะดี แต่ถ้ายังมีลึกลงๆ เสียงก็ไม่ดี ต้องทำการแต่งใหม่ ต้องให้มีกระเพื่อม สายกับนมที่แตะแล้วไม่กระเพื่อมจะต้องเลาะนมออกเอามาแต่งใหม่ไล่ใหม่ ถ้าติดลึกลงมากจะทำให้จะเข้หนักติดกันไม่ไหว ข้อสังเกต ถ้าติดนมราบไปหมด กระเพื่อมน้อยๆ ติดกันหมดทุกนมก็แสดงว่าดีแล้ว”

ภาพที่ 53 การแต่นมเพื่อคุณภาพสูงกระเทียม

ภาพที่ 54 การวางนมไล่เสียง

ต่อมา ก็ถึงขั้นตอนการเทียบเสียงหรือการไล่เสียง ครูเอื้อกล่าวว่า “ขณะเทียบเสียง ก็จะต้องดูว่าเสียงดังใสใช่ได้หรือยัง ไล่เสียงจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูงคือ ตั้งแต่ลมที่ 1 เรียงลำดับไปจนถึงลมที่ 11 พอเทียบเสียงลมที่ 1 ได้ เราก็ขยับลมที่ 2 ลมที่ 3 ต่อไป โดยขยับทั้งดลัม (ขยับทุกลม) วิธีเทียบก็ใช้หูฟัง จะเช้ของที่นี่จะคิดลมให้เหมาะสำหรับชั้นสายระดับเสียงเพียงจอ ซึ่งเป็นเสียงที่เล่นสะดวกในวงเครื่องสายไทย แต่ครูแสวง อภัยวงศ์ ท่านจะให้คิดสูงขึ้นไปหน่อยเพื่อเวลาเสียงมันลด” สังเกตว่าเวลาขึ้นสาย ครูเอื้อจะเทียบเสียงเป็นคู่ๆ (คู่แปด) เช่น เทียบสายเอกลม 4 คู่กับสายทุ้มลม 7 , สายทุ้มลม 7 คู่กับสายเอกลม 11 และสายทุ้มลม 3 คู่กับสายเอกลม 7 เป็นต้น พอเสียงได้ทีแล้วท่านก็จะไล่ดูใหม่อีกครั้ง เพื่อตรวจสอบว่าสายจะเช้ที่ซึ่งไว้มันหย่อนไปหรือเป็นอย่างไร จากนั้นท่านก็ไล่เสียงทั้งสามสาย ตรวจสอบว่าสายทุ้มลม 3 กับสายเปล่าสายเอกเสียงเท่ากันหรือไม่ และสายทุ้มลม 3 กับสายเอกลม 7 เท่ากันหรือยัง ซึ่งครูเอื้อให้ความคิดเห็นว่า ทำอย่างนี้จะฟังง่ายกว่า เพราะเสียงจะเข้ามันจะเท่าๆ กันเป็นคู่ๆ แต่ว่าขนาดว่ารู้อย่างนี้แล้ว บางครั้งก็ยังคลาดเคลื่อน ตอนติดครั้งแรกคิดว่าใช่ได้แล้ว แต่พอฟังไปสัก 2-3 วัน ก็ฟังว่ายังมีเพี้ยนอยู่เหมือนกัน เพราะติดเทียบเสียงด้วยหู จะให้ดีที่สุดทีเดียวนะเลยเป็นไปได้ยากของครูแสวง อภัยวงศ์นั้นท่านไม่ให้สายช่วยในการเทียบเลย ท่านใช้เทียบฟังกับระนาดให้ระนาดเคาะเสียงแล้วท่านก็คิดพร้อมกับถามว่า “เอาหรือยัง ได้หรือยัง” ถ้าได้แล้วท่านก็ติดลมเลย แต่ที่นี้การเทียบใช้ทั้งสามสายช่วยเพื่อตรวจสอบดูว่าเสียงเท่ากันหรือไม่ทั้งสามสาย ซึ่งบางตัวเทียบไปแล้วต้องเคลื่อนลมขึ้น ๆ ลง ๆ ถ้าเป็นลักษณะนี้ก็แสดงว่า “หูไม่คงที่” เป็นต้น การฟังเสียงในการเทียบของครูเอื้อ ท่านจะเทียบสลับกันไปสลับกันมาเสียงที่เป็นหลักในการเทียบได้แก่ เสียงของสายเอก:สายเปล่า เสียงลมที่ 4 และลมที่ 7 เมื่อท่านเทียบเสียงได้เป็นที่พอใจแล้ว ก็มาถึงขั้นตอนการติดกาวลมจะเช้โดยใช้กาวลาเทกซ์ ซึ่งระยะเวลาในการเทียบแต่งเสียง ครูเอื้อใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงเท่านั้น ทั้งติดลม ไล่เสียง และตั้งเสียง ซึ่งจะเห็นได้ว่าถ้าไม่มีความชำนาญและประสบการณ์ในด้านนี้ อย่างเชี่ยวชาญเป็นพิเศษแล้ว จะทำไม่แล้วเสร็จในระยะเวลาเพียง 1 ชั่วโมงอย่างแน่นอน

วิธีการติดลมจะเช้ จะคิดเป็นเสียงคู่ คิดเป็นคู่ และไม่ได้คิดไล่เรียงจากลมที่ 1 ลงมา จะเริ่มติดจากลมที่ 4 ก่อนเป็นอันดับแรก ต่อมาก็ติดลมที่ 3 ลมที่ 2 ลมที่ 1 ลมที่ 7 ลมที่ 6 ลมที่ 5 ลมที่ 11 ลมที่ 8 ลมที่ 9 และลมที่ 10

จากนั้นก็ไล่เสียงอีกหลาย ๆ ครั้ง วิธีการไล่ก็คือ ไล่เสียงเปล่า ไล่ลงบนลมต่างๆ ทุกลม ครูเอื้อเล่าว่า “เราทำได้เท่านี้ ถ้าจะให้เสียงเบ๊นหรือดีที่สุดจริงๆ ต้องใช้เครื่องวัดเสียงจะเช้ของเรามีเสียงต่ำกว่าเสียงสากลหน่อยหนึ่ง เคยไปวัดเทียบกับเสียงเปียโนแถวเสาชิงช้า เราไม่ติดเท่าเค้า คำว่า “ติดเท่าเค้า” หมายถึง เราติดเสียงตื้น(ต่ำ)กว่าเสียงเปียโน แต่บางทีก็เคยขึ้นเสียงให้สูงเท่าเปียโน แต่รู้สึกว่ามันไหว เสียงสูงมากเกินไป” จากการสังเกตพบว่า นมจะเช้ที่ติดนั้นจะติดไล่กันเป็นช่วงๆ ทำให้เกิดความสวยงาม แต่เสียงอาจจะเพี้ยนไปบ้างนิดหน่อย นมบางตัวติดกาวแล้วแต่ต้องเอาออกมาขยับใหม่เพราะติด

เปียวไปบ้างหรือวางแล้วคูไม่สวบบ้าง สำหรับ “แหน” นั้นมีความสำคัญมาก เพราะเสียงของจะเข้จะดังใสกังวานหรือไม่ดังก็ขึ้นอยู่กับความคิดแหนด้วย ถ้าแหนมีความหนามากเกินไป ก็จะปากแหนด้วยสีวให้บางลง แหนที่บางเสียงจะนึ่ม ครูเอื้อเล่าว่า “บางคนชอบแหนหนาๆ เพราะจะทำให้มีเสียงแตกๆ ซึ่งก็แล้วแต่จะชอบกัน บางคนชอบเสียงแตกๆ บางคนชอบเสียงจ๋าๆ”

ในขั้นตอนการติดนมเทียบเสียงนี้ ครูเอื้อ ท่านไม่ได้ใช้ไม้ตีช่วยในการติดสายเลย ท่านใช้แค่เพียงนิ้วหัวแม่มือ นิ้วชี้ และนิ้วกลางเท่านั้นก็สามารถทำงานทุกอย่างได้เสร็จเรียบร้อยและดีเยี่ยมด้วย

4.5.2 การประดิษฐ์ส่วนประกอบอื่นๆ

4.5.2.1 ลูกบิด

เริ่มจากการเลือกไม้เป็นท่อนๆ และนำมาเหลาให้มีลักษณะกลมยาวมีขนาดประมาณ 9 นิ้ว เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 นิ้ว จากนั้นก็นำไปเข้าเครื่องกลึงไม้แล้วใช้เหล็กแหลม (ครูเอื้อ เรียกเหล็กชนิดนี้ว่า “เหล็กขูดซาร์ป”) ทำการกรีดตกแต่งลายคุณสมบัติของเหล็กแหลมชนิดนี้คือใช้จี้ ใช้ตัด และขูดไม้ให้เป็นรอยเป็นรูปร่าง ขณะที่ทำการกรีดตกแต่งลายก็จะใช้กระดาษทรายขัดสลับกันไป โดยใช้กระดาษทรายชนิดหยาบก่อนต่อมาก็ใช้ชนิดละเอียด เมื่อขัดกระดาษทรายและตกแต่งลายละเอียดเป็นที่สวยงามแล้วผิวลูกบิดเรียบเสมอกันดีแล้ว ก็นำลูกบิดมาทาแลคเกอร์และปิดกบไม้ที่ทำเป็นรูๆ สำหรับเสียบลูกบิดได้พอดีเพื่อฝังไว้ให้ลูกบิดแห้ง จากนั้นก็นำมาทาแลคเกอร์ซ้ำประมาณ 3 ครั้งสลับกับการฝัง ซึ่งการทาแต่ละอันใช้เวลาประมาณ 1-2 นาที สำหรับการทิ้งไว้ฝังลมนั้น ขึ้นอยู่กับสภาวะของอากาศ ถ้าอากาศแห้งมีลม ลูกบิดก็จะแห้งเร็วภายในวันเดียว แต่ถ้าอากาศชื้นก็อาจจะต้องฝังไว้ประมาณ 2-3 วัน

ภาพที่ 55 ไม้ที่เตรียมทำลูกบิด

4.5.2.2 ขาจะเข้

วิธีการทำขาจะเข้ทำเช่นเดียวกับการทำลูกบิด คือเริ่มจากเลื่อยไม้เป็นท่อนๆ กลมๆ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 นิ้วครึ่ง ถึง 3 นิ้ว จากนั้นก็นำไปเข้าเครื่องกลึงไม้ ไล่เหล็กแหลมกริดตกแต่งให้เป็นรูปร่าง ขาจะเข้จะต้องทำเดือย(ส่วนที่ยื่นออกมาจากขามีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางราวครึ่งนิ้ว) เพื่อให้สำหรับฝังลงไปนรูที่เจาะสำหรับติดขาจะเข้ ขณะที่กริดด้วยเหล็กแหลมตกแต่งรูปร่างก็ขัดกระดาษทรายสลับกันไปด้วย เมื่อได้สัดส่วนสวยงามและผิวของขาจะเข้เรียบเสมอกันดีแล้วก็นำมาทาสแลคเกอร์และสีงาจนแห้ง จากนั้นก็นำมาทาสแลคเกอร์ซ้ำอีกประมาณ 3-4 ครั้งจนเห็นว่าชั้นมันเงาสวยงามแล้ว

ภาพที่ 56 ลูกบิด(บน)และขาจะเข้(ล่าง)

4.5.2.3 นมจะเข้

เริ่มจากการตัดไม้โมกออกเป็นท่อนๆ รูปสี่เหลี่ยม จากนั้นใช้กบไฟฟ้าไสให้เรียบ ทั้ง 4 ด้านใช้เลื่อยผ่าเป็นท่อนเล็กๆ ขนาดประมาณ 1 นิ้วครึ่ง จากนั้นนำนมแต่ละอันมาทำการไสคว่ำร่องข้างฐานนม และต่อด้วยไสโค้งด้านข้างนม จากนั้นใช้พิมพ์ทาบและใช้เลื่อยเล็กๆ เลื่อยช่วงท้องนม เลื่อยข้างนมเป็นรูปร่างคล้ายตัว A และใช้กระดาษทรายขัดเก็บรายละเอียดให้เป็นตัวโค้ง ส่วนด้านข้างนมใช้สิ่วเก็บข้างๆ ตั้งแต่ต้นนมขนาดใหญ่ไปจนถึงนมขนาดเล็ก ต่อจากนี้ก็ใช้ไม้รวกติดด้านบนของตัวนม ที่เรียกว่า “สาบนม” โดยใช้กาวติดระหว่างไม้รวกกับนม และใช้สิ่วเก็บรายละเอียด ตามด้วยการขัดกระดาษทรายเพื่อให้ผิวนมเรียบเสมอกัน ซึ่งในขั้นตอนการขัดด้วยกระดาษทรายนี้ช่างผู้ทำจะทำให้โค้งสวยงามอย่างไรหรือรูปร่างอ่อนช้อยขนาดไหนก็จะอยู่ที่การขัดกระดาษทราย คุณอุทัย เป็องจำ

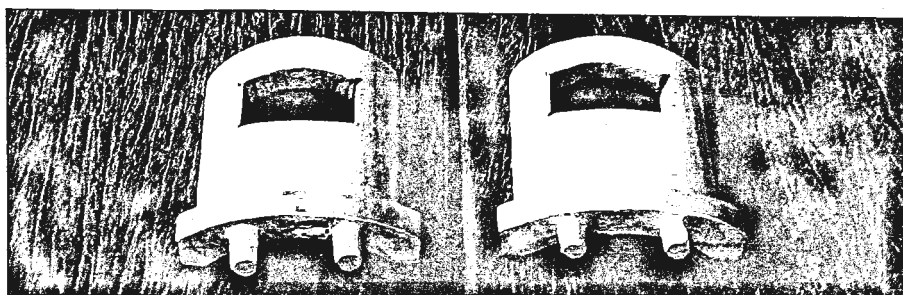
บงค์ ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับนมจะเซ้ว่า ‘นมจะเซ้เมื่อตัดเสร็จแล้วไม่ต้องทาแลคเกอร์ เพราะจะทำให้เสียงจะเซ้ทึบได้ และที่สำคัญไม่ว่าไม้มันที่ใช้ทำนมจะเซ้เป็นไม้ที่มีลายไม้สวยงามอยู่แล้ว และนมจะเซ้เป็นวัสดุที่ชำรุดเสียหายได้ง่ายต้องมีการแกะออกเพื่อทำการซ่อมแซม ถ้าทาแลคเกอร์แล้วเวลาแกะนมออกจะทำให้ผิวไม้ร่างนที่ทาแลคเกอร์ไว้ร้าวหรือแตกได้’

ภาพที่ 57 นมจะเซ้

4.5.2.4 หย่ง/หย่อง

การประดิษฐ์หย่ง มีวิธีการโดยละเอียดดังนี้ เลื่อยไม้เป็นท่อนๆให้ได้ขนาดประมาณ 3 นิ้วครึ่ง จากนั้นดอกไม้เป็นรูปสี่เหลี่ยม ไม้เลี่ยมเคาะ (ขุด) หัวท้ายให้เป็นรูปโค้งเท่ากัน และนำแบบมาทาบบเขียนลายเป็นรูปร่างหย่งอย่างคร่าวๆ และทำการเลื่อยตามรูปพิมพ์ ไม้ส่วนเจาะช่องกลางให้เป็นวงกลม แล้วใช้เลื่อยทำรูปโค้งอีกที ใช้กระดานทรายขัดให้เรียบ แล้วนำไปเข้าเครื่องกลึงไม้ ทำการเจียให้บาง และทำให้ได้รูปโค้งสวย สำหรับด้านล่างหรือฐานหย่ง จะทำเดือย 2 ข้าง ขัดด้วยกระดานทรายให้กลมเรียบ หรือกลึงให้เรียบมน เพื่อใช้สำหรับเสียบลงไปในตัวจะเซ้

ภาพที่ 58 หย่ง/หย่อง

4.5.2.5 รังไหม/รางไหม

การทำรังไหม เริ่มจากเลี้ยงไหมให้มีลักษณะแบนและยาวประมาณ 8-9 นิ้ว จากนั้นใช้สว่านเจาะช่วงกลางให้เป็นร่องแล้วใช้เลื่อย เลื่อยไม้ช่วงกลางออกทิ้ง และใช้กระดาษทรายขัดละเอียดให้เรียบเสมอกัน ส่วนด้านข้างของรังไหมใช้ไม้กลมๆ ติดกระดาษทรายถูให้เรียบ จากนั้นทำการขัดละเอียดอีกครั้งและลงน้ำยาแลคเกอร์เพื่อให้ไม่มีความเงางามและฉีกให้แห้ง

เครื่องมือที่ใช้ทำรังไหม มีเลื่อยเล็กๆ และสำหรับการเจาะตรงกลางใช้สว่านขนาด 5 หุนเจาะ สำหรับด้านหลังของรังไหมทำเป็นแนวสี่เหลี่ยมยื่นออกมาสำหรับใช้เสียบลงไปในห้องของรังไหมบนตัวจะเข้ ส่วนด้านบนของรังไหมทำเป็นรูปเนินและราบลงเล็กน้อยเพื่อผ่อนความตึงของสายจะเข้ที่พาดผ่านรังไหมไปยังลูกบิด

ภาพที่ 59 รังไหม/รางไหม

4.5.2.6 แหน

แหน เป็นวัสดุสำคัญที่จะช่วยให้เสียงจะเข้ดังไพเราะกังกังวาน ทำด้วยผิวไม้ไผ่หรือไม้รวก วิธีการเหลาแหน ใช้สิ่วผ่าเป็นแผ่นบางๆ เหลาปลายให้บาง ตรงช่วงโคนเหลาให้หนาเล็กน้อย ขนาดของแหน มีความกว้างประมาณ 2 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 2 เซนติเมตร ใช้วางรองสายเอก สายทุ้ม และสายต่ำ การวางแหนจะวางบนโต๊ะจะเข้รองรับสายจะเข้ทั้งสามสาย ถ้ากล่าวว่า “จะเข้ไม่กินแหน” มีความหมายว่า เสียงจะเข้ที่ดังออกมานั้นทึบไม่โปร่งใสกังกังวาน ระยะที่วางแหนให้จะเข้กินแหน จะอยู่ช่วงท้ายๆ ของโต๊ะ โดยจะวางเอียงหรือตรงนั้นก็แล้วแต่จะตกแต่งเสียงให้เกิดความกังกังวานต่างกัน เนื่องจากลักษณะการวางแหนให้จะเข้กินแหนของจะเข้แต่ละตัวจะไม่เป็นมาตรฐานตรง

กันทุกตัว ผู้บรรเลงหรือผู้คิดจะเช้ที่ชำนาญจะทราบว่าการวางแผนควรวางแผนตรงไหนจึงจะเกิดเสียงที่เหมาะสมและไพเราะสำหรับจะเช้ตัวนั้นๆ หรือจะเลื่อนแผนให้อยู่ในตำแหน่งใดของโต๊ะ จึงจะทำให้เสียงจะเช้เปล่งใสกังวานหวาน ซึ่งความสัมพันธ์ของสายจะเช้กับแผนจะต้องมีความสัมพันธ์กันเพื่อให้ได้เสียงที่ไพเราะจนเรียกได้ว่า “เสียงจำทุกเส้น” ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความชำนาญของแต่ละบุคคล ในกรณีครูเลื้อจะวางแผนด้วยความชำนาญมาก และไม่ว่าจะวางแผนตรงไหน เสียงจะเช้ทุกตัวของท่านก็ดังจำทุกสายทุกเส้น

ภาพที่ 60 แผน

4.5.2.7 โต๊ะจะเช้

การทำโต๊ะจะเช้ เริ่มจากการนำแผ่นทองเหลืองขนาดหน้าประมาณ ครึ่งมิลลิเมตร มาตัดเป็นแผ่นและเขียนลายจุดเป็นรูปดอกไม้ จากนั้นดอกเป็นเหลี่ยมและบัดกรีทำให้เป็นรูปโค้งมีลักษณะคล้ายกลองไม้ขีด ขัดด้วยกระดาษทรายเสร็จแล้วจึงขัดด้วยน้ำยาขัดทองเหลืองให้มีความมันวาว โต๊ะทองเหลืองตัวหนึ่งจะใช้แผ่นทองเหลือง จำนวน 3 แผ่น แผ่นแรกฉลุลายดอกไม้และทำโค้งเป็นรูปกลอง สำหรับอีก 2 แผ่นใช้ปิดด้านข้างสองด้าน โดยบัดกรีให้ทั้งสามแผ่นเชื่อมสนิทกัน

เครื่องมือที่ใช้ทำโต๊ะมี ใบเลื่อยสำหรับฉลุลายดอกไม้ และม้อนสำหรับใช้ดอกให้เป็นเหลี่ยม

ครูเลื้อ ให้ความรู้เกี่ยวกับโต๊ะจะเช้ว่า “การติดโต๊ะสูง จะทำให้สายติดหนัก และหนักแรงขึ้น ถ้าโต๊ะต่ำ ทำให้สายติดเบา และโต๊ะที่มีความโค้งมน ทำให้แต่งแผนได้ง่าย”

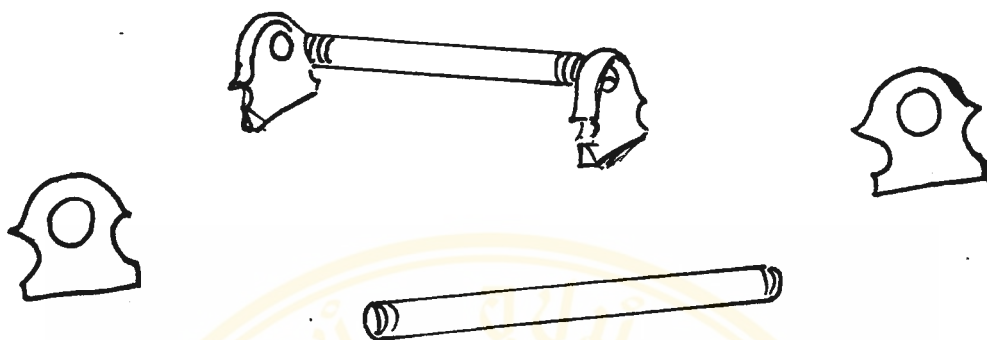
ภาพที่ 61 ลักษณะลายดอกไม้โต๊ะจะเข้

ภาพที่ 62 โต๊ะจะเข้

4.5.2.8 หลักจะเข้

ประกอบด้วยวัสดุ 2 ส่วน คือ แท่งทองเหลืองกลม กับหลักทองเหลืองเหลี่ยม แท่งทองเหลืองทำจากแท่งทองเหลืองที่เชื่อมติดกันเป็นแท่งยาวๆ ซึ่งมีขนาดประมาณ 5 เซนติเมตร ใช้ตะไบขัดตกแต่งให้เป็นแท่งกลม แล้วนำไปเข้าเครื่องกลึงเหล็กกลึงให้กลม มันวเรียบเสมอกัน สำหรับหลักทองเหลือง ใช้โลหะทองเหลืองมาตัดแบ่งด้วยเลื่อยให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมเล็กๆ ด้านเท่า มีความหนาประมาณ 1 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1.5 - 2 เซนติเมตร จากนั้นใช้ตะไบขัดตกแต่งส่วนโค้งส่วนเว้า นำไปเข้าเครื่องกลึงเหล็กเจียให้ได้ สัดส่วนเรียบร้อยสวยงาม สำหรับช่วงตรงกลางของหลักทำการเจาะรูเพื่อใส่แท่งทองเหลืองกลมให้ได้ขนาดพอดีกัน ในส่วนของฐานหลักจะเจาะรูเพื่อใส่ตะปูเกลียวเมื่อเวลา ติดเข้าไปในตัวจะเข้

ภาพที่ 63 หลักจะเข้

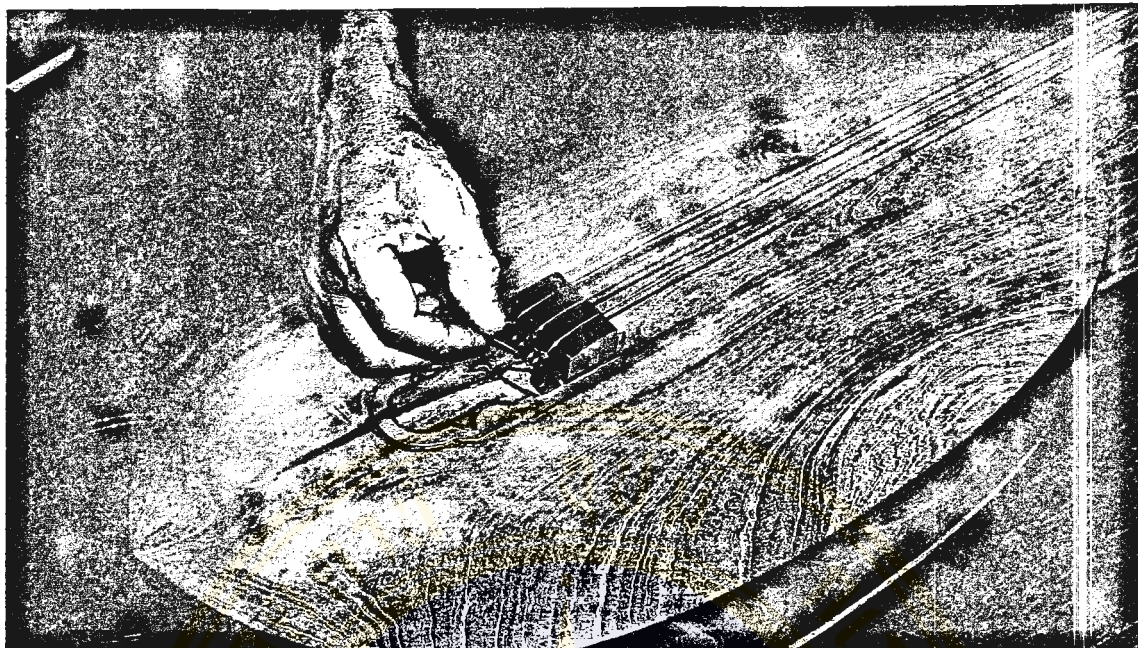
4.5.2.9 สายจะเข้

สายจะเข้มีทั้งหมดสามสาย ดังนี้

สายเอก คือสายที่อยู่ในตำแหน่งที่ 1 (ด้านบนสุดอยู่ไกลจากตัวผู้คิด) ของจะเข้ มีเสียงสูง แต่เดิมสายนี้ใช้สายไหมแต่ไม่ทนทานขาดง่ายจึงไม่เป็นที่นิยม ซึ่งความจริงแล้วการใช้สายไหมเมื่อตีหรือบรรเลงเสียงของสายไหมจะมีความนุ่มนวลไพเราะมาก ปัจจุบันใช้สายไนลอน หรือสายเอ็นเทนนิสที่มีขนาดเบอร์ 120 แทน ด้วยเป็นวัสดุที่หาง่ายและทนทานกว่าสายไหม

สายทุ้ม คือสายที่อยู่ในตำแหน่งที่ 2 ของจะเข้ มีเสียงทุ้ม ใช้สายไนลอน หรือสายเอ็นขนาดเบอร์ 150 ซึ่งมีความหนากว่าสายเอกเล็กน้อย จึงมีผลทำให้เสียงที่เปล่งออกมาทุ้มกังวาน

สายจ๋าง หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่า สายลวด เพราะใช้เส้นลวดทองเหลือง เป็นสายที่อยู่ในตำแหน่งสุดท้ายของจะเข้ ถ้าเรียกว่า สายจ๋าง คือเรียกตามเสียงที่เปล่งออกมาดัง จ๋างๆ แต่ถ้าเรียกตามวัสดุที่ใช้ก็จะเรียกกันว่า สายลวด ใช้เส้นลวดทองเหลืองขนาดเบอร์ 12 มีความหนาประมาณ 1.5 มิลลิเมตร

ภาพที่ 64 สายจะเข้

4.5.2.10 ไม่ติด

การทำไม้ติด เริ่มจากการตัดท่อนไม้ด้วยเลื่อยแล้วนำมาเลื่อยให้เป็นท่อนเล็กๆ ขนาดยาวประมาณ 3 นิ้วครึ่ง จากนั้นก็ทำรูปร่างให้คล้ายแท่งดินสอ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 เซนติเมตร นำไปเข้าเครื่องกลึงไม้ ใช้เหล็กแหลมกรีดเจียให้เรียวยาวปลายมน ส่วนหัวไม้ติดกลึงให้เป็นรูปกลมมนตกแต่งให้สวยงาม ใช้กระดาษทรายขัดสลับไปกับการกลึงให้เรียบผิวละเอียดเสมอกันทุกส่วน สำหรับเชือกพัน紐โซ่ไหมพรมมีขนาดยาวประมาณ 65 เซนติเมตร

ภาพที่ 65 ไม้ติดจะเข้พร้อมเชือก

4.5.3 พัฒนาการและการปรับเปลี่ยนแปลงประยุกต์กรรมวิธีการสร้างจะเข้

ในปัจจุบันนี้ วิธีการสร้างจะเข้ได้มีเครื่องมือที่เป็นเครื่องจักร เข้ามาช่วยทุ่นแรงในการประดิษฐ์มากขึ้น แต่ที่โรงงานสร้างจะเข้ของครูเอื้อ จัตุรเฉลิม ไม่ใคร่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ท่านยังคงใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ เท่าที่มีอยู่และบางอย่างก็คิดประดิษฐ์ใช้ขึ้นเองเพื่อสะดวกแก่การใช้งานนั้นๆ การคิดประดิษฐ์ขึ้นใช้เองนี้ก็เป็นการทำเอาเครื่องมือของช่างไม้ช่างไฟฟ้าหรือช่างรถยนต์มาดัดแปลงใช้ในการสร้างจะเข้ การพัฒนาของครูเอื้อ เป็นการพัฒนาที่เกิดจากการไปเห็นของที่อื่นทำสวดยกว่า ฝีมือดีกว่า หรือคิดว่าถ้าทำอย่างนี้แล้วเสียงจะเข้จะดังกว่า ท่านก็สังเกตและนำมาเป็นแบบอย่าง ทำตามอย่างในสิ่งที่ดูที่สวดยงาม ยกตัวอย่างเช่น ไปเห็นนมจะเข้ที่บ้านครูแสวง อภัยวงศ์ ที่ช่างเหลาได้สวดยงามอ่อนช้อย ก็สังเกตดูว่าช่างเขาเหลาอย่างไรถึงได้มีความอ่อนช้อยสวดยงามนัก จากนั้นท่านก็จำและนำมาทำตาม โดยการเหลาให้สวดยให้งามเหมือนของเขา เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัสดุในการสร้าง ครูเอื้อ ท่านก็ได้พยายามทดลองไปเรื่อย ๆ เกี่ยวกับไม้ที่ใช้ทำจะเข้ หรือทำวัสดุต่างๆ ตัวอย่างเช่น การทำลูกบิดด้วยไม้ชิงชัน ถ้าไม้ที่เคยใช้ทำอยู่เป็นประจำหาซื้อไม่ได้ หรือไม่มีแล้ว ท่านก็ทดลองใช้ไม้ที่ขึ้นอยู่รอบๆ บ้าน เช่น ไม้ยาง ไม้โพทะเล และท่านก็เล่าว่า “ใช้ได้เหมือนกัน แต่ไม้ยางมันจะนิ่มไป ไม้ชิงชันไม่ได้ ถ้าจะเข้ตัวไหนใส่ลูกบิดไม้ยางเราก็คายถูกหน่อย” เกี่ยวกับ “สาบนม” ครูเอื้อเล่าว่า “โดยปกติจะใช้ไม้รวกที่ซื้อจากชาวบ้าน (ชาวเล) เขาใช้ปักคอกหอย และก็ไม่เคยใช้อย่างอื่นทำ แต่เคยเห็นที่อื่นเขาใช้เหล็กคาม “ آهن” เขาก็ใช้ آهن เหล็ก แต่เราไม่เคยใช้เพราะเรายังหาซื้อไม้รวกมาทำได้ และคิดว่าถ้าใช้อย่างอื่นคงจะไม่ดีเท่าไม้รวก สายจะเข้เราก็เปลี่ยนมาใช้สายเอ็นเทนนิส สีฟ้าก็มี ถ้าสีฟ้าจะใส่สายทุ้มบ้าง ส่วนสีขาวใส่สายเอก คุณแล้วมันสวดยดีและให้เห็นแตกต่างกัน” สำหรับโต๊ะจะเข้ของครูเอื้อ ท่านใช้โต๊ะเหล็กที่ทำด้วยทองเหลืองแผ่น ท่านเล่าให้ฟังว่า “เคยเห็นเขาใช้โต๊ะอลูมิเนียม แต่เราว่ามันนิ่มไป ไม่แข็งแรงเท่าโต๊ะทำด้วยทองเหลือง” เกี่ยวกับชั้นที่ติดนมจะเข้ ครูเอื้อเล่าว่า “เมื่อสมัยก่อนเค้าใช้ชั้น ที่ผสมด้วยครั่งอะไรพวกนี้ นำไปลนไฟแล้วทาที่นมจะเข้ จากนั้นจึงค่อยติดนมลงไปบนรางนม ซึ่งทำยาก ถ้าติดแรงไปนมก็จะติดลึก ถ้าติดเบาไปนมก็จะติดสูง ต้องเลาะออกมาทำใหม่ ยุ่งยากมาก แต่ปัจจุบันมีกาวลาเท็กซ์ติดง่ายกว่า สะดวกกว่า ก็เลยเปลี่ยนมาใช้กาวแทนชั้น ติดก็ง่าย เอาออกเอาเข้าก็ไม่ยุ่งยากอะไร”

ในเรื่องมาตรฐานของสัดส่วนตัวจะเข้ คุณอุทัย เป็องจ่านงค์ ผู้เหลา-ขัดและตกแต่งรายละเอียดทุกส่วนของตัวจะเข้ กล่าวว่า “ขณะที่ขัดหรือเหลาก็พัฒนาปรับปรุงไปเรื่อย ๆ ให้เหมาะสมกับจะเข้ตัวนั้นๆ รูปทรงที่ผมทำ ถ้าไปเห็นที่ไหนผมก็จำของผมได้ทุกตัว เพราะเราเหลามากับมือ และก็สังเกตดูของที่อื่นเขาด้วย ถ้าของเขาสวดยเราก็นำมา

เหลาครูให้ได้อย่างเขาบ้าง แต่ผมว่าสัดส่วนของที่นี่สวยที่สุดแล้ว และลุง(หมายถึงครูเอื้อ)เขาก็ว่าผมทำสวยดีแล้ว"

จึงเห็นได้ว่า การสร้างจะเข้ของครูเอื้อ ได้ทำการปรับปรุงและพัฒนามาจนถึงระดับสูง ทุกอย่างที่ท่านทำในปัจจุบันท่านเห็นว่าเป็นดีแล้ว สวยและเป็นมาตรฐานแล้ว มีวัสดุบางอย่างที่ท่านเคยบ่นให้ฟังด้วยความไม่ถูกใจบ้าง คือ นมจะเข้ ว่า "เมื่อก่อนนี้ยังมีแรงอยู่ นมเราก็ทำของเราเอง เราอยากให้สวยให้อ่อนช้อยอย่างไรเราก็เหลาก็ขัด อุทัยเค้าก็ทำได้สวย แต่เดี๋ยวนี้เค้าขัดอย่างเดียวก็แย่แล้ว นมจะเข้เราก็เลยต้องจ้างให้ชุมทำ(หมายถึงนายประชุม ชัยเจริญ ช่างหุดจะเข้อย่างหยาบ) ก็ให้ดูอย่างที่สวยงามๆไปดู แต่ชุมทำมาได้แค่นี้ (คือลักษณะนมที่หนา ใหญ่เทอะทะมากไป และติดสาบไม่ตรง)เท่าที่จะคิดแปลงได้ก็คือใช้กระดานทรายขัดใหม่ให้บางลงหน่อย ก็ทำได้แค่นั้น หูตาไม่ค่อยเห็นแล้ว เลยจะทำให้สวยให้อ่อนช้อยเหมือนเมื่อก่อนไม่ได้แล้ว" ซึ่งตามที่ท่านบ่นให้ฟัง ก็เป็นจริงตามที่เห็น นมจะเข้ของครูเอื้อ ในปัจจุบันไม่ค่อยสวยงามนัก ใหญ่เทอะทะ ไม่อ่อนช้อยงดงาม ซึ่งความเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยความจำเป็น เมื่อไม่ได้สร้างด้วยตนเองแล้วจะไปหวังให้คนอื่นทำให้สวยงามดังใจนั้นเป็นไปได้ยาก และตัวท่านเองก็ไม่สามารถทำได้แล้ว ด้วยของร่างกายอ่อนแอลงไปตามอายุและเสื่อมโทรมไปตามธรรมชาติที่ไม่มีใครจะฝืนได้

การพัฒนา ปรับเปลี่ยน และประยุกต์วิธีการสร้างจะเข้ของครูเอื้อ ใช้ความสะดวก และใช้วัสดุที่หาง่าย ไม่ติดขัดว่าถ้าใช้แบบนี้แล้วจะใช้อย่างอื่นไม่ได้ จะปรับปรุงไปเรื่อยๆ อย่างไหนสะดวกกว่า อย่างไหนดีกว่า หรืออย่างไหนสวยกว่า ก็นำมาใช้ในงานได้ ด้วยความเป็นช่างและความมีศิลปะอยู่ในหัวใจจึงทำให้งานทุกชิ้นผลิตรายออกมาด้วยความประณีต สวยงาม ไพเราะ ความเป็นศิลปินทำให้ท่านไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ การเปลี่ยนแปลงของท่านไม่ได้อยู่ที่เครื่องมือเครื่องใช้ แต่อยู่ที่จะทำอย่างไรให้จะเข้ของท่านมีความสวยงาม มีความไพเราะ คิดได้ดังทุกเสียง จำทุกเส้น ตรงนี้แหละที่ทำให้ท่านเป็นผู้สร้างจะเข้ที่มีชื่อเสียง และเป็นที่นิยมชมชอบของบรรดานักคิดจะเข้ทั้งหลาย เพราะท่านจะคำนึงถึงคุณภาพของเสียงจะเข้และความสวยงามเป็นสำคัญ ท่านไม่ได้คำนึงถึงว่าวันนี้ เดือนนี้ท่านจะขายจะเข้ได้กี่ตัว หรือขายแล้วจะได้เงินเท่าไร ท่านคิดแต่เพียงว่า เสียงจะเข้ตัวนี้เป็นอย่างไร ดีแล้วหนักหรือเบา ถ้าคิดหนักไปคนเขาคิดไหวหรือไม่ หรือถ้าคิดเบาไป เสียงมันจะกระพือมากเกินไปหรือไม่ ทุกสิ่งทุกอย่างท่านพัฒนาปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาให้เหมาะสมกับจะเข้ตัวนั้นๆ เพราะเสียงจะเข้ทุกตัวไม่ได้มีเสียงที่เหมือนกันหรือเท่ากันหมด จะต้องมาปรับแต่งทุกตัว ซึ่งในความเห็นของผู้วิจัยแล้ว จะเข้ไม่ว่าตัวไหน ๆ เมื่ออยู่ในมือของครูเอื้อแล้ว ท่านจะมีวิธีการทำให้เสียงของจะเข้ชิ้นนั้นก้องกังวาน และไพเราะได้ทุกตัว

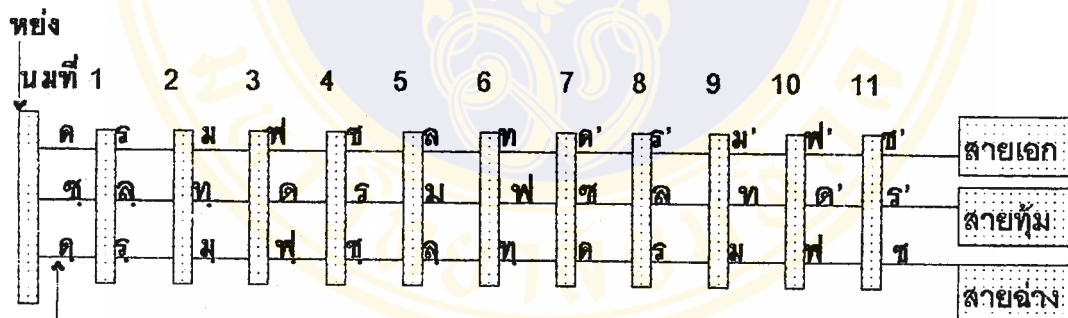
บทที่ 5

การบรรเลงจะเข้

5.1 ระบบเสียงของจะเข้

จะเข้เป็นเครื่องดนตรีในตระกูล “เครื่องสาย” (Chordophone) ที่ใช้การสั่นสะเทือนของสายทำให้เกิดเสียง เสียงจะเข้เกิดจากไม้ดีดที่ทำด้วยงา ไม้ หรือ กระดุกสัตว์ เขี่ยสายทำให้เกิดการสั่นสะเทือน เสียงที่เกิดขึ้นนี้จะไพเราะหรือไม่จะอยู่ที่ “แหน” ด้วยการสั่นสะเทือนระหว่างสายจะเข้กับแหนจะทำให้เสียงจะเข้มีความก้องกังวาน หวานจำ แต่ตำแหน่งการวางแหนนั้นไม่สามารถกำหนดได้ชัดเจนว่าจะต้องวางในตำแหน่งไหนจึงเป็นมาตรฐาน ผู้คิดจะเข้จะต้องใช้ความสามารถของตนเองในการขยับแหนให้ตรงกับตำแหน่งเสียงที่ต้องการ คือทำให้เสียงจะเข้ไม่อับ ไม่บอด มีแต่ความใสกังวาน เสียงจำทุกสายทุกเส้น

เสียงของจะเข้ตามปกติจะเทียบให้ตรงกับระดับเสียง “เพียงขอ” โดยการใช้ขลุ่ยเพียงขอเป็นหลักในการเทียบเสียงทั้งสามสาย ดังนี้

สายเปล่าสายเอก เสียง “โคด้า” สายหุ้ม เสียง “ซอลด้า” สายฉ่างหรือสายลวด เสียง “โคด้า” ซึ่งเป็นเสียงต่ำห่างไปจากสายเอก 1 ช่วงเสียง

หมายเหตุ

ค	=	DO	ข	=	SOL
ร	=	RE	ล	=	LA
ม	=	MI	ท	=	SI
พ	=	FA			

ระบบการตั้งเสียงหรือการเทียบเสียงของจะเข้จะยึดแนวเสียงจากขลุ่ยเพียงขอเป็นหลักและใช้ความชำนาญของหูจัดเทียบให้เสียงจะเข้เรียงหรือลดหลั่นเป็นลำดับตั้งแต่

เสียงต่ำไปหาเสียงสูง หรือจากเสียงสูงไปหาเสียงต่ำตามลำดับ จากนั้นก็ใช้วิธีการตรวจสอบว่า สายเปล่าทั้งสามสายตั้งได้ตรงเสียงหรือไม่ ดังนี้

สายเอก เทียบกับเสียงโดต่ำ

สายทุ้ม เทียบกับเสียงซอลต่ำ คู่แปด ของเสียงซอลของสายเอก

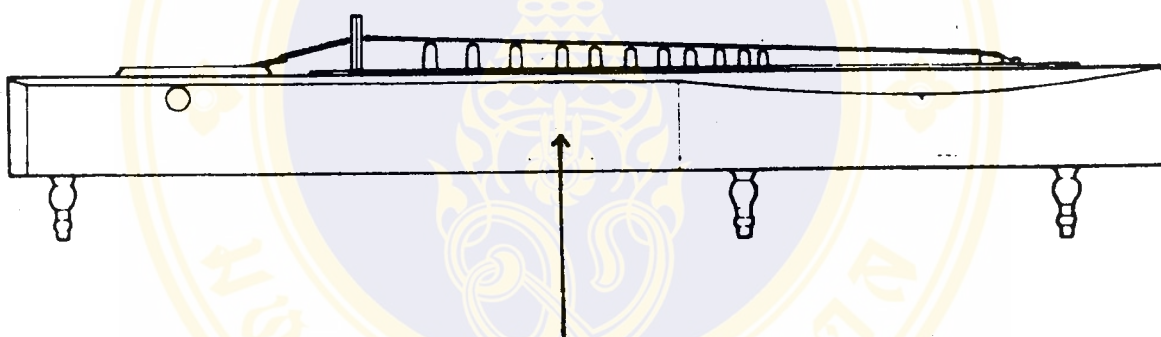
สายฉ่าง เทียบกับเสียงโด ที่ต่ำเป็นคู่แปดของสายเปล่าสายเอก

จากนั้นก็ทำการทดสอบเสียงคู่ประสาน คู่แปด ดังนี้

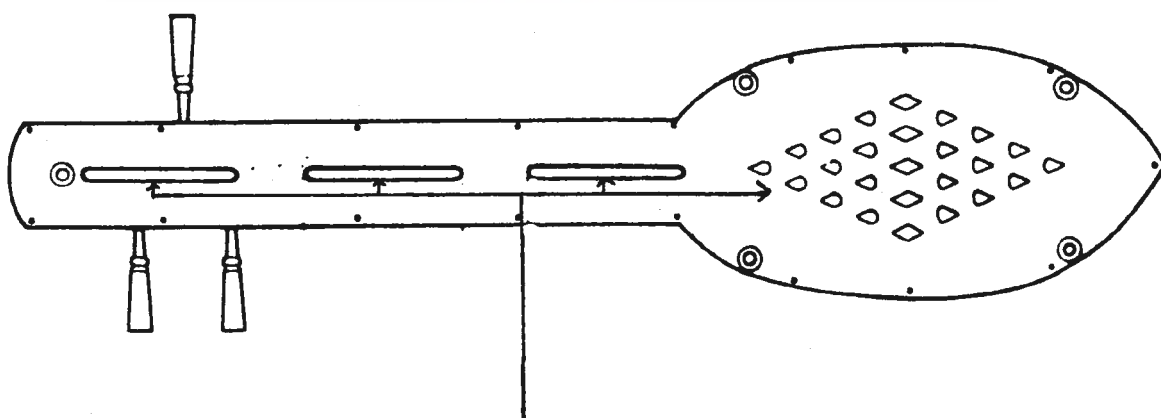
ดีดสายเอกสายเปล่าพร้อมกับกดสายทุ้มนมที่ 3 จะเป็นเสียงเดียวกัน คือ ค - ค

ดีดสายทุ้มสายเปล่าพร้อมกับกดสายฉ่างนมที่ 4 จะเป็นเสียงเดียวกัน คือ ข - ข

ดีดสายเอกสายเปล่ากับสายฉ่างสายเปล่าพร้อมกับกดสายทุ้มนมที่ 3 จะได้เสียงเดียวกัน คือ ค - ค - ค

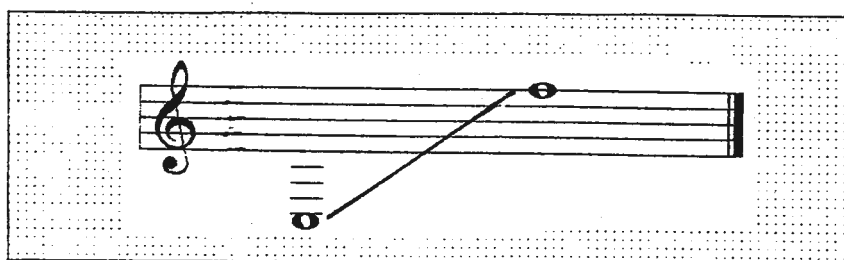

ภาพที่ 66 Soundbox ของจ๊ะ

ภาพที่ 67 ช่องระบายเสียง

Range หรือ ช่วงเสียงของจ๊ะอยู่ในระหว่าง $B^b_2 - F_5$ (โดต่ำสุด - ฟาสูง) ดังนี้

ภาพที่ 68 ช่วงเสียงของจะเข้

ระบบเสียงพิเศษของจะเข้ก็คือ เมื่อเล่นหรือบรรเลงกับวงเครื่องสายปี่ชวาจะเลื่อนเสียงสูงขึ้นไปอีก 4 ตัว หรือ 4 เสียง เรียกว่า “เสียงหลิบ หรือเสียงหลิบ” ยกตัวอย่างเช่น ในเสียงเพียงขอลเสียงที่ขึ้นต้นเพลงเป็นเสียง “โด” แต่เมื่อเล่นบรรเลงในวงเครื่องสายปี่ชวา เสียงที่ขึ้นต้นเพลงจะกลายเป็นเสียง “ซอล” เป็นต้นและใช้เสียงของปี่ชวาเป็นหลักในการเทียบเสียง ซึ่งจะได้เสียงการบรรเลงที่สูงมาก และเล่นได้ยากกว่าการบรรเลงในระดับเสียงเพียงขอล ระดับเสียงจะเข้ที่นิยมเล่นจะอยู่ในช่วงเสียงระหว่าง โด ถึง โดสูงของสายเอก ส่วนในสายทุ้มจะอยู่ในระหว่างเสียง ซอล ลา ที และโด สำหรับสายฉางหรือสายลวดก็จะมีเล่นในช่วงเสียงที่คล้ายกับสายเอก โดยเฉพาะในเพลงประเภทเดี่ยวจะใช้สายฉางเล่นมากที่สุดเนื่องจากเป็นสายที่เล่นได้ยากและผู้เล่นต้องการอดทนฝีมือในการเล่นให้เสียงที่ดังออกมาไม่เพี้ยน ไม่บอด

อำพล ธรรมเจริญ (2517) ได้เขียนเกี่ยวกับทฤษฎีทางเสียงของเครื่องสายไว้มิราลละเอียดเกี่ยวกับเครื่องดนตรีจะเข้ ดังนี้ “...นักดนตรีผู้เล่นเครื่องดนตรีที่เป็นสาย ไม่ว่าจะเป็นซอ ด้วง ซอด้วง ฯลฯ เกือบทุกคนคงจะประสบปัญหาในการวางนิ้วบนสายว่าจะวางนิ้วตรงไหนเสียงจึงจะออกมาพอดีๆตามต้องการ...สำหรับเครื่องดนตรีสายที่มีระหว่างนิ้วตายตัวอยู่แล้ว เช่น จะเข้...ผู้เล่นก็มักจะไม่มีปัญหาอะไร แต่เป็นปัญหาสำหรับผู้สร้างว่าจะวางระยะอย่างไรเสียงจึงจะพอดี เช่น จะตั้งนมจะเข้ในระยะที่ห่างกันเท่าไร วิธีการที่ผู้เขียน (อำพล) เคยพบในการตั้งนมจะเข้ก็คือ ลองขยับดู และคิดฟังเสียง เมื่อได้ระยะที่พอเหมาะ คือได้เสียงตามต้องการก็ติดนมที่ตรงนั้นที่ละอันๆ จนครบ ซึ่งวิธีการเช่นนี้จะทำได้ก็โดยนักดนตรีผู้ชำนาญเท่านั้น ในกรณีที่จะสร้างหลายๆตัว และให้ผู้อื่นทำ ก็คงต้องมีแบบสักตัวหนึ่ง ผู้สร้าง(ที่ไม่ใช่ นักดนตรี) ก็คงต้องวัดระยะให้เท่าๆกันกับแบบนั้นเสียงจึงจะออกมาตามต้องการ...”ในเรื่องของการวัดระยะความห่างของนมจะเข้ นั้น จากการศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างจะเข้ของผู้วิจัยในบทที่ 4 จะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับความแตกต่างของเนื้อไม้ในการสร้างจะเข้ในแต่ละตัว การชุดจะเข้ ฯลฯ ซึ่งจะเห็นแต่ละตัวของครูเอื้อ ฉัตรเฉลิม สร้างออกมาแล้วสามารถเทียบเสียงได้เท่ากันหมดทุกตัว แต่ระยะห่างของการติดนมจะเข้จะไม่มี ความเท่ากันเลยในทุกตัว เพราะแผล่งกำเนิดเสียงจะมีความ

ต่างกัน เช่นชุดหนา ชุดบาง ต่างๆกัน , ความสั่นสะเทือนระหว่างสายจะเข้ากับแทนของ
ทุกๆตัวต่างกัน จึงทำให้ตำแหน่งการติดนมจะมีระยะความห่างที่ต่าง ๆกัน จะให้ถือเป็น
ระยะมาตรฐานตามบทความของคุณอำพล ธรรมเจริญ นั้น เป็นไปได้ยากยิ่ง

ระบบเสียงของจะเข้เป็นระบบเสียงแบ่งเท่า หรือเสียงเต็ม ช่วงความห่างหรือ
ความถี่ของเสียงจะแบ่งเป็นช่วง ช่วงละเท่าๆกัน เสียงจะเข้เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่าง
กล่องเสียง(Soundbox) สายทั้งสามสาย แพน ไมค์ดิด วิธีการดีด การวางนิ้วลงบนนม
จะเข้ ซึ่งทั้งหมดจะต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์เป็นอย่างดี เสียงจะเข้ที่เปล่งออกมาจึง
จะมีความโปร่งใส ก้องกังวาน มีความหวานฉ่ำในทุกเสียงทุกสายที่ดี สำหรับวิธีการ
เทียบเสียงของจะเข้ ในปัจจุบันพบว่ามีการเทียบเสียงอยู่ 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

1. เทียบตามมาตรฐานเสียงของกรมศิลปากร คือ “ทางเพ็ญขอล” โดยการใช้ขลุ่ย
เพ็ญขอลเป็นหลักในการเทียบ
2. เทียบตามเสียงของเครื่องดนตรีสากล ตามแบบของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะ
มีระดับเสียงที่สูงกว่าระดับเสียงเพ็ญขอล เพื่อให้ประโยชน์ในการบรรเลงผสม
วงเครื่องสายฝรั่ง

สำหรับการบรรเลงเดี่ยวของเครื่องดนตรีชนิดนี้ ก็ยังนิยมใช้วิธีการเทียบเสียงจาก
ขลุ่ยเพ็ญขอลเป็นหลักเช่นกัน เนื่องจากเสียง “เพ็ญขอล” เป็นเสียงที่อยู่ในระดับปานกลาง
ไม่สูงหรือต่ำจนเกินไป ฟังง่าย สะดวกในการบรรเลง เม็ดทรายและการประดับทำนองไม่
โดดเด่น ไม่ต้องหลบเสียงหรือโคดเสียงวูบวานและที่สำคัญคือ เสียงในทาง “เพ็ญขอล” จะ
มีความไพเราะกลมกลืนสอดคล้องกัน เป็น “เสียงไทย” ที่ฟังง่ายรื่นหู

5.2 วิธีการ เม็ดทราย และการประดับหรือตกแต่งทำนอง ข้อตกลงเบื้องต้นในการบันทึกโน้ต

ในการบันทึกโน้ตแสดงตัวอย่างเม็ดทรายของการบรรเลงจะเข้ ผู้วิจัยได้ใช้
สัญลักษณ์สำหรับการบันทึกโดยบันทึกเป็นโน้ตตัวอักษร ค ร ม ฟ ช ล ท อยู่บนตาราง 3
ช่อง ช่องที่ 1 อยู่บนสุดคือสายเอก ช่องที่สองคือสายทุ้มและช่องที่สามคือสายจ่าง โดย
เรียงตัวอักษรตามเสียงของจะเข้ดังนี้

	สายเอก	สายทุ้ม	สายจ่าง
สายเปล่า	ค	ช	ด
จะเข้นมที่ 1	ร	ล	ร
จะเข้นมที่ 2	ม	ท	ม
จะเข้นมที่ 3	ฟ	ด	ฟ
จะเข้นมที่ 4	ช	ร	ช

จะเข้ชั้นที่ 5	ล	ม	ล
จะเข้ชั้นที่ 6	ท	ฟ	ท
จะเข้ชั้นที่ 7	ค	ช	ค
จะเข้ชั้นที่ 8	ร	ล	ร
จะเข้ชั้นที่ 9	ม	ท	ม
จะเข้ชั้นที่ 10	ฟ	ค	ฟ
จะเข้ชั้นที่ 11	ช	ร	ช

ลักษณะของตารางช่อง 3 ชั้น

ห้องที่ 1	2	3	4	5	6	7	8

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการบันทึกโน้ต

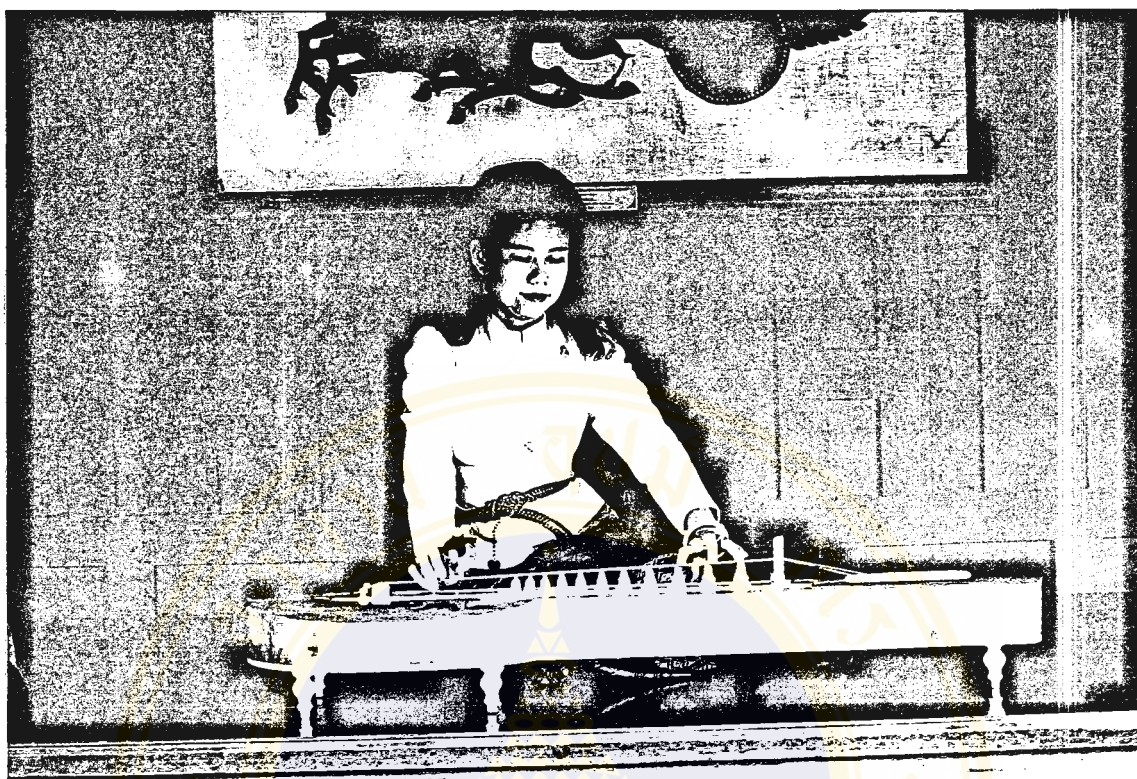
1. การสะบัด
2. การรัวไม้คึดลากเสียงยาว
3. การคึดด้วยไม้คึดเข้า 1 ครั้งแต่คึดให้ไ้ 2 เสียง
4. การสะบัดข้ามห้องโน้ตถัดไป

5.2.1 วิธีการฝึกหัดการบรรเลงจะเข้เบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 1 การนั่งหรือทำนั่งปฏิบัติเครื่องดนตรี

ทำนั่งปฏิบัติเครื่องดนตรีจะเข้มีที่นิยม 2 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 ผู้บรรเลงนั่งพับเพียบสองขาแนบชิดกับ ขาซ้ายทับขาขวา ลำตัวตรง ตัวเฉียงไปทางลำตัวจะเข้ หรือทางซ้ายมือของผู้บรรเลง เข่าด้านขวาจะอยู่ในตำแหน่งเข้ามุมตรงรอยต่อระหว่างหัวจะเข้ กับตัวจะเข้ มือขวาดึงข้อมือวางบนแก้มของจะเข้ หรือวางอยู่ระหว่างกึ่งกลางระหว่างนมที่ 11 กับใต้อยู่ในท่าเตรียมพร้อมที่จะคึดสายจะเข้ข้อข้อสลกลีกลั่นน้อย ส่วนมือซ้ายจะเหยียดวางนิ้วหัวแม่มือบนขอบจะเข้ด้านบนและงอแขนเล็กน้อย นิ้วที่เหลืออีก 4 นิ้วจะวางในลักษณะคุ่มๆ บนนมจะเข้

ภาพที่ 69 ท่านั่งบรรเลงจะเข้ ลักษณะที่ 1 พับเพียบท้ายทับขวา

ลักษณะที่ 2 ผู้บรรยายนั่งพับเพียบสองขาแบบชิดกัน ขาขวาทับขาซ้าย ลำตัวตรง ตัวเฉียงไปทางลำตัวจะเข้ หรือทางซ้ายมือของผู้บรรยาย และผู้บรรยายอาจเอนไปซ้ายเอนไปขวา เกี่ยวชิดขาจะเข้ที่อยู๋ในตำแหน่งตรงมุมด้านในของส่วนหัวของจะเข้ เพื่อสะดวกในการใช้บังคับไม่ให้ตัวจะเข้เลื่อนไถล หรือเคลื่อนห่างออกจากตัวหากนั่งติดบนพื้นที่ลื่น หรือเมื่อใช้แรงในการคิดมาก ๆ

ครูทองดี สุจริตกุล (สัมภาษณ์ , 2539) กล่าวว่า "...การนั่งติดจะเข้ จะต้องให้มีความสวยงาม สง่างาม ต้องนั่งพับเพียบเรียบร้อยจะพับเพียบขาทับซ้าย หรือซ้ายทับขวาก็ได้ แต่ให้ดูเรียบร้อยเป็นระเบียบ เคยเห็นบางคนนั่งขัดสมาธิ ไม่สวยเลย ไม่เรียบร้อย เราไม่ใช่ผู้ชาย นั่งขัดสมาธิอย่างนั้นไม่สวย ไม่เรียบร้อย การนั่งขัดสมาธิเล่นจะเข้ เหมือนกับไม่เคารพครูบาอาจารย์ เครื่องดนตรีที่เราคิดเราเล่นก็เปรียบกับเป็นครูอาจารย์ของเรา ควรจะต้องให้ความเคารพ ไม่กระทำการลบหลู่ หรือแสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสม"

ในปัจจุบันท่านั่งติดจะเข้ผู้วิจัยพบว่า มีผู้คิดจะเข้บางท่านนั่งพับเพียบซ้ายทับขวา หรือขวาทับซ้ายตามที่ได้อธิบายไปแล้วแต่จะเหยียดแขนขาทั้งสองข้างและเบี่ยงตัวไปทางซ้าย แล่นหน้าอกและเกร็งตัวในขณะที่คิด ซึ่งผู้วิจัยได้ทดลองทำและรู้สึกว่ามันค่อนข้างน่าเบื่อ ในเรื่องนี้อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อนกล่าวแสดงความคิดเห็นไว้ว่า "ท่านั่งติดจะเข้ที่เหยียดแขนขาทั้งสองข้างและเบี่ยงตัวไปทางซ้ายเป็นท่านั่งติดจะเข้ของครูระดี วิเศษสุการในระยะหลัง ๆ ซึ่งในระยะแรก ๆ ครูระดีก็นั่งติดจะเข้ตามปกติไม่เบี่ยงตัวและไม่เหยียดแขนขาทั้งสองข้าง แต่มาในระยะหลังนี้ ครูระดีมีปัญหาเกี่ยวกับโรคกระดูกสันหลัง จึงต้องนั่งเบี่ยงตัวและเหยียดแขนขาทั้งสองข้างเพื่อให้เกิดความถนัดในการคิด" (ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน , สัมภาษณ์ 2539) ซึ่งในจุดนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าคงแล้วแต่ความถนัดหรือความสะดวกสบายของแต่ละบุคคลและความพึงพอใจของแต่ละคน que คิดว่าควรนั่งท่าไหนตนเองถึงจะมีความสง่างามและสามารถติดจะเข้ได้ถนัด

ภาพที่ 70 ทำนั้งบรรเลงจะเข้ ลักษณะที่ 2 พับเพียบขวาทับซ้าย

ขั้นตอนที่ 2 การพันไม้คึดจะเข้

ลักษณะการพันไม้คึด

ลักษณะที่ 1 นำไม้คึดวางไว้บนนิ้วชี้ข้างขวาวางในตำแหน่งระหว่างข้อนิ้วข้อที่หนึ่งกับข้อนิ้วที่สอง วางไม้คึดตั้งฉากอยู่บนหลังนิ้วชี้แล้วใช้นิ้วกลางยึดส่วนของไม้คึดส่วนบนไว้ ตำแหน่งไม้คึดจะอยู่ในช่องระหว่างนิ้วชี้กับนิ้วกลาง และตำแหน่งของเชือกพันไม้คึดจะอยู่ด้านหลังของนิ้วชี้ จากนั้นดึงเชือกขึ้นพันนิ้วชี้แล้วสลับจากด้านล่างพันไขว้ไปด้านบนซ้ายขวาสลับกันโดยรูปลักษณะของเชือกจะไขว้กันเป็นรูปกากบาทพันทบในลักษณะนี้ประมาณ 2 รอบ แล้วพันทาดเป็นวงรอบๆไม้คึดอีก 1-2 รอบปลายเชือกที่เหลือใช้ผูกขมวดรัดกับหัวไม้คึดเพื่อความแน่นและไม่ให้เส้นเชือกคลายตัว

ขั้นตอนที่ 1

ขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 4

ภาพที่ 71 การพันไม้คิดจะเซ้

ลักษณะที่ 2 พันไม้คิดบนหลังนิ้วชี้ พันอย่างไรก็ได้เพียงแต่ให้สามารถไขไม้คิดได้อย่างสะดวกในการติดลงบนสายจะเซ้ ในการพันลักษณะนี้ ครูเอื้อ จัตรเฉลิม (สัมภาษณ์, 2538)กล่าวว่า ไม่ต้องพันให้แน่นมากก็ได้ ให้จับไม้คิดให้แน่นๆก็สามารถติดได้แล้ว แต่ที่เห็นครูระดี เขาพันไม้คิด เขาก็พันในลักษณะเดียวกันกับหนู (ผู้วิจัย) นั่นแหละ”

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การเขียนไม้คิดหรือการพันไม้คิดของครูเอื้อ จัตรเฉลิม จะนำไปตามสะดวกและตามความถนัดของตนเอง ทำอย่างสบายๆ ไม่ต้องมีหลักเกณฑ์ว่าจะต้องพันอย่างไร ใช้ความเรียบง่ายและสะดวกเป็นสำคัญ แต่การพันไม้คิดของครูจะเซ้ที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมา ส่วนใหญ่จะพันในลักษณะที่ 1 แต่ก็เป็นบางครั้ง บางโอกาสเหมือนกันที่บรรดาครูจะเซ้ ศิลปินจะเซ้ ไม่จำเป็นต้องพันไม้คิดตามลักษณะที่ 1 ก็สามารถจับไม้คิดบรรเลงจะเซ้ได้ หรือบางทีก็พันเพียงหลวมๆ ก็ติดได้ และบางทีไม่ต้องไขไม้คิดเลยก็ติดได้ ยกตัวอย่างกรณีคุณครูทองดี สุจริตกุล ท่านใช้ปลายเล็บขวๆ คิดสาย ก็สามารถบรรเลงเป็นเพลงได้อย่างไพเราะเหมือนกัน ซึ่งการทำในลักษณะนี้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า จะเป็นการทำได้เพียงชั่วระยะเวลาไม่นานนัก เป็นช่วงเวลาที่ย่อยคลายจากการพันไม้คิดอย่างแน่นๆ และไม่ได้แสดงต่อหน้าสาธารณชน จึงสามารถติดจะเซ้อย่างสบายๆ ไม่เคร่งเครียด หรือไม่ต้องทำตามระเบียบแบบแผน และเพลงที่บรรเลงก็ไม่ใช่เพลงยากที่จะต้องมีท่วงทำนองเมื่อดูพยางค์อันวิจิตรพิศดาร จึงไม่จำเป็นต้องใช้การพันไม้คิดอย่างถูกต้องตามลักษณะที่ 1

เมื่อผ่านขั้นตอนการพันไม้คิดจะเข้าได้อย่างถูกต้อง สวขงามดีแล้ว ก็วางมือที่พันไม้คิดลงบนแก้มจะเข้า ตั้งข้อมือขึ้นให้ส้นมือหรือข้อมือวางในลักษณะเหมือนกับการตั้งฉาก แต่ไม่ใช่ว่าจะต้องตั้งฉากตรงเป๊ะ ตำแหน่งที่วางข้อมือ อยู่ในระยะระหว่างนมที่ 11 กับโต๊ะจะเข้า ไม้คิดที่พันอยู่กับนิ้วชี้อยู่ในตำแหน่งที่จะทำการคิดสายจะเข้า สำหรับนิ้วอื่นๆ ที่เหลือทำคุ่ม ๆ ลงมาให้เท่ากับนิ้วชี้การทาลักษณะนี้ก็เพื่อความสวยงาม และทำให้มือองแล้วไม่เกะกะ แต่จากประสบการณ์ของผู้วิจัยก็พบว่า มีนักดนตรีจะเข้บางท่าน จะใช้นิ้วที่เหลือกรีดนิ้วออกไปเหมือนการจับนิ้วของตัวละคร ซึ่งบางท่านก็ทำได้สวยดี แต่บางท่านก็ทำได้ไม่สวยดูเหมือนการรำละครมากกว่าจะเป็นทำการคิดจะเข้า ผู้วิจัยได้ทดลองทำดูก็ปรากฏว่าแรกๆที่ทำก็รู้สึกสวขงามดี แต่จะทำให้มือด้านขวาที่ออกแรงคิดจะเข้ามีความเกร็งมากกว่าปกติ จะเหมาะสำหรับผู้ที่ดีหนัก สำหรับผู้ที่ชอบการคิดเบา ไม่ต้องออกแรงในการคิดมากนักอย่างผู้วิจัย เมื่อทำท่ากรีดนิ้วลักษณะนั้นไปได้ไม่นานนิ้วที่กรีดอยู่ก็กลับมาทำคุ่ม ๆ เหมือนนิ้วชี้เช่นเดิม การคิดจะเข้าจะต้องใช้ทั้งข้อมือและแขนประกอบกัน ในส่วนของข้อมือที่ทำการฝึกหัดเบื้องต้น ผู้เรียนจะเข้าใจใช้วิธีการโบกมือไปมา คล้ายๆกับท่าโบกมือลาจาก เป็นวิธีการฝึกหัดให้รู้จักการสับข้อมือในอีกลักษณะหนึ่งได้เช่นกัน ในขณะที่ใช้ข้อมือขวาฝึกการสับข้อมือออกไปทางขวาและสับเข้ามามาทางซ้ายบนแก้มหรือโบของส่วนหัวของจะเข้นี้ ส่วนมือซ้ายจะวางอยู่ในตำแหน่งเตรียมการลงนิ้ววางบนนมจะเข้า คือ ใช้นิ้วหัวแม่มือวางและลงบนขอบจะเข้าด้านบน ส่วนนิ้วอื่นๆที่เหลือมี นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง และนิ้วก้อย จะวางในลักษณะคุ่ม ๆ บนนมจะเข้า

ภาพที่ 72 การวางมือและวางนิ้ว

ขั้นตอนที่ 3 การใช้ข้อมือและแขนให้สัมพันธ์กับไม้คิดและการคิด

เมื่อวางข้อมือเตรียมคิดจะเข้าได้ถูกต้อง และฝึกหัดการสะบัดข้อมือไป-มา ข่าย-ขวาได้คล่องดีแล้ว ต่อไปจะเป็นแบบฝึกหัดการฝึกใช้ข้อมือกับไม้คิด คิดลงบนสายจะเข้าทั้งสามสาย ดังนี้

แบบฝึกหัดที่ 1 ใช้นิ้วหัวแม่มือขวา กดปลายไม้คิดลงเป็นแนวตั้ง ปิดไม้คิดลงบนสายจะเข้าสายเอกออก-เข้าสลับกันไป คำว่า “ไม้คิดออก” หมายถึง การปิดไม้คิดหรือการสะบัดไม้คิดกับข้อมือคิดออกไปนอกตัว ส่วนคำว่า “ไม้คิดเข้า” หมายถึง การปิดไม้คิดหรือการสะบัดไม้คิดกับข้อมือคิดเข้าหาตัว

1.1

ไม้คิดออก	ไม้คิดเข้า	ไม้คิดออก	ไม้คิดเข้า	สายเอก
-----------	------------	-----------	------------	--------

ในแบบฝึกหัดนี้ให้ฝึกคิดในสายเอกสายเดียวโดยคิดเฉพาะสายเปล่า คิดออก คิดเข้าสลับกันไปหลายๆครั้งจนชำนาญและฟังเสียงที่คิดออก-เข้าแล้วเสียงไม่บอด มีความใสกังวาน ฟังเพราะไม่รู้สึกรัดหูแล้ว ก็ถือว่าผ่าน ความสำคัญในขั้นตอนนี้คือ การสะบัดไม้คิดออก จะต้องสะบัดหรือปิดออกไปให้สุดข้อมือและสะบัดเฉียงไปทางขวามือ ไม่ใช่การสะบัดขึ้นไปข้างบน ส่วนการสะบัดหรือการปิดไม้คิดเข้า ก็จะต้องปิดเข้ามาให้สุดข้อมือเช่นกันและจะต้องบังคับข้อมือให้หักเข้า ไม่ใช่การงัดสายขึ้น

1.2

ออก	ออก	ออก	ออก	สายเอก
เข้า		เข้า		สายทุ้ม
	เข้า		เข้า	สายฉ่าง

ในแบบฝึกหัดที่ 2 นี้ คือการสะบัดหรือการปิดไม้คิด ออก-เข้า-ออก-เข้า ทั้งสามสาย คือ คิดไม้คิดออก สายเอก คิดไม้คิดเข้า สายทุ้ม คิดไม้คิดออก สายเอก และคิดไม้คิดเข้า สายฉ่าง กระทำลักษณะนี้พร้อมกับการท่องในใจไปด้วยก็ได้ว่า เอก-ทุ้ม-เอก-ฉ่าง(ลวด) เอก-ทุ้ม-เอก-ฉ่างส่วนการปิดไม้คิดออก ไม้คิดเข้า ก็จะต้องเฉียงไม้คิดออกให้มาก และเฉียงไม้คิดเข้าหักลงให้มากๆ สะบัดไม้คิดแรงๆ ไม่ต้องกลัวว่าจะเข้จะเจ็บ ในแบบฝึกหัดนี้จะเป็นการช่วยฝึกให้รู้ว่าเสียงของสายเอกเป็นอย่างไร เสียงสายทุ้มดังอย่างไรและเสียงสายฉ่างดังอย่างไร นอกจากนี้ยังช่วยให้รู้จักการใช้ไม้คิด บังคับไม้คิดคิดลงบนสายต่างๆได้ตามต้องการ และแยกเสียงได้ออกว่าเสียงไหนอยู่สายไหนไม้คิดปะปนกัน และที่สำคัญคือเป็นการช่วยฝึกการใช้ข้อมือให้แข็งแรง มันคงเป็นจุดเริ่มต้นในการเตรียมพร้อมที่จะเริ่มฝึกหัดในขั้นตอนที่ยากขึ้นๆ ต่อไป ซึ่งในขั้นตอนนี้จะทำให้ผู้เรียนเจ็บข้อ

มือ เนื่องจากการฝึกครั้งแรกยังไม่ค่อยมีความเข้าใจก็จะเกร็งข้อมือมากเกินไป จึงทำให้ปวดข้อมือ ในส่วนของนิ้วชี้ที่พันไม้คือนั้น ถ้าพันไว้นานๆ นิ้วจะเป็นสีม่วง แต่ไม่ต้องตกใจ เพราะไม่มีอะไรที่เป็นอันตราย ถ้ารู้สึกว่ามันไม่คือนานหรือพันไม่แน่นจนเกินไปก็สามารถถอดไม้คือนอกก่อนได้ จากนั้นก็ใช้วิธีการวนนิ้วให้เลือดเดินได้ดี แล้วก็ฝึกต่อไปได้ ในแบบฝึกหัดขั้นที่ 2 นี้ ถ้าผู้เรียนสามารถคิดแยกสายทั้งสามสายโดยเสียงแต่ละเสียงมีความชัดเจน ไม่บอด และเสียงไม่ปนกัน ยกตัวอย่างเช่น คิดสายเอกแล้วบังคับไม้คือนไม่ได้ไปถูกสายทุ้มพร้อมกันกับสายต่ำ อย่างนี้ถือว่ายังไม่ดี ต้องแยกสายทุ้มกับสายต่ำออกจากกันให้ได้ จึงถือว่าผ่านไปได้ฝึกในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การใช้นิ้วและการวางนิ้วลงบนนมจะเช่นไร

การใช้นิ้วมือซ้ายในการวางหรือกดลงบนนมจะเช่นไร ให้นิ้วหัวแม่มือชี้ลงล่างวางแนบกับขอบด้านบนของตัวจะเช่นไร ที่เหลืออีก 4 นิ้วทำคุ่มๆอยู่บนนมจะเช่นไร ซึ่งสิ่งที่ควรจดจำและปฏิบัติก็คือ การคิดจะเช่นไรจะใช้นิ้วชี้ นิ้วกลาง และนิ้วนางเป็นส่วนมาก ในการบรรเลงจะใช้นิ้วก้อยก็เฉพาะที่จะต้องใส่สายต่ำคู่กับสายเอกในตำแหน่งของการใช้นิ้วนางกดลงบนสายเอกและใช้นิ้วก้อยกดลงบนสายต่ำพร้อมๆกันเท่านั้น ซึ่งโอกาสที่จะต้องปฏิบัติเช่นนี้มีน้อยมาก ส่วนใหญ่ในการบรรเลงจะใช้นิ้วหัวแม่มือยกขึ้นมากดบนสายต่ำพร้อมกับสายเอกมากกว่าการใช้นิ้วก้อย การวางนิ้วลงบนนมจะเช่นไรนั้นจะวางหรือกดในตำแหน่งที่ค่อนข้างมาทางซ้ายของนมจะเช่นไร จะไม่กดตรงกลางนม เนื่องจากจะทำให้ตำแหน่งเสียงที่เปล่งออกมาเพี้ยนไป และไม่สะดวกในการวางนิ้วลงบนนมจะเช่นไร

สำหรับการใช้นิ้วเรียง และการใช้นิ้วข้าม” สามารถอธิบายได้ ดังนี้

นิ้วเรียง คือเมื่อผู้บรรเลงวางนิ้วนางลงบนนมที่ 1 นมที่จะเล่นต่อไปเป็นนมที่ 2 ผู้บรรเลงจะต้องใช้นิ้วกลางกดลงบนนมที่ 2 และถ้าจะกดนมที่ 3 ต่อไป นิ้วที่จะต้องให้ถูกต้องก็คือ นิ้วชี้ เช่นเดียวกัน ถ้าผู้บรรเลงวางนิ้วชี้ลงบนนมที่ 4 นมที่จะเล่นต่อไปคือนมที่ 3 ผู้บรรเลงจะต้องใช้นิ้วกลางกดลงบนนมที่ 3 และถ้าจะกดนมที่ 2 ต่อไป นิ้วที่จะต้องให้ถูกต้องต่อไปก็คือ นิ้วนาง และถ้าผู้บรรเลงวางนิ้วชี้ลงในตำแหน่งนมที่ 4 จะกดนมที่ 5 นมที่ 6 และนมที่ 7ต่อไป ผู้บรรเลงจะต้องใช้นิ้วชี้กดเรียงลงไปถึงนมที่ 5 นมที่ 6 และนมที่ 7 ตามลำดับโดยไม่ต้องเปลี่ยนนิ้ว แต่ถ้าเริ่มจากนิ้วชี้ขึ้นนมที่ 7 และจะกดนมที่ 6 นมที่ 5 - 4 - 3 - 2 - และ 1 ตามลำดับขึ้นไป วิธีการใช้นิ้วก็คือ ใช้นิ้วกลางกดนม 6 ใช้นิ้วนางกดนม 5 และ 4 - 3 - 2 - 1 เรียงขึ้นไปตามลำดับ ในลักษณะนี้เรียกว่า การใช้นิ้วเรียง”

ตัวอย่างการใช้นิ้วเรียง

เริ่มจากนาง	กลาง	ชี้	ชี้	ชี้	ชี้	ชี้	ชี้	ชี้	ชี้	ชี้	ชี้
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ด	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	ด	ร'	ม'	ฟ'	ช'
นาง	นาง	นาง	นาง	นาง	นาง	นาง	นาง	นาง	นาง	กลาง	ชี้

ภาพที่ 73 ลักษณะการวางนิ้วเรียง

ภาพที่ 74 ลักษณะการวางนิ้วข้าม

กับการกดนิ้วลงบนนมจะเข้า ในขั้นตอนนี้ผู้ฝึกหัดจะต้องสามารถไล่เสียงสูง-ต่ำ ได้อย่างคล่องแคล่ว ไม่เพี้ยน ไม่บอด เสียงจะเข้ามีความโปร่งใส ก้องกังวาน จึงจะถือว่าผ่านขั้นตอนไปฝึกในขั้นต่อไปได้

แบบฝึกหัดที่ 1

ตัวอย่างการไล่เสียงสูง-ต่ำ

ออก	เข้า	ออก	เข้า	ออก	เข้า	ออก	เข้า
0	1	2	3	4	5	6	7
ค	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	ด'
เข้า	ออก	เข้า	ออก	เข้า	ออก	เข้า	ออก

แบบฝึกหัดที่ 2

ตัวอย่างการฝึกไล่เสียงและใช้นิ้วข้ามกับนิ้วเรียง

อ ข อ ข	อ ข อ ข	อ ข อ ข	อ ข อ ข	อ ข อ ข	อ ข อ ข	ไม่ติด
ม ด ร ม	ฟ ร ม ฟ	ช ม ฟ ช	ล ฟ ช ล	ท ช ล ท	ด ล ท ด	
ก 0 น ก	ช น ก ช	ช น ก ช	ช น ก ช	ช น ก ช	ช น ก ช	ใช้นิ้ว

อ ข อ ข	อ ข อ ข	อ ข อ ข	อ ข อ ข	อ ข อ ข	อ ข อ ข	ไม่ติด
ด' ท ล ด	ท ล ช ท	ล ช ฟ ล	ช ฟ ม ช	ฟ ม ร ฟ	ร ม ด ร	
ช ก น ช	ก น น ช	ก น น ช	ก น น ช	ก น น ช	ก น 0 น	ใช้นิ้ว

หมายเหตุ

อ	หมายถึง	ไม่ติดออก	ข	หมายถึง	ไม่ติดเข้า
ช	หมายถึง	วางนิ้วชี้	ก	หมายถึง	วางนิ้วกลาง
น	หมายถึง	วางนิ้วนาง	0	หมายถึง	ดีดสายเปล่า

ขั้นตอนที่ 7 การกรอไม่ติดหรือการรัว

การรัวไม่ติด คงจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการฝึกหัดเบื้องต้นในการดีดจะเข้า ลักษณะการรัวไม่ติด ฝึกหัดโดยใช้ไม่ติดดีดสายเอกเริ่มจากสายเปล่าก่อน ในขั้นแรกใช้วิธีการดีดออก ดีดเข้า สลับกันไป-มา เริ่มจากช้าๆก่อน จากนั้นก็เริ่มเล่นเร็วขึ้นๆ จนใช้ไม่ติดถี่ๆ เสียงที่ออกมาสองเสียงก็เป็นเสียงเดียวติดต่อกัน ลักษณะเช่นนี้คือการรัวไม่ติด จากนั้นก็หัดรัวไม่ติดจากนมที่ 1 ไล่เสียงลงมาเรื่อยๆ และรัวกลับไปเหมือนกับการไล่เสียงเดียวๆ

ตัวอย่างการรัวไม้ตี

ห้องที่ 1	2	3	4	5	6	7	8
--- ร	--- ม	--- พ	--- ท	- ล - ท	- พ ม ร	ด ร ม พ	- ท - ม

เพลงแขกต่อหม้อประโยคที่ 1 โน้ต 4 ห้องแรกคือการรัวไม้ตี

5.2.2 เม็ดพรายและการประดับหรือตกแต่งทำนองจะเข้าใจให้ไพเราะ

เมื่อได้ฝึกหัดผ่านขั้นตอนการคิดจะเข้าใจเบื้องต้นไปแล้ว เครื่องดนตรีชนิดนี้ยังมีเม็ดพราย และการประดับทำนองที่ไพเราะและวิจิตรพิสดาร ซึ่งจะต้องเป็นการฝึกหัดในชั้นที่ยากขึ้นไปอีก ผู้บรรเลงจะต้องมีความวิริยะอุตสาหะ หมั่นฝึกฝนและอดทน เพราะในขั้นตอนที่ยากๆนั้นจะทำให้ผู้ฝึกหัดมีกระดูกข้อมือขาที่โปนขึ้น และมีนิ้วซ้ายด้านไม่นุ่มนวลเหมือนเก่า อีกทั้งนิ้วที่มีมือขาที่พันไม้ตีก็จะคอดลงเพราะการรัวไม้ตีเป็นระยะเวลานานๆ หลายๆปี

จะเข้าใจเม็ดพรายและการประดับทำนองที่ไพเราะในลักษณะการคิดต่างๆ กัน อาทิ การรัว ซึ่งได้อธิบายไปแล้วในขั้นตอนการฝึกหัดเบื้องต้น การสะบัดสองเสียง การสะบัดสามเสียง การเก็บ การขยี้ การติดกระทบสายฉ่าง(หรือ หิง-นอย) การติด "ฉิ่ง"หรือการติดกระทบสามสายพร้อมกัน การติดกระทบสองสาย การติด "ริก" หรือ "ปริบ" การติดทีเดียวได้สองเสียง การติดสองครั้งได้สามเสียง การติดเสียง"ดบ"เต็มเสียงและครึ่งเสียง การติดถ่วงจังหวะ การติดเสียง "โปรย"หรือการ"โปรยเสียง" การติดรูดนิ้วหรือรูดเสียง การติดกระทบนิ้ว การติดเสียง"แคน" การติด "เสียงดอด"เต็มเสียงและครึ่งเสียง การติด "เสียงโยก" การติดเสียงสลับสาย และการติดเสียง "โยยก" ซึ่งจะได้อธิบายเม็ดพรายในการติดดังกล่าว ดังนี้

5.2.2.1 การเก็บ

คือวิธีการดำเนินทำนองถี่ๆ ใช้ไม้ตีติดอกกับไม้ตีเข้าติดสม่ำเสมอเป็นพยางค์ถี่ๆ ไม่มีการรัวไม้ตี เป็นการสอดแทรกทำนองเนื้อเพลงให้มีพยางค์ที่ถี่ขึ้นกว่าทำนองธรรมดา ยกตัวอย่างเช่น เพลงต้นเพลงจิง ที่เป็นลักษณะทำนองเก็บ ดังนี้

ด ล ด ท	ล ท พ ม	ร ด ร ม	ร ม พ ท	ล ท พ ด	ร ม พ ท	ท ล ท ล	ท ด ร ด

5.2.2.2 การคิดลูกสะบัด

การคิดลูกสะบัด คือการไข้ไม้คิด “เข้าออกเข้า” อย่างเร็ว

การสะบัดอยู่กับที่ ตัวอย่างคือ การคิดเสียงโคเสียงหนึ่ง หรือนมโคนมหนึ่ง แล้วสะบัดไม้คิด “เข้าออกเข้า” โดยเร็วก็จะฟังเป็นเสียง “เต็งตะเร้ง”

การสะบัดขึ้น คือ การไข้ไม้สะบัด “เข้าออกเข้า” อย่างเร็วขึ้นมาจากเสียงสูง

การสะบัดลง คือ การไข้ไม้สะบัด “เข้าออกเข้า” อย่างเร็วไปทางเสียงต่ำ

การสะบัดสองเสียงสะบัดขึ้น คือ การไข้ไม้วางกับไม้กลางกดลงบนนมจะเข้าอย่างรวดเร็วให้ทันกับการไข้ไม้คิด “เข้าออกเข้า” เช่นการสะบัดนมที่ 1 มายังนมที่ 2 หรือ เสียง เร กับเสียงมี

การสะบัดสองเสียงสะบัดลง คือ การไข้ไม้กลางกับไม้วางกดลงบนนมจะเข้าอย่างรวดเร็วให้ทันกับการไข้ไม้คิดเข้าออกเข้า เช่นการสะบัดจากนมที่ 2 ไปยัง นมที่ 1 หรือ เสียงมี ไปเสียง เร โดยเสียงที่ถูกต้อนก็คือ ทั้งสองเสียงเมื่อสะบัดแล้วจะฟังเป็นเสียงเดียวพร้อม ๆ กัน

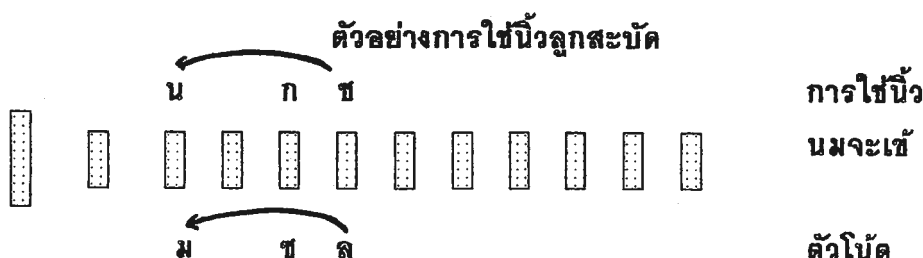
การสะบัดสามเสียงสะบัดขึ้น คือ การไข้ไม้ นาง - กลาง - ชี ทั้งสามไม้กดเรียงกันจากต่ำไปหาสูงอย่างรวดเร็ว เช่นการกดนมที่ 4 - 5 - 6 หรือ ซอล-ลา-ทีสะบัดขึ้นไป ซึ่งจะได้เสียงทั้งสามเสียงสะบัดฟังเป็นเสียงเดียวพร้อม ๆ กันทันกับการไข้ไม้คิด “เข้าออกเข้า”

การสะบัดสามเสียงสะบัดลง คือ การไข้ไม้ ชี - กลาง - นาง กดเรียงกันจากเสียงสูงไปหาต่ำอย่างรวดเร็ว เช่นการกดนมที่ 3 - 2 - 1 หรือเสียง ฟา - มี - เร สะบัดลงไป ซึ่งจะได้เสียงทั้งสามเสียงสะบัดฟังเป็นเสียงเดียวพร้อม ๆ กัน ทันกับการไข้ไม้คิด “เข้าออกเข้า”

ตัวอย่างการคิดสะบัด

----	-- ค ค	- ช - ค	ม ร ค ร ม	ค ล ช ม	ล ช ม ร ค		ค ม ร ค
						ล ล ช ล	

เพลงจีนขิมใหญ่ประโยคที่ 1 โน้ตห้องที่ 4 มรค และห้องที่ 6 ลขม คือการคิดสะบัด

5.2.2.3 การขยี่

การขยี่ คือ การติดเก็บหลาย ๆ พยางค์ หรือการติดแทรกทำนองแทรกเสียงให้มีลักษณะติดต่อกันเป็นพิศ ในอีกความหมายหนึ่งก็คือ การติดสลับแทรกหลาย ๆ พยางค์

ตัวอย่างการติดขยี่

ดดด ฟ ด	ฟฟฟ ดฟ	ดดด ด ล	ด ช ล ฟ	ช ล ท ร	ดท ดทล ช	ฟ ด ร ม	ฟรฟมฟลรฟ

เดี่ยวเพลงจึงดวงพระธาตุนครโยคที่ 6 โน้ตห้องที่ 6 กับ 8 คือการติดขยี่

5.2.2.4 การติดกระทบสายต่าง หรือ ทิง-นอย

การติดกระทบสายต่าง คือเป็นการติดกระทบเสียงคู่แปดระหว่างสายเอก กับสายต่าง ที่เรียกว่า "ทิง-นอย" การติดลักษณะนี้ใช้ไม้ติดเข้าอย่างเดี่ยว คือ ติดสายเอกไม้ติดเข้าตรงนมที่ต้องการเป็นเสียง "ทิง" แล้วติดสายต่างไม้ติดเข้าตรงตำแหน่งนมเดียวกันเป็นเสียง "นอย" เมื่อทั้งเสียงติด ๆ กัน จึงออกเสียงเป็น "ทิง-นอย" การติดกระทบสายต่างหรือทิง-นอยนี้ นอกจากจะต้องใช้ไม้ติดเข้าอย่างเดี่ยวแล้ว จะต้องใช้นิ้วพิเศษออกไปอีก คือการใช้นิ้วหัวแม่มือซ้ายยกขึ้นมาช่วยกดตรงตำแหน่งสายต่าง โดยการประกบกับนิ้วที่กำลงใช้ติดสายเอก ตัวอย่างเช่น ถ้ากำลงติดสายเอกด้วยนิ้วชี้อยู่ ก็จะยกนิ้วหัวแม่มือขึ้นมาประกบกับนิ้วชี้ มีลักษณะคล้ายกับการจับนิ้ว และถ้าเปลี่ยนไปติดสายเอกด้วยนิ้วกลาง ก็เลื่อนนิ้วหัวแม่มือขึ้นไปประกบกับนิ้วกลาง สำหรับนิ้วนางในการติดเสียง ทิง-นอย จะสามารถทำได้สามลักษณะ คือ 1) ใช้นิ้วหัวแม่มือเลื่อนขึ้นมาประกบกับนิ้วนางแต่จะไม่ค่อยใช้กันมากนัก หรือ 2) ใช้นิ้วก้อยยกขึ้นมากดลงบนสายต่างแทนนิ้วหัวแม่มือก็ได้เช่นกัน และ 3) เป็นลักษณะที่นิยมกันมากที่สุดคือใช้การแอ่นท้องนิ้วนางกด "ทิง" และใช้ปลายนิ้วนางกด "นอย" เพราะวิธีนี้จะทำได้ง่ายและสะดวกที่สุด

5.2.2.5 การติด "ผลิ่ง" หรือการติดกระทบสามสายพร้อมกัน

การติด "ผลิ่ง" หรือ การติดกระทบสามสายพร้อมกันนี้ เป็นการติดที่ใช้ไม้ติดเข้าเพียงอย่างเดียว โดยมีลักษณะการติดกระทบลงมาตั้งแต่สายเอกไปยังสายต่างในโน้ตตัวเดียวกัน

เสียง "ผลิ่ง" หรือ "เสียงต่าง" เกิดขึ้นเฉพาะเมื่อสายทั้งสามสายให้เสียงเดียวกันทั้งหมด คือการใช้นิ้วชี้กดลงไปบนสายทุมนมที่ 3 ซึ่งจะออกเสียง "โด" จากนั้นจึงติดกระทบตั้งแต่สายเอกลงไปยังสายต่าง ซึ่งทั้งสามสายจะออกเสียง "โด" ด้วยกันทั้งหมด แต่เสียง

จะสูง-ต่ำ ต่างกัน เช่นเป็นเสียง โด คู่แปด ระหว่างสายเอก กับ สายต่ำ เป็นต้น ซึ่งเมื่อคิดประสานกันแล้วมีความไพเราะเป็นอย่างยิ่ง

ตัวอย่างการติดกระทบสามสายพร้อมกัน

สายเอก	ด	สายเปล่า
สายทุ้ม	ด	กดนมที่ 3
สายต่ำ	ด	สายเปล่า

5.2.2.6 การติดกระทบสองสาย

ลักษณะการติดกระทบสองสายนี้ จะติดสายเอกกระทบกับสายทุ้ม หรือ จะติดสายทุ้มกระทบกับสายต่ำก็ได้ ความสำคัญก็คือ ตรงตำแหน่งโน้ตที่ติดกระทบกันนั้นจะใช่ไม่ติดเข้าเท่านั้น ไม่ใช่ไม่ติดออก

ในระหว่างสายเอกกับสายทุ้มนั้น จะมีเสียงคู่แปดตรงเสียง “ซอล” (เสียงสายเอกนมที่ 4) กับเสียงสายเปล่าของสายทุ้ม และในระหว่างสายทุ้มกับสายต่ำ จะมีเสียงคู่แปดซึ่งฟังคล้ายเสียงควง (เสียงควง หมายถึง การปฏิบัติอย่างหนึ่งของเครื่องดนตรีจำพวกไ้ฉนี้ว โดยทำให้เกิดเป็นเสียงเดียวกัน แต่ไ้ฉนี้วไม่เหมือนกัน และจะต้องทำเสียงที่ไ้ฉนี้วคนละอย่างนั้นติดต่อกัน ตั้งแต่สองพยางค์ขึ้นไป , มนตรี ตราโมท 2531 : 4) ที่กระทบกันได้ง่ายอยู่ตรงเสียง “ซอล” คือ ตรงตำแหน่งนมที่ 4 ของสายต่ำกับเสียงสายเปล่าของสายทุ้ม คู่เสียงดังกล่าวนี้ นักดนตรีจะนิยมเล่นกระทบกันมากกว่าคู่เสียงอื่น เนื่องจากการกระทบสายเปล่าที่ติดง่ายเป็นธรรมดา ซึ่งถ้าเป็นคู่เสียงอื่นจะติดยาก เพราะจะต้องลงนิ้วด้วยกันทั้งคู่หรือทั้งสองเสียง

ตัวอย่างการติดกระทบสองสาย

สายเอก	ซอล	สายเอกนม 4
สายทุ้ม	ซอล	ติดสายเปล่า

สายทุ้ม	ซอล	ติดสายเปล่า
สายต่ำ	ซอล	สายต่ำนมที่ 4

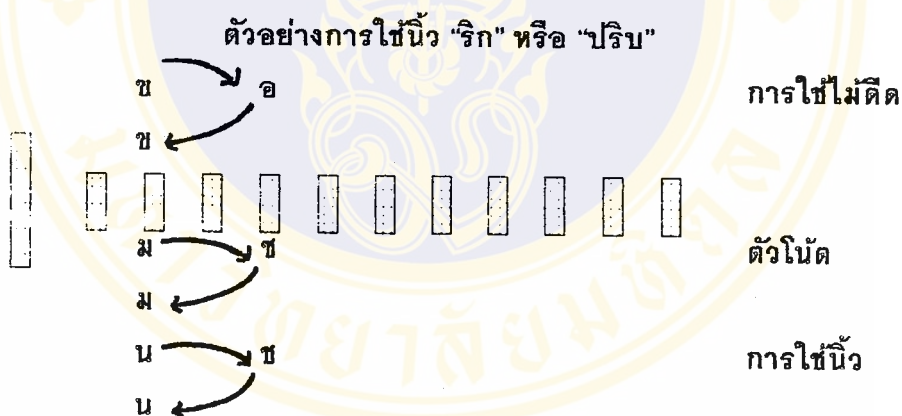
5.2.2.7 การติด “ริก” หรือ “ปริบ”

“ปริบ” เป็นวิธีการบรรเลงอย่างหนึ่ง ที่ทำให้เกิดเสียงเด่นระริกไปในตัวเล็กน้อย เครื่องดนตรีจำพวกที่ไ้ฉนี้วก็ขยับนิ้วให้สั่นสะเทือนขึ้น คล้ายกับทำให้เสียงนั้นรั่วปริบออกมา...(มนตรี ตราโมท 2531 : 18) ลักษณะการติด “ริก” หรือ “ปริบ” คือ การติดจะเข้เสียง

หนึ่งเป็นเสียงขึ้นโดยใช้นิ้วกลางหรือนิ้วนางกดลงบนนมที่ต้องการ แล้วเอื้อมนิ้วชี้ไปกระทบเสียงที่สูงขึ้นไป ซึ่งจะสูงขึ้นไปหนึ่งหรือสองเสียงก็ได้ กระทบเพียงเล็กน้อยแล้วจึงกลับมาเสียงเดิม การ “ริก” หรือ “ปริบ” นี้จะต้องใช้ไม้ติดสะบัด ในลักษณะ เข้าออกเข้า ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเสียง “มี” เป็นเสียงขึ้น ผู้บรรเลงต้องการจะ “ริก” กับเสียง “ซอล” ก็จะใช้ไม้ติดติดเข้าพร้อมกับกดนมที่ 2 เสียง “มี” เสร็จแล้วเอื้อมนิ้วชี้ไปกระทบเสียง “ซอล” นมที่ 4 ใช้ไม้ติดออก ต่อจากนั้นกลับมาติดไม้ติดเข้าตรงตำแหน่งเสียง “มี” ตามเดิม ซึ่งผู้บรรเลงจะต้องกระทำลักษณะดังกล่าวนี้ติดต่อกันอย่างรวดเร็วจนฟังออกเป็นเสียง “มีซอลมี” โดยที่เสียง “มี” ทั้งสองเสียงนั้นต้องคิดเป็นเสียงหนัก และ เสียง “ซอล” คิดเป็นเสียงเบา คือการใช้ “ริก” หรือ “ปริบ” เพียงชนิดเดียวเท่านั้นในเสียง “ซอล”

ตัวอย่างการ “ริก” หรือการ “ปริบ”

ไม้ติด	เข้า	ออก	เข้า
โน้ต	มี	ซอล	มี

5.2.2.8 การติดทีเดียวได้สองเสียง

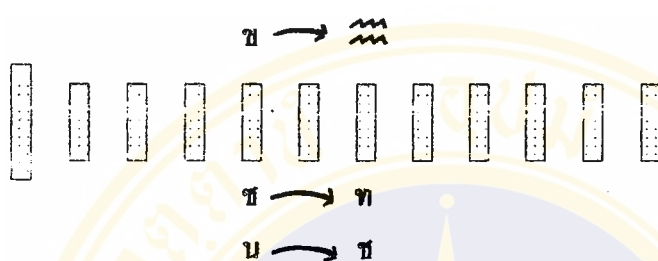
การติดทีเดียวได้สองเสียง คือลักษณะการติดที่เสียงหนึ่งเป็นเสียงตรง แต่อีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงที่เกิดจากความสั่นสะเทือนของเสียงแรก ซึ่งการติดในลักษณะนี้จะเราสามารถทำได้ชัดเจนและไพเราะกว่าเครื่องดนตรีชนิดอื่น ตัวอย่างเช่น ติดเสียง “ซอล-ที” ติดกันไป โดยเสียง “ซอล” เป็นเสียงตรงหรือเสียงหลัก และเสียง “ที” เป็นผลจากความสั่นสะเทือนของเสียง “ซอล” การติดลักษณะนี้ ต้องใช้ไม้ติดเข้าติดลงไปบนเสียง “ซอล” นมที่ 4 คือใช้นิ้วกดนมเสียง “ซอล” พร้อมติดไม้ติดเข้า เสร็จแล้วในระหว่างที่เสียง “ซอล” ยังมีความกังวานอยู่นั้น จึงใช้นิ้วชี้เอื้อมกดเสียง “ที” ทันทีโดยไม่ต้องติดซ้ำ

หมายเหตุ เสียงสั่นสะเทือนใช้สัญลักษณ์

ตัวอย่างการติดทีเดียวได้สองเสียง

ไม่ติด	เข้า	เข้า
ไม่ติด	ออก	ที่
นิ้ว	นาง	ชี้

ตัวอย่างการใช้นิ้วติดทีเดียวได้สองเสียง

ข → ไม่ติด
 ท ตัวโน้ต
 น การใช้นิ้ว

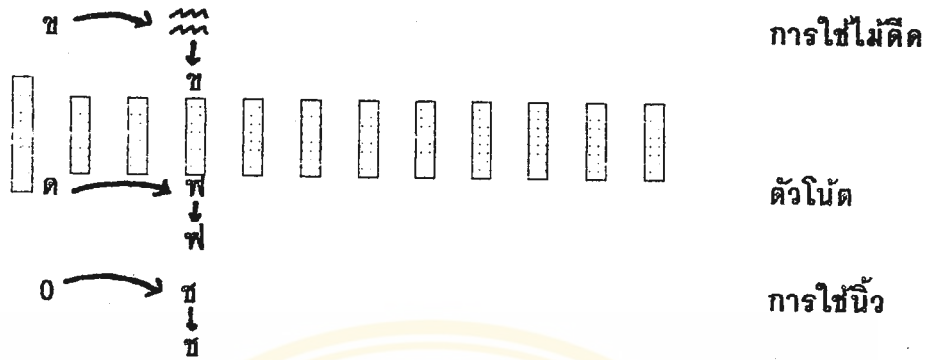
5.2.2.9 การติดสองครั้งได้สามเสียง

การติดสองครั้งได้สามเสียงนี้จะคล้ายๆกับการติดทีเดียวได้สองเสียง เพียงแต่เพิ่มสายเปล่าสายเอกเสียง โด เล่นควบกับโน้ตตัวโดตัวหนึ่ง เช่น ใช้นิ้วเล่นควบกับโน้ตตัว "ฟา" นมที่ 3 วิธีการติด คือ ใช้นิ้วไม่ติดติดเข้าสำหรับโน้ตตัวแรกกับโน้ตตัวสุดท้ายส่วนโน้ตตัวกลางนั้นใช้ความสั่นเสทือนจากเสียงของโน้ตตัวแรก ยกตัวอย่าง เช่น ถ้าติดเก็บธรรมดาจะเป็นเสียง "โด - ฟา - ฟา" ใช้นิ้วไม่ติด "เข้า - ออก - เข้า" แต่ถ้าต้องการติดสองครั้งได้สามเสียงเป็นความไพเราะแบบ Sound Effect โน้ตทั้งสามตัวนี้จะใช้การติดเพียงสองครั้งเท่านั้น คือ ใช้นิ้วไม่ติดติดเข้าตรงสายเอกสายเปล่าเป็นเสียง "โด" และในระหว่างที่เสียง "โด" ยังกังวานอยู่นั้นให้กดนมที่ 3 เสียงฟา ต่อจากนั้นก็ใช้นิ้วไม่ติดติดเข้าตรงเสียง "ฟา" อีกทีหนึ่ง ซึ่งจะฟังเป็นเสียง "โด - จ๊ัด - ฟา" แทนที่จะเป็น "โด - ฟา - ฟา"

ตัวอย่างการติดสองครั้งได้สามเสียง

ไม่ติด	เข้า		เข้า
ไม่ติด	โด	ฟา	ฟา
นิ้ว	0	ชี้	ชี้

ตัวอย่างการใช้ไม้ติดสองครั้งได้สามเสียง

5.2.2.10 การคิดเสียง "ตบ" เต็มเสียงและครึ่งเสียง

การคิดเสียง "ตบ" มีลักษณะคล้ายกับการติดทีเดียวดังสองเสียง การทำเสียง"ตบ" เต็มเสียง คือ การติดไม้ติดหนึ่งครั้งได้สองเสียงและเป็นเสียงคู่สาม ทั้งออกมาเป็นเสียง "แต่ว" มีวิธีปฏิบัติได้ 2 ลักษณะคือ 1) ใช้ไม้ติดติดเข้าสายเปล่าสายเอก และในระหว่างที่เสียง "โด"สายเอกยังมีความกังวานอยู่ใช้นิ้วนางกดกระทบกับนมที่ต้องการให้เสียงดังเต็มๆเสียง 2) วางนิ้วนางกดลงบนนมที่ต้องการติดไม้ติดเข้าและใช้นิ้วที่เลื่อนไปกระทบนมอีกเสียงหนึ่งในขณะที่ความสั่นสะเทือนของเสียงแรกยังคงมีอยู่

การคิดเสียง "ตบ" ครึ่งเสียง มีวิธีการคิดอย่างเดียวกับการติดตบ แต่ขณะที่ตบไปยังเสียงที่ยังกังวานหรือมีความสั่นสะเทือนอยู่นั้นให้ใช้แรงตบเพียงครึ่งเสียง คือการกระทบเสียงเพียงบิดเดียว ไม่ต้องกระทบเต็มเสียง ตัวอย่างเช่น ติดตบเสียง "โด - มี" "โด - ฟา" "โด - ซอล" วิธีการปฏิบัติก็คือ ติดไม้ติดเข้าสายเปล่าสายเอกและในระหว่างที่เสียงยังกังวานสั่นสะเทือนอยู่นั้นใช้นิ้วนางกระทบกดลงบนนมที่ 2 นมที่ 3 นมที่ 4 เพียงเสียงละบิดเดียว ไม่ต้องกดกระทบเต็มเสียง

ตัวอย่างการคิดเสียงตบ

ไม้ติด	เข้า	เข้า	เข้า	เข้า	เข้า	เข้า
โน้ต	โด	มี	โด	ฟา	โด	ซอล
นิ้ว	0	นาง	0	กลาง	0	ชี้

5.2.2.11 การคิดเสียงโปรย หรือการโปรยเสียง

การคิดโปรยเสียง หรือการทำเสียงโปรย เป็นลักษณะของการคิดรัวให้เสียงเคลื่อนไหวติดต่อกันอย่างสนิทสนมจากเสียงต่ำขึ้นไปหาเสียงสูง เช่น คิดโปรยจากเสียง “เร” นมที่ 1 ไต่ขึ้นไปเสียง “มิ” และ “ฟา” นมที่ 2 และ 3 เสียงจะออกมาเป็น ...ร ม ฟ... หรือคิดโปรยจากเสียงสูงลงไปที่เสียงต่ำ เช่น คิดจากเสียง “โค” นมที่ 7 ไต่ลงไปยังเสียง “ทิ” และ “ลา” นมที่ 6 และนมที่ 5 จะออกเสียงเป็น ...ค ท ล... โดยในโน้ตตัวแรกกับตัวสุดท้ายจะลากเสียงการรัวยาวกว่าโน้ตตัวที่สอง

ในอีกลักษณะหนึ่งคล้ายกับการ โยเสียงลงในตอนท้ายของการจบเพลง เช่น

ตัวอย่างการคิดโปรยเสียง เสียงโปรย หรือโยเสียง

ร ม ร ท	- ล - ร	--- ท	--- ล	--- ท	--- ฟ	--- ม	--- ร

ท้ายเพลงใหม่โรงเกือกทุกเพลงคือการคิดโปรยเสียง

5.2.2.12 การคิดรูดนิ้ว หรือ ดิรูดเสียง

การคิดรูดนิ้ว หรือการคิดรูดเสียง หรือการคิดรูดสาย ลักษณะนี้คือ การใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ กดสายเอกกับสายจางเป็นคู่แปด ประทับกันในลักษณะเดียวกับการคิด ทิง-นอย แล้วดิรูดจากนมที่ต้องการในตำแหน่งสายจางจากเสียงหนึ่งไปหาอีกเสียงหนึ่ง ซึ่งสามารถทำได้ทั้งจากรูดเสียงต่ำไปหาเสียงสูง หรือรูดจากเสียงสูงไปหาเสียงต่ำ ตัวอย่าง เช่น การรูดนิ้วจากเสียง “โค” ไต่ขึ้นไปถึงเสียง “ทิ” นมที่ 6 และรูดจากนมที่ 6 เสียง “ทิ” ไต่ลงมานมที่ 1 เสียง “เร” ซึ่งในระหว่างการคิดไล่เสียงหรือรูดเสียงขึ้นหรือลงนั้น จะต้องคิดรัวในทุกเสียงทุกนมโดยไม่ให้ขาดตอน และการเริ่มรูดสายส่วนใหญ่มักจะเริ่มด้วยไม้ดีดออก และรูดลงไปจบตรงนมหรือตำแหน่งเสียงที่ต้องการเสียงสุดท้ายด้วยไม้ดีดเข้า

ตัวอย่างการคิดรูดนิ้ว รูดสาย รูดเสียง

ห้องที่ 1	2
ลลล ล	ร
ล	-ชุดทุตร

ห้องที่ 1	2
ลลล ล	ฟ
ล	ล ลขฟ

เพลงฉิ่งดวงพระธาตุประโยคที่ 4

ประโยคที่ 5

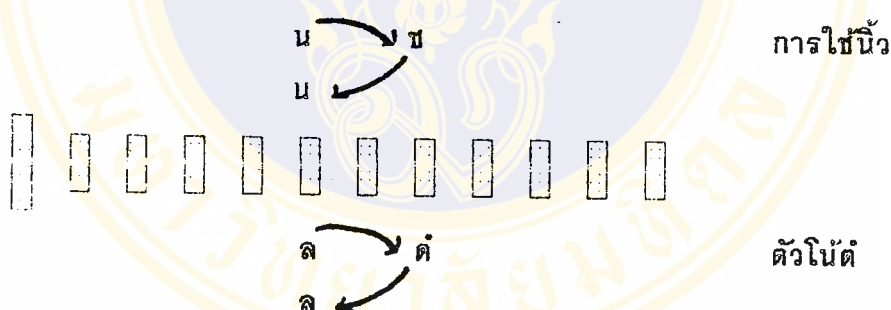
5.2.2.13 การติดกระทบนิ้ว

การติดกระทบนิ้วมีลักษณะอย่างเดียวกับกับการติดเสียงคบ แต่ต่างกันตรงที่เสียงคบเป็นการติดครั้งเดียวให้เกิดเสียงสองเสียง ส่วนการติดกระทบนิ้วนั้นจะเป็นไปในลักษณะการรัวหรือการกรอโดยใช้นิ้วนางกคที่เสียงแรกและติดรัว(กรอ)เป็นเสียงคู่ 3 ใช้นิ้วที่กดและต้องคงไว้ซึ่งความกังวานของเสียงแรก เป็นการเกลาเสียงให้เกิดความนุ่มนวลขึ้นกว่าการติดเสียงที่ต้องการโดยตรง ตัวอย่างเช่น การติดกระทบนิ้วระหว่างเสียง “ลา...โด...ลา” ใช้นิ้วนางกคเสียง “ลา”รัวไม่ติดกระทบนิ้วเสียง “โด” ด้วยนิ้วที่ แล้วกลับมาคงอยู่ที่เสียง “ลา” นิ้วนางเหมือนเดิม ซึ่งการกระทำในลักษณะนี้จะต้องกระทำอย่างรวดเร็วและสนิทสนมติดต่อกัน จะได้เสียงที่กังวานหวานนุ่มนวล

ตัวอย่างการติดกระทบนิ้ว

ไม่ติด	รัว	รัว	รัว
โน้ต	ลา	โด	ลา
นิ้ว	นาง	ชี้	นาง

ตัวอย่างการใช้นิ้ว “ติดกระทบนิ้ว”

5.2.2.14 การติด “เสียงแคน” (อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม ,2539 สัมภาษณ์)

การติดลักษณะนี้เป็นการคิดเลียนแบบเสียงเครื่องดนตรี “แคน” จึงเรียกว่า การติด “เสียงแคน” วิธีการติด คือ ใช้นิ้วนางเป็นสายหลักในการกดนมเสียงต่างๆ และใช้นิ้วที่ติดรัว “เข้าออกเข้า” “เข้าเข้าเข้า”ติดต่อกันไปอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะฟังคล้ายกับการเล่นเป่าแคน

ตัวอย่างการติดเสียงแคน

ไม่ติด	เข้าออกเข้า	เข้าเข้า	เข้าออกเข้า	เข้าออกเข้า	เข้าออกเข้า	เข้าเข้า	เข้าออกเข้า
สายนาง	คุ ทุ ชุ	ชุ ชุ	ฟุ มุ ชุ	คุ มุ คุ	คุ ทุ ชุ	ชุ ชุ	ฟุ มุ ชุ

5.2.2.15 การคิด “เสียงตอค” เต็มเสียงและครึ่งเสียง (อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม, 2539 สัมภาษณ์)

การคิด “เสียงตอค” เต็มเสียง และครึ่งเสียง จะเป็นเม็ดพยางค์ของการคิดจะเข้ที่คล้ายๆกับการตบ แต่ไม่เหมือนเลขที่เดิวนัก เช่น การทำเสียง “โค - จัด” อย่างเร็วแล้ววางนิ้วกดลงบนนมเต็มนิ้ว เรียกว่า ตอคเต็มเสียง แต่ถ้าวางนิ้วกดไม่เต็มนิ้ว เสียงก็จะออกมาลักษณะครึ่ง ๆ เสียง ซึ่งตัวอย่างในเพลงเดี่ยวกราวในทางจะเข้จะเห็นได้ชัดเจนมาก

ตัวอย่างการคิดเสียงตอคเต็มเสียง

ตัวอย่างการคิดเสียงตอคครึ่งเสียง

คคคค คคคค	คคคค คคคค	คคคค คคคค	คคคค คคคค	คคคคคคคค	คคคคคคคค	คคคคคคคค	คคคคคคคค

5.2.2.16 การคิด “เสียงโขก” (อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม , 2539 สัมภาษณ์)

ลักษณะการคิด “เสียงโขก” คือ การใช้ไม้ติดกับนิ้วตบลงบนนมจะเข้แรงๆ เป็นเสียงที่ฟังแล้วสะดุดๆ ติดต่อกัน อุปมาเหมือนกับการโขกน้ำพริก คือต้องโขกแรงๆ ลงมือหนักๆ ในส่วนของการคิดจะเข้ก็คือการตบนิ้วลงบนนมจะเข้แรงๆ จะทำให้เสียงออกมาสั้นๆ ห้วนๆ ไม่นุ่มนวลแต่ชัดเจน ลักษณะการคิดจะคล้ายๆกับการสะบัดเหมือนกันแต่จะมีความแข็งกว่า สะบัดอย่างแรงๆ เพื่อ ต้องการเสียงที่สั้น หนักแน่น การคิดเสียงโขกนี้ บางครั้งใช้คำว่า “การใช้นิ้วตบสาย” (ปกรณ์ รอดข้างเมือง, 2539 สัมภาษณ์)

ตัวอย่างการคิดเสียงโขก

ม	ม	ล	ช	ม	ร	ด	
-ชชช	-ชชช	-ชชช	-ชชช	-ชชช	-ชชช	-ชชช	-ชชช ล

เพลงจีนซิมใหญ่ ช่องที่ 2 สายทุ้มใช้ไม้ติดสะบัด สำหรับช่องที่ 1 ตบไม้ติดเข้าแรงๆ

5.2.2.17 การคิดเสียงสลับสาย

การคิดเสียงสลับสายนี้ เป็นเม็ดพยางค์พิเศษและไพเราะมาก คือ ผู้บรรเลงสามารถเล่นสลับกันไป-มาระหว่าง สายเอก สายทุ้ม และสายจาง ไม่ว่าจะอยู่ในโน้ตตัวเดียวกัน หรือคนละตัว ในเพลงเดี่ยว ลาวแพน มีปรากฏอยู่หลายประโยคที่ใช้เม็ดพยางค์การคิดเสียงสลับสาย ผู้เล่นใช้ไม้ติด เข้าออกเข้า สลับกับการรัวและติดทั้งสามสายสลับกัน

ตัวอย่างการคิดเสียงสลับสาย

- คคค	- ฟ - ร	-- คคค	ร	-- คคค	- ค ฟ ร	- ร ฟ	ค
	ช		- ทุ - ช		ช	ช	- ช ทุ ค
	ร		ร		ร		ค

- คคค	- ค ฟ ร	- คคค	ร	- คคค	- ค ฟ ร	- ร ฟ	ค
ค	ช	ค	- ทุ ค ช	ค	ช	ช	- ช ทุ ค
ค	ร	ค	ร	ค	ร		ค

5.2.2.18 การคิด “พรมนิ้ว”

ลักษณะการคิด “พรมนิ้ว” จะคล้ายกับการ “ริก” หรือ “ปริบ” แต่ส่วนที่แตกต่างก็คือ เป็นการเล่นนิ้วในนมตัวเดียว เช่น การพรมนิ้วที่โน้ตตัว “เร” ก็จะทำนิ้วขึ้น-ลง สลับกันอย่างรวดเร็ว พร้อมกับใช้ไม้ตีคติดรัวอย่างรวดเร็ว

ตัวอย่างการคิดพรมนิ้ว

ไม้ตีค	รัวถี่ๆ เร็วๆ
โน้ต	เร โด เร โด เร โด เร
นิ้ว	ชี้ 0 ชี้ 0 ชี้ 0 ชี้

5.2.2.19 การคิด “ลักไม้ตีค”

ลักษณะของการคิด “ลักไม้ตีค” คือ ตามปกติการใช้ไม้ตีค จะเป็นลักษณะ “เข้า ออกเข้า” สลับกัน แต่การลักไม้ตีค คือ การคิดเข้าซ้ำอีกครั้ง ตามด้วยไม้ตีคออกและเข้า ดังนี้ คือ “เข้า เข้าออกเข้า”

5.2.2.20 การคิด “เสียงไชยก” (อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม ,2539 สัมภาษณ์)

ลักษณะการคิด “เสียงไชยก” คือการใช้ไม้ตีครัวสั้นๆถี่ๆกระชั้น อุปมาเหมือนม้าไชยก ยกตัวอย่างในเพลงเด็วฉิ่งดวงพระธาตุ ประโยคที่ 2 ห้องที่ 1-2

ตัวอย่างการคิดเสียงโยยก

รรร มมม	รรร ลลล	ม	ลขฟมร-ล	ร็ด คัดคั	ลตรคัล-ช	ฟ ร ฟ ษ	ล ชลคัล
		ชลท ร					

ในเมื่เกิดพยางค์การคิด"เสียงโยยก"นี้ อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อนได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า "เสียงโยยกตามที่ยกตัวอย่างนี้เป็นลีลาของการบรรเลงในทำนองเพลงนั้น ๆ ที่จงใจให้เกิดเป็นทำนองโยยก เพราะว่าลักษณะของการใช้ไม้คึดก็คือการ "สะบัด"นั่นเอง แต่ถ้าผู้คิดจะเข้คิดโยยกในการบรรเลงเพลงต่าง ๆ ที่ไม่ได้มีทำนองโยยกแล้วความหมายของคำว่า "คิดโยยก"นี้จะออกไปในทางลบ เพราะว่าการคิดโยยกคือการคิดที่รุกจิกจ้วงหะหรือทำจ้วงหะโยยก ๆ ฟังแล้วไม่เกิดความไพเราะ" (ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน, 2539 สัมภาษณ์)

ในการฝึกปฏิบัติเมื่เกิดพยางค์และการประดับทำนองจะเข้ให้ไพเราะและงามพร้อมนี้ ผู้บรรเลงจะต้องใช้ความอดทนและความขยันหมั่นฝึกฝนอยู่ตลอดเวลาจึงจะสามารถปฏิบัติได้ เสียงของจะเข้จากเมื่เกิดพยางค์และการประดับทำนองต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น จะมีความวิจิตรพิสดารงดงามไพเราะอย่างไรว่านั้นจะต้องประกอบไปด้วยกันทั้งผู้คิด และเครื่องดนตรีที่มีคุณภาพ เสียงที่ดังออกมาจึงจะมีความกังวานไพเราะน่าฟัง จะขี้ หรือจะสะบัด ก็สามารถทำได้ชัดเจน มีเสียงควบกล้ำครบทุกเสียง ซึ่งในเมื่เกิดพยางค์ที่วิจิตรพิสดารนี้จะต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนมาก

5.2.3 การประดับทำนองในการบรรเลงประสมวงและประกอบการแสดง

5.2.3.1 การประดับทำนองในการบรรเลงจะเข้ประสมวง

5.2.3.1.1 วงเครื่องสายไทย

ลักษณะของแนวการบรรเลงในวงเครื่องสาย คือการบรรเลงที่เร็ว แต่ก็จะเป็นแนวที่ไม่เร็วมากเหมือนเครื่องสายปี่ชวา การประดับทำนองของจะเข้ในการบรรเลงประสมวงเครื่องสายไทยนี้ จะเข้ก็จะคิดในแนวทางของจะเข้ คือ มีลูก ทิง-นอย หรือ ลูกเท่า หรือ การคิดถ่วงจ้วงหะเป็นหลักของวง มีการสะบัดบ้างเล็กน้อยแล้วแต่ว่าจะบรรเลงเพลงอะไร เป็นเพลงเก็บหรือเป็นเพลงกรอด ถ้าเป็นเพลงเก็บ จะเข้จะเล่นลูกกรัวแทนบ้างหรือลูก ทิง-นอย ยกตัวอย่างเช่น

ทางเก็บของขอค้วง

พดดด	พรรร	ชฟฟฟ	ลชชช
------	------	------	------

ทางจะเข้

ด	ร	พ	ช
---	---	---	---

หรือเล่นลูก ทิง-นอย ดังนี้

ด	ร	ฟ	ช
ด	ร	ฟ	ช

ถ้าเป็นเพลงกรอล จะเข้าจะมีวิธีการระดับทำนองในการรัว การกริกหรือการปรับ และการลงสายทั้งสามสาย โดยเฉพาะสายทุ้มจะทำให้เสียงจะเข้กลมกล่อมไม่กริดเสียงสูงมากเกินไปเหมือนเล่นในวงเครื่องสายปี่ชวา สำหรับการ เล่นสายต่ำในวงเครื่องสายไทยมักจะเล่นในทำนอง"เท่า" (คือการขึ้นทำนองอยู่ ณ เสียงใดเสียงหนึ่งเพียงเสียงเดียว , มนตรี ตราโมท 2531 : 15)ส่วนวิธีการเล่น "จะเข้าในการบรรเลงผสมวงเครื่องสายไทย ควรเป็นผู้นำวงเพราะเสียงหนักแน่นกว่าเครื่องดนตรีอื่นๆในวง ที่สำคัญคือ ต้อง ปราดเปรียว" (คุชฎี สว่างวิบูลย์พงศ์ , สัมภาษณ์ 2539) ลักษณะวิธีการเล่นที่ปราดเปรียวตามความหมายนี้คือ การเล่นที่เร็วพอประมาณ หนักแน่น คล่องแคล่วว่องไว และสามารถเป็นหลักให้กับเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ ที่สำคัญคือ ผู้เล่นจะต้องมีความแม่นยำเพลง แม่น จังหวะ "รัวให้ได้ละเอียด และสลับต้องทำให้ได้ทั้งสามเสียง.." (ทองดี สุจริตกุล , สัมภาษณ์ 2539)

5.2.3.1.2 วงมโหรี

การระดับทำนองของจะเข้ในวงมโหรี จะบรรเลงนุ่มนวลอ่อนหวาน เพราะแนวทางการบรรเลงของวงมโหรี คือความอ่อนหวาน ไพเราะนุ่มนวล กลมกลืน และเรียบร้อย ไม่รุกจังหวะ วิธีการบรรเลงของจะเข้ คือ การรัวหรือกรอลไม่คิดที่จะเลียด ทางเพลงก็ติดกลมกลืนไปกับเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ ไม่เล่นทางที่แปลกไปจากทางบรรเลงของวง ยึดถือความเรียบร้อยเป็นสำคัญ จะขึ้น จะลง จะทอดเสียงให้เป็นไปโดยสนิทสนม เม็ดพรายที่จะใช้ในวงมโหรี อาทิ การบรรเลงทางเก็บ การรัวไม่ติดยาว การสลับสองเสียงบ้าง สามเสียงบ้าง ในวงมโหรีนี้ เม็ดพรายของการเล่น "ทิง-นอย" มักจะไม่นิยมใช้เท่าไรนัก เพราะจะทำให้เสียงของจะเข้แปลกไปจากเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ จึงมักจะใช้ลูกการรัวหรือการกรอลแทนลูก "ทิง-นอย"

5.2.3.1.3 วงเครื่องสายปี่ชวา

แนวทางการบรรเลงของวงเครื่องสายปี่ชวา คือ แนวการบรรเลงที่เร็วกว่าปกติ ผู้บรรเลงต้องมีฝีมือจัดๆ โดยเฉพาะคนจะเข้ จะต้องคิด"ไหว" การคิด "ไหว"คือการติดที่เร็วมาก การระดับทำนองของจะเข้ในวงเครื่องสายปี่ชวา คือ การเล่นทางเก็บอย่างรวดเร็ว

เสียงของจะเข้ทุกนมทุกเสียงจะต้องชัดเจน หนักแน่น และต้องเป็นหลักของวง ไม่เล่นทางหรือแปรทำนองที่ซับซ้อนมากนัก เพราะในวงเครื่องสายปี่ชวานี้ ทุกเครื่องมือจะมีวิธีการเล่นทางของแต่ละเครื่องมืออย่างวิจิตรพิสดาร แต่จะคอยฟังทางบรรเลงของจะเข้เพื่อจะสามารถลงเสียงลูกตกของเพลงได้ถูกต้องตามทำนองเพลงนั้นๆ ในการบรรเลงวงเครื่องสายปี่ชวานี้ ผู้บรรเลงทุกคนทุกเครื่องมือจะต้องมีฝีมือดีเท่าเทียมกัน และแต่ละคนจะต้องมีความชำนาญเป็นเฉพาะของตัวเอง คนจะเข้จะต้องมีความแม่นยำในเพลง เป็นหลักของวงได้คล้ายกับเครื่องดนตรีมโหรีวงใหญ่ในวงปี่พาทย์แต่การดำเนินทำนองก็จะเล่นทางของจะเข้อย่างวิจิตรแพรวพราวไม่ใช่เล่นยืນทำนองแบบมโหรีวงใหญ่ “ซึ่งหากมีการหลงทาง ครูละเมียด จิตตะเสวี ท่านจะใช้ลูก “ทิง-นอย” ยืนทำนองเพื่อให้ผู้บรรเลงในวงคิดหาทางกลับได้” (ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน , สัมภาษณ์ 2539) เนื่องจากเพลงที่ผู้บรรเลงในวงเครื่องสายปี่ชวา จะนิยมเล่นเพลงดำเนินทำนองเป็นส่วนใหญ่ เช่น เพลงดัดลมพัดชายเขา(ขึ้น ศิลปบรรเลง 2521 : 133) อันประกอบไปด้วย เพลงลมพัดชายเขา เพลงแขกมอญบางช้าง เพลงลมหวล เพลงเหราเล่นน้ำ ซึ่งในแต่ละเพลงจะมีทำนองที่ซ้ำ ๆ กัน ผู้เล่นมักจะหลงเพลงกันได้ง่าย ๆ คนจะเข้ก็จะต้องเล่นระดับทำนองที่ห่าง ๆ หรือ ดัดถ่วงจังหวะ เพื่อให้ผู้บรรเลงเครื่องดนตรีชนิดอื่นคิดทางออกและจำทางเพลงนั้น ๆ ได้

วงเครื่องสายปี่ชวามักนิยมเล่นกันในงานอวมงคลหรืองานศพ เพลงที่นิยมเล่นกันมากในการบรรเลงวงเครื่องสายปี่ชวา คือ เพลงโหมโรงราโค เพลงเขมรราชบุรี เพลงสระหม่า เพลงชมสมุทร ในปัจจุบันหาคนเล่นได้ยาก เพราะผู้เล่นทุกคนทุกเครื่องดนตรีจะต้องมีฝีมือจัด ๆ และทัดเทียมกัน ที่สำคัญคือ แนวทางการบรรเลงที่เร็วกว่าปกติ การลงไม้ดีดจะเข้ต้องหนักแน่น ดัดเสียงดัง ไม่บอดในทุกนมทุกเสียง ขณะที่เล่นจะเกร็งตัวมาก ต้องมีความชัดเจนในทุกเพลงทุกเสียงทั้งทำนองเพลงที่มีจังหวะช้า และทำนองเพลงที่มีจังหวะเร็ว ผู้บรรเลงต้องทำการฝึกซ้อมอย่างหนัก และต้องซ้อมนิ้วซ้อมมือทุกวัน แนวการบรรเลงจึงจะคงที่และสามารถเล่นผสมวงได้เป็นอย่างดี

5.2.3.1.4 วงเครื่องสายผสมเครื่องดนตรีต่างชาติ

ในการเล่นวงเครื่องสายผสมเครื่องดนตรีต่างชาตินี้ จะคำนึงถึงความเหมาะสมของเสียงเครื่องดนตรีเป็นสำคัญ โดยเฉพาะเครื่องดนตรีจะเข้ เป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงใสกังวานอยู่แล้ว ถ้าผสมกับซิม เสียงของซิมก็มีความกังวานยาว และวิธีดำเนินทำนองมักจะแข่งดีกับเสียงจะเข้ แทบว่าจะป็นศัตรูกันทีเดียว (มนตรี ตราโมท 2538 : 66) ซึ่งถ้าจะเล่นผสมวงกันจริงๆ จะต้องปรับแต่งทำนองระหว่างจะเข้กับซิมให้ดีเพื่อจะได้ฟังดูสนิทสนมกลมกลืนกันและเสียงไม่กีดกัน สำหรับจะเข้กับออร์แกนก็เช่นเดียวกัน เสียงของเครื่องดนตรีทั้งสองไม่เหมาะที่จะดำเนินลีลาาร่วมกัน การตั้งเสียงก็ตั้งเล่นร่วมกันได้ยาก เพราะเครื่องดนตรีทั้งสองชนิดมีลักษณะหรือเอกลักษณ์เฉพาะตัวเมื่อเล่นด้วยกันแล้วเสียงไม่กลมกลืนเท่าที่ควร และการเลือนเสียงเข้าหากันเป็นเรื่องที่ลำบากมาก จะเข้กับ

เปียโนก็เช่นเดียวกันไม่นิยมนำมาเล่นผสมวงเดียวกัน ซึ่งถ้าวงเครื่องสายผสมเครื่องดนตรีดังกล่าวข้างต้นทั้ง 3 ชนิดแล้ว ก็จะมีให้ฟังในบางโอกาสเหมือนกันที่ใช้จะผสมกับซิม ซึ่งจากประสบการณ์ของผู้วิจัย เมื่อตีจะเข้บรรเลงผสมกับซิมแล้วจะมีความรู้สึกพิงขัด ๆ ทุอย่างไรชอบกลเหมือนกัน แม้ว่าจะพยายามเทียบเสียงให้เท่ากันแล้ว แต่ในท่วงทำนองการบรรเลง ลีลาหรือเมื่อดูท่วงทำนองการบรรเลงจะเข้ากับซิมมักจะแข่งกันดี แข่งกันเด่น เหมือนกับที่อาจารย์มนตรี ตราโมท ท่านได้กล่าวไว้ไม่มีผิด

การประดับทำนองของจะเข้ในการผสมกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ เช่น ไวโอลิน ซึ่งเครื่องดนตรีของต่างชาติชนิดนี้ มีลีลาการดำเนินทำนองอย่างช่อ จึงไม่เป็นปัญหาอย่างใดถ้านำมาผสมกับจะเข้ ซึ่งจะเข้สามารถโหว่ลีลา เมื่อดูท่วงทำนองการบรรเลงของดนตรีได้อย่างอิสระ จะคิดเก็บ คิดห่าง ๆ คิดรัว คิดสะบัด เล่นสายทุ้ม เล่นสายฉ่างได้ ตามแนวทางการบรรเลงของเพลงนั้น ๆ

5.2.3.2 การประดับทำนองในการบรรเลงประกอบการแสดง

ในการบรรเลงประกอบการแสดงของเครื่องดนตรีจะเข้เพลงที่มีความนิยมและถือได้ว่าเป็นสุดยอดของการบรรเลงประกอบการแสดง คือ เพลงลาวแพน หรือ การฟ้อนแพน การเดี่ยวจะเข้เพลงลาวแพนนั้น คุณครูละเมียด จิตตะเสวี เป็นศิลปินผู้คิดทางการประดับตกแต่งทำนอง และคุณครูเฉลย ศุขะวณิช คุณครูลมูล ยมะคุปต์ และคุณครูมัลลิกา (หมั่น คงประภัสสร) เป็นผู้ร่วมกันคิดประดิษฐ์ทำนอง ซึ่งอาศัยทำนองทำฟ้อนจากทางเหนือกับอีสานผสมกลมกลืนกัน ท่วงทำนองเพลงเป็นสำเนียงลาว ลักษณะของการใช้คู่เสียงประสาน เป็นการประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเลียนเสียงการเป่าแคน ในเพลงลาวแพนจึงมีเมื่อดูท่วงทำนองการเล่น “เสียงแคน” อยู่ในหลาย ๆ ประโยค

การประดับทำนองของจะเข้ในการเดี่ยวเพลงลาวแพนประกอบการฟ้อนรำนี้ มีความสัมพันธ์กับทำนองหรือทำฟ้อนอย่างสนิทสนมกลมกลืนและสอดคล้องกัน ซึ่งเมื่อผู้แสดงมีการเปลี่ยนทำนอง ท่วงทำนองเพลงก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย เมื่อดูท่วงทำนองจะเข้ที่ใช้ในการประดับทำนองเพลงฟ้อนแพนนี้ มีการคิดรัว การคิดเก็บ การคิดสะบัด การคิดกล้ำสามเสียง การคิดกระแทกสายหรือการคิด “เสียงฉ่าง” การคิด “เสียงแคน” การคิด “ไปรยเสียง” การคิดคดสาย การคิด “ลักไม้คิด” และการคิด “ทิง-บอย” ครูทองดี สุจริตกุล กล่าวว่า “ การเดี่ยวจะเข้เพลงฟ้อนแพนนี้เราจะต้องดูตัวรำหรือผู้แสดงเป็นสำคัญ ลูกตกจังหวะของทำนองเพลงกับทำนองต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันพอดี” (ทองดี สุจริตกุล , สัมภาษณ์ 2539)

สำหรับการประดับทำนองของจะเข้ในการบรรเลงประกอบการแสดงชุดอื่น ๆ เช่น การฟ้อนลาวดวงเดือน การฟ้อนมาลัย และการรำโบราณคดี ก็จะเป็นไปในลักษณะที่ใช้เมื่อดูท่วงทำนองจะเข้โดยเฉพาะ แต่จะไม่มีมากเท่ากับการฟ้อนแพนที่ถือได้ว่าเป็นสุดยอดของการเดี่ยวประกอบการแสดง ความงดงามของเพลงประสมประสานกับความงดงาม

อ่อนข้อของท่ารำที่เป็นไปอย่างกลมกลืนสนิทสนม นับได้ว่าเป็นชุดการแสดงที่เป็นมรดกอันล้ำค่าที่โบราณจารย์ท่านได้คิดประดิษฐ์ไว้

5.2.4 เม็ดพรายในการบรรเลงเดี่ยวจะแท้

มนตรี ตราโมท เขียนไว้ในหนังสือ “ศัพท์สังคีต” ว่า “...เดี่ยว เป็นวิธีการบรรเลงอย่างหนึ่งที่ใช้เครื่องดนตรีจำพวกดำเนินทำนอง เช่น ระนาด ม่วงวง ซอ จะเข้ บรรเลงแต่อย่างเดียว การบรรเลงเครื่องดำเนินทำนองเพียงคนเดียว ที่เรียกว่า “เดี่ยว” นี้ อาจมีเครื่องประกอบจังหวะ เช่น ฉิ่ง ฉาบ โหม่ง โทน รำมะนา สองหน้า หรือกลองแขก บรรเลงไปด้วยก็ได้ การบรรเลงเดี่ยวอาจบรรเลงตลอดทั้งเพลงหรือแทรกอยู่ในเพลงใด เพลงหนึ่งเป็นบางตอนก็ได้ การบรรเลงเดี่ยวมีความประสงค์อยู่ 3 ประการคือ 1) เพื่ออวดทาง คือวิธีดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีชนิดนั้น ซึ่งครูหรือผู้หนึ่งผู้ใดแต่งขึ้น 2) เพื่ออวดความแม่นยำของผู้บรรเลง 3) เพื่ออวดฝีมือของผู้บรรเลงว่า กระทำได้ถูกต้องตามความประสงค์ของผู้แต่ง...” (มนตรี ตราโมท 2531 : 8-9)

ในการบรรเลงเดี่ยวจะแท้ก็เช่นเดียวกัน จุดประสงค์ของการเดี่ยวก็เพื่อ อวดทาง อวดความแม่นยำ และอวดฝีมือของผู้บรรเลง เม็ดพรายต่าง ๆ ที่วิจิตรพิสดาร แพรพราว ไลดโผน ก็จะถูกนำมาใส่ในบทเพลงที่จะทำการบรรเลงเดี่ยว สำหรับเพลงเดี่ยวของเครื่องดนตรีจะแท้ ที่นิยมเดียวกัน มีดังนี้

1. เพลงเดี่ยวลาวแพน
2. เพลงเดี่ยวกราวใน
3. เพลงเดี่ยวสุดสงวน
4. เพลงเดี่ยวจินฉิมใหญ่
5. เพลงเดี่ยวฉิ่งดวงพระธาตุ
6. เพลงเดี่ยวนกขมิ้น
7. เพลงเดี่ยวพญาโคก
8. เพลงเดี่ยวกล่อมณาริ
9. เพลงเดี่ยวจะเข้ทางยาวทางสักรา
10. เพลงเดี่ยวมูล่ง
11. เพลงเดี่ยวแขกมอญ
12. เพลงเดี่ยวสารถิ
13. เพลงเดี่ยวสุรินทราหู 3 ชั้น
14. เพลงเดี่ยวอาถรรพ์ 3 ชั้น
15. ทขอยเดี่ยว

16. เพลงเดี่ยวจีนแน

ในบรรดาเพลงเดี่ยวทั้งหลายเหล่านี้ แต่ละเดี่ยวก็จะมีเม็ดทรายและการประดับทำนองต่าง ๆ กัน ให้อารมณ์ความรู้สึก และความแปลกตาน่าฟังต่าง ๆ กัน แต่ในทุกเดี่ยวจะมีความงดงามวิจิตรพิสดารที่เรียกได้ว่าเป็นสุดยอดของการคิดจะเข้หรือการบรรเลงจะเข้

เม็ดทรายที่นิยมใช้ในการปรุงแต่งทำนองมักจะหนีไม่พ้นเม็ดทรายต่าง ๆ ที่ได้ยกตัวอย่างอธิบายไปแล้วในหัวข้อ 5.2.2 จะมีแตกต่างกันก็ตรงที่ เสียง(ตัวโน้ตหรือโน้ตจะเข้) การใช้ไม้ดีด การเล่นนิ้ว การเล่นสายต่าง ๆ กัน และทำนองเพลงที่วิจิตรพิสดาร โดดเินฉบับไว เด็ดขาดต่าง ๆ กัน ในส่วนที่ใช้เม็ดทรายอย่างเดียวกันก็คือ

การรัว

การสะบัด

การขยี้

การคิดกระทบสามสาย

การคิดเสียงตบ

การคิดเสียงโปรย

การคิดกระทบนิ้ว

การคิดเสียงฉ่าง

การคิดเสียงตอด

การคิดเสียง “ริก” หรือเสียง “ปรีบ”

การเก็บ

การคิดถ่วงจังหวะ

การคิดพรมนิ้ว

การคิดเสียงไขก

การคิดเสียงไขยก

การคิดเสียงสลับสาย

การคิดรูดนิ้ว รูดสาย หรือรูดเสียง

ฯลฯ

การบรรเลงเดี่ยว ผู้บรรเลงจะต้องมีความพร้อมในทุกด้าน คือ แมันมือ แมันเสียง แมันเพลง และแมันจังหวะ การทำเม็ดทรายต่าง ๆ จะต้องทำได้ชัดเจนทุกเสียงทุกนโม ไม่ติดอกไม่ติดเข้า ต้องชัดเจนและดัง และต้องรู้จักการ “ประคบ” เสียงให้มีความดังพอดี ฟังไพเราะไม่หนวกหู และถ้าเป็นการเดี่ยวที่มีเครื่องประกอบจังหวะควบคุม ผู้เดี่ยวกับผู้บรรเลงเครื่องดนตรีประกอบจังหวะจะต้องได้ฝึกซ้อมด้วยกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อความเรียบร้อยและรู้แนวในการบรรเลงช้าหรือเร็วอย่างไร เพราะทั้งเครื่องดำเนินทำนองและเครื่องประกอบจังหวะจะต้องเป็นไปในแนวเดียวกัน การเดี่ยวก็จะฟังไพเราะ ไม่ลุ่ม ซึ่งถ้าไม่ได้ซ้อมร่วมกันแล้วจังหวะอาจไม่ลงกันกับเพลง

5.2.5 ปัญหาและอุปสรรคในการบรรเลงจะเข้

ปัญหาที่สำคัญในการบรรเลงจะเข้คือ การไม่ได้ซ้อมมือ ซ้อมนิ้ว เมื่อใดที่นักคิดจะเข้ห่างเหินจากการซ้อมเพียงแค่ 1 -2 วัน นิ้วก็จะไม่แข็ง ไม่มีแรงในการกดนม ดิคนม ซ้อมมือด้านขวาก็จะไม่มีแรงสะบัดไม้คิด และที่สำคัญที่สุดก็คือ ถ้าไม่ได้ซ้อมก็จะจำเพลงไม่ได้ คิดไม่เป็นเพลง หรือคิดไปๆแล้วลืม เล่นเพลงนี้ออกเพลงโน้น เพราะเพลงไทยจะมีทำนองและทางคล้ายๆกันในหลายๆเพลง ถ้าผู้บรรเลงไม่มีความแม่นยำในเพลงนั้นแล้วจะทำให้หลงทางหรือหลงเพลงได้โดยง่าย

นอกจากปัญหาในเรื่องของการไม่หมั่นฝึกซ้อมแล้ว ปัญหาที่สำคัญอีกอย่างก็คือ คุณภาพของเครื่องดนตรี เช่น

1. จะเข้โยกโคลงเคลง ทำให้คิดไม่ถนัด
2. จะเข้ร้าวหรือแตก เนื่องจากสาเหตุต่างๆ เช่นการเคลื่อนย้าย และชนิดของเนื้อไม้ที่ไม่ดี ก็จะทำให้เสียงของจะเข้เสีย คือ เสียงกระพือมากเกินไป ไม่ไพเราะ
3. ส่วนประกอบต่างๆของจะเข้หลวม เช่น รังไหมเมื่อเกิดสันเสทือนเนื่องจากการติดสาย ก็จะทำให้เกิดเสียงที่ไม่ต้องการออกมา คือเสียงรังไหมกระทบกับสาย
4. ลูกบิดแน่นหรือคับเกินไปทำให้การขึ้นเสียงจะเข้เป็นไปอย่างไม่สะดวก และจะเข้บางตัวลูกบิดหลวมเกินไป เนื่องจากสาเหตุของการบิดตัวของไม้ ทำให้บิดขึ้นสายแล้วลูกบิดไม่อยู่ตรงตามตำแหน่งที่ต้องการ มักจะเลื่อนหลุดเพราะความหลวม จึงทำให้ขึ้นเสียงไม่ตรงเสียงที่ต้องการ
5. สายจะเข้ชำรุด ขณะติดสายอาจขาดได้
6. การติดกาวนมจะเข้ไม่แน่น เมื่อบรรเลงในเมื่ดพรายการรูดสาย ก็เกิดปัญหา “นมหลุด”
7. นมจะเข้ที่ใช้เล่นนานๆ จะสึกเป็นแอ่ง ทำให้เสียงเสีย และคิดไม่ได้
8. จะเข้ที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือทำออกมาแบบโหลๆ จะดิคนมเสียงเพี้ยน ทำให้ไม่มีความไพเราะในการคิด
9. แหนจะเข้หลุดหายได้ง่าย เพราะเป็นวัสดุชิ้นเล็กๆ จะเข้ถ้าไม่มีแหน เสียงก็จะเสีย ไม่กังวาน
10. การนั่งคิดจะเข้นานๆ จะทำให้เมื่อยและเป็นเหน็บชา ซึ่งบางครั้งกำลังบรรเลงเพลงที่ใช้นิ้วยากๆ จะทำให้หมดสนุกไปเลยเพราะเป็นเหน็บชา
11. เมื่อคิดจะเข้ในห้องแอร์คอนดิชั่น คุณภาพของเสียงจะเข้จะเปลี่ยนไป คือเสียงจะอับ ไม่ใสกังวาน

5.2.6 วิธีการบำรุงรักษาเครื่องดนตรีจะเห็น

1. ต้องหมั่นทำความสะอาด เช็ดถูจะเช็ดอยู่เสมอ ๆ
2. เมื่อบรรเลงเสร็จต้องคลุมผ้าไว้ เพื่อป้องกันฝุ่น และตัวแมลง
3. ตามร่องนมให้หมั่นทำความสะอาดปิดฝุ่นอยู่เสมอ
4. เปลี่ยนแท่นกับสายเมื่อถึงเวลาอันสมควร
5. โต้จะจะเห็น จะต้องคอยดูแลความสะอาด อย่าให้เกิดสนิมสีเขียวๆ ภายใน มีผง หรือหยักไขขึ้น และโต้จะจะเห็นที่ใช้นานๆ อาจสึกเป็นร่องตรงที่สายผาดผ่าน จะต้องใช้กระดาษทรายชุบน้ำขัดให้เรียบ โต้จะจะเห็นเก่าๆ บางตัว ส่วนบนของโต้จะอาจยุบลงเป็นแอ่ง ไม่บุนราบเสมอ ควรต้องเปลี่ยน(ปรกรณ์ รอดทางเดือน 2539 : 65)

5.3 พิธีกรรมและความเชื่อของผู้บรรเลงจะเห็น

ความเชื่อคืออะไร

จากหนังสือประวัติและพัฒนากาของปีไทย (2533:27-35)ให้ความหมายเกี่ยวกับความเชื่อว่า หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่สืบทอดกันมา อันมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มชนที่มีต่อสิ่งต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลตามพื้นฐานแห่งความเป็นจริง แต่จะมีลักษณะที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเป็นการสนองความต้องการทางด้านจิตใจ

ความเชื่อ เป็นการเอาใจของตนเองไปผูกติดกับสิ่งที่อาจมีตัวตนที่สามารถสัมผัสได้ และสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ หรือไม่มีตัวตน เช่น เทพเจ้า เทวดา จิต วิญญาณ ภูติผีปีศาจ ความชั่ว ความดี ที่สัมผัสได้ด้วยอารมณ์ โดยมนุษย์คิดว่า สิ่งต่างๆ เหล่านี้สามารถให้คุณประโยชน์หรือให้โทษกับคนได้ ซึ่งต้องแสดงออกถึงความเชื่อด้วยการ เช่น สรงบูชา เคารพกราบไหว้ และระบบความเชื่อในแต่ละสังคมมีส่วนกำหนดรูปแบบและพัฒนากาทางศิลปะของกลุ่มชนนั้นด้วย

มูลเหตุแห่งความเชื่อ

ความเชื่อมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ที่ต้องการความสุขและพ้นจากความทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง แต่หนทางที่มนุษย์จะได้มาซึ่งความสุขและการพ้นทุกข์นั้นไม่เหมือนกัน ผู้ที่ไม่สามารถจะพาตัวเองไปถึงความสุขได้ ก็จะอาศัยสิ่งต่างๆ มาเป็นเครื่องชี้ทาง หรือเป็นเครื่องป้องกันตัว ด้วยคิดว่าสิ่งเหล่านั้นจะให้ประโยชน์แก่ตนได้ เช่น ไฟ ภูเขา แม่น้ำ ลม ฝน ซึ่งการที่มนุษย์ได้นำเอาเทพเจ้าไปประจำอยู่ในสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ก็เพราะมีความเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้เป็นของให้คนให้โทษแก่เขาได้

ในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย เราเชื่อว่า การปกครองในระบบอบ
ประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขจะมีความสุข มีความเชื่อว่าการทำตนเป็นผู้
มีความกตัญญูกตเวทีก็มีความสุขความเจริญแก่ตนเอง นักดนตรีไทยก็มีความเชื่อว่
การให้ความเคารพในเครื่องดนตรีก็มีความสุขความเจริญแก่ตนเนื่องจากเครื่องดนตรีมี
คุณประโยชน์ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ และที่สำคัญคือเราถือว่าเครื่องดนตรีทุกชนิดมีคร
ุฑ์ปกปักรักษาอยู่ ซึ่งจะมีทั้งครุฑที่ยังมีชีวิตอยู่ ครุฑที่ล่องลับไปแล้ว และครุฑที่เป็นเทพเจ้า
ประจำเครื่องดนตรีนั้น ๆ

การสร้างความสำเร็จ

ในหนังสือประวัติและพัฒนารของปีไทย (2533) กล่าวว่า สิ่งที่ทำให้
มนุษย์ต้องเชื่อว่า เมื่อมีความเชื่อแล้วสิ่งนั้นจะคลั่นดาลให้เรามีความสุขพันธุ์ได้ มี
อยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. สิ่งที่เกิดที่มีเป็นตัวตนอยู่แล้ว เช่นเราเชื่อว่า น้ำให้ความชุ่มชื้นแก่พืช สัตว์ มนุษย์ให้
มีความสุข แต่ถ้ามีมากเกินไปก็เกิเป็นทุกข์ เพราะทำให้น้ำท่วมเกิดความเสียหายไปทั่ว
และภูเขามีส่วนช่วยให้เกิดฝนตกให้ความชุ่มชื้น แต่ถ้าภูเขาพังไฟออกมาหรือภูเขา
ถล่มก็ทำให้เดือดร้อนเป็นทุกข์ ปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้ก็เท่ากับว่าได้พิสูจน์ให้เห็น
จริงแล้ว
2. สิ่งที่ไม่เป็นตัวตน แต่เราก็คิดสร้างขึ้นให้อยู่ในจินตนาการของเรา เช่น จิต วิญญาณ ภูติ
ผีปิศาจ เทวดา เทพเจ้า แล้วกำหนดหน้าที่และขอบข่ายของคุณและโทษเอาไว้ และ
เราก็นำเอาสิ่งที่ไม่เป็นตัวตนเหล่านี้ไปประจำไว้กับสิ่งต่างๆ เช่น เอาไปไว้กับหลักเมือง
เป็นเทพเจ้าประจำหลักเมืองมีหน้าที่ป้องกันบ้านเมือง เอาไปไว้กับภูเขา แม่น้ำ
ทะเล เป็นเทพเจ้าประจำภูเขา เทพเจ้าประจำแม่น้ำ และเทพเจ้าประจำทะเล ซึ่งใน
ความเป็นจริงแล้วเทพเจ้าต่างๆ ก็หาได้ไปคุ้มครองในสิ่งนั้นไม่ แต่เป็นการเตือนใจให้
มนุษย์ระมัดระวัง อย่าประมาท
3. นำเอาสิ่งที่มีตัวตน มาสร้างบทบาทใหม่ ด้วยการใส่อิทธิปาฏิหาริย์หรืออำนาจลึกลับ
หรือพลังมหัศจรรย์เข้าไป ให้เกิดความเกรงกลัว ทั้งๆ ที่ตัวมันเองหาได้มีอำนาจอะไรไม่
แต่ที่จริงอิทธิปาฏิหาริย์เป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้ แต่ไม่อาจพิสูจน์ได้

เรื่องของความเชื่อที่แฝงไปด้วยอิทธิปาฏิหาริย์นั้น เป็นเรื่องของส่วน
บุคคล ส่วนคณะหรือส่วนของกลุ่ม จะให้คนทั่วไปต้องยอมรับทุกๆ คนหาได้ไม่ สิ่งสำคัญ
อันดับแรก คือ ต้องมีความเชื่อไว้ก่อน ผู้ที่ไม่เชื่อก็ไม่เกิดผลอะไร เช่นยกตัวอย่าง ร้าน
ขายอาหารบางแห่งมีลอบดักปลาบ้าง สากกะเบือบ้าง ผูกแขวนไว้ตามหน้าร้านปิดทอง ติด
ดอกไม้สวยงาม นั้นแสดงว่า สิ่งเหล่านั้นให้ประโยชน์ต่อการค้าของเขา ในขณะที่ตัวมันเอง
หาได้เกี่ยวข้องกับการค้าขายอะไรไม่ ผู้ที่ไม่เชื่ออาจเห็นเป็นเรื่องทำ

เช่นเดียวกับเครื่องดนตรีไทย ก็แฝงไปด้วยพลังมหัสจรรย์เช่นกัน จะสังเกตเห็นว่านักดนตรีไทย ก่อนบรรเลงหรือหลังบรรเลงเขาจะแสดงคารวะด้วยการกราบไหว้เครื่องดนตรีทุกครั้ง ทำให้มีคำถามว่า พวกเขาไหว้อะไร หรือมีสิ่งเร้นลับอะไรแฝงอยู่ในนั้น ในตอนแรกก็สามารถตอบได้ทันทีว่า เครื่องดนตรีนั้นต้องให้ประโยชน์แก่พวกเขาอย่างแน่นอน อย่างน้อยก็ให้ความบันเทิง หรือไม่ก็พวกเขาได้ใช้เครื่องดนตรีเป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพของเขา เป็นของที่มีคุณประโยชน์แก่เขา ผู้ที่ไม่มองเห็นประโยชน์ตรงนั้น ก็มองเห็นเครื่องดนตรีไทยเหล่านั้นไม่แตกต่างอะไรกับเศษไม้เศษโลหะ

ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทย

จากหนังสือดุริยางคดนตรีจากพระพุทธศาสนา (2526:76-98)มีว่า ในบรรดาเครื่องดนตรีไทยทั้งหลายนั้น บุรพคณาจารย์มีความเชื่ออย่างหนึ่งว่า เครื่องดนตรีไทยแต่ละชิ้นมีครูประจำอยู่ เช่น พระสังฆาตริเป็นครุระนาด พระนาคภิกขเป็นครุฆ้อง เป็นต้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระประโคนธรรพ เป็นครุตะโพน ซึ่งครุตะโพนนี้ถือว่าเป็นบรมครูองค์หนึ่งของเครื่องดนตรีปี่พาทย์ และจะต้องทำความเคารพกราบไหว้บูชา เมื่อจะเริ่มบรรเลงดนตรี ต้องนำดอกไม้ ธูป เทียน บูชาตะโพนก่อนทุกครั้ง ซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณและถ่ายทอดมายังรุ่นลูกรุ่นหลานจวบจนถึงปัจจุบันนี้

ที่มาของการกราบไหว้บูชา สันนิษฐานได้ว่า ในสมัยโบราณ เครื่องดนตรี “ตะโพน” หรือเรียกในสมัยนั้น ๆ ว่า มุทึงค์ เป็นกลองที่ใช้เป็นเครื่องประโคมร่วมอยู่ กับสังข์ บัณเฑาะว์ และมโหรีทีก และเครื่องดนตรีทั้งสามชนิดดังกล่าวนี้ เป็นเครื่องดนตรีประจำองค์ของเทพเจ้าและสมมติเทพ คือ สังข์ เป็นเครื่องดนตรีประจำองค์พระนารายณ์ กับพระอินทร์ บัณเฑาะว์ เป็นเครื่องดนตรีประจำองค์พระอิศวร และมโหรีทีก เป็นเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบพระราชอิสริยยศขององค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งถือว่าเป็นสมมติเทพ จะต้องทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานจึงจะนำออกมาตีประโคมได้ ส่วนตะโพนนั้นเป็นกลองที่พระคเณศ เป็นผู้ตีคนแรก เครื่องดนตรีทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนแล้วแต่ใช้ในงานที่มีเกียรติศักดิ์สูงทั้งสิ้น ดังนั้นเมื่อได้นำเข้ามาผสมกับวงปี่พาทย์ จึงต้องเคารพนับถือว่าเป็นบรมครู เป็นเครื่องกำกับหน้าทับต่าง ๆ ทั้งหมด

จากเรื่องของตะโพนอันเป็นสิ่งต้องเคารพบูชากราบไหว้เอง บรมครูทางดุริยางคศิลป์จึงได้คิดดัดแปลงหาวัตถุและวัสดุที่จะนำมาสร้างตะโพนให้มีความศักดิ์สิทธิ์ ใครจะลบหลู่ดูหมิ่นไม่ได้เป็นอันขาด ซึ่งเป็นอิทธิพลจากอินเดียที่เราได้รับทางพุทธและพราหมณ์ วัสดุที่ดัดแปลงมาสร้างตะโพน จะมีความหมายไปในทางที่เป็นมงคลทั้งสิ้นดังนี้

หุ่นตะโพนทำด้วยไม้กุ่ม

หน้ามัดขึ้นด้วยหนังหมี

หน้าเฒ่งขึ้นด้วยหนังเสือ

หนังสือใช้หนังสือว่า

เท้าและสะพานที่รองรับตัวตะโพน ทำด้วยไม้มะกรูด

อิทธิพลทางพุทธ คือ ไม้กุ่มที่ทำหุ่นตะโพน มีกล่าวไว้ในคัมภีร์มงคลทิปนินแปล ในมงคลที่ 24 สบตฺตฺวี่ ว่า มีคาบสองคัพหนึ่งชื่อกัณหาบส รักษาพรตอยู่ในป่าหิมพานต์ อาศัยต้นกุ่มต้นหนึ่งเป็นอาหาร กิริยาว่าพระคาบสนั้นฉันผลกุ่ม ใบกุ่มและเปลือกกุ่มเป็นอาหาร ไม่ไปสู่ต้นไม้อื่นเลย ครั้นกาลล่วงมาก็ร้อนถึงองค์อัมรินทร์ราชาเสด็จลงมาสู่แห่งสำนักคาบส บันดาลให้ต้นกุ่มนั้นทรงดอกออกผลอยู่เป็นนิตยกาล มีรสอร่อยหอมหวานเป็นอาหารของคาบสที่ทรงพรตอยู่ในป่า ครั้นพระอินทร์บันดาลแล้วก็มอบถวายแก่ พระฤาษีที่อยู่ใต้ต้นกุ่ม ส่วนองค์อัมรินทร์ก็กลับไปสู่วิมาน เนื่องจากเหตุนี้เองบรมครูทางดุริยางค์ไทย จึงได้นำเอาไม้กุ่มมาทำหุ่นตะโพน เพราะมีความเป็นมงคลและความศักดิ์สิทธิ์อยู่ในไม้กุ่ม

อิทธิพลทางพราหมณ์ จะเห็นว่ามี หนังสือ หนังสือ และมะกรูดนั้น มีกล่าวอยู่ในพระตำราครอบโขนละคร ฉบับหลวงรัชกาลที่ 4 ว่าด้วยเครื่องตั้งละครซึ่งนอกเหนือจากพระอิศวร พระนารายณ์ และพระมูลาชนะนี้แล้ว ยังมีกล่าวถึงว่า หนังสือ หนังสือสำหรับให้ลูกศิษย์นั่งเมื่อครูจะครอบพร้อมทั้งมะกรูดอีกอย่างหนึ่งที่ใส่น้ำมนต์ สำหรับผลมะกรูดนั้นเป็นยาประสะกาย ทำให้ร่างกายสะอาดปราศจากมลทินอีกด้วย เท้าตะโพนจึงทำด้วยไม้มะกรูด ด้วยเหตุที่เนื้อไม้แข็งมีความละเอียดคงทน (สามารถแกะทำเป็นหัวอย่างละเอียดได้ ที่เรียกกันว่า หัวเสียนิด) จึงถือว่าเป็นสิริมงคลกันเสนียดจัญไร

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นถึงสติปัญญา (Intellect) และวิญญาณ (Spirit) แห่งความเป็นศิลปินของบรมครูทางดุริยางค์ไทย ที่แสดงออกถึงศิลปะ(Expression of Arts) ในการที่คิดดัดแปลงแก้ไขเครื่องดนตรีที่เรียกว่า โทล ของอินเดีย มาเป็น ตะโพนของไทยเพื่อให้สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของคนไทยที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

ความเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อในเรื่องเครื่องดนตรีไทยมีครุณี อุดม อรุณรัตน์ (2526:76-78) กล่าวว่า จากการที่เครื่องดนตรีไทย ทำด้วยวัสดุที่เป็นมงคล นักดนตรีไทยทุกคนต้องทำการเคารพกราบไหว้บูชา ไม่ลบหลู่ โดยเริ่มจากการปลุกฝังความเชื่อในเครื่องดนตรีตะโพนนี้ก่อน จากนั้นก็ได้มีการสืบทอดถ่ายทอดความเชื่อต่างๆ เหล่านี้ไปยังเครื่องดนตรีชิ้นอื่นๆ ทุกชิ้นในดนตรีไทย ไม่ว่าจะเป็นเครื่องประกอบจังหวะ (ฉิ่ง กรับ โหม่ง ฯลฯ) หรือเครื่องดำเนินทำนองต่างๆ เราจะถือว่ามีครุอยู่ประจำเครื่องดนตรีดังกล่าวทุกชิ้น เราจะไม่ข้ามเครื่องดนตรี หรือไม่กระทำการใดๆ ที่ลบหลู่หรือทำสิ่งที่ไม่ดีกับเครื่องดนตรี ซึ่งในอีกมุมมองหนึ่ง ดร.ลักขณา ดาวรัตนหงษ์ ได้ให้ความรู้เพิ่มเติมว่า “ที่จริงแล้วในสังคมไทยเราเคารพเครื่องมือช่าง (เช่น เครื่องมือในการสร้างบ้าน) เคารพหนังสือ ฯลฯ ความเชื่อเหล่านี้ (รวมถึงความเชื่อ/เคารพในเครื่องดนตรี) คงเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน เพราะมี

ความสัมพันธ์กัน การนับถือเครื่องดนตรีไทยคงไม่ได้เกิดขึ้นโดยเอกเทศ”(ลักขณา คาวรัตน์หงษ์ , 2539)

ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องดนตรีจะเข้า

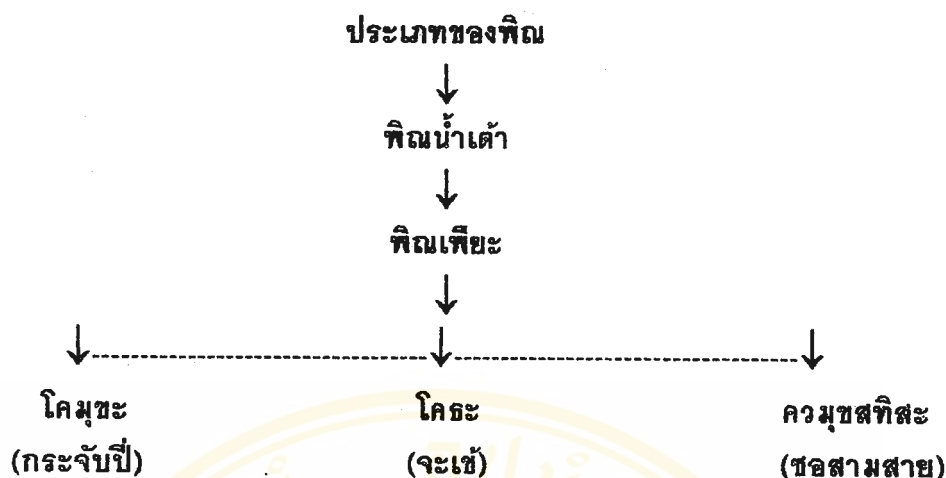
ผลสรุปจากการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเกี่ยวกับพิธีกรรมความเชื่อในบรรดานักดนตรีจะเข้าผู้มีฝีมือดีทั้งหลายปรากฏว่า นักดนตรีจะเข้าทุกคนมีความเชื่อในเทพเจ้าประจำเครื่องดนตรีจะเข้าเช่นเดียวกับเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของตะโพน มีความเชื่อในองค์พระพิฆเนศ ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งศิลปะขจัดซึ่งอุปสรรคทั้งหลายทั้งปวง เกี่ยวกับเครื่องดนตรีจะเข้านั้นส่วนใหญ่มีความเชื่อสืบเนื่องมาว่าเป็นเครื่องดนตรีที่วิวัฒนาการมาจากพิณและเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด ซึ่งเครื่องดนตรี พิณ นั้นในอินเดียเชื่อกันว่ามีท้าวบางองค์มีพิณเป็นเครื่องดนตรีประจำองค์ ซึ่งมีกล่าวถึงทั้งในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ดังนี้ (จากหนังสือศุริยวงศดนตรีจากพระพุทธศาสนา 2536:91-97)

ในลัทธิของศาสนาพราหมณ์นั้น มีความเคารพเชื่อมั่นว่า “การบูชาด้วยเสียงของดนตรีนั้น ย่อมมีความดีมา และการทำให้จิตแน่วแน้อยู่กับความสุขนั้น ณ ที่ที่มีความหลังไหลแห่งเสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรีที่มีสาย...” เมื่อถึงวันอันศักดิ์สิทธิ์ จะมีการรื่นเริงขึ้น ณ วัดเจ้าแม่สร้อยศรีวิชัย ชาวฮินดูมีความเคารพนับถือว่า พระสร้อยศรีวิชัยนี้เป็นชายาของพระพรหม มี 4 กร หัตถ์หนึ่งถือพิณ จึงได้ชื่อว่าเป็นเจ้าแม่แห่งการดนตรี และการขับร้อง ซึ่งชาวฮินดูได้อาศัยเสียงพิณเป็นสื่อในการบูชาเทพเจ้าและเป็นทางที่จะบรรลุถึงซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระวิษณุ

ในทางพุทธศาสนา มีกล่าวถึง เทพบุตรและเทพธิดา ที่มีความชำนาญในการดีดเสียงพิณ หลายองค์ด้วยกัน เช่น เทพธิดาคีตาวา เทพธิดาหังจนารี คนธรรพ เทพบุตรปัญจสิงขร และพระอินทร์ เป็นต้น ซึ่งในทางพุทธศาสนานี้ มีกล่าวไว้ว่า วิถีพระโพธิญาณของสมเด็จพระมหาสัตว์ ก็ได้อาศัยสายกลางแห่งพิณที่สมเด็จพระอมรินทราบิหาราชทรงติดถวายจึงได้ตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณดับสูญสิ้นอาสวกิเลสเป็นนิพพาน

เทพเจ้าที่สำคัญ คือพระปัญจสิงขร บรมครูทางดนตรีไทยได้ยกย่องบูชาว่าเป็นครูทางดนตรี (การเปล่งเสียงจากสาย) ซึ่งชื่อของเทพเจ้าพระองค์นี้ได้มีบรรจุไว้ในโองการไหว้ครูของดนตรีไทยว่า “.....พระปัญจสิงขร พระกรเรอถือพิณติดดั่งเสนาะสนั่น....”

จากตำนานต่างๆที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ พิณ จึงเป็นรากเหง้าเค้ามูลที่สำคัญในอันที่บรรพบุรุษของไทยได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในการดัดแปลงแก้ไขด้วยภูมิปัญญาแห่งตน จนเกิดเป็นเครื่องดนตรีที่มีสายหลายชนิด ซึ่งในตำนานนี้ได้จัดเครื่องดนตรีหรือสามสายว่าต้นกำเนิดมาจากพิณเช่นเดียวกัน ดังนี้

ในส่วนเครื่องดนตรีจะเข้ ถ้าตามตำนานนี้ก็จะเป็นมูลเหตุที่สามารถเชื่อได้ว่า จะเข้ เป็นเครื่องดนตรีที่วิวัฒนาการมาจากพิษ คือมาจากคำว่า “โคระ” ที่ปรากฏอยู่ในมหากาฬคำหลวง ในกัณฑ์มหาพรตตอนหนึ่งว่า “โคธาปริวเทนติกา แจรงทรอทรไบนารนยงยัง จเชตังสารสวรรค์...” เมื่อนักดนตรีจะเข้ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าเครื่องดนตรีของตนเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้เป็นสื่อเพื่อติดบูชาเทพเจ้าเช่นเดียวกับที่ตำนานได้กล่าวไว้ และเป็นเครื่องดนตรีที่มีเทพเจ้าประจำองค์ตั้งหลายองค์ด้วยกัน การสืบทอดในเรื่องเครื่องดนตรีมีครู มีเทพเจ้าสิ่งสถิตอยู่จึงยังคงเป็นความเชื่อที่ฝังอยู่ในจิตใจของนักดนตรีจะเข้ทุกคน และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ วัฒนธรรมของไทยที่อบรมสั่งสอนให้มีความกตัญญูรู้คุณต่อสิ่งที่ให้คุณประโยชน์กับเรา จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักดนตรีจะเข้ยังต้องทำการเคารพบูชากราบไหว้เครื่องดนตรีจะเข้ของตนเพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทิตาในสิ่งที่ให้คุณประโยชน์ในการใช้เครื่องดนตรีเป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพ และเป็นสิ่งที่ให้ความสุขแก่ตนในการบรรเลงจะเข้ การสร้างความเชื่อโดยออกมาในรูปของตำนานหรือการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ เป็นพลังมหัศจรรย์ที่มีส่วนสำคัญในการช่วยเสริมความเชื่อต่างๆ ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

ผลของความเชื่อนี้จึงมีข้อห้ามและข้อปฏิบัติบางประการเกี่ยวเครื่องดนตรีจะเข้ ดังนี้

1. ห้ามข้ามจะเข้เป็นเด็ดขาด เพราะมีครูบาอาจารย์และจะทำให้ไม่เป็นสิริมงคลกับตัวเอง เหมือนกับการลบหลู่ครู และห้ามทำสายจะเข้สายต่างขาด ซึ่งถ้าใครทำสายจะเข้สายต่างขาดก็อาจจะโชคร้ายไม่ดีไป 7 วัน (ในเรื่องการทำสายจะเข้ขาด ผู้เขียนมีความเห็นว่าครูบาอาจารย์ท่านคงจะขูให้กลัวเท่านั้น เพราะในสมัยโบราณสายจะเข้สายต่างที่ทำด้วยลวดทองเหลือง คงจะหายากและมีราคาแพง และที่สำคัญเป็นสายที่ชำรุดได้ยากมากกว่าสายอื่นๆ จึงต้องการให้ผู้ติดระมัดระวังในการบรรเลง เพื่อจะใช้

ได้นานๆ ต่อไป ซึ่งข้อห้ามนี้ ในสมัยปัจจุบันไม่ค่อยจะมีกล่าวถึงกันมากนัก อาจจะ
เป็นเพราะว่าปัจจุบันสายต่างหาจ่ายและราคาไม่แพง)

2. ขณะเดินผ่านจะเข้ ต้องระมัดระวังกระโปรง(โดยเฉพาะผู้หญิง)ไม่ให้ชายกระโปรงปลิว
ไปถูกจะเข้
3. ก่อนและหลังการบรรเลงต้องทำการระด้วยกรกราบไหว้จะเข้ทุกครั้งและให้ปฏิบัติ
โดยสม่ำเสมอไม่ให้ขาด เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวที ระลึกถึงครูผู้สอน แสดง
ความเคารพและเพื่อความเป็นสิริมงคลของตนเอง และ “ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นใน
การบรรเลง กล่าวคือ เมื่อระลึกถึงคุณครูขึ้นมาเมื่อใด สมอาก็ปลอดโปร่งแจ่มใส จด
จำวิธีการต่างๆที่ครูสอนเอาไว้ได้ ” (คุษฎี สว่างวิบูลย์พงศ์ , สัมภาษณ์ 2539)
4. ทุกวันพฤหัสบดี ควรระลึกถึงเทพเจ้าแห่งศิลปะและครูบาอาจารย์ที่ล่วงลับไปแล้ว โดย
การตั้งเครื่องสังเวยบูชาชุดเล็ก หรือผลไม้ น้อมนำถวายเพื่อสำนึกในพระคุณ
5. ในวันพิธีไหว้ครูประจำปี จะต้องนำเครื่องดนตรีจะเข้ ตั้งไว้ ณ แท่นบูชา และกล่าวคำ
บูชาพร้อมถวายเครื่องสังเวยชุดใหญ่ ซึ่งจะทำให้เกิดสิริมงคล จะกระทำการสิ่งใดก็จะ
ประสบผลสำเร็จทุกประการ

การสืบทอดความเชื่อในครูบาอาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเทพเจ้าที่
บรรดานักดนตรีไทยต่างให้ความเคารพและมีความเชื่อว่าท่านต่างๆเหล่านี้ได้สิ่งสถิตอยู่
ในเครื่องดนตรี และคอยปกป้องรักษาช่วยเหลืออยู่นั้น เป็นกระบวนการสืบทอดที่สั่งสอน
ต่อกันมา และทุกคนที่เป็นนักดนตรีไทย หรือนักคิดจะเข้ทุกคนจะมีความเชื่อและให้
ความเคารพนับถือสิ่งต่างๆเหล่านี้เหมือนกันทุกคน โดยเชื่อว่า เครื่องดนตรีเป็นครู
อาจารย์ เป็นสิ่งที่ควรเคารพกราบไหว้บูชาก่อนการบรรเลง และนอกจากนี้การยกมือทำ
ความเคารพก่อนบรรเลงยังมีความเชื่อว่า ครูบาอาจารย์ เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย
จะได้ช่วยคลบับดาลให้บรรเลงหรือแสดงต่อสาธารณชนได้ประสบความสำเร็จ เป็นที่ชื่น
ชอบ และมีชื่อเสียง ซึ่งสาเหตุที่ผู้บรรเลงจะเช้มีความเชื่อต่างๆเหล่านี้เหมือนกันเป็น
เพราะว่าได้รับการปลูกฝังและรับการถ่ายทอดจากครูอาจารย์ตั้งแต่เริ่มการฝึกหัดเล่น
เครื่องดนตรีจะเข้

ลักษณะการถ่ายทอดความคิดความเชื่อที่เป็นสิ่งตกย้ำให้นักดนตรีจะเข้ทุกคนมี
ความเชื่อที่เหมือนๆ กัน คือ

1. ระบบการเรียนการสอนเครื่องดนตรีจะเข้ เป็นการถ่ายทอดอย่างมีระบบ คือ เริ่มต้น
จากพิธีการ “จับมือ” จากครูให้แก่ศิษย์เพื่อเริ่มเรียนจะเข้ในการ พันไม้คืด ครูก็จะ
เป็นผู้พันทให้ก่อน จากนั้นครูก็จะจับมือให้คิดสายตามที่ครูสอน ในช่วงระหว่าง
การเรียนการสอนครูก็ถ่ายทอดเรื่องการทำมาเคารพเครื่องดนตรีที่เราฝึกหัด คือ ก่อน
บรรเลงให้ยกมือไหว้ก่อน และเมื่อบรรเลงเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะต้องยกมือไหว้อีก
ครั้ง แล้วจากนั้นก็ทำความเคารพครูผู้สอนต่อไป เป็นอันเสร็จการเรียนในช่วงนี้

ซึ่งผู้เรียนทุกคนได้ปฏิบัติเช่นนี้เป็นประจำโดยสม่ำเสมอ จึงติดเป็นนิสัยและเป็นความเคยชินที่จะต้องปฏิบัติเช่นนี้สืบต่อกันมา

2. อาชีพนักแสดง เป็นอาชีพที่ต้องการกำลังใจ และความชื่นชม ขึ้นชอนจากผู้ผู้ฟังทั้งหลาย ผู้แสดงจึงต้องแสดงออกอย่างสุดความสามารถ ดังนั้นทุกคนจึงไม่ต้องการให้เกิดความผิดพลาดใดๆ เกิดขึ้น การระลึกถึงครูบาอาจารย์ เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายก่อนการบรรเลงจะเข้า จึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นกำลังใจ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น และความมั่นใจในการบรรเลง และเพื่อขอพรให้ท่านคุ้มครองป้องกันไม่ให้เกิดการผิดพลาดในการบรรเลง สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการตอกย้ำและมีการสืบทอดความเชื่อต่อๆ กันมา
3. พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติเหมือนกัน คือ
 - 3.1 ปฏิบัติการบูชาร่วมกันในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย
 - 3.2 ปฏิบัติการบูชา และระลึกถึงครูบาอาจารย์ในทุกวันพฤหัสบดี ซึ่งถือว่าเป็นวันครู โดยการถวายเครื่องสังเวยบูชากระยาบวชชุดเล็ก หรือผลไม้กับน้ำ
 - 3.3 ปฏิบัติการทำความเคารพเครื่องดนตรีจะเข้าทุกครั้งก่อนและหลังการบรรเลง
4. การสืบทอดเรื่องราวหรือตำนานที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเครื่องดนตรีจะเข้าในการที่เป็นเครื่องดนตรีสำหรับบูชาเทพเจ้า ก็เป็นการปลูกฝังให้มีความเชื่อสืบต่อกันมา
5. จากประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำสายจะเข้าสายต่างขาดแล้วจะโชคไม่ดีไป 7 วัน ที่ทุกคนได้รับฟัง ได้รับการเตือน หรือได้ประสบกับโชคไม่ดีนั้นด้วยตนเองโดยตรง ก็เป็นการสร้างความเชื่อในพลังมหัศจรรย์ของเครื่องดนตรีจะเข้าที่สืบทอดต่อกันมา

สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความเชื่อในการปฏิบัติการเคารพบูชาเครื่องดนตรีจะเข้า โดยผู้บรรเลงใช้เครื่องดนตรี เป็น Symbolic แทนความรู้สึก (Sensory pole) ว่าเมื่อทำความเคารพแล้วทำให้มีความรู้สึกอบอุ่นใจ มีความสบายใจ มีความมั่นใจ และนอกจากนี้ยังใช้เครื่องดนตรีเป็นตัวแทนทางความคิด (Ideological pole) ว่า เมื่อทำการเคารพบูชาแล้วจะเกิดความเป็นสิริมงคลกับตัวเอง จะทำการใดๆ ก็จะมีประสบผลสำเร็จไม่มีอุปสรรค

ในสังคมไทยปัจจุบัน ได้เกิดความเชื่อต่างๆ ใหม่ๆ ขึ้นมามากมาย บางสิ่งก็ยังคงอยู่ แต่บางสิ่งก็หมดไปตามกระแสแห่งกาลเวลา สำหรับบทบาทของเครื่องดนตรีจะเข้าเกี่ยวกับความเชื่อในสังคมไทย ที่ยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นเพราะว่าเรายังมีการเรียนการสอนเครื่องดนตรีชนิดนี้อยู่ เรายังมีครูอาจารย์ที่เป็นผู้สอนโดยตรง ตัวต่อตัว และวัฒนธรรมไทยเราให้ความเคารพนับถือและเชื่อในความกตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์ การเชื่อว่าเครื่องดนตรีไทยมีครู หรือมีเทพเจ้าปกปักรักษาอยู่ล้วนเป็นภูมิปัญญาที่ฉลาดลึกซึ้งของโบราณจารย์ที่ได้ปลูกฝังความเชื่อต่างๆ เหล่านี้ไว้ เครื่องดนตรีไทยจึงยังคงอยู่ไม่สูญหายไป ผู้ฝึกหัดหรือผู้เรียนก็เรียนด้วยความเคารพ จึงมีผลทำให้เครื่องดนตรีจะเข้า

ยังคงมีบทบาทหน้าที่(Function) อยู่ในสังคมไทยและคงไม่หมดบทบาทลงไปง่าย ๆ แม้ว่าอิทธิพลของเครื่องดนตรีตะวันตกจะมาแรงอย่างมากก็ตาม

5.4 ทศนคติและความเห็นที่มีต่อการบรรเลงจะเข้

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในบรรดาศิลปินจะเข้ ครู อาจารย์ที่สอนจะเข้ และนักเรียนนักศึกษาผู้สนใจการดีดจะเข้ พบว่ามีทศนคติและความรู้สึกของผู้บรรเลงจะเข้มีดังนี้

- 1.มีความสุขที่ได้ดีดจะเข้
- 2.มีความรู้สึกที่ดี ชอบมากเห็นครั้งแรกก็อยากเล่น อยากคิดเป็น เห็นทำนองที่สง่างาม ก็รู้สึกว่าจะต้องเล่นเครื่องดนตรีชนิดนี้ให้ได้
- 3.มีความรู้สึกว่าเสียงจะเข้เป็นเสียงที่ไพเราะจับใจ นุ่มนวลอ่อนหวาน
- 4.มีความภาคภูมิใจว่าเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ ในวงดนตรีประเภทต่าง ๆ ต้องฟังจะเข้ เพราะเสียงจะเข้กังวานดังเพราะเป็นหลักของวงได้เป็นอย่างดี
- 5.มีความสุขเมื่อได้บรรเลงจะเข้ รู้สึกว่ามีความแปลกพิสดารในทางเพลงต่าง ๆ เมื่อพยางค์ต่าง ๆ ของจะเข้เป็นแรงจูงใจให้มีความรู้สึกที่อยากจะเล่นให้ได้ เอาชนะลูกเล่นที่แพรวพราวนั้น ๆ ให้ได้
- 6.มีความรู้สึกว่า จะเข้ เป็นเครื่องดนตรีที่เป็นที่นิยมมากขึ้นหนึ่ง เพราะรูปร่างสวยเด่น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นสิ่งจูงใจให้คนหันมาสนใจดนตรีไทยมากขึ้น
- 7.มีความคิดว่าการบรรเลงจะเข้ให้ถูกวิธี ควรจะต้องศึกษาหลักการนั่ง การดีด และควรทำตามครูผู้ฝึกชั้นแรกให้ถูกต้อง จะได้เป็นนักบรรเลงจะเข้ผู้ชำนาญคนต่อไป และสามารถถ่ายทอดแนวทางที่ถูกต้องให้กับผู้เรียนต่อไปได้เป็นอย่างดี
- 8.การดีดจะเข้ให้ไพเราะ ทุกคนต้องมีเอกลักษณ์ของตนเอง และต้องรู้จักการเรียนรู้จากคุณครูผู้สอนว่าคุณครูวางไม้ดีดอย่างไร และทำอย่างไรจะทำให้เกิดเสียงไพเราะได้ นอกจากนี้ผู้เรียนต้องหมั่นฝึกฝนหาวิชาความรู้ด้วยตัวเองด้วย ก็จะสามารถทำให้เป็นผู้ที่ดีดจะเข้ได้ไพเราะน่าฟัง
- 9.เมื่อได้ศึกษาเล่าเรียนวิธีการดีดจะเข้แล้ว รู้สึกมีความรักในเครื่องดนตรีเป็นอย่างมาก และมีความตั้งใจที่จะเรียนให้ได้ดีที่สุดจนถึงการเดี่ยวจะเข้เพลงลาวแพนได้
- 10.ในขณะที่บรรเลงจะเข้จะมีความเพลิดเพลินไปกับเสียงของจะเข้ จับใจในความกังวานหวานฉ่ำของเสียง และเมื่อมีความทุกข์โศกขึ้นมาได้ดีดจะเข้แล้วเหมือนกับว่าไม่มีความทุกข์นั้นอยู่เลย ความทุกข์หรือความขมเศร้าหายไปหมด รู้สึกว่าเสียงของจะเข้สามารถบำบัดความทุกข์ของ हमองใจได้
- 11.เครื่องดนตรีจะเข้ น่าจะเหมาะกับผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เพราะท่าทางการนั่งบรรเลงเรียบร้อยสง่างาม เสียงเพลงอ่อนหวานเหมาะสำหรับบุคลิกของผู้หญิง และถ้า

เป็นผู้ชายเล่นที่เห็นส่วนมากจะเป็นผู้ชายที่มีลักษณะกระเดียดไปทางผู้หญิงเสียเป็นส่วนใหญ่ มีส่วนน้อยมากที่คนเล่นจะเห็นผู้ชายจะเป็นผู้ชายแท้ๆ

12.การคิดจะเซ่ เปรียบเทียบระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าผู้หญิงจะติดได้ไเพราะกว่า นุ่มนวลอ่อนหวานกว่า ผู้ชายจะติดแข็งไป แต่ว่าในบางเพลงผู้ชายจะติดได้ดีกว่าเพราะต้องคิดไหวมาก ๆ คิดเร็ว ๆ ข้อมือของผู้ชายจะแข็งกว่าจึงสามารถทำได้ดีกว่าผู้หญิง

13.การคิดจะเซ่ต้องไม่ดูโน้ต ยิ่งในเพลงใหญ่ ๆ จะต้องตามเครื่องอื่น ๆ ไปให้ได้ จะต้องให้เพลงอยู่ในตัวเรา ในสมองของเรา

14.การคิดจะเซ่ต้องคิดด้วยใจรักและต้องอดทน ต้องไม่กลัวเจ็บนิ้วหรือข้อมือด้าน

15.การคิดจะเซ่มักจะทำเป็นอาชีพไม่ได้ นอกจากไปเล่นบรรเลงเป็นงานพิเศษชั่วคราว ที่สามารถยึดเป็นอาชีพได้ก็คือการสอนตามโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ดังนั้นผู้คิดจะเซ่เก่ง ๆ มักจะเป็นครูด้วยไม่ใช่เป็นศิลปินอย่างเดียว

จะเห็นได้ว่าทัศนคติของผู้บรรเลงที่มีต่อการคิดจะเซ่เป็นเพราะชอบ เพราะรักในเครื่องดนตรี ชอบในเสียงของจะเซ่ที่ใสกังวานหวานฉ่ำ มีความจับใจในความไพเราะของเครื่องดนตรี มีความชื่นชอบในท่าทางการนั่งบรรเลงที่สง่างาม มีความสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับการบรรเลงทำนองดนตรี จึงเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งว่า ในอนาคตเครื่องดนตรีชนิดนี้คงจะไม่สูญหายไปอย่างแน่นอนเพราะยังมีผู้นิยมเล่น ผู้ชื่นชม และชื่นชอบอีกมากมาย ซึ่งบางท่านก็แสดงความคิดเห็นว่า ชอบในความ "สะบัดสะบั้ง" ของจะเซ่ ซึ่งก็ คงจะหมายถึงท่วงทำนองลีลาของจะเซ่ที่มีลูกสะบัดที่แพรวพราว ลูกซี้ที่ละเอียดลออชัดเจนในทุกเสียง ผู้บรรเลงมีความสุขในการคิด และผู้ฟังก็มีความสุขที่ได้ยินได้ฟัง ดังนั้นคำกล่าวที่ว่า "ดนตรีเป็นเครื่องบำรุงบำเรอจิตใจของมนุษย์" ก็สามารถยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าเป็นความจริงอย่างแน่นอน ในโลกนี้ถ้าไม่มีเสียงดนตรีแล้วชีวิตหรือวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์คงจะมีแต่ความทวิบาทกระด้าง จิตใจก็จะไม่ได้รับการกล่อมเกลาให้มีความนุ่มนวลอ่อนโยน ซึ่งสำหรับในส่วนของผู้ชายที่เล่นจะเซ่แล้ว ลักษณะนิสัยมักจะเข้าไปในทางนุ่มนวลอ่อนหวานคล้าย ๆ กับผู้หญิงนั้นก็มีความเป็นไปได้ทีเดียว เพราะเสียงของจะเซ่ที่แจ่มใสกังวานหวานนุ่มนวลน่าจะมีอิทธิพลที่สามารถทำให้บุรุษที่แท้จริงกระด้างกลับกลายเป็นบุรุษที่เรียบร้อยไปได้ในที่สุด ซึ่งในประเด็นนี้มีข้อสังเกตจากการสัมภาษณ์ครูอาจารย์ นักเรียนนักศึกษาที่สอนและเรียนจะเซ่ประมาณ 50 คน พบว่า 70 % เห็นด้วยและยอมรับในกรณีนี้ที่ผู้ชายเมื่อมาฝึกหัดการคิดจะเซ่แล้วจะกลายเป็นผู้ชายที่เรียบร้อย นุ่มนวลอ่อนหวาน บางคนได้ย่ำว่า เมื่อก่อนที่จะเรียนจะเซ่ก็มีลักษณะนิสัยเป็นผู้ชายปกติ แต่พอเรียนไปได้สักพักประมาณ 1-2 ปีลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมก็จะกระเดียดไปทางผู้หญิงโดยไม่รู้ตัว ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากรณีดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ ด้าน อาทิ 1)สิ่งแวดล้อมที่ผู้เรียนจะเซ่ส่วนมากจะเป็นผู้หญิง 2) พฤติกรรมดั้งเดิมที่ได้

รับการอบรมสั่งสอนจากทางบ้านให้เป็นผู้ชายที่เรียบร้อยนุ่มนวลคล้ายผู้หญิง 3) ความอ่อนไหวในอารมณ์แห่งการเป็นศิลปินอาจมีผลทำให้พฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งในกรณีความอ่อนไหวในอารมณ์ของศิลปินนี้จะไม่ได้ออกฤทธิ์เฉพาะกับผู้ชายที่คิดจะเซ่เท่านั้น แต่จะพบในผู้ชายที่เป็นศิลปินแขนงต่าง ๆ เช่น จิตรกร นักดนตรีสากล ฯลฯ ด้วย ผู้ชายอาจคิดจะเซ่ได้เข้าถึงอารมณ์แห่งศิลปะและสุนทรียะแห่งความไพเราะอ่อนหวานของเสียงจะเซ่ซึ่งท่วงทำนองอันไพเราะจับใจนี้อาจจะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจของผู้คิดได้ แต่ข้อสังเกตต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้หมายความว่าไม่มีผู้ชายแท้ ๆ คิดจะเซ่เลย ซึ่งอาจารย์ปกครอง รอดช้างเผื่อน ท่านได้ให้คำยืนยันว่า ท่านเป็นผู้ชายคนหนึ่งที่เคยเซ่ด้วยจิตใจที่เป็นผู้ชายแท้ ๆ สิ่งแวดล้อมหรืออารมณ์อ่อนไหวในความเป็นศิลปินไม่ได้มีผลที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมของท่านเบี่ยงเบนไป และท่านก็เป็นห่วงอย่างมากว่า คนทั่วไปจะมองว่านักดนตรีจะเซ่ที่เป็นผู้ชายมักจะมึนสับสนกระเด็นไปทางผู้หญิง จึงอาจไม่อยากจะสนับสนุนให้ลูกหลานมาเรียนเครื่องดนตรีจะเซ่เพราะกลัวว่าลูกหลานจะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไป ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้วผู้ชายที่คิดจะเซ่ไม่ได้มีลักษณะนิสัยไปในทางนั้นทั้งหมด ขึ้นอยู่กับจิตใจ ลักษณะนิสัยดั้งเดิมและการอบรมเลี้ยงดูเป็นสำคัญ

บทที่ 6

สรุปอภิปรายผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

ผลจากการศึกษาเรื่อง จะเห็น : การสร้างและการบรรเลงนี้ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความสำคัญของเครื่องดนตรีจะเห็นว่า เครื่องดนตรีชนิดนี้มีหลักฐานการสืบค้นเป็นที่รู้จักกันแน่นอนบนแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ซึ่งมีกล่าวระบุไว้ในกฎหมายเทียรบาล ข้อที่ 20 และจากอีกหลักฐานหนึ่งมีกล่าวถึงในภาพศิลาจารึกขอมเมืองพระรถเสน ซึ่งสำนวนกลอนน่าจะอยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายถึงต้น ๆ กรุงรัตนโกสินทร์ กล่าวไว้คล้ายกับว่าเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ร่วมบรรเลงในงานพระราชพิธีสมโภช ดังนี้ *“ครั้นได้ฤกษ์ดี จึงเบิกนายศรี สมโภชภูบาล แตรสังข์เสียงใส พาทย์ฆ้องสรไทย มีทั้งฉิ่งเพลงชาญ ปี่ขลุ่ยเสียงหวาน จะเข้พิณเพ็ญ การ ศัพทาคือเพลงสวรรค์..”* สำหรับนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน ก็มีข้อสันนิษฐานกันไปตามความคิดและเหตุผลของตนเองโดยการยึดหลักฐานทางประวัติศาสตร์กับข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมซึ่งพอที่จะสรุปได้ความว่า จะเข้มีเล่นกันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยแล้ว แต่ที่ไม่มีหลักฐานที่ปรากฏยืนยันได้แน่ชัด ด้วยข้อสันนิษฐานที่ว่าเครื่องดนตรีชนิดนี้ไม่ได้เป็นเครื่องดนตรีของไทยแต่ดั้งเดิม แต่เป็นเครื่องสังคีตของมอญหลักฐานจึงไม่มีปรากฏได้ตามรูปเขียน ภาพวาด หรือภาพแกะสลัก ภาพจำหลักต่าง ๆ ที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี แม้แต่ภาพลายปูนปั้นวงมโหรีเครื่องสี่ ศิลปะสมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ 13-14 ที่เมืองโบราณคูบัว ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี (ศรียางค์ผสานศิลป์ , 2535 : 44) ก็ไม่ปรากฏว่ามีภาพเครื่องดนตรีจะเข้ผสมอยู่ในวงมโหรีเครื่องสี่นั้น ดังนั้นจึงอาจเป็นข้อสรุปได้ว่า จะเข้ อาจจะไม่ใช่เครื่องดนตรีดั้งเดิมของไทย แต่เนื่องด้วยการแพร่กระจายทางด้านวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากการที่ดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิในสมัยโบราณอันเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่มีการแบ่งขอบเขตทางการเมืองการปกครองอย่างชัดเจนเหมือนในสมัยนี้ กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณแถบนี้มีการเดินทางไปมาหาสู่ ติดต่อสัมพันธ์กันอยู่เสมอ จึงมีการสังสรรค์แลกเปลี่ยนถ่ายทอดประเพณี วัฒนธรรม ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ อีกทั้งคนไทยมีลักษณะนิสัยที่พิเศษลักษณะหนึ่งคือ รู้จักที่จะเรียนรู้และรับสิ่งที่ดีเพื่อนำมาคิดประดิษฐ์ดัดแปลงขึ้นมาใช้เป็นของกลุ่มคนอยู่เสมอมา ยกตัวอย่างเช่น เครื่องดนตรีขิม หรือ ซอประเภทต่าง ๆ ซึ่งเครื่องดนตรีทั้งสองชนิดนี้เราทุกคนก็ทราบกันดีว่าเป็นเครื่องดนตรีของจีน มีอยู่ครั้งหนึ่งสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นผู้นำประเทศ และกำลังรณรงค์เรื่องเกี่ยวกับความเป็นชาตินิยม ขิมนั้นถือว่าเป็นเครื่องดนตรี

ต่างชาติจึงสั่งให้เผาหมดเพราะกลัวว่าคนไทยจะหันไปนิยมจีนและอาจเป็นภัยสำหรับการปกครองต่อไปในอนาคต ในเวลานั้นหลวงวิจิตรวาทการซึ่งเป็นอธิบดีกรมศิลปากรได้สั่งให้เผาหิมให้หมดไม่ให้เล่น แต่ต่อมาไทยเราได้นำหิมมาคิดประดิษฐ์ดัดแปลงให้มีรูปร่างหรือขนาดที่เล็กลงเหมาะสำหรับสตรีระของคนไทย และในปัจจุบันนี้เครื่องดนตรีชนิดนี้ก็กำลังได้รับความนิยมมาก ซึ่งครูเลื้อ จัตุรเฉลิม เล่าให้ฟังว่า “เมื่อก่อนจะเข้ราคาตัวละ 1,200.-บาท หิมตัวละ 400.-บาท แต่ปัจจุบันจะเข้ตัวละ 4,500.-บาท ราคาหิมปาเข้าไปตัวละ 5,000.-บาทแล้ว” เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าในอนาคตข้างหน้า หิมก็จะเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นผสมอยู่ในวงดนตรีไทย กลายเป็นเครื่องดนตรีของไทยไปในที่สุด สำหรับเครื่องดนตรีจะเข้ก็เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นคล้าย ๆ กันที่ไคยกตัวอย่างเรื่อง หิม ไปแล้วว่า เมื่อก่อนอาจเป็นเครื่องดนตรีของมอญ หรือของชนชาติอื่นที่มีลักษณะเป็นรูปตัวจระเข้ปาก ดังที่ได้ปรากฏอยู่ในหนังสือ MUSICAL INSTRUMENT OF THE WORLD (1976) ที่มีรูปเครื่องดนตรีจะเข้ของไทยเป็นหัวจระเข้ปาก มีเขี้ยว และมีลูกบิดปรากฏอยู่ด้านบนไม่ใช่ด้านข้างเหมือนปัจจุบัน และจากคำบรรยายของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล (2538) ได้กล่าวว่า “..จะเห็นได้ว่าจะเข้ของเขมรไม่ได้พัฒนาปรับปรุงอะไรเลย เคยมีลักษณะอย่างไรก็ยังคงลักษณะอย่างนั้น แต่ของไทยเราพัฒนาไปไกลมาก เขมรตามไม่ทันเลย..” ข้อมูลและความเห็นเหล่านี้ น่าจะนำมาใช้อ้างอิงได้ว่า จะเข้ของไทยเราแต่เดิมก็คงมีรูปร่างอย่างจระเข้สัตว์ตามธรรมชาติ แต่ปัจจุบันเราพัฒนาไปมาก เนื่องจาก เครื่องดนตรีจะเข้ที่ปากอ้านั้นเสียงไม่ไพเราะ ดังที่ครูเลื้อ บอกว่า “เสียงมันออกมามากเกินไป จึงฟังดูเป็นเสียงทุ้ม ๆ ไม่ใสกังวานเหมือนอย่างจะเข้ปัจจุบัน” ทั้งนี้เป็นเพราะเราได้มีการพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ รูปร่างจะเข้ของเราจึงสวยงาม และมีเสียงที่กังวานหวานฉ่ำ ซึ่งคนไทยเราก็ไม่ได้พัฒนาเฉพาะรูปร่างอย่างเดียว ในเรื่องของเสียงดนตรีเราก็พัฒนาให้สามารถเล่นผสมกลมกลืนกับเครื่องดนตรีไทยชนิดอื่น ๆ เสียงจะเข้จึงกลายเป็นเสียงไทย หรือมีลักษณะเป็นเสียงดนตรีไทย ครูทองดี สุจริตกุล กล่าวว่า “..จะเข้เป็นของไทยเราแน่ละ เพราะเสียงก็เป็นเสียงของเรา เป็นเสียงไทย ลักษณะวิธีการเล่นก็เป็นการนั่งพับเพียบตามมารยาทไทย..” (ทองดี สุจริตกุล , สัมภาษณ์ 2539) ผู้วิจัยได้มีโอกาสดูลักษณะและวิธีการเล่นจะเข้ของคนเขมรก็ปรากฏว่า ชาวเขมนั่งขัดสมาธิเล่นจะเข้ ซึ่งในเรื่องนี้ก็คงเป็นเหตุผลทางวัฒนธรรมที่เข้ามาเกี่ยวข้องอีกด้วย วัฒนธรรมของชนกลุ่มใดเป็นอย่างไรก็ปฏิบัติกันไปเป็นอย่างนั้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถระบุชี้ชัดลงไปได้ว่า จะเข้ เป็นเครื่องดนตรีของชาติไหนเป็นชาติแรก และใครรับของใครมา ใครลอกเลียนของใคร ด้วยเหตุที่เป็นเรื่องสับสนได้ยาก อีกทั้งทุกความคิดที่ได้แสดงไว้ต่าง ๆ กันก็ล้วนแต่มีเหตุผลที่น่าเชื่อถือและมีความเป็นไปได้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นการคิดประดิษฐ์ขึ้นเองจากภูมิปัญญาของไทยโดยการพัฒนาปรับปรุงมาจากพิณ หรือกระจำปีให้สามารถวางคิดได้สะดวก หรือเห็นเครื่องดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในดิน

แดนสุวรรณภูมิ แล้วนำมาพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทั้งรูปร่างทั้งน้ำเสียงให้เหมาะสมกลมกลืนกับเครื่องดนตรีของไทยเรา

ในด้านความสำคัญของเครื่องดนตรีชนิดนี้ก็ปรากฏว่า จะเห็นมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการบรรเลงวงมโหรี วงเครื่องสาย วงเครื่องสายผสม และวงเครื่องสายปี่ชวา คือ เป็นเครื่องดำเนินทำนองเป็นผู้นำไปพร้อม ๆ กับซอด้วง ระนาดเอก และเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นหลักของวง เปรียบได้กับเป็นม้องวงใหญ่ในวงเครื่องสาย และเครื่องสายปี่ชวา(ปกรณ รอดช้างเผือก 2523:100)สำหรับบทบาทหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมที่มีความหมายต่อทุกชั้นตอนการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ซึ่งจะเห็นจะมีบทบาทไปตามบริบทของงานนั้น ๆ เช่น เป็นเครื่องดนตรีที่ตั้งไว้เพื่อการเคารพบูชากราบไหว้ในพิธีไหว้ครู เป็นเครื่องดำเนินทำนองหลักในวงมโหรี วงเครื่องสายในงานมงคล และงานอวมงคลต่าง ๆ ในด้านการบรรเลงเดี่ยว การบรรเลงประกอบการแสดง และการบรรเลงขับกล่อมนั้น บทบาทของจะเข้มีความสำคัญมากเปรียบได้กับพระเอกหรือนางเอกที่ต้องแสดงบทบาทสำคัญที่เล่นผิดไม่ได้ เล่นเพี้ยนไม่ได้ เสียงจะเข้ที่เปล่งออกมาจะต้องชัดเจนแจ่มใส ไม่มอด การเล่นลูกสะบัด ลูกซี้ จะต้องมีความกระฉับกระเฉงในทุกเสียงทุกนม

คุณภาพของเครื่องดนตรีจะเห็น อยู่ที่กระบวนการสร้างและมีมือของช่างสร้างจะเห็นที่มีความรักความเอาใจใส่ในงานที่ทำอย่างประณีต ละเอียด วิจิตรบรรจง การเลือกใช้วัสดุที่คุณสมบัติเหมาะสม มีคุณภาพดี วัสดุเลือก วัสดุเจลิ้ม เป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีจะเห็นด้วยฝีมือช่างชาวบ้านที่ได้รับการยอมรับ ยกย่อง เป็นที่นับถือในบรรดาศิลปินจะเห็นอาจารย์สอนจะเห็น นักเรียนนักศึกษา ตลอดจนนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทยว่า เป็นผู้ที่สร้างจะเห็นได้มาตรฐานมีสัดส่วนสวยงาม และที่สำคัญที่สุดคือ คุณภาพในเรื่องเสียงของเครื่องดนตรีจะเห็นทุกตัวดังกังวานหวานฉ่ำ ไม่เพี้ยน มีความชัดเจนในน้ำเสียงทุกเสียงทุกนมเป็นแบบฉบับที่ยอมรับของนักดนตรีและบุคคลที่เกี่ยวข้องในวงการดนตรีไทย จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาโดยใกล้ชิดและละเอียดลออในทุกชั้นตอนแล้วพบว่า ครูเอื้อ จิตรเจลิ้ม เป็นศิลปินผู้สร้างงานศิลปะอย่างแท้จริง ผลงานการผลิตเครื่องดนตรีจะเห็นทุกตัว ตั้งใจทำอย่างละเอียดประณีตบรรจงในทุกชั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการซุด การเหลา การขัด การติดนมแต่งเสียง ฯลฯ สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนว่าท่านทำด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่ในทุกชั้นงาน ตรงไหนไม่ดี ตรงไหนดูไม่สวยก็รี้อออกมาทำใหม่ให้ดีให้สวยงาม หรือบางครั้งวันนี้ติดเสียงแต่นมฟังว่าเสียงดีแล้ว ไม่เพี้ยนแล้ว วันรุ่งขึ้นยกออกมาติดฟังใหม่ปรากฏว่ายังฟังขัด ๆ หู ไม่ไพเราะ ก็รี้อนมออกใหม่ทั้งหมดและทำการติดนมแต่งเสียงใหม่จนกว่าจะพอใจว่าเสียงดีแล้ว ไพเราะแล้ว

นอกจากความเป็นช่าง เป็นศิลปินแล้ว ครูเอื้อยังมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้ถ่ายทอดวิธีการสร้างเครื่องดนตรีอันถือเป็นงานศิลปะและความรู้ทางการช่างฝีมือที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมไว้ให้แก่คนรุ่นต่อมาด้วย วิธีการถ่ายทอดหรือการสอนงานของท่านก็เป็นไปในลักษณะของการให้ลูกศิษย์เรียนรู้จากการสังเกตและฝึกฝนด้วยตนเอง ด้วยการเอา

ตัวอย่างที่สวย ๆ งาม ๆ ให้ดู แล้วให้ไปหัดคิดหัดทำด้วยตัวเอง ตรงไหนไม่เข้าใจว่าทำอย่างไรก็มาถาม ท่านก็บอกให้โดยไม่ปิดบัง วิธีการสอนไม่ใช่ครูที่จะมีหลักเกณฑ์หรือขั้นตอนในการถ่ายทอดอย่างเป็นระเบียบแบบแผน แต่เป็นครูแบบชาวบ้านที่ถ่ายทอดวิชาช่างโดยอาศัยประสบการณ์ การเรียนรู้จากความใกล้ชิด ได้เห็นได้ดู หรือได้ฟังแล้วฝึกหัดทำทุกวัน ๆ ก็เกิดทักษะและความชำนาญ ซึ่งคุณอุทัย เบื้องจ่านงค์ หลายเซยของครูเอื้อ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และได้รับการถ่ายทอดจากครูเอื้อตามลักษณะดังกล่าว และคุณอุทัยก็สามารถทำได้ดีถึงขนาดที่ครูเอื้อได้ยืนยันว่า บางอย่างคุณอุทัยสามารถทำได้ดีกว่าครูเอื้อ จึงเป็นเรื่องที่น่าให้การสนับสนุนในกระบวนการสืบทอดในลักษณะนี้เพื่อการสืบทอดฝีมือช่างสร้างจะต่อไป ในอนาคตจะได้ไม่สูญหายไป และยังคงมีผู้ได้รับการสืบทอดต่อไป

คุณสมบัติสำคัญทำให้จะเข้าบ้านครูเอื้อ ฉัตรเฉลิม เป็นที่ต้องการของผู้ที่มีฝีมือในการคิดจะเข้ตลอดจนบุคคลทั่วไปก็คือ เนื่องจากเสียงจะเข้ที่ถือว่ามีมาตรฐาน มีความชัดเจน ดังว่าทุกสายทุกเส้น ทุกนม รูปทรงที่สวยงาม ล่อนช้อย มีความละเอียด ประณีต เรียบร้อยในงานทุกชิ้นทุกส่วน มีความพิถีพิถันในการขุดตกแต่ง การจัดการเหลา จนกล่าวได้ว่า จะเข้ของครูเอื้อมีคุณภาพทุกตัวแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่าสร้างโดยช่างผู้มี ความชำนาญเป็นเลิศ และทำตามใจผู้ซื้อ เช่นผู้ซื้อชอบติดเสียงหนัก ท่านก็ติดให้ หรือผู้ซื้อชอบติดเสียงเบา เล่นสบาย ๆ ท่านก็ติดให้ ทำให้เป็นที่ถูกอกถูกใจของผู้ซื้อ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของจะเข้ของครูเอื้อ ก็คือ ลายดอกไม้โต๊ะจะเข้ การกริดแต่งลายตรงปลายลูกบิด และการเจาะรูระบายเสียงรูปวงกลม กับรูปหยดน้ำ เครื่องมือเครื่องใช้ในการสร้างจะเข้ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือก่อสร้างธรรมดาของช่างชาวบ้าน และมีบางอย่าง que คิดประกอบเองเพื่อความสะดวกในการใช้งานในส่วนต่างๆ เป็นลักษณะกระบวนการสร้างที่ทำด้วยมือเป็นส่วนใหญ่ เครื่องมือที่เป็นเครื่องจักรมีอยู่เพียง กับไฟฟ้ากับเครื่องกลึงไม้และเครื่องกลึงเหล็กตัวเล็กๆ เท่านั้น นับเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่น่ายกย่องในการสร้างงานไม้ธรรมดาๆ ให้ออกมาเป็นงานศิลปะในรูปเครื่องดนตรี จะเข้ที่งดงาม ได้สัดส่วนพอเหมาะพอดี และที่สำคัญคือได้เสียงที่มีคุณภาพเข้าขั้น มาตรฐานเสียงของเพลงไทย ซึ่งสิ่งที่กล่าวมานี้ได้แสดงถึงคุณค่าและความสำคัญของการเป็นช่างผู้สร้างเครื่องดนตรีจะเข้เป็นอย่างดี

ในเรื่องการบรรเลงจะเข้จากการศึกษาพบว่า พบว่าเครื่องดนตรีจะเข้มีวิธีการบรรเลง-เม็ดทรายและการประดับทำนองในการบรรเลงอย่างวิจิตรพิสดาร เริ่มจากการเริ่มฝึกหัดที่ดัดนำดอกไม้ธูปเทียนมาบูชาครูก่อนที่จะเริ่มเรียน อันเป็นประเพณีปฏิบัติที่งดงามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศิษย์กับครูอันเป็นวัฒนธรรมไทย ท่านจึงบรรเลงที่สง่างาม การพันไม้คิด การวางมือ การวางนิ้วลงบนนมจะเข้ การใช้ข้อมือและแขนให้สัมพันธ์กับการคิดและไม่คิด การรู้จักการใช้นิ้วเรียง และนิ้วข้าม การใช้นิ้วให้สัมพันธ์กับการคิด การไล่เสียงสูงต่ำ และการประดับทำนองเม็ดทรายที่สามารถเข้าถึงอารมณ์

ของเสียงจะเข้า คือ การรั่วไม่ติด การบรรจุลงเก็บ การติดลูกสะบัดต่างๆ การติดขี้น การติดกระพอบสายต่างๆ การติดกระพอบสามสายพร้อมกัน การติดกระพอบสองสาย การติด “ริก” หรือ “ปริบ” การติดครั้งเดียวได้สองเสียง การติดสองครั้งได้สามเสียง การติดเสียงตบ การติดเสียงโปรย การติดรูดนิ้ว รูดเสียงหรือรูดสาย การติดกระพอบนิ้ว การติดเสียงแคน การติดเสียงคอต การติดเสียงไซก การติดเสี้ยวสลับสาย การติดคทรมนนิ้ว การติดลักไม้ติด และการติดเสียงไซก ซึ่งเมื่คทรายและวิธีการบรรจุลงต่างๆ เหล่านี้ทำให้เสียงของเครื่องดนตรีจะเข้ามีเสน่ห์ มีความไพเราะจับใจ เป็นที่ชื่นชมและชื่นชอบของคนไทยและชาวต่างประเทศโดยทั่วไป

6.2 อภิปรายผลสิ่งที่ค้นพบจากการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า หลักฐานต่างๆ ที่จะรวบรวมความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและความสำคัญของเครื่องดนตรีจะเข้านี้มีน้อยมาก ไม่มีปรากฏในภาพจำหลัก ภาพเขียนตามวัด หรือหลักฐานทางโบราณคดีต่างๆ ก็ไม่ปรากฏ แม้ที่มีกล่าวถึงในกฎหมายเทียรบาลในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็ไม่มีภาพเครื่องดนตรีจะเข้าไม่ว่าจะเป็นภาพเขียนหรือภาพวาดเลย ทำให้เป็นการยากต่อการสืบค้นให้ลึกลงไปมากกว่านี้ และอาจไม่เกิดผลประโยชน์เท่าที่ควรในการที่จะพยายามหาข้อพิสูจน์ว่าใครเป็นเจ้าของหรือเป็นต้นกำเนิดของเครื่องดนตรีชนิดนี้ จริงอยู่แม้ว่าผลการพิสูจน์อาจทำให้ทราบว่าชนกลุ่มใดเป็นเจ้าของเครื่องดนตรีจะเข้านั้นจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจและเกียรติภูมิแก่ชนชาตินั้นก็ตาม การกล่าวอ้างแสดงความเป็นเจ้าของผู้ให้กำเนิดก็รังแต่จะก่อให้เกิดการถกเถียงกล่าวอ้างจนอาจกลายเป็นความขัดแย้งทางวัฒนธรรมกันได้ เพราะถึงอย่างไรก็ตาม แม้จะไม่ทราบกำเนิดว่าเป็นของชนชาติใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ก็พบว่าเข้าเป็นเครื่องดนตรีของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ไทย มอญ เขมร และถ้าจะกล่าวว่าไทยรับเข้ามาแล้วมีการมาพัฒนาปรับใช้จนมีลักษณะเด่นเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ให้รู้ว่าเป็นเครื่องดนตรีของไทยก็คงไม่ผิดเพี้ยนไป เนื่องจากการปรับใช้ด้วยภูมิปัญญาและวัฒนธรรมทางดนตรีของไทยจนกลมกลืนไปกับเครื่องดนตรีไทยชนิดอื่น อีกทั้งยังเป็นเครื่องดนตรีไทยที่ผู้คนในสังคมไทยยอมรับว่าเป็นของกลุ่มตน เป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในวงการดนตรีไทย ด้วยเพราะมีกระแสนเสียงที่หวานฉ่ำ ก้องกังวาน มีเมโลดี้การประดับทำนองที่วิจิตรพิสดารเป็นที่นิยมในการบรรเลงเดี่ยว และการบรรเลงผสมวงเครื่องสายประเภทต่างๆ ของไทย ตลอดจนวงมโหรีที่ได้รับความนิยมและชื่นชอบของผู้คนในสังคมไทยตลอดมาอย่างไม่เสื่อมคลาย และเครื่องดนตรีจะเข้าก็มีบทบาทหน้าที่สัมพันธ์กับพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างเครื่องดนตรีจะเห็นในครั้งนี้นับได้ว่าเป็นการบันทึกวิธีการสร้างงานเครื่องดนตรีไทยของช่างพื้นบ้านที่มีชื่อเสียง มีผลงานเป็นที่นิยมและเป็นที่ต้องการของนักดนตรีผู้เล่นจะเห็นทุกคน อย่างละเอียดเป็นขั้นตอนมากที่สุดเท่าที่ครูเอื้อ จักรเฉลิม จะถ่ายทอดเป็นคำพูดและสอนให้ผู้วิจัยสังเกตจากของจริงได้ในช่วงเวลาแห่งการเก็บข้อมูลสนาม

ผลของการศึกษากรณีการสร้างจะเห็นของครูเอื้อ จักรเฉลิมครั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้มองเห็นเพียงประโยชน์ที่จะได้รับเฉพาะการบันทึกเทคนิควิธีการสร้างจะเห็นเท่านั้น แต่ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่าการที่ช่างพื้นบ้านสร้างเครื่องดนตรีจะเห็นผู้หนึ่งจะผลิตผลงานของตนให้เป็นที่ยอมรับจากผู้คนในกลุ่มผู้นิยมในศิลปะดนตรีประเภทนี้ได้ นั้น ต้องอาศัยการเรียนรู้ ทดลองฝึกฝนด้วยความเอาใจใส่มานะพยายามตลอดช่วงชีวิต นับตั้งแต่การใช้เครื่องมือ การเลือกสรรวัสดุที่เหมาะสม เทคนิควิธีการสร้างงาน และยังคงเป็นผู้ที่มีความรู้ลึกซึ้งในเรื่องของการบรรเลงดนตรี รู้จักในเรื่องเสียงของดนตรีเป็นอย่างดี จึงจะสร้างงานออกมาได้เป็นที่พึงพอใจจนถึงขนาดที่เรียกได้ว่าอยู่ในขั้นฝีมือชั้นครู การเรียนรู้เหล่านี้ไม่สามารถหาได้ในระบบการเรียนการสอนของระบบการศึกษาในโรงเรียน แต่เป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นการถ่ายทอดวิชา ผู้เรียนต้องหมั่นสังเกต ฝึกฝนด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติจริงซึ่งจะสร้างประสบการณ์ความชำนาญในวิชาชีพของตนเอง และนอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า การเป็นช่างนั้นมีความสัมพันธ์กับศิลปะอย่างแนบแน่น ช่างผู้สร้างเครื่องดนตรีที่ดีถือว่าเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ชนิดหนึ่งมิได้สร้างงานเพียงเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอย แต่ยังสร้างงานทางศิลปะอันเป็นสุนทรียะในเรื่องความงดงามไพเราะของเครื่องดนตรีและศิลปะการดนตรีด้วย ดังนั้นถ้าจะกล่าวว่แท้จริงแล้วช่างคือศิลปินผู้สร้างงานทางศิลปะประเภทหนึ่งก็คงไม่ผิดจากความเป็นจริง ดังที่ Raymond Williams (1981) ถือว่าช่างคือศิลปินที่เป็น “ผู้ผลิตทางวัฒนธรรม (Culture producer)” โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่างสร้างจะเห็นอย่างครูเอื้อ จักรเฉลิม ซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนทุกประการดังที่กล่าวมา

การศึกษาชีวิตและผลงานของช่างสร้างจะเห็นกรณีของครูเอื้อ จักรเฉลิม ยังให้ภาพของตัวอย่างที่ดีของช่างว่าต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดี กล่าวคือ ต้องผลิตผลงานด้วยความประณีตบรรจง ละเอียดเรียบร้อยในทุกขั้นตอน อีกทั้งยังต้องมีความรับผิดชอบในการที่จะสร้างงานให้สามารถตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคหรือผู้เสพงานทางศิลปะได้อย่างเป็นเลิศ งานทุกชิ้นจึงจะเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมได้ในวงกว้าง ที่สำคัญคือสามารถยึดถือเป็นอาชีพที่สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ช่างพื้นบ้านที่ยังคงยืนหยัดผลิตผลงานที่ตนเองมีความภาคภูมิใจ ถึงแม้ว่าการผลิตงานของครูเอื้อจะหลีกเลี่ยงไม่พ้นจากการพึ่งพาระบบตลาดซื้อขายสินค้า แต่ช่างผู้นี้ก็ยังสามารถกำหนดรูปแบบ คุณภาพของงานและควบคุมการผลิตทุกขั้นตอนให้เป็นไปตามที่เจ้าของงานต้องการได้โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกลไกที่กำหนดจุดมุ่งหมายของการผลิตอยู่ที่ผลิตอย่างรวดเร็ว

เร็วและผลิตในปริมาณครั้งละมาก ๆ (Massproduct) ซึ่งการผลิตในลักษณะเช่นนี้อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพของงานที่จำเป็นต้องใช้ความประณีตพิถีพิถันเป็นพิเศษ ดังนั้นการปรับปรุงแก้ไขใด ๆ ก็ตามที่พบอยู่ในงานสร้างจะเข้ของครูเลื้อ จึงเกิดขึ้นจากความคิดเชิงสร้างสรรค์ (creativity) ผสมกับการเรียนรู้ฝึกฝนของช่างผู้สร้างงานเองที่นับว่าเป็นเยี่ยงอย่างที่ควรยกย่องสรรเสริญ อีกทั้งการยึดถือขนบในเชิงช่างแบบเดิมนี้อย่างเป็นส่วนตัว เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้วิชาช่างทำเครื่องดนตรีจะเข้ยังคงอยู่เพื่อจะได้สืบทอดไปสู่คนรุ่นหลังให้สืบสานไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติต่อไป

ในเรื่องวิธีการบรรเลงจะเข้จากการศึกษาพบว่า เครื่องดนตรีชนิดนี้มีเม็ดเงิน การประดับทำนองที่ลึกลับ ขากต่อการบรรยาย ขากต่อการเขียนเป็นอย่างไร ผู้บรรเลงหรือผู้ฝึกจะเข้จะต้องเรียนรู้และฝึกฝนด้วยตนเองจนชำนาญจึงจะสามารถเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า เม็ดเงินอย่างนี้ปฏิบัติอย่างไรจึงจะเกิดความงามความไพเราะ และเข้าถึงสุนทริยรสแห่งความไพเราะของเสียงจะเข้ ซึ่งผลงานการบรรเลงของนักดนตรีเองแม้จะขึ้นอยู่กับทักษะฝีมือดีเป็นส่วนตนแล้ว เครื่องดนตรีที่มีคุณภาพดีก็มีส่วนสำคัญมากในการที่จะช่วยเสริมสร้างความไพเราะแห่งเสียงดนตรีด้วย

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะแนวคิดและทางเลือกในการแก้ปัญหา

ในด้านประวัติความเป็นมา จากการที่ในอดีตเราสืบค้นหลักฐานต่างๆ ได้ยากมาก จึงเป็นข้อคิดสำหรับนักวิชาการด้านดนตรีไทยต่อไปในอนาคตว่า ทุกคนจะต้องรวมพลังร่วมกันคิดร่วมกันเขียนงานทางด้านดนตรีไทยให้มากขึ้น เพื่อเป็นมรดกสืบต่อไปให้กับชนรุ่นหลังๆ ได้ศึกษาเล่าเรียนและมีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย

ในด้านกระบวนการสร้างจะเข้ น่าจะมีโรงงานการสร้างจะเข้ที่ได้มาตรฐานเพิ่มขึ้นหลายๆ โรง โดยแต่ละแห่งควรไปศึกษาหาความรู้จากช่างผู้มีฝีมือในการสร้าง และนำมาปรับปรุงวิธีการสร้างของตนให้ดีขึ้น เครื่องดนตรีจะเข้จะได้มีความเป็นมาตรฐานสวยงามและมีคุณภาพเสียงที่ดีทุกตัว

ในด้านการบรรเลงจะเข้ ควรจะมีการประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการบรรเลงจะเข้ เม็ดเงินต่างๆ การประดับทำนองที่ไพเราะ ในระหว่างนักคิดจะเข้ที่ศึกษาจากครูต่างๆ สำนักร่วมกัน เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการคิดจะเข้ของทุกๆ คน ทุกๆ สำนักให้ดียิ่งขึ้นไปอีก และที่สำคัญคือ เป็นการรวมตัวกันให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สามีคึกกัน เพื่อการพัฒนาที่ก้าวไปข้างหน้า เป็นคนรุ่นใหม่ที่ไม่หวงทางเพลงกัน ถ่ายทอดให้กับโดยไม่ปิดบัง การบรรเลงจะเข้ก็จะขยายวงกว้างออกไปๆ เป็นที่นิยมและเป็นแรงจูงใจให้เยาวชนหันมาสนใจการบรรเลงจะเข้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

6.3.2 เสนอแนะสิ่งที่ควรวิจัยต่อไป

- 1) ศึกษาเรื่องจะเห็นในด้านผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอนระดับต่าง ๆ
- 2) ศึกษาเรื่องการบรรเลงจะเห็นเปรียบเทียบระหว่างสายไหมกับสายเอ็นในล้อนว่ามีความแตกต่าง หรือ มีความเด่นความด้อยต่างกันอย่างไร
- 3) ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการสร้างจะเห็นด้วยฝีมือช่างชาวบ้านกับการสร้างด้วยเครื่องจักรว่าต่างกันอย่างไร
- 4) ศึกษาในด้านระบบเสียง ระหว่างความสั่นสะเทือนของสายกับแพน และความสั่นสะเทือนของสายกับโต๊ะว่ามีความแตกต่างหรือมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
- 5) ศึกษาในด้านความเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจเมื่อได้รับอิทธิพลจากเสียง จะเห็น ท่วงทำนองลีลาของเครื่องดนตรีจะเห็นว่า มีผลกระทบอย่างไรกับจิตใจของผู้เล่น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ท่าคม พรประสิทธิ์. การศึกษาผลงานเพลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาดุริยางคศิลป์ บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2539.
- จริยา สันตสวัสดิ์กุล. “เขาหัดจะเข้กันอย่างไร?” ที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษา
ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2521.
- จันทร์เพ็ญ มนต์ทรงธรรม. “งานวิจัยเรื่องเหตุปัจจัยที่ทำให้จะเข้เมืองชลฯเป็นที่ยอมรับ”
ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2536.
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. สังคีตนิยมว่าด้วยดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
โอเดียนสโตร์ , 2530.
- ชั้น ศิลปบรรเลง , คุณหญิง และลิขิต จินดาวัฒน์. ดนตรีไทยศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนัก
พิมพ์อักษรเจริญทัศน์ , 2521.
- ดำรงราชานุภาพ , สมเด็จพระเทพฯ. ตำนานเครื่องมโหรีปี่พาทย์. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ใน
งานพระราชทานเพลิงศพนายมี ทรัพย์เย็น. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร ,
2516.
- ธนิศ อยุธยา. เครื่องดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดคิวดร , 2510.
_____. เครื่องดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนส , 2530. (กรม
ศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองอายุครบ 80 ปีของนายธนิศ อยุธยา)
- เนรมิตร ใจแสน. “งานวิจัยเรื่องลักษณะและวิธีการบรรเลงจะเข้ในปัจจุบัน.” ภาควิชา
ดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2531.
- ปกรณ์ รอดช้างเผือก. “เล็กๆน้อยๆเกี่ยวกับจะเข้.” อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิง
ศพครูพริ้ง กาญจนผลิน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทรักษ์ศิลป์ , 2529.
_____. “เครื่องคิดของไทย”. ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะนาฏศิลป์
และดุริยางค์ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา , 2523.
- ปดมา เอี่ยมสะอาด. กระจับปี่ : การศึกษาด้านวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางดนตรี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล , 2539.
- ประสาร วงศ์วิโรจน์รักษ์. งานวิจัยเรื่องวิเคราะห์เพลงลาวแพนทางจะเข้. ภาควิชา
ดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2530.
- ปราณีต ใจแสน. งานวิจัยเรื่องวิธีการประดิษฐ์จะเข้ของครูเลื้อ จัตรเฉลิม. ภาควิชา
ดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2532.
- ทูนพิศ อมาตยกุล . ดนตรีวิจักษ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสยามสมัย
จำกัด , 2529.

ไพพรรณ ลินทนิลและคณะ. กาญจนาภิเษกสมโภช. ชลบุรี : ชลบุรีการพิมพ์ , 2538.

ภารดี มหาขันธ์. การสร้างเครื่องดนตรีไทยในภาคตะวันออก งานวิจัยคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน. ชลบุรี : กมลศิลป์การพิมพ์ , 2527.

มนตรี ตราโมท. ดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด ,
2538.

_____. ม.ค.ปกกนิพนธ์. ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพมนตรี ตราโมท.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2538.

_____. ศัพท์สังคีต. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร , 2507.

_____. ดุริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทไทยพาณิชย์การ จำกัด , 2497-2498.

มหาชาติคำหลวง. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม , 2516

มหาเทพกษัตริย์สมุทร , นาง. ศิลปของการดนตรีและละคอน. พิมพ์เป็นที่ระลึกในงาน
ฌาปนกิจศพนางจัมลิ้ม นาควัชร. กรุงเทพมหานคร : มปท. , 2523.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว , 2526.

ศักรินทร์ สุนทร “ผู้ที่เชี่ยวชาญจะเห็นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์” ที่ระลึกการแสดง
ดนตรีไทยมัธยมศึกษารั้วที่ 14. กรุงเทพมหานคร : 2533.

ศิลปากร , กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือครูศิลปศึกษาเครื่องสาย. กรุงเทพมหานคร ,
2528.

_____. ดุริยางค์สถานศิลป์. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด ,
2535.

สัจจิต ภูเขาทอง. การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร : Dr.Sax ,
2532.

สถาบันภาษาศาสตร์. ปทานุกรมฉบับหลวง. กรุงเทพมหานคร : สถาบันภาษาศาสตร์ ,
2524.

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ประวัติและ
พัฒนาการของปีไทย. กรุงเทพมหานคร : หจก.ป.สัมพันธ์พาณิชย์ , 2533

สุมาลี นิมนานภาพ. ดนตรีวิจิตร(ภาคดนตรีไทย). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
หจก.น้ำกึ่งการพิมพ์ , 2527.

อุดม อรุณรัตน์. ดุริยางคดนตรีจากพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
ศิลปากร , 2526.

อุทิศ นาคสวัสดิ์. ทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทยภาค 2 คู่มือฝึกเครื่องสายไทย. กรุงเทพ
มหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์ , 2523.

ภาษาอังกฤษ

Koizumi, Tokumaru and Yamaguchi. ASIAN MUSICS IN AN ASIAN PERSPECTIVE.

Japan: The Japan Foundation , 1984.

The Diagram Group. MUSICAL INSTRUMENTS OF THE WORLD. Holland : Smeets
Offset, B.V., Weert , 1976.

สัมภาษณ์

ชฎิล นักดนตรี. อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยบูรพา. สัมภาษณ์ , 18 สิงหาคม 2539.

คุณฐิ สว่างวิบูลย์พงศ์. นักศึกษาปริญญาเอก. สัมภาษณ์ , 25 กันยายน 2539

ทองดี สุจริตกุล. ผู้เชี่ยวชาญเครื่องดนตรี"จะเข้" กรมศิลปากร.

สัมภาษณ์ 17 ตุลาคม 2539

ปกรณ รอดช้างเผือก อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สัมภาษณ์ 26 กุมภาพันธ์ 2539

พิชิต ชัยเสรี. อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สัมภาษณ์ , 4 มีนาคม 2539

ทูนพิศ อมาตยกุล. ผู้อำนวยการวิทยาลัยราชสุดา. การบรรยายวิชาดนตรีใน

เอเชียอาคเนย์. 22 กุมภาพันธ์ 2539

ศิลป์ ดราโมท. ผู้เชี่ยวชาญ กองการสังคีต กรมศิลปากร.

สัมภาษณ์ , 8 พฤศจิกายน 2539

สุวัฒนา แสงทับทิม. ข้าราชการกองการสังคีต กรมศิลปากร. สัมภาษณ์ 24 กันยายน

2539 และ 8 พฤศจิกายน 2539

เอื้อ จัตรเจติม.ช่างสร้างเครื่องดนตรีจะเข้จังหวัดชลบุรี. สัมภาษณ์ , พฤศจิกายน 2538-

พฤศจิกายน 2539

อุทัย เป็องจำนงค์. ช่างสร้างเครื่องดนตรีจะเข้จังหวัดชลบุรี. สัมภาษณ์ , พฤศจิกายน

2538-พฤศจิกายน 2539

เพลงฝึกหัดปฏิบัติเบื้องต้น
เพลงต้นเพลงถึงสามชั้น

ท่อน 1

--- ล	--- ข	--- พ	--- ร	--- ค	--- ร	--- พ	--- ข

ค พ ข ล	ข ค ข ล	ข พ ข ล	ข ล ท ค	ร ค ท ร	ค ท ล ค	ท ล ข ท	ล ข พ ข

ค ล ค ข	ล ข พ ม	ร ค ร ม	ร ม พ ข	ล ข พ ค	ร ม พ ข	ท ล ข ล	ท ค ร ค

ค ล ข ม	ข ม ร ค	ม ร ค ร	ม ร ข ม	ร ม ข ล	ค ล ข ม	ข ล ข ม	ข ม ร ค

ร ม พ ข	ล ข พ ม	ร ค ร ม	ร ม พ ข	ล ข พ ค	ร ม พ ข	ท ล ข ล	ท ค ร ค

ข ล ข ข	ล ค ล ล	ค ร ค ค	ร พ ร ร	พ ข พ ร	พ ร ค ล	ค ร ค ล	ค ล ข พ

ร	ค ร พ ข	พ ล ข พ	ล ข พ ร	พ ค ค ค	พ ร ร ร	ข พ พ พ	ล ข ข ข
ข ล ค							

ท่อน 2

ค ล ล ล	ข ล ค ร	ม พ ข พ	ม ร ค ล	ค ข ข ข	ค ล ล ล	ร ค ค ค	ม ร ร ร

ร้ดรม	รมฟข	ฟลขฟ	ขฟมร	ดรมฟ	ขฟมร	ขมรด	มรด
							ล

			ร	ฟขฟร	ฟรด		ฟ
คขขข	คคคค	รคคค	ขลค		ล	คคคค	คคข

ลขฟร	ดรฟข	ฟลขฟ	ลขฟร	ฟคคค	ฟรรร	ขฟฟฟ	ลขขข

เพลงฝึกหัดการรั้ว และการติดสะบัด

เพลงแขกค้อยหม้อ เถา

สามชั้น ท่อน 1

---ร	---ม	---ฟ	---ข	-ล-ข	-ฟมร	ดรมฟ	-ข-ม

	-มมม	มรดรม	-ฟ-ข	-คคค	-มฟข	ลขฟข	ลขขล
---ม							

----	---ค้	---ร้	---ฟ	-ฟ	ขฟมร	มรดร	มฟขล
				-ฟ			

ร้ค้ลข	(ร้ค้ลข)	ค้ลขฟ	(ค้ลขฟ)	-ฟ	ขฟมร	ดรมฟ	-ม-ร
				-ฟ			

สามชั้น ท่อน 2

	- ร ร ร	- ช - ช	--- ม	-- ร ม	รค		ร ม
					ทุ ค	ทุ ล ทุ ล	ทุ ค
--- ร							

	- ม ม ม	ลลชล	ชชฟช	ฟฟมฟ	มมร ม	ร ร ค ร	ค ค
							ทุ ค
--- ม							

	--- ค	--- ช	--- ฟ	ชฟมฟ	ชลฟช		- ช ช ช
- ช - ช							
						--- ช	

-- ค ค	--- ล	--- ช	--- ฟ	--- ม	--- ร	ค ร ม ฟ	- ม - ร

สองชั้น ท่อน 1

- ร	ร ม ฟ ช	--- ร	--- ม	รค ร ม	- ฟ - ช	ลชฟช	ลทชล
- ร							

- ล	ค ล ช ฟ	ชฟมฟ	- ช - ล	-- ชล	ชฟ - ช	ฟมร ม	- ค - ร
- ล							

สองชั้น ท่อน 2

	- ร ร ร	ค	- ร - ม	-- ร ม	รค - ร	ค ร ม ร	ค
		ทุ ล ทุ ค					ทุ ค
--- ร		ค					

		- ช - ฟ	- ฟ	-- ชล	ชฟ - ช	ฟมร ม	-- ค ร
- ทุ ค ทุ	--- ค						
			- ฟ				

ชั้นเดียว ท่อน 1

- ร	ช ด ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ช ด ์ ล	- ล	ช ฟ ม ฟ	- ฟ	ม ร ค ร
- ร				- ล		- ฟ	

ชั้นเดียว ท่อน 2

- ร	ช ด ร ม	- ม	ช ม ร ค	- ค	ค ช ฟ	- ม - ร	ม ร ค ร
					ช		
- ร		- ม		- ค			

ลูกทอมด

-- ร ร	-- ร ร	-- ร ร	-- ร ร	-- ม ร	- ค ์ ท ค ์	- ค ์ ท ค ์	- ร ม ร

- ม ร ม	- ร ค ์ ท	- ท ล ท	- ท ล ช	- ช ร ช	- ล ท ค ์	- ค ์ ท ค ์	- ร ม ร

เพลงเดี่ยวลาวแพน

----	--- ช	-- ม ฟ ช	- ช - ช	--- ฟ	--- ช	-- ท ค ์ ม	- ท - ค ์ ม
	ช		ช		ช		

----	--- ค ์	ม ์ ฟ ์ ม ค ์	- ท - ช	-- ช ท ช	- ฟ - ช	-- ท ค ์ ม	- ท - ฟ ์
			ช		ช		

-- ม ค ์	--- ค ์	ม ์ ฟ ์ ม ค ์	- ท - ช	-- ช ท ช	- ฟ - ม	-- ฟ ม ค	- ค - ค
			ช		ช		ค
					ม		ค

มพชลหัด	--- ค	--- ขท	--- ช	-- ขทช	- ฟ - ม	-- ฟมค	-ค - ค
			ช		ช		ค
					ม		ค

มพชลหัด	--- ค	- ข - ท	- ค - คมี	--- มี	--- ฟ	--- ช	--- ฟ

-- มี ฟ	มี ค --	- ข - ท	- ค - คมี	--- คมี	----	ช ฟ มี ช	- ฟ มี ฟ

-- มี ค	--- ค	มีมีคมีค	- ท - ช	ทททฟชทช	- ฟ - ม	ฟมคมีช	- ฟ ม ฟ
			ช		ช		

-- ม ค	--- ค	--- ขท	--- ช	-- ขทช	- ฟ - ม	ฟมคมีช	- ฟ ม ฟ
			ช		ช		

-- ม ค	--- ค		- ค - ม	--- ม	----	ช ฟ มี ช	- ฟ ม ฟ
		- ช - ท					

-- ม ค	--- ค						ค
		คทช ช	ท คท				ช ท ค
		ฟ	ม	--- ม	----	ฟ ม ช ฟ	ม ค

	ค	- ค ม ฟ	ช ค		ค	- ค ม ฟ	ช ค
- - คทช	ช ท ค		ช ท ค	-- คทช	ช ท ค		ช ท ค
	ฟ ค		ค		ฟ ค		ค

- ด ท ข	- ฟ ม ข	- ฟ ม ค	ม ค	- - ม ฟ ข	- ฟ ม ข	- ฟ ม ค	ม ค
ข	ข		ข ท ค	ข	ข		ข ท ค
			ค				ค

		ค	ม ค	- ค ม ฟ	ข ค ม ฟ	ข ค ม ฟ	ข ค
- ข ท	ข ท	ข ท	ข ท ค				ข ท ค
ค	ม	ค	ม	ค			ค

		ค	ม ค	- ค ม ฟ	ม ข ม ฟ	ข ฟ ม ค	ม ค
- ข ท	ข ท	ข ท	ข ท ค				ข ท ค
ค	ม	ค	ม	ค			ค

	ค	- ค ม ฟ	ข ค		ค	- ค ม ฟ	ข ค
- ข ท	ข ท ค		ข ท ค	- ข ท	ข ท ค		ข ท ค
ค	ม	ค	ค	ค	ม	ค	ค

--- ม	ฟ ข ข	--- ฟ	ม ค ม ฟ	--- ม	ฟ ข - ข	--- ฟ	ม ค ม ฟ
	ข				ข		

----	ฟ ม ค	--- ม	- ม ฟ ม ค	--- ฟ	- ฟ ฟ ม ค	----	ฟ ฟ ม ค
	ข ท .						ข ท .

----	ฟ ม ค	--- ม	- ม ฟ ม ค	--- ฟ	- ฟ ฟ ม ค	----	ฟ ฟ
	- ข ท .						ข ท

- - - - -	- ด ท ข	- ข ท ฟ	ข ม ฟ ข	ค ค ค ม ค	- ด ท ข	- ข ท ฟ	ข ม ฟ ข
	ข		ข		ข		ข

- ค ม ฟ	ช ฟ ม ค	ม ฟ ช	ค	- ค ค ค	- ค ท ช	- ช ท ฟ	ช ม ฟ ช
		ช	- ช ท ค	ค	ช		ช
			ค	ค			

ค ค ค ม ค	- ค ท ช	- ช ท ฟ	ช ม ฟ ช	- ค ม ฟ	ช ฟ ม ค	ม ฟ ช	ค
	ช		ช			ช	- ช ท ค
							ค

-- ค ค ค	- ฟ - ร	-- ค ค ค	ร	-- ค ค ค	- ค ฟ ร	- ร ฟ	ค
	ช		- ท ค ช		ช	ช	- ช ท ค
	ร		ร		ร		ค

- ค ค ค	- ค ฟ ร	- ค ค ค	ร	- ค ค ค	- ค ฟ ร	- ร ฟ	ค
ค	ช	ค	- ท ค ช	ค	ช	ช	- ช ท ค
ค	ร	ค	ร	ค	ร		ค

					ค	- ค ม ฟ	ช ค
-- ค ท ช				ช	- ช ท ค		ช ท ค
	- ฟ - ม	- ค - ฟ	- ม - ค	- ม -	ค		ค

					ค	- ค ม ฟ	ช ค
-- ค ท ช				- ช	- ช ท ค		ช ท ค
	- ฟ - ม	ช ฟ ม ช	- ฟ ม ค	- ม	ค		ค

- ค - ค	- ค ค ค	- ช ท ช	ฟ ม - ฟ	- ฟ	- ฟ	ช ช ช ฟ ช	ท ช ค ท
ค	ค						
ค	ค			- ฟ	- ฟ		

- ท	- ท	ช ช ช ท ฟ	ช ฟ ม ค	- ค - ค	- ค - ค	- ฟ ม ค	ฟ ม ค
				ค	ค		ท
- ท	- ท			ค	ค		

	ค	- ฟ	- ม - คม	-----	--- ม	- ช ท ช	ฟ ม - ฟ
-- <u>ชชช</u>	- ท - ค	- ท					
	ค						

- ฟ	- ฟ	<u>ชชช</u> ฟช	ท ช ค ท	- ท	- ท	<u>ชชช</u> ทฟ	ช ฟ ม ค
- ฟ	- ฟ			- ท	- ท		

- ค - ค	- ค - ค	- ฟ ม ค	ฟ ม ค		ค	- ฟ	- ม - ค
ค	ค		ท	-- <u>ชชช</u>	- ท - ค	- ท	
ค	ค				ค		

--- ม	--- ค	-- <u>มฟช</u>	- ท - ค	- ม - ค	- ม - ค	-- <u>มฟช</u>	- ท - ค

--- ม	--- ค	-- <u>มฟช</u>	- ท - ค	--- ม	--- ค	-- <u>มฟช</u>	- ท - ค

--- ค	--- ค	-- <u>มฟช</u>	- ท - ค	- ม - ค	- ม - ค	-- <u>มฟช</u>	- ท - ค

- ท - ช	- ฟ - ท	--- ช	- ฟ --	ท ค ท ช	ท ฟ ช ท	--- ช	- ฟ --

- <u>ชช</u> --	- <u>ชช</u> - ช	-----	- ช ท ฟ	- ช - ฟ	- ม - ค	- ฟ ม ค	ฟ ม ค
							ท

- ด ท ข	- ฟ - ขท	- ขท - -	- ช - ฟ	- ขท - -	- ขท - ช	- - - -	- ขท ฟ
ข							

- ช - ฟ	- ม - ด	- ฟ ม ด	ฟ ม ด		ด	- - ฟ ม ด	
			ท	- - - -	- ช ท ด		- ท - ท
					ด		

- - - -	ด	- - ฟ ม ด			ด	- ช	- ฟ - ด
	- ช ท ด		- ท - ท	- ช	- ท - ด	- ท	
	ด		- ฟ		ด		

- ม - ค	- ท - ช	- ฟ - ค	- ท - ช	- ด - ค	- ท - ช	- ฟ - ค	- ม - ค

- ม - ค	- ท - ช	- ฟ - ค	- ท - ช	- - ค ค ค	ม ค ท ช	ท ช ฟ ค	ม ค ม ค

- ม	- ด	- ด	- ม - ด	- ม	- ด	- ด	- ม - ด
- ช	- ท	- ท		- ช	- ท	- ท	

- ม - ค	- ท - ช	- ฟ - ค	- ท - ช	- ด - ค	- ท - ช	- ฟ - ค	- ม - ค

- ม - ค	- ท - ช	- ฟ - ค	- ท - ช	- - ค ค ค	ม ค ท ช	ท ช ฟ ค	ม ค ม ค

- ม	- ค	- ค	- ม - ค	- ม	- ค	- คม	- - - ม
- ฐ	- ฑ	- ฑ		- ฐ	- ฑ	- ฑ	

- - - -	- - - ค	- - - -	- ค	- - - -	- ม - ฝ	- - - -	- ม - ฝ
			- ฑ				

- - - ล	- - - ท	- - - คํ	- - - ฬ	- - - ท	- ล - ฬ	- - - ม	- - - ค

- - - -	ค	- - ฬมค			<u>มฟชลคค</u>	- - - -	- ท - คํ
	- ฐ ฑ ค		- ฑ - ฑ	- - - -			
	ค						

- - - -	- ม - ฬ	- - - -	- ม - ฬ	- - - -	มคํทช	- คํ - ท	- ล - ฬ

- ฬล - -	- ม - ฬ	- - - ม	- - - ค	- - - -	ค	- - ฬมค	
					- ฐ ฑ ค		- ฑ - ฑ
					ค		

	ร	ค ร ฬ ร	ค ค - ค	- - - -	- - - -	- ร - ร	- - ฬ ช
- - - ล	- - ค		ค			ฐ	
			ค			ร	

- - - ช	- - - ช	- - - ช	- - - ช	- - - ลค	- - ฬล	- - ฬล	คํลชฬ

--ขล	ขฟรฟ	--รด	ดรฟ	--ขล	ขฟรฟ	รฟขล	ขลฟข
			ล .				

---ข	---ข	---ค	--ฟิ	--คิ	ฟิคิ	--ขล	ขลฟข

-ฟขล	ขฟรฟ	--รด	ดรฟ	--ขล	ขฟรฟ	รฟขฟ	ข ร
			ล .				ลค

-ร-ร	ฟดรฟ	รฟขฟ	ข ร	-ร-ร	ฟดรฟ	รฟขฟ	ข ร
ข			ลค	ข			ลค
ร				ร			

ฟรค	ร	ฟคฟร	คค-ค	----	----	-ร-ร	--ฟข
ล	ขลค		ค			ข	
			ค			ร	

---ข	---ข	---ข	---ข	---คค	--ขล	--ขล	คิขฟ

--ขล	ขฟรฟ	--รด	ดรฟ	--ขล	ขฟรฟ	รฟขล	ขลฟข
			ล .				

-ข	คคคค	--ขฟ	คฟขล	--คิ	ฟิคิ	--ขล	คิขฟ
-ข							

- ฟ	ด ร ค ล	-- ช ล	คํ ล ช ฟ	-- ช ล	ช ฟ ร ฟ	ร ฟ ช ฟ	ช ร
							ล ค
- ฟ							

- ร - ร	ฟ ค ร ฟ	ร ฟ ช ฟ	ช ร	- ร - ร	ฟ ค ร ฟ	ร ฟ ช ฟ	ช ร
ช			ล ค	ช			ล ค
ร				ร			

ฟ ร ค	ร	ฟ ค ฟ ร	ค ค - ค	- ล ช ล	คํ ล ช ล	คํ ล ช ล	คํ ล ช ฟ
ล	ช ล ค		ค				
			ค				

ช ฟ ช ค	ฟ ค ร ฟ	ร ฟ ช ล	ช ฟ ร ฟ	ร ฟ ช ค	ฟ ค ร ฟ	ร ฟ ช ฟ	ร ฟ ค ร

ฟ ร ค	ร	ฟ ค ฟ ร	ค ค - ค				
ล	ช ล ค		ค				
			ค	- ล ช ล	คํ ล ช ล	คํ ล ช ล	คํ ล ช ฟ

ช ฟ ช ค	ฟ ค ร ฟ	ร ฟ ช ล	ช ฟ ร ฟ	ร ฟ ช ค	ฟ ค ร ฟ	ร ฟ ช ฟ	ร ฟ ค ร

	ร	ฟ ค ฟ ร	ค ค - ค	----	----	ฟ ช ฟ ร	- ค
ล	ช ล ค		ค				- ล
ฟ ร ค			ค				

							--- ร
----	- ค - ช	--- ช	--- ล	--- ค	- ช - ล	--- ค	

-ร-ร	ฟ ร ค		ร	ฟ ร ค	ร	ฟ ค ฟ ร	ค ค - ค
ข	ค	-----	ข ค ค	ค	ข ค ค		ค
ร							ค

-----	-----	ร	ฟ ร ค				
		-ค ค	ข	--ค ค	-ค-ข	---ข	---ค

			---ร	-ร-ร	ฟ ร ค		ร
---ค	-ข-ค	---ค		ข	ค	-----	ข ค ค
				ร			

ฟ ร ค	ร	ฟ ค ฟ ร	ค ค - ค	ร	ค ร ฟ ข	ฟ ข ค ค	ร ค ค ข
ค	ข ค ค		ค	-ค ค			
			ค				

ล ข ฟ ร	ค ร ฟ ข	ล ข ฟ ร	ข ฟ ร ค	ร	ค ร ฟ ข	ฟ ข ค ค	ร ค ค ข
				-ค ค			

ล ข ฟ ร	ค ร ฟ ข	ล ข ฟ ร	ข ฟ ร ค	--ฟ ร	--ฟ ค	ร	ค ร ฟ ค
						-ค ค	

--ฟ ร	--ฟ ค	ร	ค ร ฟ ค	-ข-ข	---ล	---ค	---ร
		-ค ค					

-ม-ร	-ค-ข	--ขลท	-ค-ร				

เพลงเดี่ยวเพลงฉิ่งวงพระธาตุ

ม	- ร - ล	ม	ลขม รล	รํ คํ คํคํ	ล คํ ลข	ฟ ร ฟ ข	ล ชลคํ
ล ทุ ร		ล ทุ ร					

ร ร ร ม ม ม	ร ร ร ล ล ล	ม	ลขฟมร-ล	รํ คํ คํคํ	ลคํรํคํลข	ฟ ร ฟ ข	ล ชลคํ
		ล ทุ ร					

ลลล ล	ล ร	มํ รํ คํ	รํ คํ คํคํ	ข ฟ ล ข	คํ ล รํ คํ	ล ข ฟ ร	ค ฟ ข ล
ล	ล ร						

ลลล ล	ร	มํ รํ คํ	คํมํรํคํคํ	ลขฟลข	ลคํลคํรํคํ	ล ข ฟ ร	ค ฟ ข ล
ล	-ชลทดร						

ลลล ล	ฟ	ข ฟ ข ล	ฟ ร ข ฟ	ลขฟลข	คํ ข ข ข	ฟ ค ร ม	ฟ ล ข ฟ
ล	ล ลขฟ						

คคค ฟค	ฟฟฟคฟ	คคค คํ	คํ ข ล ฟ	ข ล ท ร	คํท คํทลข	ฟ ค ร ม	ฟขฟมฟลขฟ

ฟฟฟ ฟ	ฟ ฟ	คํ ลลล	ข ฟ ข ล	ฟ ร คํ	คํล ชลขฟ	ค ฟ ม ร	ค ร ม ฟ
ฟ	ฟ ฟ	ล					

คคค ฟค	ฟฟฟคฟ	คคค ฟร	ฟ คํ รํ				
				คคค คล	ค ข ล ฟ	ค ฟ ม ร	ค ร ม ฟ

คคค ค้ล	ค้ลฟ			ขฟร ร	ร ฟ	ข ล	ข ร
		คคค ลข	ลฟขร	ร	ร ฟ	ข ล	ข ร

ร ม ร ค	ร ม ร รร	ค้ ลลล	ขฟขล	ม่ ร้ ม้ ค้	ร้ด้ ลด้ลข	ฟ ร ฟ ข	ล ขลค้ล
		ล					

ร ร ร ร	ร ล	ม ร	ค้ ล	คค คค	คค คค	ร ร ร ฟ ข	ล ขลค้ล
ร	ร ล	ม ร	ค ล	ร ค	ล ข		

ล ท ล ข	ล ทลลล	ร้ร้ร้ ค้ ร้	ด้ด้ด้ด้ท ค้	ททททลท	ลลลลขล	ทลข ข	ล ท ค้ ร้
						ร	

ร้ ม้ ร้ ค้	ร้ ม้ ร้ร้ร้	ล ท ค้ ม้	ร้ด้ ร้ด้ทค้	ขลท ค้	ทลทลลล	ร ม ฟ ล	ขฟขฟมฟ

ฟ ข ฟ ม	ฟขฟฟฟ	ร ม ฟ ล	ขฟขฟมล	ขฟขฟมฟ	มร มรค ร	มรค ค	ร ม ฟ ข
						ท	

ขลขฟ	ขลขขข	ร ม ฟ ล	รขคฟ	รค รข	คฟ ม ร	มรฟค	ดรมฟข
							ข

ค ม ร ค	ค ร ม	ฟ ม ล ม	ฟ ข ล ข	ค ร ม ข	ร ม ข ล	ม ข ล ค้	ข ล ค้ ร้
	ท						

ชื่อ	นามสกุล	ชื่อ	นามสกุล	รหัส	เลขที่	นามสกุล	ชื่อ

